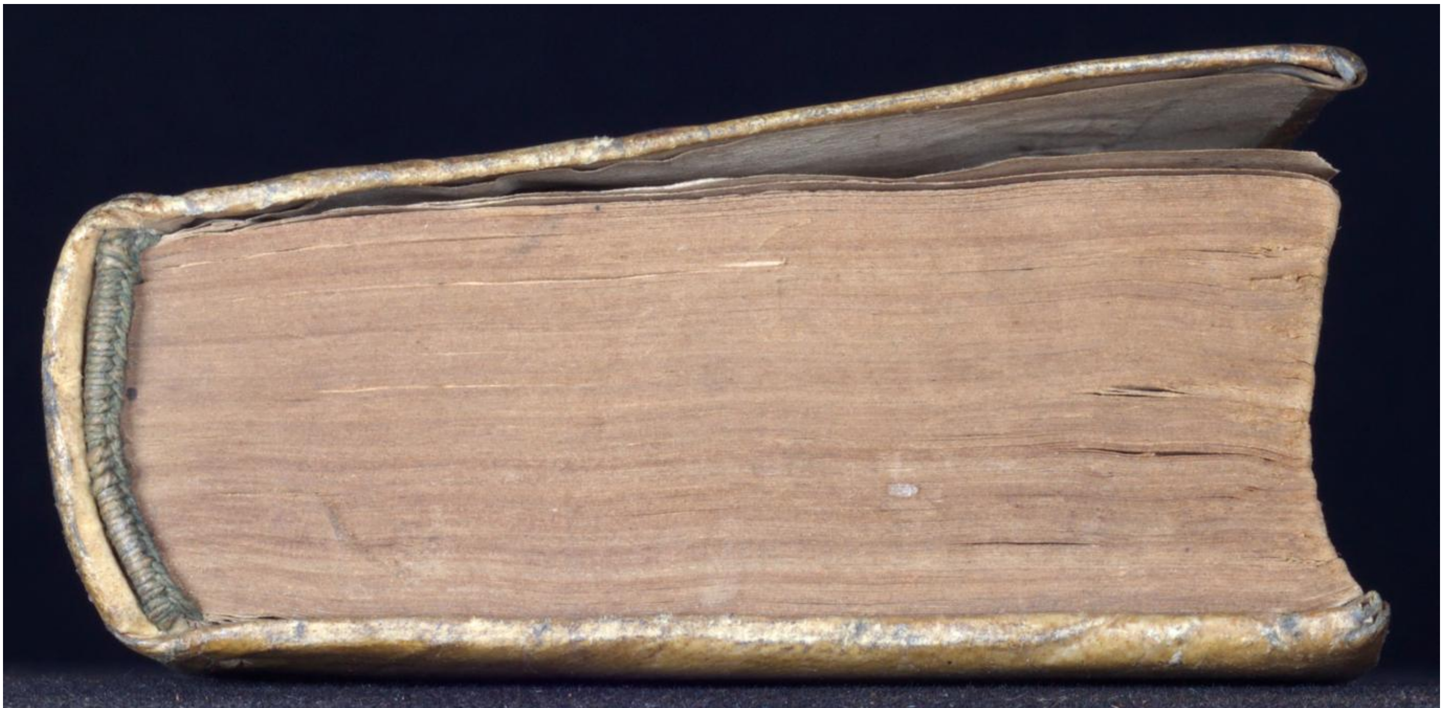

11. 10

4857/A

PALMARIUS

QRP
4/5.3

IVLII PALMARII, CONSTANTINI, MEDICI PARISIENSIS, DE MORBIS CONTAGIOSIS Libri Septem.

AD

AMPLISSIMVM Senatum Parisiensem.

Cum INDICE gemino.

FRANCOFVRTI
Apud Claudium Marnium, & heredes
Ioannis Aubrii.

M. DCI.

SVPREMO ATQVE AMPLISSIMO PARISIORVM SENATVI, IVLIANVS PALMARIVS Constantinus, Parisiensis Medicus,

S. P. D.

QVos olim, dum ægris in Xenodochio Lutetiano decumbentibus medicinam facerem, de aliquot contagiosis morbis conscripseram, ac mihi recondideram commentarios (Patres conscripti) ab hinc sexennium auctos ac recognitos, Andreæ Wechelo, nobili Bibliographo typis excudendos, vt fauore auspicioq; ordinis vestri, in lucem prodirent, tradideram: sed vix dum dimidiam ipsorum partem absoluerat, quum opere inter-

rupto, ciuilium bellorum intercesſit calamitas: illius enim ædes, qui inuaſerunt atque deuaſtarunt, ne manu ſcriptis quidem lucubrationibus meis, quas illius fidei commiſeram, imperiti, & humaniorum diſciplinarum rudes pepercerunt. Quum igitur tot vigiliarũ iacturam feciſſem, ita animum deſponderam & abieceram, vt mihi iam ſeni nihil in poſterum moliendum eſſe cenſerem, quum vicinus quidem meus, illarũ vetus quoddam exemplar, ſitu ac puluere obductũ, & lituris multis, tanquam ſulcis crebris exaratum, quaſi iure poſtliminii retulit: cuius adiumẽto laceras intermiſſi operis partes, vtcunque reſarciri poſſe & inſtaurari viſum eſt. Opuſculum igitur,

vt

ut tulerunt tempora, ruri renouatum atq; absolutum, & vobis consecratum, tandem emitto, ut dum maiora molior, aliqua apud vos ocii ac rusticationis meæ ratio extet. Statui autem, si vobis probabitur noster hic labor, huic reliquorum omnium morborum curandorum rationem breui subnectere, & totam therapeuticem pro viribus illustrare. Si quid inde fructus in laborantium salutē medicinæ studiosi ferant, amplißimū præmium reportauero. Neque enim alium mihi scopum proposui, quam fœlici successu explorata remedia, ac valde expeditam recte medendi viam, quā faustißimam comperi, posteris tradere, & quātum in me est, omnium sed maxi-

me Parisioru͂ (apud quos in philosophia & medicina institutus sum) incolumitati ac saluti consulere. Hunc autem primum meorum laborum fœtum, ornatißimo atque omnium celeberrimo vestro clarissimorum virorum cœtui, idcirco consecrare statui, quod apud vos olim conceptus, tandemque editus sit, quodque tanta apud omnes iudiciorum vestrorum sit autoritas, tantumque sententiarum pondus, vt si vobis probabitur, ab omnibus probatum iri, & ab obtrectatorum calumniis, & morsibus tutum fore non diffidam. Accedit etiam, quod summa ordinis vestri maiestas, atq; antiqua in iure dicendo æquitas, turbulentibus hisce temporibus, quæ multorum Gal-

lorum mores deprauarunt, etiamnum ſuperſtes, ſic omniū animos ad veſtri amorem rapiat, vt optimus quiſque, ſe ſuaque omnia vltro vobis veſtroque arbitrio concredat, & ſi quando de vita, aut fortunis diſceptandum ſit, Senatuſcōſultis veſtris ſeſe lubens ſummitat.

Deus opt. maxim. antiquam iſtam ordinis veſtri fidem & integritatem prouehat, & quam diutiſsime tueatur. Valete.

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS DE MORBIS CONTAGIOSIS.

De lue venerea libri duo.

De lue venerea liber ſecundus.

V. De

De hydrargyro liber vnus.

De Elephantiasi liber vnus.

De morsu canis rabidi & hydrophobia liber vnus.

De febre pestilenti liber primus.

De febre pestilenti liber secundus.

De epi-

I. PAL-

I. PALMARII CONSTANTINI DE LVE VENEREA LIBRI DVO.

PRÆFATIO.

MORBORVM *omnium, quos ex omni hominum memoria orbem terrarum miserrime vastasse atque depopulatos fuisse legimus, is mihi sæuissimus, ac perniciosissimus videtur, qui à Gallis quidem Neapolitanus, aut Hispanicus, ab Hispanis autem & Italis, Gallicus, à nobis vero citra nationum iniuriam, lues venerea vocitatur.*

Sæpe quidem pestilentes febres, nonnunquam & dysenteriæ populares, vniuersum hunc orbem ita afflixerunt atque diuexarunt, vt vix tertiam hominum partem superstitem reliquerint: sed quæ haud multo post, sublata malefica aeris contagione, quæ illas concitauerat, breui in totũ sponte disparere, delerique visæ sunt.

At contagiosa venenataque lues venerea, vt ex effrenata commiscendorum corporum libidine, quæ naturæ ingenita est, & nunquam intermori potest, profecta est, sic ex quo humanum genus semel inuasit, continenter afflixit, nec vllo tempore desiit, aut extincta est.

Præ-

Præterea quos hæc adoritur, non vt febres pestilentes, aliive morbi populares, breui vel è medio tollit, vel dimittit, sed doloribus diuturnis, aliisque crudelissimis symptomatis sensim ac misere consumit.

Postremo qui febri pestilenti eripiuntur, perfecte adeo liberari solent, vt nullam postea eius contagionem, aut amicis quibuscum versantur, aut quos progignunt atque tollunt, liberis communicent. At qui à lue percurati videntur, non solum sopitum ipsius fomitem rursum excitari frequenter experiuntur, sed etiam alios quibuscum permiscentur, plerunque contaminant, & liberos fere procreant, eodem vitio infectos, aut certe admodum valetudine, & natura infirmos & effæminatos, quorum imbecillior quoque omnis posteritas, & pluribus valetudinis vitiis obnoxia esse solet, tanta tamque maligna est delitescentis in semine venerei fermenti pernicies.

Itaque sæuior ac perniciosior existit fœdissima hæc lues venerea nostro hoc seculo nata, quã grauissimi quique superioris ætatis morbi: quæ nisi breui cohibeatur, ac veluti relegetur extra vltimos mundi atque naturæ limites, hominum robur atque vires ita sensim atteret, vt summa tandem futura sit generis humani calamitas. Quibus igitur remediis, quaque ratione ac methodo vsurpatis, tam contagiosa labes deleri possit, in pauca confe-

ram, vt tam grauibus humanarum miſeriarum caſibus pro virili conſulam.

Scripſerunt quidem de noua & veteribus incognita hac lue iam multi, verum hi adhuc naſcentis, & vix dum bene cogniti morbi, nondum certam & tutam curationem poſuerunt, ſi mihi, poſt Fernelium, creditur. Alii enim empirici, potius quam medici, communem omnis ſcabiei curationē per hydrargyrum, huic morbo velut propriam addixerunt. Alii alia præſidia, quæ omnis generis excrementa, vel in ipſo corpore ſiccare & abſumere, vel ex eo, aut per ſudores, aut per vrinas, aut per aluum vacuare, atq; idcirco luis ſymptomata, ab iis maligna qualitate imbutis profecta inhibere poſſunt, pro ipſius morbi amuleto, & vero alexipharmaco prædicare, & poſteris omnibus commendare non dubitarunt.

Quæ omnia luis radices (quum præſertim malum altius in corpus egit) atq; ipſius fermentum haud extirpare hinc conſtat, quod ſic curatis, interdum poſt quartum quintumve annum, interdum etiam poſt viceſimum aut triceſimum morbus rediuiuus appareat, quodq; multis ſic curatis, liberi naſcantur eadem labe reſperſi.

Ego tamen eorum laboribus in hoc negotio me plurimum adiutum profiteor, in quorum ſcriptis, quicquid aut ad perſpicuam noui huius morbi cognitionem neceſſarium animaduerti, aut ad tu-

tam ac facilem curationem vtile, longo vsu comperi, id in meas lucubrationes congeßi. Quicquid falsum aut reipublicæ perniciosum adnotaui, id vel dedita opera subticui, vel rationibus subuertere sum conatus. Noua multa, sed certißima, & efficacißima præsidia addidi, quæ in ægris multis comprobaui. Omnia ad posteritatis vtilitatem protuli, vt tandem aliquando reiecta, quæ per solum hydrargyrum fit crudelißima, ac nihilominus fallacißima curatione, medicinæ tyrones certum, exploratum, & facile remedium habeant, quod aduersus tam fœdam, tamque perniciosam luem tuto ac fœliciter vsurpent.

IOAN. FERNELIVM *præceptorē meum, in causarum & signorum explicatione præcipue sum sequutus, quem, si quibus fide, iudicio, & diligentia theoriticen medicinæ partem, illustrauit, iisdem practicen quam magna cum laude, & omnium applausu triginta annos in hac celeberrima, & frequentißima Parrhisiorū Lutetia exercuerat, suis inuentis locupletare Deus voluisset, superuacaneus fortasse hic noster labor extitisset. Verū quum is (summo cum animi mœrore commemoro) immatura morte nobis præpropere ereptus, nihil prorsus de huius affectus curatione scriptum reliquerit, mearum partium esse putaui, quod charißimo præceptori, qui cum decennium familiarißime vixi, per ineuitabile fatum*

defuit, id reipublicæ causa, quantum in me erit, supplere.

Ille inueteratos, aut per hydrargyrum male curatos, remediis à se inuentis, restituere nunquam est aggressus, sed recens tantum contaminatos.

At ego neminem quantumlibet atrociter ac diu lue venerea inquinatum videri posse contendo, qui hac, quam mox exposuero curandi ratione prudenter & studiose continuata, non liberetur, si qua naturæ vis supersit, quæ eam perferat. Hoc sancte omnibus, qui in huius operis lectionem incident pollicens, atque testatum relinquens, quod iam commonefeci, nullum me remedium adscribere, aut commendare, cuius ipse ante annos viginti, in ægris multis, non fecerim periculum, nihil me polliceri, quod re & euentis non comprobetur, si quis descripta remedia, laborantium corporum naturis prudenter accommodet.

LVIS

LVIS VENEREÆ DESCRIptio. CAP. I.

LVES venerea totius ſubſtātiæ morbus eſt, occultus, contagioſus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus, & doloribus ſe prodens: qui non niſi externi cuiuſdam veneni occurſu & concubitu, aut alio impuro attactu contrahitur. Quæ morbi vis, atque natura, de qua hactenus medicis inter ſe non conuenit, vt certius innoteſcat, paulo altius repetenda eſt deſcriptionis explicatio. Morbum omnem in parte aliqua corporis, primum ac per ſe inhæreſcere, atque partis eiuſdem ſeu ſimilis naturæ tria eſſe omnino ſumma morborum genera, theoremata ſunt ab Iohanne Fernelio præceptore meo (cuius cenſuram lubenter ſequi ſoleo) firmiſſimis confirmata demonſtrationibus, quæ hic, hypotheſeon loco, ſumentur. Quum igitur morbus omnis primum & per ſe in parte aliqua corporis inſideat, partes autem omnes aut ſimplices ſint, aut compoſitæ, neceſſe profecto fuerit, in harum alterutra, vel in vtraque luem veneream primum & per ſe inhæreſcere. At vero haudquaquam in compoſitis, quas diſſimilares vocant, ita conſiſtit, neque enim conformationis, neque magnitudinis, neque numeri, neque collocationis morbus eſt. Reſtat igitur, vt partium ſibi vbique ſimilium, quas ſimilares dicunt, primum & per ſe vitium ſit.

Etenim quo pacto ad vtrunque genus pertineat & continui ſolutio ſit? vt enim cum omni morborum genere concurrat & complicetur, aut etiam varios partium diſſimilarium morbos inuehat, nō tamen idcirco vnus morbus non erit, aut etiam partium diſſimilis naturæ primum & per ſe affectus cenſebitur. Alioqui nec febris partes omnes obſidens, vnus erit morbus; ſed plures: nec ſolum partium ſimilarium primum & per ſe affectus fuerit, ſed etiam diſſimilarium, quod veterum auctoritate refellitur ac redarguitur. Verum enimuero quum partis ſimilaris tria ſint ſumma omnino morborum genera, intemperies, materiæ immoderatio, & totius ſubſtantiæ corruptela. Ad quod lues hæc referenda ſit, videndum.

Ad intemperiem pertinere quidam multis rationibus contendunt, in hunc fere modum. Luis venereæ naturam calidam & ſiccam eſſe iecoris intemperiem contagione impreſſam, primum quidem ſimplicem, dein vero accedēte humore compoſitam, quæ parit ſymptomata plane demonſtrant. Siquidem tubercula & vlcera, quæ in cutē erumpunt, duritiem præbent inſignem, durities autem omnis, vel à pituita craſſiori, vel ab atro & terreſtri ſucco originem habet. Tenuis quippe humor eryſipelata, & herpetas excitat, non profunda & caua vlcera, qualia fere in lue venerea cōſpicua ſunt. At incraſſata pituita, non corrodit: quippe eroſiones, quæ cum duritie accidunt, ſui cauſam materiam craſſam & peruſtam agnoſcunt.

Denique luis venereæ vlcera, iis remediis tolluntur, quæ veteres Arabicæ ſcholæ antiſtites ad vlcera à ſicca & retorrida cauſa compararunt: quo-

circa

circa à materia calida & ſicca eaque vſta emergant, neceſſe eſt: hæc autem non poteſt aliunde peti, quam à male affecto iocinore. Siquidem medicum theorema eſt omnibus receptum, actione quadam per totum corpus æquabiliter læſa, ipſius naturale principium neceſſario male affectum eſſe. Neque enim (quod exempli cauſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro eius principio: neque ἀσφυξία, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas, aut intermiſſio in toto corpore deprehendi, integre ſano eius principio corde: ſic profecto vitiato ſanguine, in omnibus corporis partibus neceſſe eſt hepar læſum eſſe, & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitium, talem quoque eſſe iecoris noxam. At vero quicunque hoc morbo affecti ſunt, liuidi fere ac ſubnigri cernuntur, floridumque tum faciei, tum reliqui corporis exuunt colorem. Quare in hepate calido & ſicco ſanguis exuſtus & mordax ſuccreſcat neceſſe eſt, qui poſtea ad ſuperficiem protruſus, eum colorem inuehat. Nam color in cute ſimilis effloreſcit humoribus contentis, niſi intro refluxerint. Calida igitur & ſicca intemperie iecur afficitur in lue venerea, eaque ipſius natura iudicanda eſt. Iſtorum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas tandem eluceſcat. Intemperiem iecoris ſiccam luis venereæ non eſſe eſſentiam, ex inuadendi ſerpendique modo perſpicuum eſt. Omnis enim viſcerum intemperies, præſertim vero ſicca, paulatim contrahitur, idque vel cibi aut potus penuria, vel rerum calidarum & ſiccantium diuturno vſu, aliiſve de cauſis ſiccantibus. Eſt enim ſiccitas patiens qualitas, multo tardiorem quam calor aut

frigus vim agẽdi sortita. Atqui lues venerea, quanquam non semper subito se prodit, sed interdum aliquandiu in nobis delitescit, concubitu tamen aut alio impuro attrectatu repente semper eius causa contrahitur, sæpeque eo ipso die, vel altero, vel certe breui admodum temporis interuallo qua parte contracta labes est, ea vlcere, aliove symptomate se prodit, totumque corpus vel optime sanum peruertit: atque tum si Aristoteli & Galeno credimus eiusdem essentiæ, eiusdemque speciei existit affectio, atque postea quum multum increuerit, totumque corpus tuberculis aut maculis fœdauerit. Neque enim affectus speciem, eius magnitudo immutat. Potestne igitur iecur tam cito siccari, humidumque eius primigenium absumi, & exustus humor in eo genitus in corporis ambitum tam facile propelli?

Quænam ista aut in quo alio morbo tam repẽtina perspecta est humorum secretio, factave intemperies? In febre quidem pestilenti, dum inquinati aeris inspiratione repente cordis spiritus contaminantur, lacessitum cor, suæ affectionis indicia, carbunculum, aut bubonem, aut vtrunque profert. At minime tamen iam resiccata sunt viscera. Cordis siquidem calor maligna quadam, & inexplicabili qualitate obsessus sæpe prius extinguitur, quam viscerum substantia resiccatur. Sed curandi rationem spectemus.

Si luis essentia, calida & sicca est intemperies, quomodo calido & sicco alexiterio, vt guaiaco vel mitescere, vel radicitus euelli possit? Contraria enim contrariorum sint remedia necesse est. Neque vero si tubercula dura, & vlcera exedentia, luem

luem veneream ſtatim excipiunt, idcirco ſane neceſſe ſit iecur humorum officinam ac principium calida & ſicca intemperie torreri. Ea quippe non à iecoris intemperie, ſed à veneni pernicie & malignitate prodeunt, quod ſtatim vbi eſt corpus ingreſſum, ſpiritus & humores vel puriſſimos corrumpit, & ſecum in eandem calamitatem trahit. antequam viſcerum temperies manifeſte immutetur, ac peruertatur. Neque ſi viſcerum temperies in lue venerea tandem peruertitur, idcirco luis venereæ eſſentia in calida & ſicca viſcerum intemperie collocanda eſt: alioqui quomodo remediis ad calidam & ſiccam intemperiem rite comparatis hactenus non ceſſit? Nam quod quidam obiiciunt, hydrargyri litu, quem ad ſiccam ſcabiem Arabes commendarunt, luem veneream percurari, quid veritatis habeat eiuſmodi opinio, luculenter explicabitur, quo loco de luis curatione per hydrargyrum diſſeretur. Itaque calida & ſicca hepatis intemperies luis venereæ eſſentia eſſe non poteſt. Ad ipſam vero materiæ ametriam, quomodo referatur? neque enim mollities eſt, aut durities, neque laxitas aut adſtrictio, neque tenuitas, aut craſſities, neq; demum raritas aut denſitas, qui materiæ immoderatæ omnes ſunt morbi. Ad formam ergo neceſſario referenda eſt: quæ quoniam præcipua eſt, & pene tota rei cuiuſque ſubſtantia, eius affectus, totius ſubſtantiæ morbi dicuntur. Sunt autem morbi totius ſubſtantiæ, alii quidem manifeſti, alii vero occulti: manifeſti qui intemperiem manifeſtam ſequuntur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarumque partium omnium affectus ex ſimplici putredine orti. Occulti cauſas ab-

ditiores habent, non ſola putredine, ſed tota ſpecie & vi deleteria nobis infenſas. Atqui lues venerea, nec ſimplex putredo quædam exiſtit, nec putredinis ſoboles. Nam & corpora integre ſana nullo noxio humore perfuſa, plerunque inuadit, & his præſidiis minime tolli poteſt, quæ ad omnis generis cohibendam humorum putredinem veteres commendarunt. Cauſam igitur habet ſecretiorem, eſtque morbus occultus, non ex diſſoluto temperamento, neque ex ſimplici humorum putredine, vt qui manifeſti dicuntur, ſed ex occulta quadam cauſa profectus, quæ tota vi natiuo noſtro calori vitæ principio aduerſatur atque reſiſtit. Porro autem quæ toto genere & prorſus venenata ſunt, morboſque occultos inferunt, tribus omnino modis nos afficiunt. Aut enim aerem, quem ducendo viuimus inficiunt, vt peſtilentiæ ſemina: aut extrinſecus nos attingunt, vt rabidi canis, & venenatarum beſtiarum virus: aut intro ſumuntur cibi, potus, aut medicamenti ſpecie. Quod contactu ferit venenum, cuiuſmodi eſt venereum, minus efficax eſt, neque in ſolo ſpiritu, vel in aere, ſed in humore quodam prouehente vires habet: qui in parte cute nudata quum inſederit, contactu quidem eam primum, dein vero proximas, reliquumque corpus totum productione quadam inquinat. Non enim eius qui lue perculſus eſt, ſolus halitus contagione quempiam vnquam polluit, ſed is in pudenda muliebria, humorem eiaculatur atque inſerit, cum quo virus illinc ſenſim in vniuerſum corpus ſpargitur. In integram vero cutem ſi inciderit, vix officit. Epidermis enim dura & denſa quum ſit, horum hebetiorum & craſ-
ſiorum

ſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare vix ſinit, niſi vel findatur, vel dilaceretur. Atque tria hæc venenorum genera, tres occultæ & venenatæ cauſæ ſunt, quæ tres occultorum morborum differentias conſtituunt, quorum alii ab aere, qui contagioſi peſtilentes: alii contactu, qui ſimpliciter contagioſi: alii à venenata, quæ intus ſit materia, qui ſimpliciter venenati dicuntur.

Quum igitur contagione inuadat lues venerea, recte in ſimpliciter contagioſis numerabitur. Sed quum ſimpliciter contagioſi, alii quidem manifeſti ſunt, alii autem occulti, ea inter contagioſos occultos locum habet. Manifeſti enim ſunt, qui licet contactu & fiant, & afficiant, nihil tamen occultum malignumque reſipiunt, ſed à manifeſta putredine, ex primarum qualitatum intemperie nata oriuntur: velut phthiſis, pruritus, pſora, lepra, achores, pani, & reliqui huius generis. Contagioſi vero occulti, qui externi cuiuſdam veneni occurſu, & contactu primum contracti ſunt: vt lues venerea, elephantia, hydrophobia. De quibus placet hoc loco diſſerere, ducto à lue venerea exordio,

PRIMA LVIS VENEREÆ origo. Cap. II.

ANNVS agebatur à Chriſto nato poſt milleſimum & quadringenteſimum nonageſimus tertius, quum hæc dira lues in orbem Chriſtianum perurſit, & ſæuire cœpit. Neapoli primum in Gallorum exercitum, vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus eſt appellatus. Cuius primam originem alii alio retulerunt. Theolo-

gi pie profecto diuina iustitia hoc quasi flagellum humano generi intentatum esse, quo flagitiosa & immanis hominum libido, tanti mali metu coerceretur atq; cohiberetur, memoriæ proditum reliquerunt.

Astrologi nouas syderum conuersiones, concursus, aspectusque, primam huiusce morbi originem extitisse tradiderunt. Incusant scilicet illi insolentem quandam syderum constitutionem, & binas solis eclipses, quarum praua radiatione, & calamitosa vi, huius veneni semina in aerem primum sparsa queruntur, & hunc idcirco affectum in populariũ morborum classem non contemnendi medici receperunt. Nonnulli insignis cuiusdam scorti magna impuritate hãc quasi libidinis labem in Gallum militem irrepsisse crediderunt, quum Neapolim obsidione cinxisset Carolus Octauus, Gallorum Rex inuictissimus. Fuerunt denique, qui ex insula quadam nuper inuenta, veteribus incognita, vbi hæc lues non raro sponte populariter grassatur, in hunc quem nos incolimus tractum, per Hispanos qui illuc traiecerant, primum esse allatam velint. Ex iis autem, quos lues inuaserat, quendam Hispanorum arma in Italiam sequutum, præter hostilem animum, hoc etiam malum Neapolim in Gallorum perniciem importasse: cuius contagionis impuritate, nulla pars orbis totius postea vacare potuit, quæ nostrorum Europeorum commerciis vteretur. Et certe qui Americæ partem quam Floridam nuncupant, nuper lustrarunt Nortmani, luem veneream illic endemiam esse testantur, quemadmodum exanthemata & ecthymata hîc nobis: tantam illic esse ad hunc

morbum procliuitatem affirmant, vt si quis cum muliere, cui menses profluant iungatur, statim vel venereum bubonem, vel veram luem contrahat. Quanquam igitur de prima origine haud magna contentione decertem: sed de propria illius causa, vi & natura, ex qua omnis ducenda curandi ratio est: si tamen dogma eligendum est, postremæ sententiæ malim subscribere. Etenim si epidemiorum morborum conditione, à certo astrorum influxu profecta est, quomodo aeris inspiratio, paucis diebus quamplurimos non infecit, tandemque tempore desiit? Ita enim pestis illa Anglica, nostro hoc seculo nata, sæpius iam & inuasit, & penitus extincta est: ita morbi omnes epidemii ab Hippocrate celebrati: sic exanthemata & ecthymata pestilentia ortus & interitus sui cursum absoluunt. At venerea lues in vno aut etiam altero primum visa, sola eorum contagione & congressibus serpsit, neque vllum vnquam ea labefactauit inquinati aeris inspiratione, & tot iam annos grassata in genus humanum nullo tempore desiit. Non potest igitur inter epidemios recenseri.

Iam vero quum nec alimentorum impuritate, nec vitio sit orta, quomodo numeretur in simpliciter venenatis? cum præsertim vitiosis & putridis alimentis sæpius vsi maiores nostri, hunc affectum nostri seculi perniciosam maculam ne quidem audiuerunt? Si hæc lues non minus in primariæ notæ viros & principes selectissimis cibis vtentes, quam in infimæ sortis homines (quibus vrgente necessitate victus rationem sola fortuna præscribit) hactenus impetum fecit: non erit hic omnino venenatus affectus. Restat igitur, vt ha-

beatur in ſimpliciter contagioſis, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Et licet fortaſſe ab externis hæc cauſis primum orta non fuerit, quoniam tamen ſemel genita non niſi contagione afficere viſa eſt, in contagioſorum morborum numero cenſeatur, alioqui nec elephantia, nec qui luis venereæ & elephantiæ permiſtione fieri poſſunt in contagioſis habeantur, contra quam veteres cenſuerunt.

LVIS EFFICIENS CAVSA. CAP. III.

EFFICIENS luis venereæ cauſa cenſetur occulta & venenata qualitas, atque pernicioſa quædam labes, concubitu aut alio impuro congreſſu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum ſit, ac fere corporis expers, ſenſuſque noſtros prorſus effugiat, non ſimplex tamen & ſolitaria exiſtit, ſed in humore, aut alio quouis corpore inhæreſcit, quo, vt ſubiecto quodam ac vehiculo in noſtrum corpus commigrat, perinde ac rabidi canis, & reliquorũ venenatorum animalium virus demorſu fixum. Quî enim poſſet corpori noſtro vim inferre virtus incorporea? huius autem perniciei ac veneni vis, & efficacia, & ſi diutius aliquando in nobis incomprehenſa deliteſcit, tempore tamen certis ſignis & notis ſe prodit, quas mox ordine recenſebo. Atque vt rabidi canis, aut ſcorpionis, aut aliarum ferarum, ita huius venenum ab ea parte quam primum contagione attigit, labefactauitque, ſenſim in vniuerſum corpus irrepit, ipſumque contaminat, in contagioſorum morborum morem. Frequentiſſime autem vene-

reo

reo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius impuritate ac maleficio in vniuersum orbem sensim dispersa est. Qui venereo complexu iunguntur cum inquinatis, à pudendis luem contrahere solent. Nutrices vero à quibus infantes polluti lac sugunt, à mammis. Obstetrices quæ parturientibus opem tulerunt, à manibus. Infantes vitiatis nutricibus alti, nunc ab ore, nunc ab interioribus. Dormientes cum inquinatis, sudore effluente, à cute & à summis partibus. Qui effusiore osculo saliuam inquinatæ exceperit, ab ore. Est autem huius veneni vis crassior & hebetior, ideoque ægre nisi apertam & cuticula nudatam partem peruadit ac penetrat: multo minus, qui iam inquinatus est, alium halitu solo afficiat, sed humoris nonnihil ex eo in cutem alterius exhalet necesse est, vnde malum initium sumat.

Partium à quibus lues initium capit, aliæ aliis, plus negotii & periculi adferunt. Omnium curatu difficillima ac periculosissima est, quæ à pudendis inchoat: cæteræ curatu faciliores, ac minus periculosæ. Porro cuicunque particulæ venenum insederit, in ea primum pustulam excitat, deinde & vlcusculum: inde mox longius sensim & clanculum serpens, partium continuatione, interiora omnia peruadit, non spiritus modo atque humores, sed & carnem & partes omnes solidas in sibi similem affectionem immutans atque peruertens: perinde atque ignis ex scintilla atq; fomento minimo profectus, paulatim ita inualescit, & accenditur, vt vniuersam domum furibunde exurat. Id autem hac fere ratione quam exempli gratia, dicam, fieri solet. Quum obscœno virus concubitu

à pudendis madore perfuſis, initium habet, puſtulas primum in his & vlcuſcula excitat contumacia, & mali moris: vapor dein aut humor tenuis ductu cauo pudendi intro irrepens vaſa ſpermatica male afficit: tumque virulenta gonorrhœa ſe profert, qua illuuies ſordidiſſima initio non ſine graui dolore emanat, ac turpiſſime eiicitur, tandemque repreſſo furore guttatim excidit. hinc venæ cauæ ſanguine, arteriæque maioris ſpiritu labefactatis, bubo erumpit in inguine. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum peruenit, lenis quidem alui fluor aut nauſea fatigat, interdum & ſyncope, tumque cum iecore ſanguis breui polluitur. Ideoque nec multo poſt pernicioſa illa labes internorum victrix, foras remigrat, cum ſanguine contaminato, quo in artus, in muſculos & in cutem diſſeminato compreſſum maleficium atque tacitũ virus facile agnoſcitur. Breui namque vel ruffæ maculæ in cute effloreſcunt, vel liuidæ rubenteſque puſtulæ extuberant, quibus & vlcuſcula cruſtoſa & herpetes accedunt. Nonnullis vlcera caua atque maligna, bilioſis ferme phagedænica & exedentia, melancholicis vero cancroſa, pituitoſis leuiora ſed ſordidiora, & humore quodam mucoſo fœtidoque manantia, ſanguineis, crebriora carbunculique effigie. Omnia quidem labris præduris tumentibus & inuerſis, quæque exeſa carne, ipſa etiam oſſa exedunt atque depaſcuntur: primum quidem tenella, qualia in naſo & palato ſunt, deinde ſolidiora, quæ putria carioſaque tempore excidunt. Quod ſi vitium diutius negligitur, virus celeriter in cerebrum ſummamque corporis arcem ſeſe inſinuat, il-

lamque

lamque inficit. Hinc multa ſuperuacua, eaque pro partis conditione pituitoſa excrementa colligi neceſſe eſt, quæ ſi inter meningas & cranium interclуſa contineantur, citra tumorem magnum & acerbum dolorem commouent: ſin foras ſub cute capitis circum pericranium emergant, tophos proferunt ſcirrhoſos: interdum è capite vel in articulos, vel potius in medios artus deturbantur, in quibus aut cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maxime inualeſcunt, aut etiam tophos præduros, ſcirrhoſoſque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur materia, veneni tamen maleficio perfuſa acrimoniæ particeps eſt: qua ratione ſubiecta quoque oſſa corrumpere atque exedere ſolet. Hæc quum craſſior eſt, ſub oſſium membranas ſe recondens, tum acrimonia, tum diſtenſione dolorem excitat acerbiſſimum: in oſſium vero ſubſtantiam per occultos meatus quaſi per anguſtos ductus ſe inſerens, non ſolum illa attollit atque dilatat in tumorem, ſed etiam putredine tabefacit, & carie conſumit, dum prorſus putreſcant. Si tenuis, ſed nec valde acris aut mordax, nec adeo maligna materia ſit, hæc neque circum perioſtia moratur, nec ad cutim progreſſa, illam exedit aut exulcerat, ſed pilorum duntaxat radices malignitate, aut venenato ſuo vapore feriens, effluuium concitat, quo plerique viſuntur ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine vllis pilis, qui tamen poſtea repullulant, quum primum extincta eſt morbi malignitas. Quum tam multa ſint venerei morbi ſigna, nullum tamen in vrinis conſpici poteſt, neque ex iis quiſquam aut hoc, aut aliud vllum vene-

ni genus poſſit deprehendere, adeo facile oculorum noſtrorum obtutum, aciemque multa perſtringunt, quæ effectis & euentis poſtea facile noſcuntur. Luem veneream nulli adnaſci, niſi qui contagione ſe polluerit, iam diximus: quod quoniam in concubitu ſolet euenire, pueros aut ſenes, aut alioqui coitus expertes, rarius occupat lues venerea, reliquos tanto ſæpius & facilius, quanto quiſque in venerem propenſior fuerit. Qua de re & à partibus obſcœnis ſæpius incipit, licet & interdum ex aliis pleriſque locis, vt dixi, expullulet, in quibus colluuies contagione fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat, vel purus ab impuro, vel impurus ab eo, qui ſit longe impurior, à ſimili vero, aut à minus impuro nunquam. Ideoque æque impuris citra offenſionem congredi licet: ſic tamen vt vterque puriorem alium contactu labefactare poſſit. Hauritur etiam interdum à ſcorto, quod nondum ſit inquinatum, quum quis cum eo volutatur, mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas autem non ex cute ſpectatur, quod ſæpe recentis & inueteratæ luis fermẽtum intus reconditum ſit & abſtruſum. Iam quos corripuit, vt quiſque viuit, ita eum aut cito deſerit, aut diu exercet, aut in totum conſumit. Omnibus in Italia, & Hiſpania, & ſicubi præterea, vel propter annonæ penuriam, vel propter regionis æſtum ſobrii ſunt homines, mitior. Germanis propter crapulam & intemperantiam, vt diutius inhæret, ita præhenſos infeſtiſſime torquet, & acerbiſſime affligit: medio loco ſunt Galli.

LVIS SPECIES SIVE GRAdus varii suis signis distincti.
Cap. IV.

LVis venereæ vna & eadem semper est essentia vnaque natura, sed quæ variis distingui possit ordinibus, vt alia leuior, alia grauior existat, pro veneni ac corporum in quæ illa incidit varietate. His enim duabus ex caussis, lues alia leuioribus, alia grauioribus symptomatis exercet. Omnium leuissima ac mitissima est ea species, qua solum capitis & barbæ pili sensim citra vllam corporis læsionem excidunt. Eius quippe virus in crasso quodam vapore, aut in humore tenuissimo consistit, qui in corporis summa effusus pilorum radices exedit. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc species distat à cæteris. Altera paulo deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minime extuberantibus conspergitur, iisque interdum paruis, lentiginis instar, interdum multo latioribus, & vtrisque modo rubris, modo flauis, quæ vix ante deleri extinguive possunt, quam morbi radix prorsus sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet, quam nulla grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior ac iam vera lues est. Hæc non solum maculas, sed veras pustulas tuberculave profert, primum quidem circa frontem, & tempora poneque aures, dein in capite, tandem vero & in reliquo corpore. Ea autem rotunda sunt, minime tamen in acutum fastigiata, sed plana, sicca, & sine pure, sed quæ dein sicca crusta obducuntur, & si negligantur, serpunt in ambitum, excauantque cutem, dum ex pustula verum fiat vlcus, quod fe-

re virulentum euadit ac ſordidum. Partes quæ ad podicem, ad nares atque ad fauces ſunt, quia tenellæ omnium primæ exulcerari ſolent. Emergunt autem tubercula quum iecur ipſum atque venarum ſanguis vitio perfuſus atque labefactatus eſt, à quo protinus carnoſis mollioribuſque partibus noxa communicari ſolet. Quarta his ſpecies ſuccedit, quum iam inueterata lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas, ac neruos adoritur & corrumpit. In quibus contaminatis excrementa multa craſſa & glutinoſa, pro partium affectarum conditione, ſed tamen maligna congeruntur, quæ cum vel in tendones, vel circum oſſa & perioſtia confluunt, eaſque partes, præſertim vero membranas, malignitatis acrimonia feriunt, & ab oſſibus diuellunt, cruciatus cient implacabiles, hoc ab aliis doloribus diſſidentes, quod noctu ſemper ingraueſcant. Ab his excrementis partium in quibus hæſerunt calore craſſeſcentibus, tophi ſenſim ſuccreſcunt, cruciatu multo grauiore, qui oſſium duritiem adæquent atque ementiantur. Quod ſi in oſſibus figantur, ea adeo amplificant atq; diſtendunt, vt viſa ſæpe ſit oſſium monſtroſa magnitudo & figura. Quinetiam malignitatis ſuæ acrimonia, illa ſenſim exedunt & carie conſumunt, plerunque etiam illæſa cute ſuperpoſita. Sic non paucos vidimus, quibus (incredibile dictu) illæſa capitis cute pericranium & ſubiectum illi cranium ad meningas vſque, putredine prorſus exeſum, carieque abſumptum, deprehenſum, citra febrem vllam citraque vomitionē. E quibus vnus & alter etiamnum ſuperſtites viſuntur ſine cranio. In quo venereum virus fulminis naturam mihi imitari videtur, quod

inte-

integris doliis, vinum exhaurire, & illæsis vaginis enses confringere, veteres prodiderunt. Sub his symptomatis, corpus diuturnis vigiliis, & diris cruciatibus confectum, & atrophia marcescens, tandem vita destituitur. Quæ luis natura, ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis discreta sit, diximus.

Iam certa eius signa, quæ causæ efficientis symptomata sunt, proxime relata seorsum numeranda & in epilogum coarctanda sunt.

Quoties crebræ & exiguæ maculæ pulicũ puncturis similes, aut lentiginis instar, aut etiam multo maiores, eæque modo rubræ, modo flauæ, in cute extima erumpunt, luis venereæ suspicio esse debet: præsertim si vel vlcus in pene, vel bubonem in inguine, vel virulentam gonorrhœam præcessisse intelligimus. Quod si his præterea capillorum & barbæ defluuium, citra morbum grauem & acutum accedat, re vera lues contracta est. Eadem sententia ferenda, si rubræ aut flauæ pustulæ, aut liuidæ circa frontem ac tempora, poneque aures. Dein in capite, & in podice, ac reliquo corpore extuberant, figura rotunda, quæ cum in initio siccæ essent & sine pure, dein sicca crusta obducuntur, aut etiam exulcerantur excauanturq;, & in vlcus sordidum & fere rotundum degenerant. Sed enim venerearum pustularum & vlcerum ab aliis simplicibus distinctio vix plane & ad vnguem literis explicari potest, oculorum intuitu & frequenti inspectione certius cognoscenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingrauescentes, non in articulis, sed in mediis artubus affligũt, in quibus etiam tophi præduri inter ossa & perio-

ſtia ex craſſa lentaque materia ſuccreuerint, aut etiam carie conſumptum os exeſumque eſt: lues iam diu ſolidis partibus inhæret. Horum multis aut quibuſdam comparentibus lues contracta intelligitur, eſtque eius maturanda curatio. Multos video aliorum ſymptomatum ingentem multitudinem inter ſigna luis reponere, quæ quoniam illius propria non ſunt, cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum vſu & exercitatione confirmatis tenebras offundunt. Quorſum enim attinet laſſitudinem, proſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabritiem, aliaque innumera grauium omnium pene morborum communia ſymptomata, inter propria luis ſigna recenſere? Iam vero quoniam clanculum ſæpe lues ſerpit, hæretque interdum in corpore diutius, nullis ſignis prædictis conſpicua, illius ab aliis affectibus differentia atq; diſtinctio accurate tradenda. Itaque quum ex dubiis ſignis de lue ambigitur, eius origo eſt altius inueſtiganda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere poteſt. Etenim, quoniam non niſi attactu contrahi poteſt, neceſſe eſt labes aliqua in ea parte primum emerſerit, per quam inſertum eſt virus. Quendam, exempli cauſa, ſtatuamus multos iam menſes de ſcapularum & occipitis dolore noctu quam interdiu grauius affligente conqueri, qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Quum dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tandiu afflixerit, frigidum ex capite humorem eo ſenſim influere, aut certe partis vitio & imbecillitate gigni cumularique neceſſe eſt. Qui enim à viſceribus in partes externas propellitur noxius

humor,

humor, siue tubercula aut pustulas excitet, siue scabiem, siue per vniuersum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, nec noctu excandescẽtes, sed qui duntaxat circa partes membranosas cumulatur. Luis enim initio, tametsi ex interioribus partibus noxia materia ad cutem expellitur, quæ postea in pustulas & tubercula erumpit, nullus tamen ante affligit dolor, quam circum membranas venenata qualitate iam perfusas, vitiosus humor maligna congestione collectus sit. Et in hydrope anasarca, licet totius corporis habitus cruditatibus distendatur, nullus tamen aut admodum obtusus est dolor, vt nec in tumoribus pedum œdematosis circa finem diuturnarũ febrium contingentibus. Vtrum vero frigidum hunc humorem simplex partis intemperies, an qualitas potius maligna ei perfusa cumulet, accuratius inuestigandum. Perscrutandum ergo, num ante hos dolores quicquam in partibus obscœnis comparuerit. Emergunt autem in his pustulæ, vlcera maligna, virulenta gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametsi nondum lues venerea dicuntur, sunt tamen veluti rudimentum & character eius impendentis, quorum, si quidpiam præcesserit, quod postea quibusdam remediis sit sublatũ, quoniam tamen scapularum dolores diutius perseuerant, venenatæ cuiusdam qualitatis inde relictæ suspicio esse debet, quæ solidas partes iam obsidens, ac illarum concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eaque crassa & maligna, quæque communia omnium destillationum remedia contemnunt. Si vel in faucibus, vel in ore vlcusculum excoriatiove leuis, aut quauis alia cor-

poris parte contagione aliquid olim inhæſit, idem ſentiendum: licet enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, haudquaquam tamen prorſus euulſa eſt mali radix, ſed ſenſim interiora labefaciens ſuo tempore foras prodit. Suſpicionis porro occaſionem confirmabit circa mediam tibiam aut cubitum, aut frontis, aut alterius partis os, humor in callum & tophum concreſcens nocturno dolore fatigans. Hic enim cum vix aliunde naſci ſoleat, huic morbo familiaris exiſtit. Quod ſi præterea inunctiones ex hydrargyro expertus eſt, multo certior erit cauſæ interioris coniectura. At vero ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt, cauſæ inueſtigatio longe difficilior exiſtit, quam tamen hac ratione aſſequi licet. Dolor cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel in mediis artubus & muſculis ſedem habet: qui in articulis, aut circa hos conſiſtit fixuſque eſt, raro venereus, ſed vel arthriticus, ſi conſuetus eſt, & ex interuallis repente inuadit, paulatimque ſoluitur, vel à ſimplici fluxione. Non enim venereus articulos, niſi in his, qui hydrargyro ſæpius iam inuncti ſunt, ſed medios artus obſidet, in quibus etiam diximus plerunque tophos cogi & ſuccreſcere, maxime in fronte, & capite, in clauiculis, in medio humero & cubiti oſſe, in parte priore tibiæ, nonnunquam & aliis quoque oſſibus. Iam vero ex iis, qui in mediis artubus fiunt, qui breui tempore exoriuntur à defluxione ſimplici, quæ repente è capite eo illabi ſolet, cuius etiam focus antea fortaſſe fuerat in vertice aut occipite deprehenſus. Qui vero ſenſim multoque tempore procedunt, ab eo excremento, quod pars male affecta paulatim congeſſit, luis naturam redo-

redolent, atque idcirco cunctandum eſt diutius, dum alia ſe prodant ſymptomata. Neque incogniti & nondum plane perſpecti affectus, tentanda eſt vnquam curatio, niſi quæ & deſtillationi & lui venereæ poſſit ſuccurrere ſine vllo valetudinis damno. Solent enim ægroti commiſſum facinus cõſtanter denegare, dum dolorum ſenſim increſcentium vehementia & ingenti ſymptomatum turba reuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ luis prognoſis tradenda.

PROGNOSTICON.
CAP. V.

LVEM veneream indies mutari, & iam ita inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura multi literis prodiderunt. Aiunt enim tanta fuiſſe, quum primum oriretur fœditate, vt quæ nunc graſſatur, vix illius generis eſſe putetur. Vlcera erant innumera, in quernæ glandis ſpeciem & magnitudinem, aſpera exporrectaque, ſpurcus ab iis profluens humor, fœtor vero tantus exhalans, vt cuius nares contigiſſet, is mox infici crederetur. Color puſtulis ex nigro vireſcens, ipſo aſpectu non minus ægros, quam dolore, cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aſpectum, contactu vero ſic abſtinebant, vt morbi præterea nullius. Qui vero ſequutus eſt, & nunc paſſim vagatur, puſtulas quidem habet paucas, vt & vlcera, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis, & vt fœditate tolerabilior, ita certe doloribus & cruciatibus immanior euaſit. Id vero minime ſeneſcentis luis naturæ & conditioni tribuerim, ſed præpoſteræ multorum curationi. Eſt enim hoc vitii genus

mortalibus adeo formidabile, vt vel illius minima suspicione perculsi, confestim ad remedium ex hydrargyro concurrant, quod pustularum ardorem extinguit exiccatque vlcera, sed cerebrum refrigerat ac debilitat, destillationes exasperat, articulorumque dolores plerunque diuturnos mouet. Itaque nisi Deus Opt. Max. sua clementia istam huius seculi labem deleat, aut effrenatam hominum libidinem coerceat, nunquam illam penitus desituram putauerim, sed quandiu obscœnæ libidini dabitur opera, humano generi perpetuam fore comitem. Porro hæc lues pro varia corporum, in quæ incidit constitutione, alias facile, alias ægre sanescit. Quæ puro & integre sano sunt corpore, facilius multo restitui solent, quam qui cacochymo & cachectico. Cacochymia siquidem præterquam quod veneni perniciem fouet, remediorum etiam vires hebetat & obtundit. Adhæc qui raro & laxo sunt corporis habitu, ac cute perspirabili, vt facilius quam qui contrario modo se habent, luem admittunt, sic præhensi, minus discruciantur, citiusque sanescunt. Sed & natiuam temperiem inspicere oportet, nam qui vel temperati, vel calidi & humidi, & proinde benigno sanguine præditi sunt, si in luem incidunt, hos illa & mitissime affligit, & facillime ac citissime deserit, nullo fere reuersionis metu. Ab his sunt frigidi & humidi, in quibus pituita redundat. Tertio loco sunt calidi & sicci biliosi. Frigidos & siccos humore melancholico, terrenisque fæcibus, aut etiam atra bile perfusos, vt omnium acerbissime angit lues, sic omnium difficillime relinquit, sæpe in totum consumit. Postremo ex iis, quæ in cute efflorescunt, indicatio petenda.

tenda. Siquidem quæ pilorum defluuio se prodit lues, omnium facillime tollitur. Eius enim pernicies in vapore, aut humore tenuissimo sita, sudoribus facile expirat. Non multo tenacius inhærescit lues, quæ crebris maculis, iisque paruis, lentiginis instar, cutem deturpat, in tenui quippe sanguine virus habet. Quæ tubercula aut latas maculas profert, ægrius tollitur. Omnium denique ægerrime, quæcunque vel laborantis incuria, vel medentis imperitia, eousque inualuit, vt solidas partes obsidens, scirrhosis iam tumoribus & doloribus, vel ossium carie molesta sit. Quod ad anni tempora pertinet, vere & ineunte æstate facile curatur hic morbus, nam & vires corporis tum temporis valent, & cutis rarescit, & interim humores sponte in superficiem corporis feruntur. Æstate media & gelida hyeme, ægrius profligatur. Æstatis feruor vires exhaurit ad curationem necessarias. Gelidæ hyemis frigora cutim ita occludunt, densantq;, vix vt quicquam exhalet ac perspiret. Conuenit & incipiens autumnus, quod neque ingenti ardore corpora adurat, neque frigore vehementius adstringat. Hoc tamen sciri velim, luem veneream omni tempore curari posse, si quis in conclaui in quo ignis assiduus sit hyeme conclusus, frigoris incommoda propulset, vel æstate in vmbroso loco temperato se contineat. Qui cœli clementiam diutius expectat, morbum plerunque contumaciorem facit. Itaque quum primum genita lues est, nulla mora profligetur, ne tempore altius subiens interiora populetur. Quanquam autem luis curatio tot modis variat, nulla tamen tam fœda, neque tam inueterata occurret, quæ nõ hac, quam

mox exponam, curandi ratione vincatur, si morigerum & firmis visceribus præditum ægrum prudens & sagax medicus nanciscatur, sicut iam antea testatus sum: idque nulla amaritudine, nullo periculo, nulloque malo effatu memorabili digno.

QVÆ FVERIT LVIS VENEREÆ VETUS CURATIO. CAP. VI.

QVI omnium primi luis venereæ recens natæ, & vix dum satis cognitæ curationem sunt aggressi, symptomatum fere tuberum nempe & vlcerum rationem tantum habuerunt. Ac primum quidem, quoniam corpus illa depascebantur, causticis comburere ac sistere conati sunt, verum quia vno extincto, mox noua renascebantur permulta, cogitauerũt vnguento eodem extinguere omnia, in aliarum pustularum & scabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verum nullo quisquam effectu, argentum viuum qui non addidisset. Huius enim vsum ex Arabum schola, aui nostri deduxerunt, quos constat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoethe coercenda, atque ad omnem scabiem siccam cohibendam fœliciter vsurpasse. Itaque eo, cum aliis quibusdam oleis & pulueribus in vnguenti modum concinnato, inungebant brachiorum, & crurum iuncturas. Aliqui & spinam, & ceruicem, nonnulli etiam tempora, item & ventrem: atque iterum alii vniuersum corpus: quibusdam semel die, quibusdam bis, nonnullis tertio iterum die, aut quarto. Claudebatur æger in æstuario, quod calebat assidue, alius viginti, alius triginta totos dies, nonnulli plures. Perunctum in lectum qui intra æstuarium sternebatur, collocabant,

cabant, ac multa ſuperiniecta veſte ſudare cogebant. Empiricam hanc curandi rationem, quæ neglecta morbi eſſentia ſymptomatis tantum ſuccurrit, hactenus ſecuti ſunt medici ac chirurgi complures, nõ ſine magno humani corporis detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atq; ferocitas, vt tertio ſtatim aut quarto aut quinto, aut ad ſummum ſexto die langueſcere incipiat æger. Quippe argentum viuum, quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat atque diſſoluit: humiditate vero corrumpit atque putrefacit, ac tandem extrema refrigerandi qua pollet facultate ad interna repellit. Inde in ventriculum & thoracem, è quib. dein ſenſim partium continuatione ad gulam & ad os compellit, tanta tamque violenta iniuria, vt dentes (quibus vt & cerebro & neruis & articulis inimicum eſt) ſtatim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam etiam è corpore, per ſudores diſſipat, quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Sæpe etiam peculiari eaq; occulta proprietate dyſenteriam mouet nonnullis lethalem: atque vt paucis complectar, omnibus certe qui ita curantur, exulcerantur fauces, lingua, & palatum, intumeſcunt gingiuæ, dentes vacillant, pleriſque ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni protinus fœtore olentius, tanto contagio vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vulnerentur frigefacto interim ſtomacho, & turbante fœtore appetentia cibi deſtituuntur ægri: quumque ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno obſidente vlcere. Quinetiam

lingua balbutiem,& aures ſurditatem contrahunt, nonnullis immedicabilem. Fœtet omnis circumhabitatio, atq; adeo durum eſt hoc curationis genus, vt perire morbo complures malint, quam tanto periculo tam acerbo diſcrimine leuari. Quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vtplurimum morbo, qui tamen raro ſimilis eſt radici: neque iiſdem ſymptomatis exercet, ſed fere deſtillatione, arthritide, tophis, vel oſſium carie. Neque pari contagione eos cum quibus ſocietas eſt, afficit, quod humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice euulſa. Tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurritque interdum poſt annum vigeſimum, aut etiam trigeſimum: tantoque interuallo mali fomes quaſi ſepultus intus deliteſcit. Fit tamen interdum, vt qui ita curati ſunt ſeque expertes mali prorſuſque expeditos putant, alios cum quibus concubuerint, contaminent, prolemque gignant ea lue conſperſam. Indicium ſane tum temporis mali fermentum in venis ipſiſque partibus reconditum reſeruari, & vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ hydrargyri perunctione fit: & in ea miſerrimum hoc quoque eſt, quod plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſque aut in aliis vidit, aut ipſe tulit, ita medicum agit impudentiſſimum vno quopiam vnguento ad omnes vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes perſanans, nullius neque temporis, neque corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, conſilii inopia, quid ſuadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit,

guit, quę nisi iterata simili vnctione tolli haud possit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, atq; alii etiam vndecies, aut duodecies eandem curationem experiuntur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi possit, nimis viuendi cupidus, qui non mori maluerit, quam sic vitam proferre. Multis namque ad vertiginem, quibusdam ad insaniam vsq; infestatur cerebrum, post curationem. Tremunt multis nō manus tantum, sed etiam brachia, pedes, crura, femora, & vniuersum corpus: aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum illos in hypocausto, plus æquo calido concludunt, in quo illi salutis, quam sic adepturos se sperant, studio, patientius consistunt, donec resolutis caloris vehementia spiritibus ac deficientibus animi viribus, mori se non sentiant. Alios vidimus, intumescente ad fauces gutture, quum exitum non haberet sanies pituitosa aut spiritus interciperetur, suffocari, quosdam cum meiere non possent. Alios exorta graui dysenteria ac febre, alios extincto natiuo calore nullo doloris sensu commori. Omnino pauci ita conualescunt, iiq; valido & robusto corpore, quibus malum inter initia consistit, solusque corporis spiritus aut humor, non autem partium substantia obsidebatur: atque illi hoc periculo, hac calamitate, his malis, quæ diximus, liberantur. Nam cum lues initium præterlapsa, ipsam iam partium substantiam obsidet, vt argentum viuum pustulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisque symptomatis, tanto periculo opem ferat, sæpe tamen mali radicem haudquaquam euellit: & si quid adiumenti eius adfe-

rat vſus, id profectò vix ad paucos menſes, ne dicam dies, durare conſueuit. Attamen pro hac tam acerba, tamque periculoſa curatione, multi penitius (credo) naturæ arcana intuiti, veluti pro aris ac focis decertant, nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum veſci deſinunt, veriti ne vel ſibi de ſuo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didiciſſe videantur.

Hanc medendi rationem quum docti aliquot medici inefficacem & parum tutam multorum periculo experti eſſent, aliam tentare aggreſſi ſunt, quam & ſcriptis mandare, & omnibus commendare poſtea cœperunt. Hi initio ſæpius & valide purgant, deinde ſanguinem mittunt pro plenitudinis & virium ratione, mox reliquias idoneis ſyrupis præparant, quas poſtea purgationibus identidem repetitis exhauriant. Italuis radicem varia mitigatione præparatam, penitus euelli, citra vllam virium iacturam, aut corporis noxam ſperantes. Quæ quidem curatio, ſi vitium recens eſt contractum, ſoluſque ſpiritus, aut humor contaminatus, interdum liberare poteſt, ſi modo poſt purgationes guaiaci decocto, ſudores aliquot matutinis promoueantur. At ſi iam obſeſſa eſt partium ſubſtantia, impetum quidem morbi, & veneni furorem reprimit, ac mitigat: ſed quod poſtea crudelius excandeſcat, ſenſim & clanculum radice altius defixa, vixq; vllis remediis inueteratum poſſit extirpari. Hæc igitur curandi ratio, ſymptomata lenit, non cauſam eorum euacuat, differt perniciem, non aufert. Quod cum reprehendiſſent poſteri, cœperunt tenui, extenuanteque victu & potu è guaiaco, vel ex chinarum aut ſarceparrillæ radice

corpus

corpus magis exiccare, humores attenuare, atque in vrinas & ſudores digerere ac diſſipare. Sic enim neceſſe eſt, puſtulas & vlcera cum corpore extenuari & ſuccreſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex hiſque natos dolores miteſcere. Quæ curatio tametſi quam ſuperiores multo tutior ſit & mitior, periculo tamen recurſus minime liberat: quum præſertim lues initium præterlapſa, & doloribus & tophis ſcirrhoſis moleſta eſt. Itaque quibus machinis firmiſſima, ac munitiſſima iſta arx iam diu obſeſſa, tandem aliquando ſubuerti & expugnari poſſit, dicere aggredior, ab ipſius amuleto exorſus.

LVIS VENEREÆ AMVLEtum. CAP. VII.

QVVM lues venerea totius ſit ſubſtantiæ morbus, iſque occultus, contagioſus, & venenatus, nemini mirum videri debet, ſi tamdiu vera eius deſiderata fuerit curatio. Vt enim eorum affectuum inexplicabilis fere vis & natura eſt: ſic remediorum quæ tota ſubſtantia, totoque genere, & abſtruſa quadam facultate illis reſiſtunt & aduerſantur perdifficilis exiſtit inueſtigatio. Hæc namque vulgata & ſimplici via aut ratione inueniri nullo pacto poſſunt, vt quæ manifeſtos morbos perſpicua contrariorum virtute oppugnant, ſed ſola experientia, quemadmodum & deleteria & purgatoria. Quæ enim facultates totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione omnes alienæ ſunt. Cur hic lapis, inquit Galenus, tacto vulnere ex quo ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat ac reſiſtat, haud nouimus. At in oculorum

medicamentis, quas vires habeat lapis quem vocant hæmatiten, haud latet, nam id rationis inuentum eſt. Deinde quod lepus marinus ſolum pulmonem, cantharides, renes ſolos & veſicam exulcerent, coriandrum in furorem agat, hyoſciamus inſaniam ebrietati ſimilem inducat, papauer vehementem ſoporem, ſtuporemque excitet, non aliter quam longa obſeruatione & vſu cognouimus: ſicuti nec quod rhabarbarum, bilem flauam, ſenna melancholiam, agaricus & ſcammonium pituitam expurgant. Cur enim à papauere ſtupor, ab hyoſciamo vero inſania, quæ & naturam & cauſas habet maxime à ſtupore differentes, proueniat, quum vtrumque frigidum exiſtat? Aut cur rhabarbarum & ſenna bilem vtramque, & craſſa lentaque excrementa, è viſceribus primiſque venis ſubducant, neglectis ſeroſis, tenuibuſque humoribus in abdomine cumulatis, & ad fluendum paratiſſimis: ſcammonium vero & agaricus tenues ſeroſoſque humores vel è longiſſimis corporis partibus extrahant, craſſis lentiſque excrementis circum viſcera relictis? Hæc, credo, cauſa etiam fuit, cur hactenus febris peſtilentis nullum ſatis efficax amuletum ſit deptehenſum, quod tamen & eſſe & inueniri poſſe non diffido, ſi medici omnes in id ſtrenue incumbant. Siquidem verum id eſt, quod doctiſſimi philoſophi literis mandarunt, naturam mundi huius procreatricem ex contrariorum permiſtione, ita omnia contemperaſſe, vt nihil prorſus in eo notari poſſit, cui illa contrarium non protulerit, etiamſi noſtra incuria, ne dicam ignauia, multa hactenus nobis ignota deliteſcant. Ita enim affecti ſumus plerique fere omnes, vt aut lucro

lucro potius, quam publicæ vtilitati ſtudentes, & veterum inuentis nimis forte inhærentes, à nouorum remediorum inueſtigatione, vel nouis emergentibus morbis abſtineamus. aut ſi quod nouum præſidium experiamur, id inuidiæ ſtimulis perciti, veluti arrhitum & arcanum quoddam nobis recondamus.

IOANNES FERNELIVS præceptor meus, medicus clariſſimꝰ, ab hydrargyri vſu alieniſſimus, primus auſus eſt luis venereæ curationem polliceri, ſine illius ope, medicis & chirurgis, huiuſce vrbis, quibus hactenus perſuaſum eſt citra hydrargyri litum & ſputationem neminem à lue venerea vindicari poſſe, repugnantibus: multa domi ſuæ alexipharmaca componenda curauit, quæ aduerſus eius morbi perniciem cum guaiaco, aut etiam ſine hoc adhiberet. E quibus præſtantiſſima & efficaciſſima iſthæc comperi, quæ proxime deſcripta ſunt. ℞ ſcordii, &c.

℞ Foliorum ſcordii ℥ ß.

Polii montani
Pulegii
Praſſii
Origani
Calamenti
Hyperici
Centaurii minoris
Stæchados
Chamædryos
Chamæpityos
Spicæ nardi } Singulorum ʒ ij.

Seminum, aniſi Fœniculi Petroſelini Dauci Sileris montani Rutæ Ocymi Hormini Thlaſpi Baccarum lauri Iuniperi Sem. pæoniæ maris	Singulorum ʒ ß.
Radic. ariſtolochiæ Gentianæ Dictamni Valerianæ Azari	Singulorum ʒ j.
Zinziberis Nucis Moſchatæ Caryophyll. Piperis Croci	Singulorum ℈ iiij.
Cinnamomi electi Myrrhæ Caſtorei Styracis calamitæ	Singulorum ʒ iij.

℞ Mor-

℞ Morſus diaboli Scabioſæ Pimpinellæ Florum calendulæ Verbaſci Plantaginis Meliſſæ Rutæ Florum geniſtæ Origani Anthos Roſarum rubrarum	Singulorum ʒ iij.
Sem. Citrii Acetoſæ Fœniculi Cardui benedicti Radicis dictamni Tunicis Tormentillæ Ariſtolochiæ rotũdæ Gentianæ Zedoariæ Doronici Romani	Singulorum ʒ ij.
Cornu cerui Raſuræ eboris Ligni aloes Santali citrini Cinnamomi electi	Singulorum ℥ ß.
Croci Caryophill. Nucis moſchatæ	Singulorum ʒ ij.

Primam compositionem, opiatam maiorem, secundam minorem vocitabat. Alterius ʒ ß cum cõseruæ buglossi pari pondere, & mitridatii ℈ ß. pro dosi exhibebat, interdum & sine mithridatio fœlici successu vtebatur, ea methodo, quæ postea tradetur, minorem tanti faciebat, vt vel mithidatio, & theriace in febribus pestilentibus, & aliis morbis malignis, anteponeret. Ego, quum è viuis excessisset, ex vtraque adiectis etiam aliquot aliis medicamentis, quæ aduersus venena valere, & ad sudores ciendos aptissima esse compereram, vnam concinnaui, quæ hactenus neminem fefellit, qui, qua ratione postea dicetur, vsurpauerit. Parata prostat in vico Antoniano apud Antonium Fanerea, nobilem pharmacopœum. Et sic habet:

℞ Scordii ℥ ß
Morsus diaboli
Scabiosæ
Pimpinellæ
Polii montani
Pulegii
Calamenti
Prassi albi odorati
Origani
Menthæ
Hyperici
Centaurii minoris
Stœchados
Chamædryos
Chamepithyos
Plantaginis
Melissæ

} Singulorum ʒ ij.

Rutæ

Rutæ
Thymi
Sampſuchi

Hyſſopi
Saluiæ minoris
Foliorum polypodii — Singulorum ʒ ij.
Verbenæ
Veronicæ vtriuſque

Florum betonicæ
Calendulæ
Verbaſci
Geniſtæ
Roriſmarini
Iaſmini
Saluiæ — Singulorum ʒ iij.
Roſarum rubrarum
Hyperici
Bugloſſi
Borraginis
Violarum
NymphEæ

Seminum aniſi
Petroſelini vtriuſque
Dauci
Granorum tinctorio-
rum
Hyperici
Sileris montani
Rutæ — Singulorum ʒ j. ß.
Liguſtici & Smyrnii

Ocymi Baccarum lauri Baccarum iuniperi Seminis pæoniæ vtriusque Seseleos	
Seminis citrii Acetosæ Cardui benedicti Fœniculi	Singulorum ʒ iij.
Radicũ pæoniæ maris Aristolochiæ rotũdæ Gentianæ Calami aromatici Ireos Florentiæ Cyperi	Singulorum ʒ j.
Angelicæ Dictamni Tunicæ Tormentillæ Zedoariæ Doronici Romani	Singulorum ʒ ij ß.
Margaritarum electarum	ʒ ij. ß.
Cornu cerui Rasuræ eboris	vtriusque ℥ j.
Ligni aloes Santali citrini Ossis de corde cerui Corallii vtriusque	Singulorum ℥ ß.

Cinna-

Cinnamomi electi ʒj.ß.
Xylobalſami, ſi haberi poteſt ℥j.
Lapidum omnium pretioſorum, ſingulorum ʒ ß.

Nucis moſchatæ
Macis
Caryophillorum
Myrrhæ
Styracis calamitæ
Benioin
Croci
Caſtorei
} Singulorum ʒ ß.

Succi glycyrrh. ℥ j.

Oleorum è ſemine fœniculi
E ſemine aniſi
E ſaluia
E menta
E iunipero
E nuce moſchata
E caryophill.
Opobalſami rubri ex America allati, ſi in manu eſt
} Singulorum ʒ j.

Legantur ſingulæ herbæ, flores & radices quo tempore viribus pollent maximis, ſiccentur, ac in papyraceis ſacculis aſſeruentur, dum in puluerem tenuiſſimum omnes redactæ vino & melle excipiantur, & in electuarium coquantur, donec mithridatii bene præparati craſſitudinem aſſequatur. Poſſunt tamen flores ſaccharo condiri & aſſeruari,

vt aliis miſceantur ſub coctionis finem. Libra mellis puluerum vnciis duabus miſceatur. Seruetur in ampliſſimo vaſe terreo, cuius tertia pars vacet, ne ebulliat aut efferueſcat: nec in vſum qui mox tradetur, veniat ante triennium. Huius loco mithridatium à Galeno deſcriptum, è ſelectiſſimis medicamentis confectum, fœliciter ſæpe vſurpaui: nonnunquam & id, quod à Nicolao traditur. Sed pharmacopœorum impoſtura tanta eſt, vt vix vſquam fideliter paratum habeatur, & multa deſunt medicamenta, ad id recte conficiendum neceſſaria. Ideoque vel opiata ſola, vel ea cum mithridatio permiſta, ei vtendum eſt, qui perfecte ac tuto curari deſiderat.

Aquæ cardiacæ deſcriptio, quæ opiatæ ſuccedanea ſit.

℞ Foliorum ſaluiæ, mentæ, maioranæ, rutæ, hyſſopi, origani, ſummitatem betonicæ, ſingulorum M. j. Contrita omnia in fictile maiuſculum reconde loco calido, & aqua attractylidis, quem carduum benedictum vocant, obrue ne extent, quotidie rudicula agitentur antequam aceſcant, (quod quarto quintoue poſt die contingit) expreſſus humor ſeruetur & magma abiiciatur. Rurſus ℞ foliorum plantaginis, calendulæ, meliſſæ, verbaſci, hyperici, centaurii minoris, pimpinellæ ſingulorum M. ij. his, poſt quatridui macerationem & expreſſionem, abiectis, rurſus accipies ſcordii, morſus diaboli, fœniculi, petroſelini, bugloſſi, borraginis, angelicæ ſingulorum M. j. quibus dies totidem maceratis expreſſis & abiectis.

℞ Radicum angelicæ, dictamni, tormentillæ, betonicæ, zedoariæ, ſingulorum ℥ ß. rad. cyperi

ʒ iij. nucis moſchatæ caryophyll. vtriuſque ʒ j. ſeminis fœniculi, citrii, acetoſæ, cardui benedicti, baccarum iuniperi, ſingulorum ʒ ij. raſuræ eboris, cornu cerui, ligni aloes, ſantali citrini, cinnamomi ſingulorum ʒ j. croci ʒ ß. paratum puluerem expreſſo liquori commiſcebis. Exin amuleti luis, mithridatii ſelectiſſimi vtriuſq; ſeſquilibram, theriaces veteris ℥ iiij. pendes & dicto liquori atque pulueri confuſa in allenbico vitreo aut terreo vitrato recondita Iunii ardoribus, ſex octoue dies expones, dum conferueant, & perfecte fermententur, tandemque fiat deſtillatio in diplomate igni quam lentiſſimo. Si deſcripta ſimplicia olla noua indita cum aqua attractylidis dies quindecim fimo equino calente conferueant, præſtantior aqua elicietur.

℞ Aquæ prædictæ ℥ iij. ſyrupi de limonibus & violati ſingulorum ʒ vj. fiat doß.

Pulueris deſcriptio.

℞ Raſuræ eboris, cornu cerui iunioris, margaritarum electarum, ſingulorum ʒ ß. ligni aloes, ſantali citrini, oſſis de corde cerui, ſingulorum ℈ j. ſem. fœniculi, coriandri præparati, vtriuſque ʒ j. foliorum mentæ, plantaginis, verbenæ, pimpinellæ, ſingulorum ℈ ij. radicis tormentillæ, betonicæ, zedoariæ, ſingulorum ʒ ß. florum betonicæ, calendulæ, geniſtæ ſiccorum, ſingulorum ʒ ß. ſacchari roſati triplum: fiat puluis tenuiſſimus: doß. cochlear vnum initio paſtus, & ante ſudorifici cremoris hauſtum, ſi æger opiatæ vſum refugiat.

LVIS VENEREÆ PRÆcautio. CAP. VIII.

CAVSAS externas quum nobis occurrunt, nihil in nos moliri posse sine afficiendi corporis præparatione ac imbecillitate multi arbitrantur: qui quum vident ex iis, qui in eodem pestilente aere diu versati sunt, alios febre pestilenti opprimi, alios vero incolumes euadere: rursumque ex iis, qui cum eodem scorto volutantur, alium penis vlcus, alium bubonem, alium luem veneream contrahere, alios vero nihil persentire istiusmodi: nullam aliam tantæ varietatis causam inueniri posse dictitant, quam quod alii puro & minime cacochymo sint corpore, alii multa illuuie scateant, concipiendæ putredini, aut cuiuis aliæ labi admittendæ aptissima. At vero cum diuturna obseruatione compertum sit, homines nulla nec plenitudine, nec cacochymia oppressos, sed exacte sanos, febris tamen pestilentis aut luis venereæ non raro discrimen incurrisse, quod cacochymi & cachectici sæpe effugissent, præter eam quam certis signis internoscere licet afficiendi corporis præparationem in humorum plenitudine ac vitiositate positam, aliam occultam superiore multo periculosiorem statuere cogimur, quæ nec certis signis designari, nec verbis explicari possit, vt occulti morbi, occulta sit nullisque notis conspicua præparatio: hanc qui volet in luem veneream procliuitatem, aut propensionem appellet occultam. Hæc certe causa fuit, cur eos qui tuto & impune, vel in pestilenti aere versari, vel cum impuris scortis permisceri possint, ab aliis qui citra grauem noxam

non

non possint, nemo hactenus docuerit internoscere. Quæ quum ita se habeant, si cui luem veneream declinare est animus, eum vel in totum ab impuro concubitu, alioque venereo attactu abstinere, quod Christianos omnino decet, vel ita corpus præparare ac præmunire oportet, vt eam minime admittat. Hoc autem non tam venæ sectione, & purgantibus medicamentis vitium facientibus humoribus accõmodatis, quam alexipharmacis perficitur, quæ quum viribus & facultate sua corpus immutent, suaque qualitate imbuant, ipsum simul aduersus eum morbum, cui tota specie aduersantur, veluti adamantinum reddunt. Vt igitur Mithridatem regem suo alexipharmaco corpus aduersus venena sibi suspecta ita comparasse commemorant, vt nullius postea veneni pernicie lædi labefactarique potuerit: sic nos luis venereæ contagionem prohibere malignumque eius virus arcere cupientes, antidotum seu amuletum inuenimus, cuius vsu hominum corpora aduersus luis incommoda, tuta reddantur. Quo tamen perditos scortatores grauissimas flagitiorum suorũ pœnas tandem daturos ad explendam libidinem abuti nolim, quin potius cupiditatibus frænum iniiciant, summam diuini numinis iram & vltionem sibi ante oculos ponant, & scortari desinant sedulo moneo, medicosque & chirurgos omnes oro & obtestor, ne libidinosis morem gerentes isthuc communicent atque patefaciant, neue libidinum fautores se prębeant. Videndum autem antequam amuletum porrigas, purumne & integre sanum sit corpus, an cacochymum. Nam si vel plethora, vel cacochymia, vel obstructione, vel alia graui & ma-

nifesta præter naturam causa tenetur, non ante amuleto vtendũ, quam plethoram, obstructionem, aliamve causam præter naturã medendi arte summoueris. Hæc siquidem antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ ventriculum, primas venas, visceraque ipsa occupat, occultæ alexipharmaci vires quasi sepultæ franguntur atque hebescunt, perinde ac si in lutum sordidissimum demergeretur. In obstructione, siue ab humorum copia sit, siue ab eorum crassitie, præclusæ sunt ac impeditæ viæ, quibus est iter ad pudenda, aliasque partes externas, nec eo potest antidotus integris virib. peruenire. Itaque ad eam quam quærimus luis venereæ præcautionem, si purum & integre sanum sit corpus, statim nulla curatione præmissa præter venæ sectionem: sin impurum est, post venæ sectionem & conuenientes purgationes, alexipharmacum impuros & suspectos concubitus anteuertat, dum ipsius vi & qualitate imbutum prorsusq; perfusum corpus luis perniciem repellat ac superet, quod plurimum solet quindecim aut viginti ad summum diebus euenire.

℞ amuleti luis mithridatii veteris descriptione Galeni, vtriusque ℥ vj. conseruæ buglossi, florum genistæ & anthos, singulorum ℥ iij. misce, præbe ʒ j. aut ʒ j. ß. aut ʒ ij. ad summum, mane horis duabus ante cibum octo aut decem continuos dies. Si iuuenile corpus est, & iecur calida intemperie laborat, recte permiscentur conseruæ refrigerantes è floribus cichorii & nymphεæ. Nec vero aduersus luis venereæ perniciem, ita semel corpus præmuniisse satis ei sit qui suspectam habet vxoris pudicitiam, aut contaminatis assidet: sed quarto quo-

que

que die amuleti ſuprapoſiti ʒ j. mane deglutienda eſt: ne ea qua imbutus erat amuleti qualitate extincta, luis perniciem facile ſuſcipiat. Iam vero ſi quis in impurum ſcortum, ſine ea quam dixi præparatione, vel etiam poſt eam, incidit, è quo vel penis vlcus, vel virulentam gonorrhœam, vel inguinum bubones venereos contraxerit, quoniam ex iis partibus, longo vſu & diuturna obſeruatione compertum eſt malignum virus per venas & arterias, aut etiam per continuatas quaſque partes, in iecur aliaque viſcera, ſæpe clanculum ſeſe inſinuare, è quibus, ſi non arceatur, in totum corpus poſtea ſpargitur, eiuſque mox conſtitutionem peruertens luem infligit veneream: quum primum illa apparebunt maiori neceſſitate quam vnquam in luis præcautionem incumbendum eſt, eſtque hæc vera certa & nemini negligenda luis præcautio. Itaque modo deſcriptum alexipharmacum arripiendum, eius ʒ j. aut ʒ j. ß mane & ante cœnam deglutiendæ octo decemue dies continuos, cuius vis, vt remotiores partes facilius attingat, eo deuorato zulapii huius nonnihil ſtatim ſuperbibere expedit, quo veluti vehiculo, quoquouerſum deferatur.

℞ Aquarum cardui benedicti pimpinellæ & ſuccisæ ſingulorum ℥ ij. ſyrupi de ſucco acetoſæ & de limonibus vtriuſque ℥ j. ß. fiat zulapium ad duas doſes ſtatim poſt aſſumptam amuleti ʒ j. ß. mane & horis duabus ante cœnam hauriendas. Quod ſi nihilominus, vel multum ſerpere, accreſcereque modo propoſita pudendorum vitia videbuntur, vel diutius affligere, poſt vacuationes vniuerſales guaiaci aut ſarceparrillæ decoctum, qua ratione in

luis curatione dicemus comparatū, alexipharmaco adiungendum eſt, promotis mane quotidie eius beneficio ſudoribus, dum res in tuto eſſe videatur. Ita enim dubio procul luis pericula vel proxime imminentia declinantur, tutumque corpus redditur à ſæuiſſimis, quæ neglecta præcautione tandem aliquando emergerent, ſymptomatis. Quum autem vix vlla lues incidat, quin diu ante vel vlcus, vel gonorrhœa virulenta vel bubo in obſcœnis partibus ſe prodiderit, ſi horum quopiam exorto medici ac chirurgi continuo ad hanc quam proxime poſui præcautionem, ægros remittant: vix vlla in poſterum lues venerea in toto orbe deprehendetur: tanta eſt remediorum deſcriptorum efficacia, tamque facilis imminentis huiuſce morbi præcautio. Sed etiam atque etiam vereor, ne medentium auaritia admiſſum hoſpitem eiicere malit, quam aduentantem repellere, quod illinc multo vberius lucrum eſſe ſoleat. Si cui nimium diſplicebit amuletum, & aqua cardiaca ſupra deſcripta in promptu non ſit, ex illo arte chymica aqua prolicienda, cuius ope inſertum in corpus extinguatur venenum in hunc modum.

℞ Amuleti huius ℔. ß. mithridatii ℥ iiij. theriaces ℥ ij. conſeruæ roſarum, bugloſſ. violarum, borrag. ſingulorum ℥ vj. ſucci endiuiæ, aquæ cardui & ſucciſæ, ſingulorum ℔ j. Extrahatur aqua in balneo mariæ. Cuius ℥ iij. cum ſyrupi violarum, aut è limonibus ℥ j. ſudore deterſo propinabis.

QVÆ

QVÆ AD LVIS CVRATIONEM recte instituendam prænoscenda, quæque curationi præparatio præmittenda sit.

Cap. IX.

ANTEQVAM agnitæ luis curationem aggrediaris, primum quamdiu illa ægrum afflixerit, & quibus symptomatis stipata sit, videto. Recens contracta nullo graui symptomate comitata, solis maculis, aut pustulis quibusdam conspicua, humores & carnes tantum obsidens, aut vix dum solidas attingẽs, facile curationem recipit: ægrius, quæ præterea doloribus & scirrhosis tumoribus molesta est: omnium difficillime confirmata, quæ doloribus, tophis, ossium carie, & vlceribus exedentibus se prodit, quam in interioribus etiam visceribus vlcera & tubercula multa excitare in mortuorum corporibus dissectis notaui. Considerandus est præterea totus affecti corporis habitus, & viscerum, præsertim vero iecoris natiua constitutio. Nam quibus calida & sicca, aut alioqui imbecilla sunt viscera, maxime vero qui ventriculi os debile nacti sunt, mitiora quam qui contrario modo se habent, remedia exposcunt: quemadmodum qui raro & laxo sunt corporis habitu, leniora quam qui crasso & denso. Idem de his quoque sentiendum, qui improba viuendi ratione, tales euaserunt. Hi enim omnes nec magnam inediam, nec validas vllas purgationes perferre possunt, quin tenui bile & malis humoribus os imbuatur ventriculi, atque grauiter compungatur, vnde in graues & stomachicas syncopas incidunt. Inspicere vero oportet, & qui in ipsis visceribus humores

exuperant. Nam ſi vel partium nutrientium inſito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorum impuritate & vſu intempeſtiuo illuuiem multam in primis venis & viſceribus congeſſerunt, quæ etiam inde in venas maiores effundatur: antequam luis propria ſuſcipi poſſit curatio, purgandum corpus ſæpius eſt, & cacochymiæ ſentina prorſus exhaurienda: primum quidem apozematis aliiſque quibuſlibet blandioribus medicamentis catharticis, primæ corporis regioni expurgandæ deſtinatis: deinde paulo validioribus, quæ è venis maioribus aliquid etiam attrahant. Quin & vena ſecta ſanguis mitti debet, ne qua in venis plenitudo relinquatur, quæ morbi curationem retardet ac præpediat. Quod ſi quis temerarius, & rei medicæ faciendæ ignarus, cacochymia & plenitudine neglectis, ad propriam luis curationem (quæ per alexipharmaca & ſudorem prouocantia fit) aggrediatur, vt ipſam rem ſane perdifficilem radicitus tollat, corpus tamen variis affectibus in omnem fortaſſe vitam obnoxium relinquet. Non enim bilioſa, melancholica, aliaue craſſa illuuies, circum viſcera collecta, tota in ſudores digeri diſſipariue poteſt: vt pituitoſa quæ circum membranas aliaſue neruoſas ac ſolidas omnes partes maligna luis congeſtione ſuccreſcit: ſed tenuiori parte reſoluta reliquum ſicceſcit, impingiturque viſceribus, ac tandem acrem malignamque qualitatem contrahens, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profecto curata lue ſæpe lienis, interdum & iecoris ſcirrhus conſequitur, non ſine hypochondriorum tenſione: hinc & herpetes ſæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis ſedibus maligni ena-

ènaſcuntur, qui non niſi longa viſcerum deterſione, humectatione & refrigeratione miteſcunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam craſſam lentamque materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare, atque ita luem veneream curare contendunt. Hi certe ventriculum & viſcera omnia grauiter offendunt, ac multis ſymptomatis nullo pene vſu laborantem conuellunt, eiuſque vires adeo proſternunt, vt nequeat poſtea totam curationis viam conficere. Neque igitur, eam quæ in primis eſt corporis ſedibus humorum illuuiem per vrinas aut ſudores euacuare, neque quod externis partibus tenacius iam inhæſit excrementum per aluum reuocare tentãdum, ſed Hippocrati auſcultandum, quæ ducere oportet per loca conferentia, quo natura vergit, ducere monenti. At vero ſi per vniuerſum corpus, fuſa iam ſparſaque erit cacochymia, quæ tamen è viſceribus prodierit non modo ante luis curationem, primæ ac ſecundæ corporis ſedes, iuſtis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, & ab omni illuuie liberandæ: ſed etiam per totam curationem, ſic enim ne quæ in male affectis viſceribus denuo ſuccreſcant ſordes, diligenter prouidebitur. Nam ſi bene habiti (vt recte cenſuit Alexander Aphrodiſeus) fameſcentes, ſolito cibi vſu prætermiſſo, bileſcunt, & materiam congerunt acriorem: multo certe magis, quibus viſcera latenti vitio & praua affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpẽt. Itaq; purgatione, quod ſic quotidie cumulabũt extrahetur, vt vacuũ maneat ægri corpus tutiorq; ſit alterius affectus curatio.

Conſideranda & conſuetudo, hæc enim nec ſanis, nec ægris repente mutari poteſt ſine diſcrimine: oportet igitur ad inſueta paulatim tranſire. Videndum & quod anni tempus ſit, quæ regio, quæ ambientis aeris conſtitutio, hæc enim ſi ad calidum declinauerint, blandioribus agendum eſſe ſuadent: ſi vero ad frigidum, validioribus. Ætates quoque puerilis & ſenilis, eandem præbent indicationem, cæteræ contrariam: ſed & ſymptomata grauia quum ſuperuenerint, ſi vires adimant, curationis ordinem peruertent, dum leniantur. Sed de his ſatis. Iam guaiacum, quod cauſæ ſine qua nec commode, nec cito perfici poteſt curatio, vim obtinet, paucis perſtringamus ab eius deſcriptione exorſi.

GVAIACI DESCRIPTIO.
CAP. X.

INSVLA quædam ſuperioribus annis inter nouas terras, & antiquis incognitas reperta eſt, cui Hiſpaniola à repertoribus Hiſpanis nomen inditum eſt. Ipſius inſulæ incolis luem quandam venereæ hîc graſſanti perſimilem, ſæpe familiarem eſſe & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecthymata epidemica hîc nobis, literis prodiderunt. Huius igitur luis vnicum illis remedium eſſe ligni cuiuſdam decoctum, quum animaduertiſſet nobilis quidam Hiſpanus illic lue venerea, quam in Hiſpania contraxerat, diutius & immanius diſtortus, eadem medicina vſus fœliciter conualuit: cuius idcirco vſum poſtea in Hiſpanias attulit, primum anxius ne non trans mare, qualis in inſula, eius eſſet effectus. Nomen ei ligno fecerunt guaiacum,

cum, quod cum hiatu huaiacum pronuntiant insulares. Aiunt crescere qua apud nos fraxinus, proceritate, arborem teretem, folia habere fraxini neruosa, rotunda, dura, & nuces gignere castanearum similes. Cortex huic quum ad nos peruenit, colore cineritio haud ita densus, sed immodice durus. Color fere qui buxo ligno externæ parti, nigrescens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quantumuis minima pars in aqua fluitat, sed demergitur continuo, & subsidet. duritie robur omne superat, sed tamen sæpe dehiscit, rimisque & fissuris diffinditur, hiatum resina propria referciens. Suffitur, vritur, & inflammatur ob pinguedinem, odore iucundo sine fumi tædio. Ab accenso resina profluit subnigra, ac prædura vbi refrixerit: sapor huius subamarus leui acrimonia palatum ac fauces compungens, qui semel cognitus, nunquam errare in dignoscendo sinit emptorem, vt neque odor. Huius varia ad nos aduehuntur frusta, alia crassiora & nigriora, quæ ab arbore: alia minora intus, & foris fere albicantia, quæ ab eius ramis decisa putant. Præferendum quod recens satis, non vetus ac cariosum existit, cui cortex proxime adhæret, quod quamplurimũ nigri habet, quod quammaxime pinguescit & pondere valet. Eius enim senecta leuitas est & marcor. Quod igitur vndequaque albescere ac omnino buxeum esse guaiacum videtur, vt minus odoris habet, sic minus ad luis venereæ curationem efficax existit. Et certe huius decoctum clarum & lympidum cernitur, nulla aut admodum exigua acrimonia fauces vellicans. At quod intus nigri multum continet vt odoratius &

acrius, ita decoctum facit obſcurum magis & minime lucidum, quod fauces acute compungit atque mordicat: plurimam enim obtinet reſinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidamq; reddit, ſero lactis nuper expreſſo perſimilem. Eſt enim rationi conſentaneum arbori quam ramis maiorem ineſſe vim, & quanto fruſtum quodque radici propius accedit, id tanto eſſe præſtantius. Ac rurſum qui ab arbore nec ſenio marceſcente, nec recens orta deciduntur rami nuper natis, aut ſeneſcentibus multo eſſe præſtantiores & efficaciores. Præcipiunt tamen nonnulli fugiendum eius vſum, cuius rami adferuntur magni & valde craſſi in totum fere nigri. Id enim contingere ſeneſcentibus arboribus & ſucco deſtitutis, vt paulatim nigreſcant. At vero quum craſſiſſima illa fruſta experiundi gratia ſæpius diſſecuiſſem, in his reſinam copioſam concreuiſſe animaduerti, quæ accenſo ligno guttatim ſtillarit. Itaque eius decoctum vſurpare cœpi, quod vt maxime craſſum & albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca ego vel naturali ſolo, vel arboris parte non ſolo ſenio ab aliis differre exiſtimo, eiuſque vt maxime ſucculenti vſum inprimis commendo.

Quanquam autem guaiaci cortex multo maiore acrimonia & amaritudine pollet, atque idcirco validius fortaſſe ſiccare, attenuare ac digerere poteſt quam lignum: quoniam tamen non tam his quam occulta quadam proprietate in humido illo præpingui (quod ligni internæ parti plurimum ineſſe diximus) inſidente maligna & venenata luis venereæ natura profligatur, eiuſque cohibentur ſympto-

ſymptomata: idcirco ſane pars guaiaci interior in luis curatione cortici & externæ ligni parti præferenda eſt. Adde corticem tanta ſiccitate non parum viſceribus, ipſi præſertim iecori diuturno vſu nocere, præſertim vero in calidis & ſiccis corporibus: nam in frigidis & humidis commode vſurpatur. Iam vero quum in multis Americæ inſulis reperiatur guaiacum, nullius tamen literis certo proditum legi, ex qua omnium mittatur præſtantiſſimum. Qui Americam ipſam rerum nouarum deſiderio luſtrarunt literati viri, duas in ea reperiri ſpecies, mihi ſancte affirmarunt, quarum vna lignum in totum fere nigrum exhibet, corticeque tegitur admodũ tenui & leui. Altera vero lignum habet in totum fere albicans corticemque gerit craſſum, inæqualem & aſperum. Atque illud quidem hoc longe efficacius, & ad omnia multo præſtantius barbara gens arbitratur, eoque ſolo recẽti vtitur, ad endemiam puſtularum eruptionem cohibendam.

Vtcunque res habeat, olim ex inſulis cruci & Dominico ſacris, magnam copiam albicantis quod imbecillius diximus, perexiguam vero nigri, eiuſque in inſula Ioanni ſacra nati, ad nos aduehebant. Nunc vero luſtrata, credo, penitus America, nigri ingens copia mercatorum diligentia ſuppetit. Itaque guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte à qua deciditur, vel pro ſolo in quo ortum incrementumque ſumpſit, vel certe pro ætate. Eſtque nigerrimum & maxime ſucculentum ad luis venereæ curationem ſeligendum.

DISPVTATIO IN QVOSDAM *de guaiaco parum philoſophice ſentientes.* CAP. XI.

LIGNVM guaiacum quod omni ex parte albicat eo quod interiorem partem cineritiam vel nigram exhibet, longe acrius, odoratius, & amarius eſſe, & idcirco illius quam huius craſſius, pinguius & acrius eſſe decoctum, huius ætatis medici quidam literis tradiderunt hiſce firmiſſimis (ſi Diis placet) rationibus impulſi: Eo nigrius cernitur lignum guaiacum, quo ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua fuerit deciſum: contra vero, tanto magis albeſcit, quanto minus illa adoleuerit. At quo magis adoleuerit arbor, eo ſiccius eius lignum exiſtit. Nam quælibet conſeneſcens planta (quod animalibus etiam euenit) continuo exareſcit humidoque priuatur. Quo vero recentior, ac minus annoſa, eo humidior ac proinde efficacior. Itaque in eo guaiaco quod omni ex parte albicat, vtpote iuniore non ſolum vis ineſt vegetandi præſtantior, ſed & maior optimi ſucci vbertas & vis ad luis curationem quam in nigriore præſtantior. Quapropter in luis curatione albidum ac buxeum, vt efficaciſſimum & peculiari nomine ſanctum appellatum ei præferendum eſt, quod parte interna plurimum nigricat. Illorum qui ſic ratiocinantur opinionem, quum plerique omnes medicinæ tyrones, magno ægrotantium damno amplexentur certis argumentis refellere conabor. Primum igitur quoniam illi medicamẽtorum vires, pro humorum qui in illis ſunt copia, aut penuria firmas imbecilleſue eſſe contendunt,

qui

qui id cum veterum ſententiis conſentiat, inueſtigandum.

Ariſtoteles Philoſophos veteres inſectatus, qui naturalium corporum facultates atque vires à calore, frigore, humore & ſiccitate proficiſci contendebant, rati ex his & per hæc omnia effici luculenter demonſtrat elementarias illas naturalium rerum qualitates, cauſæ cuiuſdam præſtantioris, quæ rei cuiuſque ſua ſit, & propria (quæque aut forma aut natura appelletur) inſtrumenta duntaxat eſſe, cuius vi niſi cierentur, per ſe otioſa prorſus & inutilia manerent. In naturali namque rerum effectione ſpecies ſiue forma primum & præcipuum efficiens habetur, in qua vires & facultates quædam ineſſe intelliguntur, quibus temperamentum & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniant: pro quorum apta aut inepta conſtitutione commodior aut infirmior formæ ipſius euadit effectio. Itaque à guaiaci perfectione formaue, actiones eius omnes primum & per ſe proficiſci ſtatuere oportet: quæ tamen guaiaci calore, ſiccitate & materiæ tenuitate ad tenuandum ſudores, mouendum & ſiccandum vtatur: non autem eo qui in recens natis, cum animantibus, tum ſtirpibus exuperat aqueo crudoque humore. Quod nobis luculentius explicandum videtur.

Triplex quum ſit omnium viuentium humor, vnus primigenius (radicalem dicunt) pinguis & olei perquam ſimilis, atque idcirco ad flammam concipiendam aptiſſimus. Alter ſuperiore tenuior, minime ad inflammationem idoneus, ab alimentis accitus (alimentarium idcirco dicunt) & per corporis molem diſperſus. Tertius omnium craſſiſſi-

mus, quo tanquam viſco terrenæ corporum partes inter ſe iunctæ cohærent, vniuerſum inanimorum genus conglutinatum ſuſtinens. Neminem tamen non dico philoſophorum, ſed ne medicorum quidem proximas ſenſuique ſubiectas cauſas ſpectantium inuenias, qui calefaciendi, attenuandi, & ſudores promouendi facultatem ab ipſorum quopiam deducat. Omnes ſiquidem efficientes iſtorum operum proximas cauſas agnoſcant exuperantem in temperamento calorem & ſiccitatem vna cum partium tenuitate: niſi forte aliquiſpiam ad humorem referens, humoris nomine, non ſolum pinguem illum & oleo perquam ſimilem humorem primigenium nuncupatum, ſed etiam vitalem & natiuum calorem, cuius humidum illud fundamentum & pabulum exiſtit, intelligat: in quo tamen calorem efficientem agnoſcat neceſſe eſt. Non igitur quo humidius, ſed quo calidius & tenuius, hoc ad luis curationem efficacius guaiacum cenſeri debet. Quanquam autem quicquid viuit primo vitæ ingreſſu humidiſſimum quum eſſet, indies longius procedens magis atque magis ſiccatur & exareſcit, eius tamen calor (quo ſtatim vt in lucem editum eſt ingenti affluit) ad medium vitæ curſum non mutatur, ſi quidem Galeno credimus, qui ſingularum ætatum temperamenta tactu explorans, cum pueros, adoleſcentes, iuuenes ſæpius obſeruaſſet, & præterea eundem infantem puerum, adoleſcentem, iuuenemq; factum, hunc nihilo calidiorem deprehenſum cõfirmat nec puerum quam ætate florentem, nec ætate florentem quam puerum. Hoc tamen diſcriminis intercedit, quod puerorum calor multo alimentario humore ſe-

re ſepultus, halituoſus ſit & tangenti blandior ſentiatur: Ætate vero florentium calor ſubacre quiddam ac non ſuaue referre percipiatur. quod ille de hominum calore affirmat, id nos ad ſtirpes commode transferre poſſe arbitror. Sunt enim vt animalium, ſic & ſtirpium ſuæ ætates, plerunque etiam multo longiores, pro quibus vt hominum, ſic illarum temperamentum immutari eſt neceſſe. Si calorem eundem aut etiam acriorem in matureſcente guaiaco quam in eo quod minus annoſum eſt, maioremque partium tenuitatem ineſſe ex Galeni ſententia fateri cogimur, quid cauſæ eſt cur album immaturum nigro maturo & acriore validius cenſeatur? In vtroque idem agens calor eſt, inquis, ad ætatem conſiſtentem vſque, ſed in albo recentiore humoris maior copia, altrixque facultas validior quam in nigro, quod magis adoleuit: Ita enim videris philoſophari. Albicans guaiacum quia nigro minus adoleuit & humidius eſt, ideo altricem vim maiorem obtinet, quocirca efficacius & præſtantius eſt, & ad luis venereæ curationem nigro præferendum venit. Bona verba. Quaſi vero & ſtirpium & animalium vires omnes à natiuo calore profectæ, humorum reſpondeant copiæ, & non ſæpe potius copia humoris hebeſcant & refrænentur. In infantibus quidem & recens editis ſtirpibus altricem vim firmiorem, maioremque humoris copiam ineſſe veteres prodiderunt, quam ætate florentibus: reliquas autem functiones omnes à calore aut ſiccitate, aut partium tenuitate profectas multo imbecilliores. Primum enim animales functiones omnes in infantibus infirmas eſſe & obſcuras, compertum habent medi-

ci omnes: idque non alia ex causa, quam quod caro illis insit præhumida atque mucosa: deinde nerui, vincula, imo & ossa præ humoris copia tenera, flexilia adeo vt facile sequantur quocunque ducas. Quæ si aliter se habere in guaiaco aliisque stirpibus contendas, tota (quod aiunt) erras via. Quid enim? Immaturum piper, aut vix dum è terra emergens origanum, vel serpillum, vel pulegium, vel mentam, quia non ita adoleuerunt, humidissimaque sunt, validiusne calefacere, siccare, digerere & roborare existimabis, quam illa ipsa æstate media cum vigent maxime collecta, & sacculis ad vsus futuros asseruata? Absurda sane opinio, quam vix medicorum quispiam audire sustineat. Nam vt medicamenta, quæ refrigerandi, aut humectandi facultate pollent, præstantiora & efficaciora concedimus, non ita pridem nata & viridia, quam matura, sicca, & arida (humore siquidem in quo vis illa refrigerandi & humectandi inerat exhausto, infirmiorem illam reddi necesse est) ita certe quæ partium tenuitate aut calore, aut tota substantia agunt superuacanei humoris expertia siccaque, & quæ maturam attigerunt ætatem, recentibus & humidis efficaciora esse contendimus. Illorum quippe insitus calor in humido primigenio inhærescens alimentario humore (quo copiosissimo stirpes recens ortas ad sui incrementum perfundi necesse est) obtunditur, atque hebescit, illorumque materia mollis ac mucosa vt odore fere & sapore, ita viribus incidendi & attenuandi pene destituitur. Quod animaduertentes qui de legendis reponendisque herbis, seminibus & radicibus præcepta tradiderunt: quæ attenuando, di-

do, digerendo, ſiccando & calefaciendo, aut etiam tota ſubſtantia proſunt, quo tempore viribus pollent maximis (quas maturitatem illis adferre inter eos conſtat) legi reponique voluerunt. At quæ refrigerandi aut humectandi facultate valent recentia ac viridia, ſiccis multo præſtantiora, atque idcirco ſi haberi nequeunt, ex iis aquas quo tempore multo humore turgebant arte prolectas ad futuros vſus adſeruant. Quis enim vel plantaginem, vel cichorium, vel eius claſſis reliqua ſicca humidis præferre viſus eſt, aut in humidorum locum ſufficere? Si quo à maturitate longius abeſt guaiacum, quia humidius, hoc efficacius eſt eius decoctum: nonne quo maturius eſt, quia ſiccius, hoc eius decoctum imbecillius & infirmius eſſe oportet? vide in quem abſurdum errorem tua te deducat opinio. Sed iis omiſſis quid de guaiaco ſentiendum, paucis perſequi præſtat.

Lignum guaiacum vt reliqua omnium ſtirpium genera, quum primum è terra prodire cernitur, humidiſſimum eſſe argumento eſt, quod à ſemine terrea humiditate perfuſo, nuper ſit concretum, quodque valde molle & quocunque velis ductile flexibileque ſit: quod denique guſtantis linguam nec ſiccet nec mordicet, nec iucundum odorem ſpiret, atque poſtea quum ætate progrediente ad maturitatem peruenerit. Aqueum autem eum humorem quo perfunditur eius alimentum eſſe, è terra nuper prolectum, & idcirco nondum probe elaboratum nec concoctum, nemo in naturæ cõtemplatione vel leuiter verſatus negauerit. Trahitur autem humor hic elementarius ab eo, qui à ſemine arbori ipſi eſt inſertus natiuo calore omniũ

naturalium functionum auctore ab alendi facultate ſtimulato per radicis tenuiſſima quæque filamenta longe lateque per terram extenſa: idque in arboris corticem, in quo aliquandiu moratus primam concoctionem ſubit, & è quo poſtea in totam nutriendam arborem ſpargitur, hoc indicio, quod cui arbori cortex ademptus eſt, tandem illa alimento deſtituta, & quaſi conſumpto penu ſiccеſcat & emoriatur. Maxime autem partes arboris craſſiores, ipſum inquam, truncum & ſtipitem hic humor peruadit, quem conſtat veteres animalium viſceribus comparaſſe, quod præcipua vis arboris in eo recondita deliteſcat. Arboris porro alendæ vis atque facultas in caudice ſita, alimenti varie elaborati atq; concocti puriſſimam portionem primigenio ſuo humido à ſemine ducto (quantitate quidem exiguo, ſed viribus maximo) ne id præpropere deficiat, licet non perfecte aſſimilans, eius molem continenter auget, dum vigorem attigerit: impuriorem vero ad externas ignobiliores partes alendas amandat: excrementitiam denique amaram, acrem & prorſus alendæ arbori ineptam partem, vel in cortice relinquit, vel in eam poſtea regerit, circum quẽ eam ſicceſcere iudicabit quiſquis ætate continenter non ſolum craſſeſcere, ſed etiam denſas cruſtas cõtrahere animaduertet: qua ex cauſa acrior longe & amarior guaiaci cortex deprehenditur. Primigenium autem & ingenitum guaiaci humidum oleagineam aut reſinoſam potius ſubſtantiam refert, eamque nigricantem & inflammationi cõcipiendæ aptiſſimam, cuius portio maior in caudicis parte nigricante (medullam dicunt) haud ſecus quam ſanguis in animalium ve-

nis reconditur, in eaque elaborationem, & ſummam perfectionem nanciſcitur. Quæ res efficit, vt neque ea ligni pars facile inareſcat, neque facile refrigeretur: quin humoris eius præpinguis beneficio vritur ac facile inflammatur, & ex ea accenſa, non autem è parte externa buxea reſina nigricans deſtillat. Quod etiam animaduertentes artis chemicæ periti guaiaci oleum multis expetitum è parte ligni nigra facile & copioſum proliciunt: vix vnquam aut paucum ex albida & buxea. Quibus intelligere eſt guaiaci fruſta omnino, aut magna ex parte ſubflaua ac buxea, vel ab immatura arbore deciſa eſſe, vel certe maioris eſſe ramos, & idcirco ad luis venereæ curationem nigricantibus multa reſina perfuſis merito poſtponi. Quippe præcipuam guaiaci vim & facultatem luis venereæ malignitati aduerſam, in calore inſito, cuius pinguis illa ſubſtantia pabulum eſt, inſidere inter omnes medicos longa experientia claros conuenit. Quod & ſenſus commonſtrant, quibus quo nigrius guaiacum & pinguius, hoc & odoratius & maiori acrimonia præditum deprehenditur, decoctumque efficere, vt craſſius, ſic certe efficacius: Quo vero albidius videtur, & à maturitate longius abeſſe, hoc minus odorum & minus acre percipitur, decoctumque clarum & priſſanæ vulgaris inſtar fere limpidũ efficit. Immaturam porro voco arborem quæ copioſo illo humido alimentario perfuſa, nõdum eo ætatis proceſſit, vt oleagineæ ſubſtantiæ multum collegerit. Iam vero quum à primo ſtatim ſui ortus die ad conſtans vſq; tempus (quo omnia viuentia in eodem ſtatu aliquandiu manere ſeruarique aſſeuerant) maiorem in dies ac maiorẽ præ-

pinguis illius ſubſtantiæ, quam præcipuam guaiaci partem diximus, copiam ſibi reponat, ſenſimque idcirco in dies magis ac magis nigreſcat pars eius interior, eouſque eius quoque vires magis magiſque accreſcere putantur. At vbi ætate conſtante elapſa ſenectutem iam attigit, vt ſenſim humor illi inſitus abſumitur: ita certe vires guaiaci paulatim atteri frangique neceſſe eſt, dum eo prorſus exhauſto ſicceſcens virib. deſtitutum cariem tandem contrahat. Quocirca certæ quædam notæ, quibus guaiaci ætates internoſcuntur, adiungendæ, vt ad malignam illam veneream luem depellendam efficaciſſimũ eligi poſſit. Quod igitur internam partem nigram exhibet guaiacum, ſi ſciſſuris veluti lineis quibuſdam colore fuſco in orbem vt nigrum actis per longum interſectum eſt, efficax quidem illud cenſendum, ſed quod tamen vel ex arborum ramis deciſum eſt, vel certe ætatem maturam nondum attigit. Idcirco enim comparent lineæ huiuſmodi, quod præpinguis illa ſubſtantia, quam in medio arboris caudice recondi cumularique diximus, nondum ita redundet, vt internas omnes ligni partes impleat. At quod in totum parte interna nigricat ſuperficie duntaxat albicante, id ſiquidem integrum, firmum, ponderoſum & odoratum exiſtit, leuique acrimonia linguam vellicat atque compungit, vel nullis lineis interſectum eſt, vel iis reſina plenis: ideoque dum accenditur præter odorem, quem ſpirat iucundum, reſinam etiam reddit ſubnigram, id, ſummam maturitatem extremumq; bonitatis ac perfectionis gradum aſſequutum eſſe putato, atque ex arboris ſtipite deciſum. Sin vero lineis diſtin-

ctum

ctum & foraminulentum quum ſit, attamen nec pondere, nec odore, nec acrimonia valet, nec inflammatum reſinam de ſe profundit, id ſenectutem attigiſſe certum eſt, ac proinde eius vires in dies magis magiſque hebeſcere.

GVAIACI VIRES. CAP. XII.

QVVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur, quod ipſum per ſe ac ſemper calfaciat, refrigeret, humectet aut ſiccet: guaiacum temperamento calidum & ſiccum eſſe putandum eſt. Etenim ſi quis ipſius ramentum aut puluerem diutius mandat, caliditatem quandam percipiet acrimoniæ participem: quin & externa vlcera eius decocto ſi abluantur, diu poſtea calor & acrimonia quædam in iis ſentietur. Huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam, vt auctor eſt Galenus (etſi ex odoribus medicamentorum temperiem ac vires non poſſe certo coniici exiſtimo) odorata omnia calida eſſe, certum eſt. Fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, odor à vaporatione ſeu exhalatione quapiam, quorum vtrunque calorem arguit. Sed quoniam quæ in guaiaco percipitur acrimonia, moderata eſt, mediocrem & mitem caliditatem declarat, quæ ſecundi ordinis finem non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccumue medicamentum, quod manifeſte ſuam qualitatem imprimit: primo vero quod obſcure. Neque (vt quibuſdam placet) ſiccitas in eo ita obſcura eſt, vt in primo ordine ſubſiſtat, quin potius ſecundi finem aſſequi ex mani-

festis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam vero guaiacum calidum & siccum deprehenditur: est tamen humoris cuiusdam particeps, maxime parte intima nigra præpingui & resinacea, quo viscerum & partium solidarum humidum primigenium conseruat, fouet & alit, præterquam dum sudores promouentur. Quod si cuipiam mirum videatur, veteres consulat artis proceres, qui medicamentum vnum & simplex sæpe pluribus, iisque interdum plane contrariis pollere facultatibus prodiderunt, vt excalfaciendi & refrigerandi, aut exiccandi & humectandi, aut tenuium partium & crassarum. Et certe nisi primæ illæ & efficacissimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur, haud sane quæ ex illis oriuntur secundæ ita implicatæ forent. Iam vero materia guaiaco eiusq; cortici inest valde tenuium partium, cuius vi quam sua temperie præstantiora edit opera. Hinc enim crassa attenuat, lentaque incidit, & deterget, obstructa aperit, & liberat, sudores & vrinas ciet, ventriculum præhumidum, nauseabundum, & resolutum sua siccitate adstrictionis participe exiccat & corroborat, vt & alia omnia viscera. Oris fœtorem tollit, diuturnas & inueteratas iecoris & lienis à frigido potu aut ab aliis crudis potulentis & esculentis obstructiones, icterum, hydropem, aliaque vitia ex iis orta profligat. Omnium corporis partium superfluos humores frigidos dissipat atque absumit: capitis destillationes omnes exhaurit, ex iisque natos dolores tollit: Anginam notham, podagram, chiragram, ischiadem, omnemque arthritim mire iuuat: Asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quouis modo resolutos

lutos

lutos in integrum restituit: frigidis neruorum affectibus omnibus subuenit, tumores frigidos & duros ad suppurationem perducit, vlcera cacoethea & chironia sistit, exiccat & cicatrice obducit. Luis pustulas, tubercula vlceraque omnia, & omnes ex iis natos dolores, aliaue symptomata nulla corporis noxa, nullaque virium iactura, si quis oportune vtatur, paulatim cohibet & tollit, vt non abs re lignum hoc guaiacum ob admirabiles in hoc percurando morbo dotes, sanctum à multis nuncupetur. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior gustu deprehenditur, ita sane maiorem quam lignum vim siccandi, tenuandi, & sudores promouendi obtinet, præstantiorque & efficacior in hoc profligando morbo merito censeretur, nisi & iecori calida siccaque intemperie laboranti & febricitanti officeret. Adde luem veneream non tam tenuantibus & siccantibus, quam occulta proprietate agentibus profligari, quæ nequaquam in cortice, sed in oleaginea guaiaci substantia inhærescit.

GVAIACI PRÆPARATIO.
Cap. XIII.

Lignvm cortice spoliatum in scobem leuissimam & puluerem tenuem redigere oportet, quo & penitius permeet, & eius vis in decoctum transfundatur facilius. Nonnulli ad tornum vsque ad minutias comminuunt, quæ res inefficacius quidem, sed limpidius & aspectu iucundius reddit decoctum. Huius igitur pulueris dodrantem aquæ fontanæ aut fluuialis libr. vj. diem integrum macerare conuenit in fictili olla noua, plumbo intus il-

lita, & diligenter prius elota, dein percoquere, idque ad pruinas dum ad libras duas decreſcat, magna cura & obſeruatione, ne nimio calore ebulliens & exæſtuans regurgitet, & in fumum diſſipetur. Nam quod exundauerit potiori facultate exhauſta, multum de vi & efficacia ſua deperdit, ob idque ad flammam coqui non ſuſtinet, & prunam quoque modicam petit, ac ollam quæ non repleatur, ſed cuius quarta pars vacet, ne ſuperfluat, vel diffundatur, quæque perpetuo ſit operculo tecta, vt quam minimum virium expiret. Sunt qui ad dimidias partes tantum percoquant, ſed illud certe decoctum in frigidis & humidis naturis magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & è multo ligno paucum euaſit, ita vt ſuadeam in pituitoſa cacochymia, ſi natiuus calor nimium elanguit, ad quartam etiam partem decoquere, præterquam quum hepatis ſqualor, aut eius ineſt ſuſpicio. Sic decoctum guaiacum perfrigere ſinendum, dum ſcobs reſideat, dein percolare & in vitreum calicem transfundere oportet, qui orificio diligenter obducto, frigido loco ad vſum ſeponitur, & cremor guaiacinus appellatur. Color huic decocto ineſt qualis aquæ ex limo aliquantum conturbatæ, ſapor guſtanti ex amaro ſubacidus, primum quidem delibanti inſuauis & ingratus, ſed paulatim aſſueſcenti iucundus. Vulgata & pharmacopœis vſitata præſcribendi ratio hæc fere eſt.

℞ Pulueris guaiaci nigerrimi quartaria tria, horis xxiiij. aquæ puriſſimæ tepentis libris ſex macerato, dein igne remiſſo percoquito dum tertiam ex toto reliquam feceris, vbi inalſerit tranſcolato, & vaſe terſiore exceptum aſſeruato.

Simpli-

Simpliciſſimum exiſtit hoc guaiaci decoctum in ſimplici affectu, vbi neque corporis impuritas, neq; partium ſolidarum inſignis quædam intemperies aliorſum medentis animum abduxerit, vſurpandum. Fere tamen ægrotis decocto paſſis, & glycyrrhiza dulcorato gratificamur adblandimurque, & perniciei morbi cardiacis obſiſtimus in hunc modum. Adde ſemihora priuſquam coctio ſit abſoluta, paſſarum mundatarum, glycyrrhizæ, ſeminis cardui benedicti contuſi, ſingulorum ℥ ß. ſeminis citrii, fœniculi, acetoſæ radic. tunicis, & pentaphill. raſuræ cornu cerui, ſingulorum ʒ j. Eſt & alia præparandi decocti guaiacini ratio, in qua nihil prorſus virium ipſius deperit, vel diuaporat.

℞ Pul. guaiaci interioris nigerrimi dodrantem, vuarum paſſarum, glycyrrhizæ, ſeminis cardui benedicti, ſingulorum ℥ ß. raſuræ cornu cerui ʒ j. macera horis viginti libris tribus aquæ fontanæ tepentis in olla noua diligenter luto chymico obſignata, dein in deplomate feruefacito horis minimum decem. Hæ quidem in decoquendo guaiaco obſeruationes non immerito teneri ſolent. Reddunt enim ipſius cremorem vi tota ligni in liquorem transfuſa quam efficaciſſimum: citra quas tamen ſi minus religioſe paretur, non idcirco tota eius facultas exolui & diſſipari poteſt. Quippe quæ in eo tanta ſit, vt parte profuſa atque perdita, non mediocrem tamen ad ſiccandum & digerendum retineat efficientiam.

Quibus in genis floridus color elucet, his ſic comparatum decoctum ſua ſiccitate non parum incommodare ſolet. Sunt enim feruido & tenui

ſanguine, qui per inedias, & potionem meracam breui exardeſcit & exuritur tenellaque iecoris & pulmonum ſubſtantia, quæ facile reſiccatur & inareſcit. Sed iſta mala adiectis meraciori decocto tribus quatuorue vnciis radicis cichorii facile declinantur. Qui vero pituitoſum aut melancholicum habitum præ ſe ferunt, non modo deſcriptæ potionis vim diu ſuſtinēt citra vllam viſcerum noxam, ſed etiam meraciorem atque calidiorem deſiderant. Siquidem melancholicæ naturæ tardius remediorum omnium vim perſentiſcunt: pituitoſæ vero remedia poſtulant, quæ vna ope luem venerea extirpent, ſimulque frigidam & humidam intemperiem emendent. Sic igitur in eiuſmodi naturis præſcribendum.

℞ Raſuræ medullæ guaiaci ℔. ß. corticis eiuſdem leuigati ℥ ij. ß. macerantor horis viginti aquæ tepentis libris vj. percoquantor dum libræ quatuor abſumptæ ſint. Adde ſub finem coctionis paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ, vtriuſque ℥ ß. baccarum iuniperi ℥ j. ſeminis cardui benedicti ʒ vj. raſuræ cornu cerui ʒ ij. rad. tunicis & tormentill. ſeminis fœniculi, ſingulorum ʒ j. foliorum ſaluiæ minoris, ſummitatum betonicæ, florum roriſmarini, ſingulorum p. j. Quod quum refrixerit, colator & ad vſum ſeponitor. Eſt quidem in baccis iuniperi magna quædam vis aduerſus luis perniciem, ſed ob inſuauitatem pleriſque ſic paratum decoctum reſpuitur. Nonnullis ex relicta ſcobe cum libris decem aquæ quandam quaſi loram & ſecundariam potionem comparant ad libras octo admiſtis vuis paſſis & glycyrrhiza: hoc tenue percolatum in epulis potui dant, quum medicinæ

loco

loco mane & ante cœnam cremor ſorbeatur.

Ego vero puluerem crudum è medulla guaiacina ſelibræ pondere cum glycyrrhiza & paſſis in aquæ tepidæ libris decem, horis quindecim maceratum ad prunas coquo, dum ad ſex octove libras redeat, & hoc mihi potius vtendum cenſui. Nam præterquam quod ſuauius eſt, alit etiam plenius, & morbum validius oppugnat ac depellit, licetque ea potione & in ipſis epulis, & quauis hora ſitim explere.

℞ Raſuræ guaiaci ℔. ß. macerato horis quindecim aquæ tepentis libris decem ad prunas dein coquitor, dum duæ treſve portiones expirarint, adde ſub coctionis finem paſſarum mundatarum & glycyrrhizæ tuſæ, vtriuſque ℥ j. ß. ſi modo eum dulcorem æger non auerſetur. Colato & aſſeruato ad vſum.

Grauiſſima hîc quæſtio æquales noſtros exercet, aliis ſolius guaiaci vſu (dum ſibi non ſatisfaciunt extollendo) luem poſſe percurari cõtendentibus: eiuſque vim rerum aliarum miſtura conſeneſcere & intermori. Aliis aliarum rerum permiſtione eius exſuſcitari facultatem profitentibus, & qua parte manca atque inops vis eſt in guaiaco, nonnullis ſuccedaneis & operarum ſociis ſuppleri confirmantibus. Ego vero dum ita indefinite alii extollunt, alii deſpiciunt, ab vtriſque aſſenſionem lubenter cohibeo: nec enim tanti eſt guaiacum, vt veneni venerei radices & omnẽ perniciem breui prorſus extirpet: nec ita imbecillum, vt nihil ſine aliorum ope & connixu proficiat. Eius quidem vnius vſu abſumptis humoribus omnia luis ſymptomata tandem ſopiri atque prorſus deliteſcere

certum eſt: ſed tamen venenata mali labes, quæ iam partibus ſolidis inſederit, in pleriſque eo præſidio expugnari prorſuſque extingui haud poteſt. Quo fit, vt hydrotico decocto ſemper aliquod aut præmittam, aut permiſceam alexipharmacum, quo in omnibus perfecta ſuccedat curatio. Itaque ſi ſola lues profliganda ſuſcipitur, ſolius guaiaci decoctum ad ſudores proliciendos, omniaq; eius ſymptomata cohibenda ſatis eſſe profiteor, ſed cui ad extinguendam latentis veneni perniciem, atque ad morbi reuerſionem præcauendam, & ſuſpicionem omnem metumque demendum, deſcriptum alexipharmacum adiungi neceſſe eſt. Poſſunt etiam haud incommode ſicut ante commoneſeci ad ægroti gratiam vuæ paſſæ & glycyrrhiza guaiaco incoqui, quæ ipſius decoctum ſuauius & iucundius reddant, ſed in miſtione modum teneri valde neceſſum eſt. Exoluit enim medicamentorum ſimplicium ingens copia, quæ guaiaco combulliit, eius decoctionis facultatem adeo, vt optatis vix vnquam reſpondeat. Ineſt enim medicamentis ipſis inter ſeſe quædam nonnunquam conſenſio, nonnunquam diſſenſio, quam niſi medicus longo vſu habuerit comprobatam, ſæpe quæ ignorat miſcendo, ea quæ nouerat, obſcurabit & extinguet. At vero ſi lues corpus præhenderit quod aſthmate, arthritide, iecoris, lienis obſtructione, ſcirrho aut inſigni aliqua intemperie laboret, quorum vno tempore ratio habenda ſit, decocto deſcripto ea accedent, quæ & affectibus implicitis & particulis affectis erunt idonea. Exempli cauſa, ſi aſthmati lues venerea ſuperuenerit diris ſymptomatis diſcrucians, vterque quidem affectus diuturnus & contu-

contumax: sed hæc quoniam multo quam illud crudelius sæuit, primam medici cogitationem ad se transfert, cum ea tamen asthmatis sollicitudine, vt guaiacino cremori ea incoquat, quæ ipsius scaturiginem fontemque desiccent, cerebroque opitulentur, nimirum flores rorismarini & stœchados, folia saluiæ & betonicæ: & quæ pulmones multa lenta crassaque pituita infartos expediant. Quo in negotio probantur helenii (sed hæc decoctum valde amarum reddit) & serpentariæ maioris radix, vtraque sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, scabiosa, tussilago, mel: nonnunquam & liquor cyrenaicus & styrax calamita, si nulla subest squalidioris hepatis & feruidioris sanguinis formido.

℞ Rasuræ guaiaci nigerrimi ℔. ß. corticis eiusdem triti ℥ ij. macerentur horis viginti quatuor libris sex aquæ purissimæ & egelidæ, dein coctionis finem ne prius facito, quam libræ quatuor decesserint: media in coctione adde radicis inulæ campanæ siccæ, & in orbiculos sectæ, polypodii querni, glycyrrhizæ, singul. ℥ ß. gran. iuniperi, seminis cardui benedicti contusi, vtriusque ʒ iij. in fine coctionis rursus immitte foliorum siccorum saluiæ, summitatum betonicæ, bechii scabiosæ, capilven. florum stœchados & anthos, singulorum p. j. mellis albi optimi ℥ iiij. Conducet sub curationis finem, præsertim si valde crassus, lentus, frigidusque toto in corpore humor abundauerit, & bronchia pulmonum occupauerit, styracis calamitæ, & succi laseris didrachma. Huius decocti vsu luem & asthma, grauissimos hercle morbos tam valenter profligari sæpe notauimus, vt vno prope tempore

vtriusque contigerit sanatio. Et quod de asthmaticis, exempli causa hîc notatum est, ad omne morborum implicitorum genus pari ratione trahi debet. Sic enim iecore male affecto hepatica, liene laborante splenica, & affecto capite cephalica vtiliter guaiaco incoquuntur. Et vt in pauca conferam, in affectibus lui venereæ complicatis, ea guaiaci decocto vel incoquere, vel admiscere licet medicamenta, quæ cum aduersus implicitum affectum vires habere, tum partes primario obsessas ab excrementis & intemperie vindicare & roborare putantur. Est enim guaiaci decoctum, optimum aliorum omnium, quæ illi vel præmittuntur vel permiscentur vehiculum, ad solidas quasque partes etiamnum illa deducens. Quum igitur simplicissimum guaiaci decoctum, & in simplici lue vsurpandum, huius capitis initio, descripserim, non erit difficile, vt occurret morborum cum lue complicatio atq; connexio, ita remediorum naturas iustis & idoneis portionibus ad ægri salutem confundere & permiscere.

DE CHINÆ VIRIBVS ET PRÆparatione. CAP. XIV.

RADICEM quandam exoticam ante annos aliquot Lusitani mercatores è vastissimo Chinarum regno huc ad nos aduehere cœperunt, cui chinæ idcirco nomen est impositum, lampatam tamen Chinenses indigenæ vocant. Trium aut quatuor palmorum altitudine assurgere traditur, cauliculis tenuibus qui raris foliis cinguntur, mali Assyrii minoris similitudine, suoque amplexu hederæ modo proximas arbores scandunt. Radicem

autem

autem habere palmi longitudine, interdum craſſam, interdum tenuem, quæ recens eruta adeo tenella ſit, vt cruda aut elixa mandi poſſit. Chinenſes enim hac adhuc tenera cum carne elixa veſci, veluti apud Belgas napis & rapis cum carnibus elixis veſcitur vulgus. Quum ergo in Chinarum regione ſæuiret lues venerea, multoſque ea correptos hydrargyri litus perdidiſſet, Deum opt. maximum illius regionis incolis vſum iſtius radicis aperuiſſe tradunt: quemadmodum in America, vbi venerea lues ab omni hominum memoria endemia eſt, monſtrauit guaiaci vſum, quo humanæ huic miſeriæ opem ferret. Hanc partim in maris litoribus legi, partim in paludibus & montibus atque etiam mediis in ſyluis (vbi paſſim enaſcitur) effodi mercatorum nautarumque teſtimoniis comperimus. Quæ in paluſtribus litoribus, aut quorundam magnorum fluminum in mare illabentium ripis creſcit, plerunque vndarum impetu proximos margines alluentium è ſolo eruitur, & in vaſtum pelagus aquarum vortiginoſo lapſu rapitur, tandemque exonerante ſe mari, à partibus æſtuoſis, in tranquillas, id eſt, ab aquarum vortigine in litora reiicitur. Radix eſt tuberoſa, inæqualis, in varia fruſta quum ad nos peruenit, diſrupta. Quæ in maris litoribus legitur, rubeſcit magis, quemadmodum cocta quam cruda: quæ è ſolo eruitur & illota ad nos trãſportatur, minus. Quæ paluſtrium & vliginoſorum locorum eſt indigena, craſſior, fungoſa magis & leuior exiſtit: quæ apricorum & montium vt magis tuberoſa, geniculata, compactaque, durior & ponderoſior, ita ſuam integritatem tuetur diutius. Sapor recenti qualis ſit, nos an-

te hac latuit, exiccatæ & huc tralatæ plane nullus vt neque ſapor, neque odor. Antefertur tuberoſa, quæ pondere grauior colore albicanti, nec teredinibus, nec carie tentata, nec inter reſecandum pulverulenta. Hæc enim vt rubore decoctum plenius tingit, ita & efficientia præcellit. Vix vnquam ad nos è Chinarum ditione viribus integris aduehitur, non tam locorum interuallo, quo diſtinguimur, quam cœli plaga atque tractu torrido, quo mercatoribus & nautis non modo nauigationibus remigrandum, ſed ſæpe aut commeatus reparandi, aut aquationis gratia, aut aduerſa tempeſtate commorandum. Ideoque tolerandus eſt immenſus feruor eius ſpatii, quod inter duos tropicos iacet, vbi neceſſe eſt, quicquid in ea humoris reſtiterit, ſummo ardore atque æſtu retorreri & exuccum reddi. Hæc quanquam inſipida & plane inodora, carioſa, & emarcida à nobis tractatur, aliqua tamen partium tenuitate etiamnum prædita, ſudorib. eliciendis manifeſtiſſimo experimento cõducit, ſed multo quam guaiacum imbecillius: Cuius vſurpandæ vulgata hæc fere ratio eſt. Chinæ vnciæ duæ cum ſemiſſe in orbiculos acutiore cultro reſectæ in olla fictili & terſa aquæ tepidæ & puriſſimæ libris quatuor, horis xij. macerantur, poſtridie igni remiſſo ad mediæ partis reſolutionem decoquuntur, perfrigeratum & colatum id totum condo, datur, vt ſit vſui. Huius decocti color ad vini fului, aqua copioſa diluti ſpeciem accedit quam proxime. Reliquos orbiculos plerique denuo ſiccant, vt ex iis potum alimentarium concinnent. Ego vero quum prima coctione totam facultatem emarcidæ iſtius radicis in iuſculum transfuſam &

exo-

exolutam præ tenuitate deprehenderem, vncias tres orbiculorum crudorum horis duodecim aquę purissimæ libris octo maceraui & percoxi, dum aquæ libræ duæ discussæ sint. Hæc decocta si quis passis & glycyrrhiza cõdiat, sapori sane aliquid adiecerit, vtilitati nihil ademerit. Non aliæ sunt vtendi leges, non alia victus ratio obseruanda in chinæ vsu, quam quæ in curatione per guaiacum sequẽti capite exponetur, præterquam quod paulo pleniorem victum requirit quam guaiacum: vt idcirco quæ sit his de rebus fusior oratio & prolixior & superuacua videri possit. Cum primum ad nos per Lusitanos delata est exotica hæc radix, licet cariosa & emarcida, tanto omnium studio atque applausu excepta est, vt guaiaci & auctoritatem & gratiam eleuarit atque ademerit, & à proceribus & magnatibus ad diuturnorum affectuum curationem quasi certatim sit expetita. Hæc autem (si quid iudico) à mercatoribus rei & lucro inhiantibus primum cõficta est, dein hominum scriptitantium subornatis testimoniis & per Europam disiectis libellis cõfirmata opinio. Chinam quanquam insipidam, ob partium tamen tenuitatem tenuandi, reserandi & digerendi facultate ligno guaiacino plurimum præstare, vrinas & sudores mire promouere, omnis generis excrementa absumere, viscerum sordes omnes extergere, eorum obstructionibus inueteratis mederi, sanguinem vel impurissimum à putredine vindicare, capitis destillationes omnes & externarum partium natos ab iis dolores compescere, conuulsos contractosque artus laxare, laxatos & remollitos siccando roborare. Ea res Carolum Quintum, Imperatorem

arthritide laborantem ad chinæ vsum pepulit. Sed & præter egregias dotes illas, literis est proditum vna hac china luem veneream siue recens sit, siue iam diu occupauerit, percurari, & omnia symptomata multo præclarius & perfectius quam guaiaci ope posse consopiri. Quod commentum hoc argumento verisimilius esse duxerunt, quod quum china temperata sit, omni sexui, ætati, corporis habitui atque etiam febricitanti tuto dari possit, quas opes in guaiaco nemo vnquam audeat profiteri, quum palam sit hoc lignum siccis & biliosis naturis omniq; morbo à squalida iecoris affectione non leuiter aduersari. Hæc igitur confidenter de exotica radice institores primi confirmarunt, quæ tamen quam longe à veritate absint, magno suo incommodo sunt experti, quotquot fere huius vtendæ tenuit desiderium: nisi forte ex tanta turba vnus aliquis, qui neque hydrargyri litu, neque guaiaci potione ante sit leuatus, chinæ decoctis ad sanitatem dicat se reuertisse, cui ego possim reponere naturam remediorum varietate gaudere, ideoque nonnullos qui diu guaiaco vsi fuerant, aut sæpius per hydrargyrum inuncti, à chinæ alteriusve parum efficacis præsidii decocto aliquando fuisse alleuatos, atque idcirco in recidiuæ luis leuiusculæ percuratione chinę decocta non esse forte aspernanda. Verum id ne leuamen naturæ morbum ex aliis remediis imminutum conficientis, & tenuis victus beneficio, an chinæ viribus magis obtigerit, haud facile coniectari potest. Quum enim exteram illam radicem emarcidam, & puluerulentam, insipidam & inodoram, experiundi causa, in vsum guaiaco succedaneam, arte ac methodo re-

do retulissem, præterquam quod illam vsu diuturno in magna etiã victus parsimonia aduersus luem inefficacem comperi, sæpe etiam eius decocto ita humescere ventriculus visus est, & calor natiuus opprimi, vt lienteria grauis ingensq; cruditas non raro iis sit subsequuta, quibus imbecillus insiti caloris fomes inerat. Sed præter has incommoditates & vitia, quæ commemoro, non raro lienis tumores atque duritiem diutius vtentibus inducit. Vnde quam imbecilliter calfaciat, siccet, extenuet, digerat sudores & vrinas ducat, manifestum est. Nec vero tota substantia, aut occulta proprietate aduersus luem præcellentes vires habet, quum in morbum recidiuum, qui sibi bene esse eius vsu crediderunt, quotidie collabantur. Itaque commentitias illas & falsas impostorum nugas antehac nimio emptas deserentes nunquam satis laudatum lignum sanctum abunde succulentum, & inde aduectum, vnde primo morbus exortus est, in frigido hoc terrarum tractu amplexemur, cuius exploratissimæ facultates neminem hactenus, qui eius decocto diu & recte vsus fuerit, fefellerunt. Sed ita est hominum ingenium, vt peregrina quæque & rara, licet plerunque inefficacia & putida, magno in pretio habeant & admirentur: vulgaria vero & quæ paruo constant, flocci pendant. Quis nescit infinita remedia omnium manibus contrectari, & pedibus conculcata sordescere multo potiora? quæ tamen si quis in vsum accire desideret, tanquam popularem & imperitum se ad ludificandum exhibeat? Ita nostra contemnimus, externa probamus omnia.

Garcia ab Horto proregis Indiæ medicus literis

prodidit, recentem hanc radicem insigniter adeo calfacere, vt si quis eius decocto paulo meraciore vtatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem, in maximos hepatis ardores, in erysipelata, in phlegmonas atque in alia grauissima symptomata incidat, quæ pericula hîc nemini metuenda sunt, quum non nisi cariosa & longa vectura emarcida ad nos perueniat.

Mirabiles recentis huius radicis vires esse scripsit, si quis methodice vtatur: vtpote cuius decoctum interdum intra vigesimum diem luem veneream percuret: ita tamen vt ad decimum quintum vsque diem dolores augeantur, deinde paulatim leniantur ac mitescant. Ille tamen fatetur nonnullos se vidisse, qui, licet aliquoties hoc decoctum hausissent, attamen postrema tantum dieta curati sunt: alios item qui nullo modo curati sunt, vt nemini mirum esse debeat, si cariosa & pulueruIenta radix huc allata inefficax pene, & inutilis deprehendatur. Ille hanc efficaciorem putat in inueteratis morbis, quam in recentibus: ego autem interdum illis profuisse comperi, qui guaiacino decocto nondum plane restituti fuissent. Cuius tamen rei causam ad naturæ vim referri posse existimo: quæ post longam per guaiacum & hydrargyrum curationem, paulo pleniore victus ratione recreata, interdum contumacium morborum reliquias per se profligat atque percurat, multo magis cum etiam leuiusculo aliquo præsidio iuuatur. Est & alterum chinæ genus, quæ nuper è terra Florida afferri cœpit, qua, si quis vtendum contendat, non magnopere recusem. Hæc enim (vt aliquid etiam aduersus consuetudinem decernam) quoniam recens

cens

cens eſt &amaroreque quodam guſtanti ingrata, multo efficacior eſt, quam carioſa illa ante per Hiſpanos aduecta, & hactenus à Gallis tanti habita. Huius, vt & Hiſpanicæ propinandæ locus eſt, in tenellis & macilentis corporibus, ſudore facile diffluentibus, in leui recentique morbo, aut poſt longam per guaiacum curationem, quæ corpore nimium reſiccato morbum radicitus non extirparit. Quæ quoniam quamplurimis ægrotis ſaluti fuiſſe mihi ſæpe comperta eſt, vnde ad nos aduecta ſit, & qua proprietate prædita, ſilentio præteriri non debet.

Ante annos aliquot noua quædam terræ plaga Americæ contigua per Nortmanos luſtrata eſt, quæ ob cœli clementiam & loci fertilitatem atq; amœnitatem, Floridæ nomen retinuit. Illi non aliter ad auſtrum, quam Paleſtinæ ad ſeptentrionem ab æquatore receſſus, non altera cœli & ſoli temperies contigit: ideo multis herbis, fruticibus & plantis ea terræ plaga decoratur & luxuriat, quibus noſtra, quæ multo plus à ſole abceſſit, Europa deſtituta eſt. Iam enim nos & opobalſamo & xylobalſamo, & aliis medicamentis præſtantiſſimis illinc aduectis fruimur. Illinc & radix quædam chinæ finitima afferri cœpta eſt: quæ primum in maris litoribus à nautis reperta, dein vero in ſyluis & montibus & paluſtribus locis inuenta eſt. Stipes huic qui rubi aut vitis aculeis cinctus, humi proſtratus & repens ingredienti moleſtiſſimus. Color quum effoditur, ſecanti primum albus apret, ſed mox in fuſcum abit, ſeruatque dum ſenſim ſicceſcens, ſenſim quoque candorem recuperet. Huius duæ ſunt ſpecies, alia enim magis tube-

rosa, quæ in locis saltuosis & nemoribus nascitur: Alia vero minus vulgaris acoro, aut appellatæ nobis galangæ similior. Neutra enodis, sed acori vulgaris instar geniculata, sapore astringenti & subamaro quandiu recens est. Nam resiccata & inueterata (quo magis china censeri possit) apios fere existit. Recentis decoctum vini nondum plane defecati, veteris & siccæ, dilutioris & limpidioris colorem repræsentat. Vtraque iecoris obstructiones soluit, recens tamen efficacius, sed quæ sudoribus excitandis, quam sicca est ignauior. Nec me fugit aliter eius species à nautis esse primum distributas.

Affirmant enim radicem vni esse exiguam, stipitem procerum, & semina baccas lauri referentia: Alteri stipitem sine seminibus, radicem crassam & longe per terram sparsam, modo magis, modo minus tuberosam, qualis acorus nostras cernitur. Hanc radicem cum guaiaco in vsum potionis adhibẽs, aduersus luem efficacissimum decoctum esse deprehendi, eiusque etiam vnius decocto, quum alexipharmacum accessisset, complures sanitati restitui: Nam & sudores ciet, & venenatam morbi qualitatem foras propellit, & viscerum obstructiones soluit, illorum etiam impuritatem in aluum interdum protrudens. Valeat igitur illa Lusitanorum & Hispanorum falsis nominibus & titulis gratiosa china, quum nostrorum commerciis multo præstantiore potiamur.

DE

DE SARCAPARRILLA.
Cap. XV.

ADvehvnt & radicem aliam ex India Lusitani & Hiſpani mercatores, nõ minus quam china inſipidam & inodoram, ebulolorum aut ſmilacis aſperæ radicibus exiccatis non multum diſſimilem: hanc alii ſpartam parillam, alii ſalſamparrillam, & qui Hiſpanice ſciunt, ſarçamparrillam nominarunt. Et ſparta quidem appellata eſt Veſalio, quaſi parua morus, ſed manifeſto errore, quum nec ſpecie, nec viribus cum parua moro vllam habeat affinitatem. Salſaparrilla vero ab imperitis linguæ Hiſpanicæ, quæ ſarçamparrillam illam appellandam hortatur ob ſimilitudinem, quam cum ſmilace aſpera, planta ſpinoſa, & hederæ folia ferente, habere videtur. Ob ſpinas quidem ſarçam (dumus enim Hiſpanis ſarça eſt) & ob folia & racemos parillam: inde proprio idiomate ſpinoſam vitem vocant. Naſcitur paſſim in prouincia Peru, quam Honduras dicunt, idque in ſæpibus, vt lupus ſalictarius & ſmilax aſpera, & vitis alba, quibuſcum affinitatem, & ſimilitudinem quandam habet.

Radix lata illi, quæ ſæpe põdus ſeſquilibræ pendit, interdum multo plus. Hæc de ſe multas fibras perinde atq; elleborus promit, & per terram longe adeo lateque diſperſas, vt ſæpe ſex cubitorum longitudinem ſuperent, & complicatæ in faſciculum aſſurgunt trium quatuorve librarum pondere. Præfertur recentior, lenta, alba & craſſa. Ab orbe nouo aſportatur, ex loco qui Honduras dicitur, Rubra, emarcida, ſqualida & puluerulenta,

quum frangitur, pene inutilis eſt. Ruffa decoctum reddit ſubrubrum, paulo quam chinæ obſcurius & conturbatius: Alba vero multo limpidius. In fruſta reſecta, & chinæ exemplo aquæ incocta, ad promouendos ſudores guaiaci ope vicaria propinatur profectu ſane quam china meliore. Tubercula namque vlcera & dolores, reliquaque luis ſymptomata profuſis ſudoribus paulatim reſtinguit & imminuit, dum tandem (quod aut quadrageſimo, aut quinquageſimo poſt ſuſceptam curationem die contingit) penitus aboleat. Vis eius eximia in inueterata lue, quæ guaiacino decocto, aut hydrargyro minime ceſſerit, atque in omni eius reuerſione ac recurſu. Nullus enim dolor tam contumax, neque tam diuturnus occurrit, quem non tandem aliquando conſopiat atque eximat, ſi quis eius decocto diu ac conſtanter vtatur. Neque dubium eſt, quin nodoſos omnes luis tumores, qui oſſei non ſint, quacunque parte conſiſtant, extirpet, liquefacta, & ſudoribus profuſa, aut intus conſumpta, & in ſenſili perſpiratione vacuata eorum materia. Eadem de vlceribus ſententia ferenda. Sed & fluxionum omnium frigidarum ſcaturiginem ſiccat & exhaurit, natoſque hinc dolores compeſcit. Nulla tamen qualitate noxia eſt, niſi forte præ nimia eius copia craſſius decoctum, meraciuſque concinnetur ad modum decocti corticis vlmi, quem hominum etiam plagium & impoſtura pro guaiaco auſa eſt venditare, & ad luis venereæ curationem eius decoctum propinare.

Quanquam enim luis venereæ aliorumque frigidorum morborum materiam incidit, attenuat, & in ſudores digerit, eaque ratione ſiccare & cal-

facere

facere videtur: nullus tamen in eius temperie caloris excessus tangenti aut gustanti occurrit, qui vel iecori sicciori, vel squalido corporis habitui noxius esse possit, si vuis passis eius decoctum condiatur. Contra enim vsu compertum est, eius decoctum lentoris cuiusdam esse particeps, quo viscerum humidum primigenium fouere videtur, & præproperam illorum siccitatem præpedire. Quam dotem nulli præterea ex his, quæ sudores mouent, concessam video. Quumque ad hominem relata vel temperata sit, vel secundi gradus initium non transcendat, non tam caloris vi, quam partium tenuitate tenuare, aperire, & sudores ciere coniicienda est: quod nemini paradoxon videri debebit, quum hydrargyrus quem quarto ordine frigidum statuunt, eadem efficacius præstare tradatur. Quod si verum est, id maxima qua pollet materiæ tenuitate, non frigida & humida natiua sua temperie efficit. In hunc autem modum sarçeparrillæ decoctum concinnetur.

Vnciæ duæ cum semisse frustatim resectæ macerantur horis duodecim in aquæ purissimæ libris quatuor, dein coquuntur igne remisso, dum pars media exhalarit, decoctum colo transfusum vsui asseruatur. Vuis passis & glycyrrhiza condiri potest, velut & guaiacinum, & adiectis aliis simplicibus medicamentis ad alios affectus implicitos vna & eadem opera eximendos accommodari, si curationem moderanti medico visum fuerit. Quoniam autem, quæ huiusce decocti beneficio intercidisse videbantur luis venereæ symptomata curatione intermissa in plerisque recrudescere comperiuntur, veneni reliquias in corpore demersas

restare necesse est, quæ propriis antidotis huic adiectis profligandæ sunt, si morbi perfecta quæratur curatio. Ideoque nostra alexipharmaca, qua methodo postea tradetur, sarçeparrillæ semper adiungimus, quæ venenatam perniciem intus delitescentem extinguant, ne ea aliquando denuo pullulet. Iam vero vsu comperi sarçamparrillam contusam, sic decoctam vt nihil virium depereat, multo maioris esse profectus. Quatuor eius vncias aquæ libris septem macerant, & in diplomate percoquunt vase sic obsignato, vt nihil transpiret. Decocto percolato mane & ante cœnam ad sudores eliciendos & in epulis vtuntur.

QVA ARTE AC METHODO guaiaci aut sarçeparrillæ decoctum descriptum, ac luis alexipharmacum adhiberi debeant. Cap. XVI.

Lvis venereæ curatio hyeme in cubiculo, aeri minime obnoxio, nedum ventis perflato suscipienda est: vbi focus perpetuo colluceat, aut (vt in Germania fit) in æstuario tepido, cuius ostio aulæa intus forisque obducta in ingrediendo & egrediendo necessitatem intromittendi flatus & aeris prohibeant. Satius enim est corporis spiracula laxa & patentia reseruari, quo virus quauis corporis parte facilius transpiret. Æstate tam diligens cautio & superuacua est, & plerunque intolerabilis. Primo statim curationis die aluus leui cathartico ducenda est, vt quod in primis corporis sedibus hęserit excrementum, expellatur: alioquin attenuante decocto concitatum, inchoatam curationem necessario abrumpet & interpellabit. Postridie

purga-

purgationis tundenda vena alterutrius cubiti interna (axillarem vocant) maxime si ſucculentum & bene habitum ſit corpus, aut venarum plenitudine laboret. Vacuationis vero modus ex plenitudinis, virium ratione & cæterarum rerum, quæ à Galeno peculiari traditæ ſunt libro, captandus eſt. A venæ ſectione ante decocti ſudorem prolicientis vſum ſemel iteratoque, ſi opus ſit, repetenda fuerit purgatio, tantoque ſæpius, quanto prima corporis regio erit impurior: nec tamen continuatis diebus, ſed vel alternis tantum, vel bidui mora interpoſita. Sic enim ad puritatem corpus citra virium iacturam reducetur. Sin corpus quod medicationis opem implorat, minimum habuerit impuritatis, vna alterave purgatio præparationi ſatisfaciet. Nam toto morbi decurſu aluus libera fluxaque retinenda eſt: quæ ſi ſponte excrementa quotidie non deponet, alternis diebus vel enemate, vel caſſia, vel catapotiis ex aloe, vel alio blandiore præſidio ante cibum exhibito, ſollicitanda eſt: etiamſi ante contractam luem, aut inceptam medicationẽ corpus excrementis vacauerit. Quod ſi excrementis ſcatebat, & viſcerum obſtructionibus tenebatur, præter ſuperiorem purgandi modum, ſemel ſaltem quaque hebdomada validior inſtituetur purgatio, indictis eo die decocto hydrotico & æſtuario feriis.

Debet autem, vt medicamenti quantitas pro virium robore, ita & ſpecies & qualitas habita humoris exuperantis ratione à perito exercitatoque medico præſcribi. Quibus omnibus abſolutis quaſi fauſtiſſimis auſpiciis, negotio eſt incumbendum. Prius illud & valẽtius decoctum (cremorem non-

nulli vocant) bis die propinetur tepidum, pondere ſelibræ, vel vt fert ægrotantis natura plenius aut parcius, mane quidem ad quintam circiterve horam, veſperi quarta aut quinta. Hauſto decocto in lecto quietum horis aliquot ſtragulis obuolutum & contectum eſſe conducit, dum caloris natiui robur medicamentum in artus parteſque diſperſerit atque diſtribuerit, eiuſque vi ſudores promouerit, quibuſcum venenum exudet atque tranſpiret. At quum permulti, qui laxa & patenti ſunt cute, ſeroſiſque humoribus referti, à potionis hauſtu ſtatim madore & ſudoribus diffluant: alii vero, quorum denſior firmiorque eſt corporis habitus, humores craſſi, lenti & frigidi non niſi exactis vel duabus vel pluribus horis, nemo poſſit certis carceribus ſudoris excipiendi tempus præfinire. Conſtat tamen eos, quibus quamprimum ſudores ab exhauſta potione dimanant, maturius eſſe reſiccandos linteiſque tepidis abſtergendos, ne vis deficiat: alios multo tardius. Sudandum ergo cuique fuerit, quamdiu per facilem tolerationem licuerit. Nam ſi vis exolui, aut labaſcere ſentietur, etiamſi paulum ſudoris promanarit, ceſſandum eſt. At ſi forte hauſto guaiaco ſudor non facile elicitur, vtres aqua calente aut decocto attenuante pleni, vel lapides candentes, vel titiones vino extincti pedum plantis & genubus ſunt admouendi, vt applicito tepore fuſus liquatuſque humor in corporis extima citius ſubduci, & per cutim meare poſſit. Qua etiam ratione, ſi nihil negotium promouetur, ſacculi è milio, ſale, ſemine aniſi, fœniculi apte calentes capiti inducendi ſunt, caputque totum linteo calenti obuoluendum, ne qua inferatur

tur

tur ab externo aere iniuria. Hæc tam ſedula ac diligens cautio hyeme, præſertimque in regione frigida perneceſſaria eſt: in iis maxime, quos capitis dolor conficit, ac diuexat: neque enim, qui in capite firmatus infartuſque humor conſedit, ſine topicorum ſuppetiis, facile ſolius decocti vi digeritur. Sudore igitur quantum vires perferre poſſunt profuſo, linteis tepidis extergendum exiccandumque corpus eſt, & leni frictione quod partibus extimis adhæſit, diſſipandum. Caput omnium maxime reſiccari & frictione exerceri poſtulat. Fere autem accidit, vt vitioſi humores ante cœptam curationem in corpore deliteſcentes ſexto, aut octauo, aut aliquo poſt huius curationis die incidentis attenuantiſque decocti vſu concitati, non modo ante curationem natos dolores exaſperent, ſed etiam multo grauiores inferant, aliaque inſuper inuſitata & varia ſymptomata pro partis in quam decumbunt, conſtitutione, producant. Nam quum (verbi gratia) accidit in os ventriculi humorum deriuatio, & nauſeam & inappetentiam, & interdum ſyncopas cardiacas: In pulmones vero tuſſes, initio quidem ſiccas & inanes, quum aquoſus & tenuis humor, ſed tandem vbi incraſſatus & concretus eſt, humidas: In thoracis partes externas, dolores nouos & atrociſſimos, & ſpirandi difficultates pleuritim ementientes: In dorſi & lumborum vertebras, aut in iſchium diros cruciatus, & dira dolorum exempla edunt, quibus ita animus & vis ægrotantium frangitur ac proſternitur, vt peiore loco quam antea, res eſſe videatur. Quæ res non modo ſpem laborantis de recuperanda valetudine diminuit: ſed etiam medicos nondum vſu confir-

matos de cœpta curandi ratione plerunque dubitantes & ancipites deturbat, & ad aliam nouamque meditationem transuersos rapit. At ea certe guaiaci est proprietas atque natura, vt quos initio impetus fusis liquefactisque humoribus concitarit, hos tandem iisdem absumptis cohibeat & cõpescat, si quis eius cremore diu ac constanter vtatur. Sed tamen vbi apparet tanta humorum concitatio, intermisso sudatorio decocto, appositissimus erit vsus phlegmagogi, aliusve cathartici ægri naturæ conuenientis.

Ad diem huius curationis decimum aut duodecimum corpore exquisite repurgato, reseratis viscerum obstructionibus, patefactis omnium partium occultis & cæcis meatibus, descriptum alexipharmacum guaiacinæ potioni hoc pacto est adiiciendum. Quotidie mane & vesperi ante cœnam guaiaci cremorem hausturus amuleti ℥ j. deglutiat, ac continuo ipsum cremorem exorbeat, & in lecto appositissime se sudoribus incitandis componat, vel vaporarium ingrediatur. Quorum præsidiorum vsus esse continuus debet dies quindecim, aut si morbi cõtumacia requirit, diutius, dum veneni radix penitus euulsa sit, & plane confecta pernicies. Id enim alias breuiore, alias longiore temporis interuallo, pro laborantis habitu, & morbi contumacia atque diuturnitate consequimur. Cum primum à vaporario in lectum æger se receperit, calente adhuc corpore patentibusque adhuc cæcis meatibus descriptæ aquæ cardiacæ ℥ iiij, exhauriet: vt gemino connixu opiatæ & cardiacæ, tanquam duplici machina venenum propulsetur. At si quis præ mollitie opiatæ tædia & amarorem detre-

detrectet, huic eius loco, ante guaiaci cremorem descripti pulueris cardiaci cochlear vnum vorandum est, & in vaporarii egressione descriptæ cardiacæ dosis exorbenda.

Qui perfectissime periculo defungi cupit, hyeme aut cœlo frigidiore, & aquilonio, conclaui, in quo pernoctatur, non egrediatur: non ante remediorum vsum aut remittat aut intermittat, quam morbo profligato ad certam, & non vacillantem valetudinem redierit. Tutior sane in vtendis hisce remediis est, quæ fit paulo vltra progressio, quam quæ infra subsistit: vt idcirco suadeam sedatis doloribus aliisque symptomatis omnibus, superiorum remediorum efficientia sublatis, ne quid ex altis radicibus & Medicum latentibus denuo propagetur & scaturiat, cremorem guaiacinum decem duodecimve dies post omissam opiatam continuandum: vel eius loco sarçeparrillæ decoctum, & aquæ cardiacæ aduersus luem veneream aliosque venenatos morbos valentissimæ tres, quatuorve vncias ad summum deterso sudore exhauriendas. His absolutis ad pristinam viuendi normam æger redeat, & aeri cœloque se committat: sed hyeme quidem consideratius, nec primum in aeris aperti & ventorum tempestate, sed pedetentim in ædificii cœnaculis, mox in vicinia obambulet, dum aeris iniuriis occalleat. Nihil enim hic repente fieri aut mutari debet: omnibus paulatim assuescendum. Nonnulli vicenum, alii tricenum dierum latibula satis esse ad percurationem putãt, morbiq; reliquias naturæ instinctu post penetralis egressum, & remediorum intermissionem celerrime posse consanescere, modo se confestim

ægrotus ad vinum non conuertat, ſed dies vt minimum quindecim, ſecundario dilutiſſimo indulgeat. Æſtate vero vel cœlo clementiore domi obſeratos ægrotantes habere duco ſuperuacaneum, ſed expreſſis ſudoribus matutinis ac deterſis pranſos vel voluptati ſe tradere, vel negotiis concedo, ſi & viribus valent, & veſpertinis æſtuariis ſe abſtinent, decocto ſine ſudorum profuſione contenti, quibus nihilominus cum iſta gratia, perfecta ſuccedit præ medicamentorum efficacia, curatio. Sed quia quam leuiſſimum luis fermentum, ſi in corpore relinquitur, recurſiones morborum ſuſcitat, quamdiu vel vlcera, vel tubercula, vel maculæ, vel dolores ſupererunt, tamdiu profecto fideli medico ſuſpecta debet eſſe ſperata valetudo. Quamobrem ſi quis integram exiſtimationem tueri, & nominis famam præclaris curationibus propagare contendit, remedia non ante intermittat, quam omnem luis ſobolem funditus ſuſtulerit, tantique ac tam immanis tyranni veſtigia deleuerit. Sed quia quæ melancholico ſucco redundant corpora, & ad recurſus morborum ſunt proniora, & ad medicationem ineptiora minuſq; idonea, eis longiore tempore ad adipiſcendam valetudinem opus eſt, vt neque de dierum numero, neque de ligni & opiatæ pondere quicquam certi poſſit præfiniri. Recens inquinati ſæpe triginta aut quadraginta ad ſummum diebus perfecte reſtituuntur: præſertim vero ſanguine puro præditi, & quorum genæ lucido rubore florent. Expendunt ligni ſeptem octove libras, antidoti vncias quatuor. At melancholici, & quicunque morbi diuturnitate extenuati, aut tuberculis & doloribus nodoſis obſeſſi,

ſeſſi, vix ante ſeptuageſimum aut ſexageſimum diem conualeſcunt, ligni que libras viginti aut eo plus, & opiatæ ſelibram inſumunt. Multo plus negotii & difficultatis exhibent, qui ante hanc curationem hydrargyro ab alyptis noſtris ſæpius perun&ti ſunt, tum quod hydrargyrus à noſtrorum remediorum perceptione naturam ægrotantium ſummo ſuo frigore alienarit, tum quod huius veneni vomitem atq; cauſam altius impegerit. Subuerentur nonnulli, quum prægracilis aliquis & ſiccus, aut morbi diuturnitate exanguis & ſqualidus medentis opem implorat, ne aut in medio vacuationum & ſudationum progreſſu conſternatur, aut hecticæ febri exponatur, aut atrophia peſſundetur. At certe multorum fide & experientia comprobatum eſt, cremore guaiaci longa per hydrargyrum curatione reſiccatos humeſcere, & macros pingueſcere, eaque eſſe natura vt vtentem quam maxime refocillet, ideoq; ſine periculo quantumuis infirmis atque collapſis, & ab hydrargyro debilitatis exhiberi, quum ſanitatem non ſubitario impetu, ſed lento proceſſu promoueat, & eius maleficium corpori impreſſum deleat. In aliis qui calido & ſqualido ſunt corporis habitu, guaiaci calor & ſiccitas ita aliorum adiectione temperentur, ne calidis, aut ſiccis viſceribus obeſſe poſſint, aut in vicem guaiacini, ſarceparrillæ decoctum vſurpetur. In iis vero, qui morbi diuturnitate, aut imperfecta curatione ſupra modum contabuerunt, parce ſudores cieantur, donec vires cremore guaiacino, aut ſarceparrillæ decoctis & euchymis alimentis paulum recreatæ, largius ſudandi & vacuandi facultatem facient. Ita quidem Fernelius olim ſu-

dorem in lecto sollicitandum & eliciendum curabat: cuius exemplo quamplurimos quoque restitui. Verum quum longius curationis istius tempus perspicerem, & qua non nisi recens contaminatis breuiori spatio fideliter prospiceretur, cœpi potiorem viam inuestigare, atque omnium tandem certissima ac breuissima visa est, quæ in laconicis & vaporariis consistit. Quippe attenuantium herbarum ex aqua & vino feruentium vapor, è caldario per tubulos in æstuarium transmissus, non externas duntaxat corporis partes attingens & irrorans, sed etiam penitius & cutis spiraculis hiantibus, & ore & naribus sese insinuans, non modo humores quouis corporis loco latentes partim vi sua, partim caloris natiui quem suscitat impetu, colliquat & meatuum reseratione maximam sudoris vbertatem profundit, sed etiam guaiaci cremorem atque vna cum eo amuletum in omnes corporis partes venenata qualitate perfusas, celerius distribuit. Itaque si quis celerrime ac tutissime sanescere cupit, vorata antidoto haustaque potionis selibra, non in lecto, sed in vaporario quotidie mane sudoribus sese exponat, ibique quamdiu vires tolerabunt, permaneat. Tolerant autem quoque diluculo hora prope dimidia, pro vaporarii calore & affecti corporis virtute: vt etiam à quibusdam bis vno die sudoris molestia, mane & ante cœnam facillime possit sustineri: debet autem æstuarii calor tepore esse paulo intensior, ne feruido partes intestinæ excandeant, & vires confestim resolutæ aut nullo, aut minimo sudore profuso laborantem ad egrediendum compellant. Ita igitur ignis lebeti subditus à clinicis dispensetur, vt vaporarium ingre-

gre-

gredienti benignus calor occurrat, diutius commoranti certo tenore, ſed paulatim increſcat, dum deſudandi finis fiat. Non tamen omnibus naturis vnus calor idemque conueniet: ſiquidem frigidæ naturæ ſero aut ne vix quidem vel feruido calore hyeme præſertim, aut aquilonia tempeſtate concaleſcunt: calidæ vero vel blando tepore, idque maxime æſtate & auſtrino cœlo ſudoribus diſſoluuntur. Hoc in omnibus perpetuum eſt, vt priuſquam virium exolutio, vel exolutionis ſuſpicio cõtingat, ex laconico ad cubile, ex labore ad quietem traducantur, nec ante reſurgant quam vim caloris eos dimiſiſſe, & venas concidiſſe deprehenſum ſit, & apotherapiæ, quæ in reſiccando & extergendo ſita eſt, ſatisfactum.

DESCRIPTIO ÆSTVARII. CAP. XVII.

ASSERES querni ſeptem pedes alti, opere fabrili expoliti & artificioſe complanati, impagibus firmiſſimis cohærentes, mutuis proceſſibus & ſinubus quaſi ginglymis ſeſe excipiunt ea conformatione, vt moles æſtuarii quadrata ſeptem pedes alta, quatuor vero lõga & lata exurgat. Nam altitudo hominem erectum ſine moleſtia & corporis inflexione debet capere. In anteriore vaporarii parte ad ægros & inducendos, & educendos oſtiolum conſtituatur, quod feneſtram habeat, quæ, ſi opus fuerit, occluſo oſtiolo aperietur, vt æger frigidiorem auram ducat, induſium & ſudaria à clinicis accipiat, aut vehementiorem calorem aeris externi appulſu moderetur. Laquear ne rimis dehiſcat, neve aerem admittat, lateribus fide-

lissime adhæreat. Solum geminum esse debet, externum quidem cum reliquis hypocausti partibus arctissime committatur: internum, quod ab externo iusto palmo aut dodrante discedit, crebris foraminibus ad vaporis aditum transpiret. Redditur enim ex caldario per salientes & tubos ignis vi sublata expiratio in æstuarii infimum spatium interlacunare, vnde se summittens superiorem partem & quasi cœnaculum implet, corpus ægroti circunfundens, qui sedi circa æstuarii posticum insideat, ac eo corporis situ se contineat, qui ad tuendas vires est idoneus minimeque defatigat, vt est crurum moderata diuaricatio, & in sede quæ sit indolens pedum sublatio, omniumque partium, vt Hippocrati videtur, media quædam inter extremitates flexionis & protensionis compositio. Incumbet autem tripodi focario vas aheneum tutissimo operculo tectum, quod parte fistulari tubi alterum extremum subeat, altera labrum caldarii comprehendat. Tubus vero altero extremo laconico inseratur, in id comparato inter vtrunque solum foramine. Liquor & exhalationis materia, quæ ex cephalicis & attenuantibus constat, medium saltem aheneum impleat, quod quinquaginta librarum aquæ capax, plus minus, esse debet.

Hæc igitur lex in præscribendo vaporarii decocto obseruetur, vt primo die aquæ fontanæ libris triginta vini albi sex immisceantur cum iustis descripti cuiusque simplicis medicamenti partibus. ℞ saluiæ, betonicæ, stœchados, sampsuchi, origani, foliorum lauri, rorismarini, mentæ, florum chamæmeli, meliloti, anethi, hyperici, singulorum M. iiij. seminum anisi, fœniculi, radicum cy-

peri,

peri, calami aromatici, iridis florentinæ ſingulorum ℥ iiij. miſce omnia fruſtulatim conciſa. Quotidie ea aquæ copia, quæ videbitur, cum vini libris tribus & deſcriptarum ſtirpium florum atque ſeminum manipulo adiici debet, ne exhauſta materia, & caldarium igni exuratur, & vapor deficiat.

QVÆ VICTVS RATIO SERuanda ſit. Cap. XVIII.

HAc in luis curatione cibus (vt aliquid etiam de dieta perſtringam) bis quoq; die exhibendus: nimirum exactis à ſumpta guaiaci potione quatuor horis, id eſt, ad nonam matutinam, & ſeptimam pomeridianam, ſatis quidem tenuis, boni ſucci, & facilis coctionis. Nam inanem ventriculum guaiacum imprimis deſiderat. Itaque qui ad ſanitatem maturant, cibum ſumant, non qui vires augeat, ſed ſuſtentet, non erigat, ſed refocillet, ac deficere non ſinat: & quo quiſque pleniore & humidiore erit corpore, eo tenuiorem ſiccioremque rationem victus ſine infirmitatis metu inſtituat. Tanta enim ad confirmandum in guaiacina medulla vis eſt, vt hactenus neminem, quantumuis exacta vteretur parſimonia, præcipitem dederit, ſed ſuſtinuerit, & ad propoſitum curationis ſcopum perduxerit. Quod in ſua xyphillide non ineleganti poemate cecinit Fracaſtorius.

Quid mirandum æque memorẽ ſuper omnia victum,
Quam tenuem quam magna cibi ieiunia poſcant?
Quippe ſolet ſatis eſſe ipſum dum corpus alatur,
Dum ſuperet vita, & tantum ne membra fatiſcant:
Ne tamen, ah, ne tanta time, ſacer illicet hauſtus

Ille modo ambrosiæ vires reficitque fouetque,
Inq; occulta gerit ieiunis pabula membris.

Quoniam vero è mutata consuetudine, si repente fit, quamplurima consequi solent incommoda, paulatim cibum deduco. Initiis quidem media cibi portione detracta sensim progredior, dum consueti cibi tertia parte æger contentus se nutriat, qui vt quantitate exiguus, ita qualitate atque succi bonitate præstantissimus, est deligendus. Itaque piscium, casei, lacticiniorum, aliorumque omnium crudorum, & vix coctilium ciborum vsu, laboranti interdico. Carnes quidem, sed assas quam elixas potius concedo, quæ tamen, tanquam ex lege sumptuaria, pulli vel gallinacei, vel columbini quantitatem non transcendant: præsertim in iis quos adhuc vegetos & valentes venerea lues recens occupauit.

Nam languidos & morbi diuturnitate effœtos operæpretium fuerit, vt curationi pares sint, paulo liberalius enutriisse. Ergo diuitibus caro vitulina interdum conueniet, interdum capreoli frustulum, interdum perdix iunior, interdum pullus gallinaceus aut columbinus: nonnunquam carnes aliæ ad coquendum faciles. Sit autem in pastu vnius generis & naturæ alimentum, ne ex varietate & epularum dissidio exoriatur in ventre conturbatio. Egenis vero oua sorbilia, vitulinæ aut veruecinæ carnis frustulum aliusve laudabilis succi cibus, & paratu facilis. Omnibus vitanda sunt iuscula & sorbitiones. Adhæc salsa, saccharo, pipere, aliove aromate condita: & quæcunque vel difficilis concoctionis, vel praui succi esse auctorum testimoniis comprobantur. Nec clam me est quampluri-

mos

mos carnes omnes laborantibus negare, ſolum biſcoctum panem pōdere vnciarum duarum cum prunis, vuis paſſis corinthiaceis aut damaſcenis cō-cedentes. Quod vt in inueterato morbo & altius defixo interdum tolerari poteſt: ita in recenti minime neceſſarium videtur. Sed illi in ſiccantium medicamentorum adminiculis ſpem omnem curationis collocarunt: nos guaiaci decocto, & alexipharmaco luis malignitatem facile extingui & euelli poſſe obſeruauimus, citra eam, quam tanti faciunt, corporis reſiccationem maciemque. Itaque carnem concedimus, ſed ea moderatione qua vires ſuſtententur, non opprimantur. Primis etiam menſis aliquot pruna cocta, quo aluus ſit liberior, indulgemus. Secundis vero vuas paſſas, aut panis nautici, aut intermediæ panis cruſtulæ, quæ ad ignem exaruit, nonnihil. Quinetiam capparum fructus, qui ſalis vim depoſuerint, & ſi ſitis vrgeat, mala arancia aut citria condonamus. Sit igitur in ſumma tenuis ſiccanſque vitæ ratio laborantis naturæ accommodata. Nam quo tenuior vitæ lex inſtituitur, hoc mihi breuior ac ſecurior ſemper viſa eſt curatio. Cauendum tamen eſt, ne quid nimis. Nam viribus magna cibandi parſimonia exolutis, proſtratiſque, neque morbus ferri, neque medicamentum ſuſcitari, neque venenum cum ſudoribus abigi poteſt. Sed & in ἀνάληψι, id eſt, in ea Medicinæ parte, quæ in naturalem habitum reſtituit eos, qui à morbo conualeſcunt, multus ineſt languor & valde difficilis, ac ſera ad negotiorum tractationem reuerſio, cōtra quam fit quum ea quam deſcripſi adhibetur cibi moderatio. Potus eſto cū in paſtu, tum extra ſuprapoſitum guaiaci deco-

ctum dilutius, quo quantolibet perfruatur. Vinum delibare toto curationis tempore, qui ſunt valetudinis auidiores, haud debebunt. Nonnulli cœna abſtinendum præſcribunt, horiſque duntaxat meridianis reficiunt. Ego bis die ſudoribus tuto corpus diu exerceri haud poſſe exiſtimem, niſi exactis ſudoribus ſingulis animi viriumque iacturam leuior cibus reſarciat. Alii non ante cœnam, ſed trib. horis ab ea ſudores hauſto guaiacino cremore proliciunt, crudum & inconfectum cibum in totum corporis habitum diſiicientes. Porro id tempus quod inter vtrunque paſtum interiacet, iucundis hiſtoriarum recitationibus, gratiſſimiſque familiarium colloquiis & facetiis cantorum, & citharœdorum modulis, aliiſque animi oblectationibus tranſigendum eſt: omnia vero negotia, omnes grauiores cogitationes circumcidendæ, cauendum ab omni ſolicitudine & iracundia, quæ bilioſam materiam accendunt, denique à venere, tanquam à nefario tyranno fugiendum.

INFANTIVM LVE VENEREA affectorum curatio. CAP. XIX.

PRÆSCRIPTIS remediis, quæ natu grandes & adultos à lue venerea poſſunt vindicare, ad tenellos infantes, & puerulos transferenda eſt oratio. Multos enim nec deſcriptum guaiaci decoctum ebibere, nec alexipharmacum deguſtare, nec ſudorem tuto poſſe perferre crediderim. Sed ſua nihilominus cuique ætati eſſe præſidia, haud obſcurum eſt: & aliquam mortalium partem morbis diripiendam ſine medicinæ adiumentis relinqui & iacere, turpe & ignominioſum eſſet. Itaque lactan-

lactantem infantulum, quum primum à contaminata nutrice venereum venenum ſuctu prolectaſſe comperiemus, ſi ea erit ætate, qua cibos ſolidiores & alias à lacte potiones conficere poſſit, vt paulatim eis aſſueſcat, curabimus. Nam ſi illum alii nutrici nutriendum credamus, vſque dum adoleſcat, eam mali contagione quam breuiſſimo temporis interuallo contaminabit. Cibos inuſitatos ſi primum refugiet, lac caprinum, aut aſininum tepidum recenſque emulctum propinandum eſt, dum & iuſculum carnium ſorbere, & oua tremula alioſque cibos coctu faciles deglutire cõſueuerit. Quo quum ventum fuerit, antequam curationem mediteris, à mamma diſiungendus eſt. Fruſtra enim, quamdiu mali materia aliunde miniſtratur, in vllis præſidiis ſpes ſanationis collocatur. Primum igitur potus illi deſignetur, vel ſarceparrillæ, vel chinæ decoctum, qua mox ratione præſcripſero.

Macera horis xxiiij. medullæ guaiacinæ ℥ iiij. tepentis aquæ ℔ decem, dein lento igni percoque, dum libræ duæ abſumptæ ſint, adiice ſub finem paſſarum mundatarum ℥ ij. glycyrrhizæ ℥ ß. mellis optimi aut ſacchari ℥ iiij. decoctum colo tranſmiſſum loco frigidiore in vſum recondito, ne tepidiore protinus corrumpatur aut aceſcat. Eadem de cauſa æſtate quoque biduo, hyeme vero quoque triduo iterato.

Vituperant id quidem pleriq; & abiiciunt, quia, quum ſit calidum & ſiccum, puſionum naturam longo vſu demutat, & vitæ primordia, quæ in humido vernaculo conſiſtunt, præpropere abſumit: ſed experientia rerum magiſtra compertum eſt, puſillis per trimeſtre aut amplius ſine vlla viſcerũ

& facultatum læsione, & vitæ incommoditate exhiberi posse.

Qui tamen ab eo tantopere metuent, sarçeparrillæ decoctum substituant, eius vnciis duabus pro guaiaci ℥ iiij. in aquæ ℔. viij. incoctis, dum duæ absumptæ sint. Hæc enim in calidis & siccis naturis commodius vsurpatur.

Pullum gallinaceum aut columbinum, aut carnem vitulinam, in huiusce decocti libris duabus, & aquæ fontanæ libra vna, coquito, dum libra vna supersit. Decoctum per pannum setaceum trãsmissum à lacte depulso infanti pro alimento est, veluti & caro in eo elixata. Sed vtroque crepusculo nonnihil amuleti, si vorare poterit, huic potioni præmittendum: quod si auersetur, aquam cardiacam succedaneam sufficimus, exhibemusque quater quotidie modo cochlearis vnius.

Horum remediorum tanta & tam constans debet esse continuatio & perseuerantia, vt in menses duos aut amplius propinentur: & si quid his intermissis repullulet, atque reuirescat, repetantur, dum vitium omne exhaustum atque extinctum sit. Neque tamen in penetrali puer est continendus, nisi hyems vigeat, cuius frigore densata, occlusaque cute venenum exitu prohibeatur.

Et horum quidem præsidiorum tantam efficientiam persæpe notauimus, vt sine sudorum aspectabili profusione omnes externas maculas deleuerint, pustulas resoluerint, & vlcera desiccarint: in aliis quidem maturius, in aliis serius, vt se morbi vis atque veneni diduxerat, & corporis natura occurrebat.

Si

Siquæ tamen vel in ano, vel in ore ſordidiora erunt vlcera, interim bis terve quotidie aqua ſublimati repurganda erunt, & exiccanda, dum ad cicatricem ſint perducta. Dum hæc elucubrarem, illuſtris familię infantulum hiſce præſidiis à lue percuratum: nec hunc modo, ſed & olim alios complures varii habitus, variarumque fortunarum dimiſi, qui nec decoctum guaiaci melle aut ſaccharo dulcoratum, nec deſcriptam antidotum detrectarunt: quotquot autem refugerunt, ſarçeparrillæ decoctis diu continuatis, & aqua cardiaca reſtituti ſunt.

Qui ſunt quadrimi aut natu maiores, vel in vaporario, vel in lecto ſumpto guaiacino, aut ſarçeparrillæ decocto ad leuiuſculos ſudores excien dos detenti, conualeſcunt facilius, & ſi id cum modo fiat, periculo non exponuntur. Qua arte ac methodo, quibuſque præſidiis ab vbere auulſus lue correptus venerea, curandus ſit, ſatis conſtat. Iam quid facto ſit opus, quum per ætatem ſolo nutricis lacte & pulte veſcitur, explicandum.

Primum quidem contaminatæ nutrici, quam citiſſime fieri poteſt, auferendus, & alteri integræ ac ſanæ committẽdus, dum ætatem ſit aſſequutus, quæ propoſita remedia poſſit ſuſtinere. Nutrici vero ne ſtatim inquinati infantis contagione luem contrahat, prouidendum.

Alumnus cuius os nullis vlcuſculis ſcabrum eſt, quanquam reliquo corpore tum vlceribus, tum puſtulis ſcatet, ſerius nutricem contaminat, qui contra, citius. Itaque oris vlcera quum inſunt, generoſo eoque innoxio præſidio ſæpe eluenda exiccandaque

ſunt. Quinetiam ante ſuctum nutricis papillæ aqua plantaginis, vt conniuentes earum pori, cæcique cutis ductus virus ægrius admittant, perfunde, & poſt ſuctum aqua tepida, ne quod venenum ex ſuctu & præmanſione ſupereſt, ſe intromittat, eluendæ.

Sed omnium efficaciſſima præcautio alexipharmaci vſu perficitur, cuius occulta & cæca vi perfuſum nutricis corpus aduerſus luem non modo adamantinum euadet, ſed & alumno ſimul cum lacte vim amuleti ad ipſius ſalutem & conſeruationem traducet.

℞ Amuleti luis ℥ j. mithridatii optimi ℥ ß. conſeruæ, bugloſſi, borrag. roſ. nympheæ, florum violarum & tapſi vnicaulis, ſingulorum ʒ ij. miſce: cape ʒ j. ß. in ſingulas doſ. dein ſuperbibat ℥ iiij. decocti ſarçeparrillæ.

Nutricis cibus eſto vitulina aut veruecina caro, aut gallina, aut pullus gallinaceus, aut columba iunior, aut alius eius generis ex decocto ſarçeparrillæ elixus, & frequens ex iis ſorbitio. Potus vero cum in paſtu, tum extra quum ſitis premet, dilutius guaiaci aut ſarçeparrillæ decoctum.

Infans interea minime negligendus. Plures enim mihi olim occurrerunt maculis, puſtuliſque venereis obſiti, quos vnius aquæ cardiacę frequens potio, in[illegible]s ex cochleari iniecta incolumes ac vegetos prorſuſque ſanos effecit. Ea igitur frequenter ingeratur, puta tertia aut quarta quaque hora modo cochlearis vnius. Sed & in pultem puluis cardiacus indatur, & aquæ cardiacæ momentum.

His per duos treſve menſes continuatis, niſi in totum euanuerit morbus, quum iam bibere & edere

dere poterit puer, suprapoſita curatione tractandus, dum nihil veteris & peruicacis mali ſit reliquum. Deſcriptam porro in legitima luis curatione aquam cardiacam, non niſi cum maturo ſucco turgeſcunt herbæ, quibus conſtat (quod hic vix ante medium Iunium euenit) efficacem parari poſſe, medici omnes pronuntiarunt. Attamen, ſi aliquando eius erit penuria, extemporanea comparanda eſt, quæ ad illius vires accedat quam proxime, hunc in modum.

℞ Amuleti luis venereæ, mithridatii optimi, vtriuſque ℔. ß. theriaces veteris ℥ iiij. conſeruæ florum roſ. bugloſſ. geniſtæ, tapſi, roriſmar. cichorii & nympheæ, ſingul. ℥ iij. ſem. fœniculi, cardui, citrii, acetoſæ, rad. betonicæ, coronariæ, tormentill. dictamni, ſingulorum ℥ ß. aquarum cardui, bugloſſ. ſucciſ. ſcabioſæ, ſingulorum ℔. ß. ſucci plantag. acetoſæ, vtriuſque ℥ v. miſce, exponantur ſoli aut igni remiſſo diebus tribus, vt leuiter ferueant, dein fiat deſtillatio in diplomate. Aqua ſeruetur ad vſum: Vſus tempore ſic comparetur.

℞ Aquæ cardiacæ ℥ iiij. ſyrup. de limonibus, & ſyrupi violarum, vtriuſque ℥ ß. miſce, vtatur ex cochleari ſæpe vel poſt deterſum & exiccatum ſudorem.

Sin alterutrius parentis ſemen impurius infanti vitium communicauit, vix vlla perfectæ ſanationis ſpes ſuperſit. Nulla enim ars nullaq; induſtria congenita ſeminis & naturæ vitia prorſus eximet: leuantur tamen & in longum tempus vitam producunt ſupra poſita curatione.

Puellam, quæ à patris male curati ſemine virus

hausit ante tricesimum ætatis annum, sexies miserabilem hydrargyrosim perpessam, vlceribus & tuberculis renascentibus, cum in capite, tum in reliquo corpore etiamnum cõspurcatam video. Antequam igitur infantuli lue inquinati curatio suscipiatur, nutricis an parentis vitio contigerit, quærendum: illi enim, quemadmodum exposui, medicina etiamnum superest, huic vero quasi manca & imperfecta, deest.

FINIS LIBRI PRIMI.

I. PALMARII DE LVE VENEREA LIBER SECVNDVS.

LVIS ALIIS AFFECTIBVS implicitæ aut inueteratæ curatio. CAP. I.

CVRATIONEM luis venereæ ſimplicis, & non ita pridem contractæ, quam breuiſſime licuit, perſtrinximus. Nunc quum vel aliis morbis implicita eſt, vel iam diu inueterata, quænam tenenda ſit curãdi methodus, perſequendum. Morbis autem quibuſcum implicatur, vel omnino conſentit curandi genere, vel ab iis diſiungitur. Conſentit, quum & lui & connexis vna prouiſio atque curatio remedio eſt, aut neutri ſaltem incõmodat: diſſentit, quum quæ lui peculiaris eſt medela, reliquis officit, & impedimento eſt. Lui conſpirant & conſentiunt arthritis omnis, dolores externarum partium omnes à frigida capitis deſtillatione, intemperies iecoris, aut ventriculi, aut lienis humidior & frigidior, hincque nata obſtructio, atque etiam hydrops, epilepſia, ſtupor, paralyſis, pernicioſique alii complures affectus à frigida & humida cauſa morbum adhuc fouente contracti. Hos itaque & ſimul cum lue, & ſeorſum, quemque ſanare licet.

Sed quum implicitorũ cura diuiditur, ab eo quod magis vrget, magiſque fatigat, ſemper auſpicandum, altero quoad fieri licet, minime neglecto. Diſcrepant febres omnes, iecoris ſiccior & calidior intemperies, pſora, lepra, aliaque omnia ſiccæ ſcabiei genera, omnis ſanguinis ſiue ex vtero, ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectatio, omnes denique affectus quos vel calida cauſa progenuit, vel genitos fouet ac conſeruat. Horum enim legitima curatio, poſt vacuationes neceſſarias, refrigerantibus & humectantibus interdum & aſtringentibus abſoluitur, quorum vſu, quoniam luis cauſa multo fit deterior, ipſa quoque lues multo difficiliorem ac magis anxiam curationem eſt habitura. Verumtamen quum horum aliquiſpiam acutus & præceps, qualis eſt pleuritis & cauſus, lui ſeſe implicuit, ea certum in tempus poſthabita, ad complicati affectus curationem properamus, illius memores quo iubemur, in omni complicatione affectuum, grauiſſimo atque vrgentiſſimo, vel præpoſtero ordine, quam celerrime ſubuenire: iis tamen remediis, quæ aliorum cauſam quamminimum irritent. Id autem grauiſſimum cenſetur, vel quod in vitæ diſcrimen celeriter adducit, vel de quo ægrotus maxime conqueritur. Sæpius interfui, vbi quum ab alyptis & empiricis in maximo reliquorum morborum lui implicitorum cruciatu, vnius luis ratio habita fuiſſet, mors eſt conſequuta: velut quum anginam venereo faucium vlceri implicitam, temerarius inunctor vel ſpernens, vel minime agnoſcens, fluxione ex frictionibus & litu hydrargyri concitata hominem iugulat: Aut aſthmaticum lue prehenſum adhibito ex

argen-

argento viuo remedio, proritata in fauces & thoracem pituitoſa materia, derepente ſuffocat. Haud mitius cum aliis agitur, qui lue prehenſi, temerariis indoctorum alyptarum manibus ſeſe committunt, quoties vel febris implicita eſt continua, vel grauis morbus aliquis ſuperuenit, cuius poſtponitur curatio. Iam vero ſibi lui diſſentaneus affectus, & diuturnus & lentus implicatus ſit, cuius quamprimum curatio non poſſit abſolui, & à quo aliquandiu neglecto, minus quam à lue periculi impendeat, eo poſthabito ſolius luis curatio recte ſuſcipitur, dum nihil fiat, quod implicito affectui poſſit officere. At ſi æque graues & periculoſi exiſtũt, neutri curationis primas partes, ſed æquas vtrique impartimur, remediorum contrariorum confuſione atque temperatione, eadem opera vtrique ſuccurrentes.

Exempli cauſa, faciamus iuuenem annorum viginti quinque, lue contaminatum, corpore ſicco & arido, variis febribus bilioſis obnoxium, inappetentem, ſiticuloſum, cui & manuum volæ, & pedum tarſi impendio caleant, & os amarore perfuſum ſit, nunc ad ideam curationis proponi. Quem, ſi quis prædictis remediis confiſus, nulla cachexiæ & intemperiei viſcerum ratione habita, quamprimum ſudorificis extenuet & reſoluat, maximo vitæ diſcrimini atque periculo obiiciet. Itaque ſingulari ingenii ſolertia ſummaque methodo, vel potius æquitate opus eſt, quæ vno tempore & iuſtis (geometrarum non arithmeticorum more loquor) portionibus confuſis medelis, vtriſque affectibus ſubueniat, vt inflammationum incrementis digerendi & reprimendi conſiliis con-

iunctis paremus. Sit autem huiusmodi: Primum victus instituatur, non vt in curatione suprapofita, valde tenuis & exiccans, sed qui moderate humectet & refrigeret. Itaque per initia guaiaci loco, aut ptisana vulgaris, aut sarçeparrillæ aquosius decoctum propinetur: In esculentis vero omne cibi euchymi & eupepti genus, cuius assatio (nam elixa sunt potiora) condimento acido & refrigerante corrigatur. Exhibetur autem cibus non bis tantum, vt ante præscripsi, sed ter aut quater diebus singulis, verum vnumquemque pastum moderatur parca manus. Descripta victus lege prima corporis regio blandioribus catharticis ἐπικρατικῶς expurganda, sanguisque ducendus est pro plenitudinis & virium ratione. Neque propriæ luis curatio prius ineunda, quam partim idoneo victu, partim crebra vacuatione, sed blanda, viscerum impuritas magna ex parte exhausta sit. Quo quum ventum erit, ptisanæ succedet potio guaiacina, qua se non solum quum cibus apponetur, sed quoties sitis vrgebit, quantum appetet, satiabit. Nullis enim in hoc morbo fallaciis sitis eluditur, quum in pleniore potu liberalior insit medicatio. Itaque semilibra ligni sancti nigerrimi recens in minutias redacti, horis vigintiquatuor in aquæ tepentis purissimæ libris decem maceretur, dein igni remisso bulliat, dum ad octo libras decreuerit. Adiicientur sub coctionis finem, vuarum passarum & glycyrrhizæ cuiusque sescuncia, & radicum cichorii tres quatuorve vnciæ: denique decoctum ad vsum colo traiectum reponetur. In descripta corporis constitutione sarçeparrillæ decoctum tuto vsurpari potest, sed guaiacinum descriptum multo maiore

iore profectu: quod si amarore fastidium afferet, cichorio syluestri, endiuia, scariola & plantago substituantur. Ad sudores quoque proliciendos meracius sarçaparrillæ decoctum concelebrant. Sed magis probo cremorem guaiacinum, in hunc modum comparatum. Sæpe enim cariosa, & virib. destituta ad nos peruenit sarçaparrilla.

℞ Radic. cichorii syluestris ℥ iiij. passarum, glycyrrhizæ, vtriusque semunciam. Coquito in aquæ purissimæ libris octo ad libras septem. Adde ad finem plantaginis, endiuiæ, scariolæ, borraginis, buglossi, scabiosæ, morsus, pimpinellæ, singulorum M. j. In colati decocti libris sex, rursum sexdecim horis guaiacinæ medullæ dodrantem, & polypodii querni vnciam vnam macera, dein igni remisso, dum duæ tantum libræ supererunt, coquito, adiecta hora vna ante coctionis finē foliorum electorum sennæ sescuncia. Coletur, vbi refrixerit. Sic paratum decoctum, vna eademque opera & luem percurat, promotis sudoribus quibuscum venenum expirat, & cacochymiæ fontem exhaurit, nulla visceribus illata noxa. Ideoque extenuatos & macros, in pleniorem & pinguiorem habitum reducit, & omnia symptomata à calida & sicca iecoris intemperie profecta emendat. In solitariæ & simplicis luis curatione præscripsimus aluū perpetuo mollem ac facilem esse oportere: quod hîc tanto impensius curandum est, quo ad illuuiem exhauriendam, cachexiam tollendam, & virus summouendum, bonumque corporis habitum restituendum, magis necessarias dotes habet alui liberior subductio. Non enim sine graui periculo excrementa in mesenterio circa iecur aut

ſplenem colligi, indureſcere ac reſiccari ſinuntur. Sic enim laborantes hepatis aut lienis ſcirrhum contrahunt, vitamque reliquam calamitoſam & valetudinariam degunt. Itaque ſi decocti vſus cœperit eſſe odioſus, eo intermiſſo, ſiue adſtricta, ſiue fluxa aluus extiterit, quoque quatriduo aluus cienda ſyrupo purgatorio, vel caſſiæ atramento, vel alio blando cathartico, vt quod iampridem venas obſtruxit, vel de quotidianis cibi reliquiis congeſtum circum viſcera vitium contrahit, frequenti purgatione deducatur: ita tamen, vt quo die purgandi conſilium erit, ſudorum nulla tentetur prouocatio. Qui quarto aut ſexto quoque die ſennæ ſemunciam in decocti guaiacini vnciis ſex macerant, coquunt ac colant, apozema reddunt purgando, & ſudores promouendo aptiſſimum. Verum, quoniam nonnullos innoxie purgant ſenna & caſſia, alios diris torminibus & ventriculi morſu cruciant, peculiares ſingulorum proprietates & naturæ, medico ante delectum cathartici medicamenti ſunt explorandæ. Sed præſtat quo minus medicationis ægrotum tædeat, ſyrupum deſcribere, quo bis quaque hebdomade ei vtendum fuerit, qui decoctum purgatorium reſpuet.

℞ Rad. cichorii ℥ iij. rad. acetoſæ, graminis oxylapathi paſſul. polypodii, ſingulorum ℥ ß. radicis dictamni, tormentillæ, cuiuſque ʒ j. ß. endiuiæ, ſcariolæ, lupuli, borraginis, bugloſſi, fumiterræ, betonicæ, eupatorii, ſingulorum M. j. capill. ven. politrichi, ceterach. ſcolopend. ſucciſæ ſcabioſæ, pimpinell. ſcordii, plantag. florum cord. anthos, nympheæ, geniſtæ, ſingulorum p. ij. ſe. iiij. frigidor. maior. ſem. citrii, acetoſ. fœnicul. & aniſi,

ſem.

sem. cardui, singulorum ʒ j. foliorum sennæ ℥ iiij. coquito ad libram vnam. Adde in fine agarici albi ℥ ij. cinnamomi ʒ ij. In expressione diss. sacchari albissimi ℔. j. fiat syrupus mediocriter coctus. Cui adde sub coctionis finem, maxime si robur iecoris nimium elanguet, expressionem vnciæ vnius rhabarbari electi, macerati in aqua bugloss. cum ʒ j. ß. cinnamomi. Dosis erit vnciarum binarum, seu per se ex cochleari, seu cum ptisana, idque mane tribus horis ante cibum.

Istorum præsidiorum alternato vsu, quum primum potior, eaque crassior cacochymiæ pars per aluum detracta, & tenuior in sudores digesta videbitur, corpusque ad opiatæ vsum rite præparatum: balneum ex aqua tepente aduersus feruorem & squalorem viscerum instruatur: in quo quaque hebdomada biduum mergetur, bis quoque die, mane & ante cœnam, quod priusquam ingrediatur, definita opiatæ moles mandetur, ac guaiaci decoctum ebibetur. Sic autem concinnabitur opiata, in proposito corporis habitu.

℞ Opiatæ luis mithridatii optimi, conseruæ nymphæ, florum cichorii, rosarum, bugloss. & borrag. singulorum ʒ ij. misce. cap. ʒ j. in singulas doses.

Porro in insessu horam integram commoretur mane & ante cœnam, dein in lecto obuolutus sudorum profusionem ac molestiam tacitus quietusque perferat pro virium modo. Balnei tepore non solum copiosus sudor è squalido corpore facile elicitur, quo cum venereum virus emanat, sed etiam viscerum & partium solidarum calida & sicca intemperies sic emendatur, vt sudorum eru-

ptionem & ſiccantium remediorum vſum innoxie tolerent. In primis autem naturis calidis & ſiccis conducit, quas curatio per guaiacum & alexipharmacum lui venereæ eripuit, ſiue in ipſa curatione, ſiue ea abſoluta adhibeatur. Sed quoniam, quod media in curatione vſurpatur balneum, dura mollire, craſſa attenuare, fundere ac digerere par eſt, poſt eius egreſſum ſudorem in lecto promouere oportet. Quod vero peracta curatione, ad ſqualorem viſcerũ temperandum humectandumque imperatur, tepidum duntaxat eſto: vt diu in eo inſidere poſſit, citra ſudorem ac citra virium iacturam, neque in lecto poſtea ſudor eliciatur. Alioqui quod humectare & reficere oportuit ſqualidum corpus, exiccari & elangueſcere continget.

Sunt autem qui lue venerea recens correptos non prius audeant balneis committere, quam abſoluta ſit curatio, quod venereum virus quoquouerſum diffundant, & in ſolidas quaſque partes deducant. Ego vero in media curatione, fœliciter eo ſæpe ſum vſus in ſiccioribus naturis. Quod tamen ſi metuitur, eius loco vaporarium commendo, cuius tot ſunt cõmoditates in huiuſce luis profligatione, vt ſiue quis per argentum viuum, ſiue per guaiacum & alexipharmacum curationem inſtituat, ipſius vſum minime negligere debeat, quocunque temperamento, aut corporis habitu fuerit, ſi modo eius calor ſingulorum aptetur naturis. Abſoluta curatione ſi vel in facie, vel in alia quauis parte rotundæ maculæ, vel herpes, vel in volis manuum ſciſſuræ ſuperſint aut expullulent, minime ſtatim ad vini potum ſe conuertat æger: ſed diluto decocto, quod ſecundarium nuncupant, vtatur

tur dies minimum quindecim. Hîc quod è china aut farçaparrilla conficitur, ad pastum præsentissimæ opis atque subsidii comperi, & ad mali reliquias amoliendas, & ad partium intimarum squalorem decocto guaiacino contractum temperandum. Continuatur autem dum omnia recurrentis morbi vestigia deleta sint. Sed interim mane quoque die sequẽtis decocti dosis in balneo exorbenda, nulla sudorum prouocatione primum, deinde etiam iis promotis, si opus videbitur.

℞ Sarçeparrillæ, & chinæ, polypodii, passul. radic. cichorii, singulorum ℥ j. plantaginis, agrimoniæ, bugloss. borrag. fumiterræ, ceterach. scolopendriæ, endiuiæ, scariolæ, pimpinell. calendul. succisæ, singulorum M. ß. flor. comm. & genistæ, singul. p. j. sem. iiij. frigidorum maiorum sem. fœnicul. singul. ʒ j. ß. rasuræ eboris & cornu cerui vtriusque ʒ j. sem. citri & cardui rad. tunicæ & tormentill. singulorum ℈ iiij. foliorum sennæ ℥. j. ß. coquito ad libram. Incolato diss. syrupi de succo acetosæ, de limonibus & violarum, singul. ℥ j. ß. Concinnetur apozema ad quinque doses, quas capiat mane in insessu, in quo tepenti horam saltem vnam maneat. Conueniet tamen & sine balneo, quum nec æstus ingens, nec squalor à nimium siccanti victu & guaiacina potione viscerib. impressus videbitur.

EORVM QVI PER HYDRARgyrum restitui non potuerunt, Curatio.

CAP. II.

IAM vero si vel neglecta, vel per hydrargyrum male curata lues venerea, tandiu in corpore mo-

ram fecerit, vt non dolores modo implacabiles, ſed ſcirrhoſos etiam nodos malignaque vlcera & cacoethe conuexerit, ſuperior quidem curandi methodus tenenda, ſed cui pro laborantium natura, & ſymptomatum varietate ac magnitudine, multo plura eaque potiſſima & lectiſſima remedia accedant. Quæ res quo plus habeat perſpicuitatis, è ducentis quorum ſaluti profuimus, vnus hic ad curationis exemplar in medium producetur.

Vir quidam honeſta familia, annos natus quadraginta, corpore mediocriter carnoſo & bene cōſtituto, venerea lue perculſus, accitos celebriores Lutetiæ medicos ac chirurgos de recuperanda valetudine conſuluit. Cui communi ſententia poſt catharſim & phlebotomiam, litus ex hydrargyro decernitur, & aliquot diluculis adhibetur. Exinde quum & multa ſputatio ſeptimo poſt die, & alui fluor contigiſſet, ſpes miſello breui affuturæ ſanitatis iniicitur. Sed quum poſt exactũ vicenarium (quanquam omnia ſumma fide ac ſedulitate fierent) nullatenus ſe leuari ſentiret, eos ipſos, quorum ſe tutelæ commiſerat, in conſilium reuocauit. Hîc illi morbi contumacia & humoris malignitas ad excuſationem prætexitur, & iteranda hydrargyroſis inſtituitur, in qua nihil omnino, quod in hoc curandi genere ſanctum & ſacrum haberi cōſueuit, prætermiſſum eſt: ſed ſucceſſu non minus quam in principiis infauſto.

Tum chirurgi eam eſſe in hydrargyro tarditatem profeſſi ſunt, vt non niſi pedetentim, ſed continenter tamen, poſtquam eſt intromiſſus, morbum conficiat & atterat: ſeque multos vidiſſe, qui quum deplorati & conclamati haberentur, tem-

poris

poris tamen tractu & diuturnitate conualuissent. Id quia facile sibi ægrotus (quod ita esse maxime cuperet) persuasit, tres totos menses magno fortique animo, atroces dolores sine vlla querela auxilium expectans sustinuit. Sed tantum à sanitate abfuit, vt subortis circa ossa tophis & nouis dolorib. miserior, chirurgos denuo accersere coactus fuerit, qui vno omnes ore, curationem per argentum viuum tertio repetendam, adiecto decocto guaiacino censent. Neque prius inungendi finem faciunt, quam quater vno biennio eandem frictionem & illitum, infinito prope dolore, immensis cruciatibus sine vlla ope perpessus sit. Inde tam siccum & exangue corpus euasit, vt σκιὰρ ἀνδρὸς potius, quam viuidum corpus putaretur: adeo nihil reliqui præter cuticulam, & solidorum corporum stamina fecerat calamitosa morbi diuturnitas, exceptis tophis permultis qui brachiorum, crurum, & capitis ossibus adnati, præ doloris acerbitate, somni benignitatem toto iam biennio sustulerant. Hos chirurgi cauterio aperiunt, facto à capite initio: cumque subiecta illis ossa cariosa & subnigra occurrissent, ea terebello eximunt, veneni maleficio, qua parte meningas spectabant, iam exesa ac corrupta. Sed quum ne sic quidem vlla salutis spes affulsisset, emplastris Ioannis Vigonii, quæ duplo fiunt Mercurio, hominem circumuestiunt: Quo remedio irrito, alii rursum vinum guaiacinum per mensem exhibent, alii denique balneis ex guaiacino decocto aliquot diluculis moribundum ægrotantem immergunt: quæ omnia quum infausta, & plane nullo successu fieri viderentur, summa virium imbecillitas, tandemque lienteria grauis ex-

tincto pene ab hydrargyro calore natiuo ſuperuenit, nullis concedens remediis. Itaque hominem moribundum pro deplorato deſerunt, nulla arte, nullaque induſtria eum curari poſſe profeſſi, cuius iam oſſa pene omnia caries labefactaſſet.

Quam cedo, cauſam tam immedicabilis luis inunctores prætendent, aut quid tandem cõfingent & comminiſcentur? Cur hydrargyro, quem luis alexipharmacum prædicant, toties repetito & tandiu continuato profligari non potuit? Empiricos, credo, curationem dicent ſuſcepiſſe. At chirurgi erant celeberrimi, non ſuis modo, ſed etiam medicorum conſiliis adiuti. Ægroti aut mollitiem, aut debilitatem prætexent? At is & quadratus fuit, & laboris patientiſſimus, cui nihil vnquam tam durum tamque laborioſum præſcriptum eſt, quod dicto citius non exanthlaret. Nemo à ſeruis accuratius, à medicis fidelius, ab amicis diligentius vnquam tractatus: eidemque non opes, non ætas, non vires, non viſcerum robur, non quicquam aliud, quam medicamenti efficientia defuit.

Hanc hiſtoriam fuſius explicui, quo palam fieret in hydrargyri vſu minime ſitam eſſe luis antidotum, ſed empiricum inuentum, falſis titulis & laude hucuſque celebratum.

Iam qua methodo propoſiti ægroti curationem abſoluerim, percurram.

Quum miſelli huius prorſus exuccum & effœtum corpus in noſtras manus incidiſſet, primum operam dedimus, vt quam optimis coctuque facillimis cibis renutricaretur: & quo minus eum tæderet dictæ frugalioris, varietatem pullorum gallinaceorum, columbinorum, perdicum, auicula-

rum montanarum, vitellorum sorbilium, carnis hædinæ, vitulinæ, cæterorumque præstantiorum ciborum indulsimus. Sed quia tanto marcori & virium prostrationi quamprimum subuenire par erat, ad iuscula quæ celeriter id præstant, & degluriendi difficultatem qua laborabat, eludunt, confugimus: sed ita comparata vt dum vires reficerent, ipsius etiam morbi occultam perniciem vimque retunderent. Itaque ex decocto guaiaci vitulina caro cum pullo gallinaceo elixabatur, adiectis sub coctionis finem hyssopi, buglossi, borrag. pimpinell. foliis, hincque expressi iusculi ter quoque die venciæ sex exhibebantur, quod & vires collapsas mirum in modum instaurauit, & morbi malignitatem mitigauit. Ab ea sorbitione quæ octaua quaque hora sumebatur, assi nonnihil, si poterat (diu autem non potuit præ fastidio & deglutiendi difficultate) assumebat. Epulas vuis passis & pane biscocto claudebat.

Quanquam autem grauissima, eaque diuturna lienteria exercebatur, curationis tamen decursu idcirco vino interdiximus, quod eius vsus guaiaci & amuletorum facultates atque beneficia ita eleuet & obscuret, vt sanitatis optatissimum fructum multis eripiat. Cuius loco dilutum guaiaci decoctum quale in legitima curatione descriptum est, tam in pastu quam extra in siti vsurpauimus, cui inter coquendum ad robur viscerum rasuræ eboris, & ad veneni perniciem infringendam, cornu cerui, vtriusque semuncia adiiciebatur. Qui solidos cibos deglutire possunt, nec ita sicco sunt corpore, non nisi assis & siccis alendi veniunt. Sunt enim humida omnia luis venereæ curationi aduer-

sa. At qui calido & sicco sunt iecore elixorum vsu sanescere non prohibentur. Confirmatis viribus istorum præsidiorum ope, medicamentoso iusculo decoctum suffecimus huiusmodi.

℞ Guaiaci nigerrimi recens in puluerem redacti dodrantem, corticis eiusdem comminuti, polypodii querni contusi, vtriusque ℥ j. ß. macera horis xxiiij. aquæ tepidæ libris sex, dein ad tertias percoque, addeque sub coctionis finem sem. cardui contusi ℥ ß. radicis betonicæ, coronariæ & tormentill. vtriusque ʒ j. ß foliorum siccorum pimpinell. succisæ, scabiosæ, singul. p. j. glycyrrhizæ ℥ ß. Coletur decoctum, vbi refrixerit. Longe efficacius, sed multo insuauius decoctum fuerit, si radicis helenii siccæ & baccarum iuniperi vtriusq; semuncia incoquatur.

Non in leui sunt errore, qui hermodactilos, turpethum, agaricum, aut maligna alia cathartica simul cum guaiaco coquunt. Nam & facultates ligni sancti clandestinis odiis demoliuntur, & viscerum maximeque ventriculi robur dissoluunt, & serosorum humorum eodẽ tempore motus cient contrarios. A cortice guaiaci nulla offensæ suspicio, quamlibet extenuatis esse debet, qui sæpius argento viuo inuncti sunt, ob eam, quam visceribus, aliisque partibus solidis impressam atque inustam reliquit frigidam humidamque intemperiem. In aliis, qui calido sunt iecore, neque hydrargyrosim perpessi sunt, guaiaci cortex noxius esse solet, sæpiusque sarçeparrillæ, quam guaiaci decocto vti præstat. His ergo diei horis omnia digessi, vt mane ad horam sextam, à prandio ad quartam ℥ vj. suprapositi decocti exhauriret, neque tamen sudo-

res

res, qui vix vnquam ab imbecillis & præaridis excientur, promouere conaretur. Siccat enim per se, attenuat & digerit guaiaci decoctum, vt etiam sæpe diuturno vsu sine vlla sudoris aspectabilis eruptione, imbecillis satisfecerit, quod etiam sæpe in raro & tenello corporis habitu sarçeparrillæ decoctum præstat.

Cohibita lienteria reliquo curationis tempore corpus singulis hebdomadibus repurgare visum est, ne qua circum viscera imbecilliora crassioris humoris colluuies subsistens, perniciosa symptomata postea accerseret. Quo impuriora occurrunt viscera, hoc crebrior catharsis imperanda, ne ichoribus sudore profusis, crassiores sordes in mesareo & circum viscera siccescant.

Hoc autem loco Lectorem monitum velim, eorum corpora, quos hydrargyrus sæpius attigit, ægre adeo catharsi conturbari, vt nisi medicamentum duplo validius propinetur, quam vires ferre posse videantur, nihil efficiat: cuiusmodi videri poterat in descripta corporis natura, quod sic habet.

℞ Rad. betonicæ coronariæ, dictamni, tormentill. singul. ʒ j. ß. passar. enucleatarum, foliorum sennæ purgatorum vtriusque ʒ iij. scabiosæ, succisæ, pimpinell. eupatorii, fumiterræ, flor. cord. familiarium, singul. p. j. sem. cardui, citrii, acetos. fœnicul. anis. singul. ʒ. ß. Coquito ad ℥ iiij. In decocto colato macera horis duabus rhabarbari electi ʒ ij. agarici ℈ iiij. cinnamomi ʒ ß. In expresso diss. catholici, syrupi, capill. veneris, vtriusq; ʒ vj. diaphœnici ʒ ij. Concinnetur potio.

Qui tamen curationi præerit medicus peritior,

purgantium modum, & speciem captatis indiciis, & virium & humoris redundantis melius præstituet, & inter purgantium vices ad dolores leniendos, scirrhos emolliendos ac digerendos, fotus, vnguenta, cataplasmata & emplastra ea methodo in vsum adhibebit, quæ sequenti capite tradetur. Quorum vsu quum tophi & dolores omnes delituerunt, statim huic nostro ægrotanti & somnus benignior obrepsit, & lenta febris disparuit, & crudum alui profluuium conquieuit: nec multo post corpus firmiorem & pristinam molem sensim recipere visum est, adeo vt qui in initiis citra animi defectionem dimoueri nõ poterat, ad trigesimum huius curationis diem, per se in lecto sese erigere ac sedere posset. Hîc tum primum (quod satis viribus esse perspectum considerem) cœpi in vaporarium (opiatæ ℥ j. & decocti ℥ vj. exhaustis) inducere, non quotidie primum, sed alternis dieb. duntaxat, idque minima mora (quod vires nimium adhuc essent accisæ) & in ingressu ad focum caput & reliquum corpus excepto pectore & facie oleo lenibus frictionibus irrorare, in quo egregia facultas inerat noxias hydrargyri qualitates neruoso generi impressas summouendi, ac natiuum calorem eius frigore stupefactum suscitandi.

Quum eo virium misellus peruenit, vt seruo, aut scipioni innixus, corpus erigere, & in conclaui spatiari posset, plenius ducendi sudores occasione data, eos quotidie & in vapporario, & in lecto prolicere cœpimus paulo longiore mora. Sed & sorbitiones omnes, & elixa circumcidimus, solius assi copiam facientes, ne (quod in plerisque aliis morbis, imprimisque diuturnis, contingit) ex nimio

potu

potu & humidorum cibariorum vſu iecoris robur elangueſceret, & profligatæ lui tumor œdematoſus in cruribus & pedibus ſupereſſet. Huius enim rudimenta veſperi iam in pedib. cernebantur, magiſque quo ſe plus vel ſtando, vel incedendo fatigaſſet. In id electarium triumſantalon, rhabarbaro quadruplicato inſtitui, cuius teſſellam vnam ad viſcerum robur quotidie mane guaiaco præmitteret. Hanc remediorum viciſſitudinē pertinaciter continuanti moribūdo homini vires ita ſenſim recreari viſæ ſunt, deliteſcentib. ſymptomatis omnibus, vt ad ſexageſimum huius curationis diem, ſanitatem certam agnoſcerem, & æger ipſe eam ſibi animo ſponderet.

Quum igitur omni dolore dies amplius viginti vacaſſet, primariū ac validius guaiaci decoctum menſes aliquot intermittēdum cenſuimus, ſi quid non prorſus extirpatum dolores aut tubercula rediuiua protuliſſet, appetente vere (nam hyeme curationem ſumus aggreſſi) id tutius faciliuſque repetito remediorum vſu, & natura quiete ac cibo roborata nobis ſuppetias afferente reſtincturi. Verendum enim videbatur, ne ſi natura remediis aſſuefieret, aut eorum vim non amplius perſentiſceret, aut dedignaretur. Neque enim hac in ſpecie, vt in recens contaminatis erat à morbo periculum, ne ſe aut quotidie in corpus graſſando diſpergeret, aut miſerabilius obfirmaret. Quin potius qui in tam calamitoſam conditionem vel ſua negligentia, vel alio errore ſunt deuoluti, vix vnquam niſi repetita propoſita curatione, integra valetudine perfruuntur. Sed in his etiam induciis curationis, ſecundarii decocti guaiacini vſum minime inter-

mittendum censuimus, in quo nobis exactissime morem gessit. Ideoque sic in dies auctæ sunt vires, vt breui muniis & negotiis se tradere, libere se cœlo & aeri committere, frequensque in foro, frequens in plateis discurrere posset, nullo vel leuissimo doloris vestigio, in iis etiam locis, quos scirrhi occupauerant, superstite. Tantum capite & artubus sibi grauior, & veluti quadam lassitudine fractus videbatur, maximeque quum cœlum è sereno in nubilum, ex sudo in vdum demutabatur: & post exercitationes appetente nocte, crura œdematis exturgebant, quæ nocturna quies & à labore intermissio dissipabat. Quanquam autem post exactos menses quatuor, neque dolor, neque aliud quidpiam formidandum recurreret, auctor tamen fui, vt fœliciter vsurpatæ curationi exceptis topicis denuo se committeret, ne qua fermenti venerei portio in periostiis & medullis superans, reuirescentis morbi materiam suppeditaret. Itaque in æstuario quotidie mane sudores rursum excepit mensem integrum, hausto ante ingressum guaiacino cremore, vorataque opiatæ drachma dimidia, paucis diebus exceptis quibus cathartico conuenienti crassiores primæ regionis sordes eluebãtur, semel minimum in hebdomade: assis interim non elixis, sed paulo quam per initia liberalius se sustinens. Quorum remediorum vsu decem iam annos adeo salubriter vixit, vt nunquam ægrotasse videri possit.

Quam Deus mentem omnibus indet, vt mirandas huius alexipharmaci vires, qua ratione supra posui, experiri velint, antequam tam immaniter fuerint excarnificati.

Plura

Plura de luis venereæ, quæ ex hydrargyro aut vetustate ferociit, commentari non est animus, quod medico diligenti expeditum sit, omnibus indiuiduis naturis ac affectibus, istius imitatione remedia consentanea adhibere.

Quidam non ita pridem ad me venit, cuius & penis radicem, & inguina & imum ventrem vmbilico tenus vlcus cacoethes nec hydrargyro, nec aliis vulgaribus remediis concedens exederat, & vires corporis ita deiecerat, vt iam libitinæ deuotus censeretur.

Alius etiam qui malignitate vlceris totius columellæ & reliquarum faucium ac palati tenellarum partium iacturam fecerat. Qui ambo ante descripta methodo, sed curatione vtriusque naturis accommodata intra 50. dies sanitati restituti sunt, etiamsi eorum vlceribus nihil præter sublimati aquam adhibitum sit. Est enim in curandis venereis vlceribus præcipuum, clandestinam perniciẽ intus omnia deuastantem, idoneis medicamentis cohibere atque extinguere, qua superstite frustra externis præsidiis subuenitur.

Extinguitur autem (vt rem in compendium cõferam) nostris antidotis, & potione guaiacina. Quibus, si malum inueteratum refragetur, vaporarium accedit, in quo quicquid vel circum periostia aliasque solidiores partes obduruit, vel in alto corpore demersum latitat, tenuari, incidi, atque in sudores digeri possit. In tenellis & raris corporibus potioni guaiacinæ sarçeparrillæ decoctum substituitur. Balneum diximus iis ex vsu esse, qui calida & sicca sunt viscerum temperie: maxime vero in recidiuæ luis curatione, quod tamen haud-

quaquam in iis locum habet, qui ſæpius litum ex hydrargyro pertulerunt, quem plus æquo partium ſolidarum temperamentũ diſſoluere, ſubſtantiam mollire & relaxare compertum habemus.

RECIDIVÆ LVIS CAVSA & curatio. CAP. III.

IAM vero ſi forte ab hac curandi ratione quidpiam nondum plane reſtinctum ſit, quod aliquanto poſt prorumpere atque pullulare contingat, non dubito quin illam ſtatim inde data occaſione, vt inefficacem, & parum tutam methodum inſimulent argenti viui propugnatores. Verum medentis ne inſcitia, & ægrotantis intemperantia ac moroſitate, an vero guaiaci & amuleti imbecillitate potius eueniat, perſcrutandum.

Quanquam autem omnis luis venereæ, quæcunque illa corpora obſederit, vna eademque natura atque eſſentia eſt: eam tamen pro varia corporis, in quæ incidit, conſtitutione, alias facilius, alias multo ægrius profligari atque reſtingui videmus. Etenim ſi quis melancholica corpora, iiſdem remediis & eodem temporis interuallo, atque ſanguinea reſtituturum ſe ſperet, eum ſæpe falli atque expectatione fruſtrari, neceſſum eſt. Illa, quippe vt humorib. prædita ſunt craſſioribus, magis compactis ac terrenis, ſic venereas ſordes, ſi ſemel admiſerint, adeo pertinaciter retinẽt, vt ægrius multo, quam ex vllis aliis naturis deleantur. Id quod non hic modo, ſed & cæteri melancholici morbi arguunt, ex ipſius humoris pendere contumacia. Itaq; niſi efficacior longiorque his adhibeatur curatio, quam cæteris, labes vix in totum eluitur. Id

autem

autem non tam remediorum infirmitate, quam vel medentis (qui remediorum continuationem, antequam prorſus extincta eſſet veneni pernicies, diſſuaſit) imperitia, vel laborantis, qui medicorum præſcripta contempſerit, intemperantia contingere declarat perfecta ſanatio: quæ ſi intermiſſa aliquandiu remedia affecti corporis conſtitutioni conſentanea repetuntur, facile ac breui ſuccedit. Non enim in morborum venereorum recurſione, alia medicamentorum eſt ſylua quam ſuperior, nō alia apozematum decoctorumve componendorum ratio, non laconici, non amuletorum alius apparatus, quam qui deſcriptus eſt, inſtruitur. Sed idem ipſe repetitus & diutius continuatus, reliquias morborum prorſus conſumit, ac funditus euellit.

Porro, vt ſunt curationis, quæ per hydrargyroſim ſuſcipitur, & eius, quæ per guaiacum & amuletum, contrariæ & pugnantiſſimæ viæ, ita qui ex iis fiunt recurſus, plurimum à ſe inuicem diſiuncti receſſerunt.

Guaiacum à viſceribus & venis omnibuſque interioribus partibus in ſuperficiem, & cutim vna cum humore virus exigit, indeque per ſudores & inſenſilem tranſpirationem, nihil intro regerens, euacuat: alexipharmacum vero, eius perniciem atq; malignitatem partibus ſolidis inſertam prorſus delet & extinguit. At hydrargyrus, quanquam ſua tenuitate (qua omnia peruadit ac penetrat) multa colliquare ſolet, & calidorum oleorum, quæ admiſcentur vi, tenues quoſdam ichores in ſudores diſcutit atque digerit, ſumma tamen qua præditus eſt refrigerandi facultate, craſſos lentoſque

humores à valida natura è centro in corporis ambitum & peripheriam disiectos, vel illic genitos, in partes penitiores & in viscera regerit, è quibus confertim aliquando in fauces & in os conscendere, ac sputatione reiici, aut in aluum magnis torminibus præcipitari cernuntur. Quibus ex causis obseruaui, morbi regressionem, quæ curationem per hydrargyrum sequitur, rarius in cute tubercula aut maculas excitare, sed vel in faucibus, palato & ore vlcera exedentia, vel certe circum ossium membranas dolores crudelissimos, ac durissima tubercula parere. Repulsum enim in viscera, aliasque partes interiores cum humore malignum virus, licet humor sputatione aut alui fluore excernatur, in ipsis tamen partibus solidis se altius impingit & obfirmat, pessimaque tandem profert furoris sui & malignitatis indicia. At quæ per guaiacum fit curatio, quoniam naturæ in cutem virus propellentis impulsiones, motusque sequitur atque imitatur, vix eius quicquam in partibus solidis derelinquit, nec, si quid aliquando reuirescat, in iis, aut in periostiis figitur, sed vel in externa cute efflorescit, vel in ore & faucibus erumpit. Id autem idcirco contingit, quod quum firmus densusque sit corporis habitus, atque imprimis externa cutis, ea erumpentis, & foras emergentis veneni cursum diutius remoretur & inhibeat, eiusque se fœdissima portione contaminet.

Itaque partibus abditioribus à luis pernicie iusta curatione prorsus vindicatis, non raro latæ & rotundæ quædam maculæ, colore subflauæ, aut subrubentes in cute emergunt, interdum herpetes & cutanea vlcuscula, interdum in manuum volis &

lis & pedum plantis, ſciſſuræ admodum moleſtæ ac deformes cum callo duriore: aut ſi quid forte veneni in partibus internis ab imperfecta curatione delitescit, id poſtea naturæ beneficio in cutem amandatur, quæ cum minus ſit, quam reliquum corpus perſpirabilis, & longius à caloris ſcaturigine diſcedat, ea, quæ modo dixi, ſymptomata pro ſua illic mora & cunctatione admittit.

Sordeſcunt igitur ab imperfecta luis curatione, quæ per hydrargyrum fit, internæ corporis partes, externis nitentibus: contra vero in ea, quæ per guaiacum & alexipharmacum tentatur, ſi morbus non prorſus adimitur, viſceribus puriſſimis cute tenus duntaxat infeſtantur externæ. Adhæc, quicquid ab hac curandi ratione intus reſtat ac ſupereſt, id intra duos treſve menſes certis ac manifeſtiſſimis notis ſe prodit: at ab hydrargyro recurſio, ſæpe vltra annum, interdum vltra decem, viginti aut triginta, inſultus ſuos differt & protrahit, tantoque interuallo clandeſtinus mali fomes intus latitat ac delitescit.

Deniq; curatione per guaiacum & amuletum, ſi quæ ſuccedant maculæ (vt remediis præpropere omiſſis venenum intus reſtitans ſe prodat, neceſſe eſt) aut herpetes, aut faucium & oris vlcera: vel ipſa ſua ſponte tandem diſparent ſine artis ſubſidio, vel (quod magis arridet) ſi quis maiorum malorum metu & ſcabiei probro perculſus naturæ conatum anteuertat, ſuprapoſitis remediis repetitis citiſſime obſequuntur.

At quæ hydrargyro illitis eueniunt, adeo peruicacia & refractaria ſunt omnia, vix vt vlli diligẽtiæ & curationi morem gerant.

Vt igitur de renaſcente, & rediuiua lue paucis exponam, quid in quamplurimis ſum expertus: quoties à curatione quam proxime deſcripſi, præpropere miſſa, vel circulares quædam maculæ, vel herpetes, vel tubercula alicubi eruperint, vel in iſthmo, palato, gingiuis vlcuſcula prodierint, vel dolores medios artus & caput obſederint, malignam luis naturam ipſamque contagioſi veneni perniciem nondum prorſus eſſe diſſipatam atque radicitus euulſam certum eſt, quæ deſcriptis ante remediis indubitanter repetitis, vſque ad internecionem continuatis delebitur.

Neque tamen iſto luis recurſu magnopere terreri, & animum abiicere (perinde ac ſi in ancipiti ac lubrico poſita ſalus ſub hac curatione vacillaret) quiſquam debet. Ea enim in pleriſque deprehenditur huiuſce morbi peruicacitas & contumacia, vt vix, niſi iterato deſcriptorum remediorum vſu, prorſus edometur, & radicitus extirpetur. Sed nemo vſque adeo infœlix, aut iſto morbi genere tam fœdatus, tamque miſerabiliter diuexatus occurrit, qui idem ſi nos audierit, ſi frugaliter vixerit, ſi hydrargyro non illitus, noſtra medicina ante duos treſve menſes, non dicam non leuetur, ſed prorſus percuretur: quum ab hydrargyro ſi recurſiones quamplurimos inuitis medicis ſenſim conficiant, ac tandem enecent. Penitius ſcilicet hydrargyrus venenum impingit, & in penetralibus naturæ obfirmat, quam vt aut vnquam, aut vix admodum, & non niſi multo poſt tempore domari, coqui, ſecerni, euellique poſſit. Sed nulla vis naturæ inferenda eſt, quantumlibet ſit inueteratus, & alte inſederit morbus. Quippe huiuſce morbi

cauſa,

causa, securius sensim ac pedetentim, quam affatim & repente, vere & autumno, quam hyeme aut æstate, repetita, quam in annum continuata curatione tutius atteritur. Quanto enim longior & mitior, tanto minus periculi & recursionis habitura est, quæ per guaiacum & amuletum fit curatio. Nihil ergo tristius illis dolendum est, quibus à prima curatione quidpiam reuirescit ac pullulat, si modo se repetitis nostris remediis & medelis aliquandiu addicant. Quoniam autem in vaporario ante descripto, apte calenti, quicquid vel in abditissimis corporis sedibus præter naturam delitescit, vel in scirrhos manifestos concreuit, expeditius fundi, liquefieri, & in sudores digeri potest, multo securior ac breuior esse solet, & primariæ luis & recrudescentis curatio, quæ in eo quoq; die, quam quæ in lecto sudores elicit.

Itaque sumpto quoq; die opiatæ frustulo, haustoque guaiaci cremore sudor prouocetur, ætatis, regionis, virium, & peculiaris cuiusque naturæ habita ratione. Bibant & in pastu & extra, si sitis inuitarit, secundarium, aut certe dilutius guaiaci aut sarçeparrillæ decoctum, & frugaliter viuant, dum veneni germina prorsus extincta sint.

Sed sæpe fit, vt ab imperfecta luis curatione volæ manuum pedumque plantæ ad digitorum vsq; extremum scissuris multis, tanquam sulcis quibusdam exasperentur atque dehiscant: multorumque opinio inualuit præ iecoris maxima siccitate ex guaiacinis potionibus & diuturna sudorum profusione contracta, eas exoriri, atque etiamnum foueri.

Verum eminuero quum hydrargyrosis, quam

ſolidas partes impendio refrigerare & humectare nouimus, eadem vitia accerſat, quæ guaiaci & ſarçeparrillæ potionibus ſiccantibus deleantur, non aliunde quam è venerea pernicie, quæ ſe viſceribus, maxime vero iecori communicant, ſuæ originis primordia nanciſci veriſimile eſt.

Itaque non aliis remediis egent, quam quæ aduerſum morbum ipſum, vnde dimanarunt, ſunt præſcripta, dummodo in multum tempus producta ſint: ea tamen conditione, vt ſi guaiacum vſurpetur, eius ſiccitas radice cichorii temperetur, & ſi ſqualidior ſit vtentis natura, frequenti balneo ex mollientium ac tergentium ſtirpium decocto emendetur. Præſtiterit tamen, quum longa per guaiacum inedia non ſatis tempeſtiue delentur, ſarçeparrillæ aut chinæ potionem arripere ac continuare, dum radicitus venenata labes ſit euulſa, interiectis (ſi opus videbitur) balneis tepidis, quibus & viſcerum ſiccitas corrigatur, & venenata qualitas his impreſſa foras ad cutim proferatur.

Ego eas ſæpe cohibui, quum impura videbantur viſcera, ſolius decocti ſequentis vſu nulla ſudorum profuſione.

℞ Scobis tenuiſſimæ ligni ſancti nigerrimi dodrantem, polypodii querni, vuarum paſſ. purgatarum, vtriuſque ℥ j. macera horis viginti, in ℔. vj. aquæ, dein igne remiſſo coquito, dum media pars abſumpta ſit, tumq; adde (ſi ſiccum & ſqualidum corpus erit) radicum cichorii ℥ iiij. vel (ſi pituitoſum) baccarum iuniperi ℥ j. & radic. helenii ſiccæ ℥ ß. Ferueant rurſum dum libræ duntaxat duæ ſuperſint: tumque adde foliorum ſennæ purgatorum ℥ j. ß. ſem. fœniculi & cardui, ſcobis cornu

cerui,

cerui, singulorum ℨ j. glycyrrhizæ ℥ ß. bull. parum, dein vbi refrixerint, decoctum colo transmittatur, addanturque syrupi violati ℥ iij. dos. ℥ v. quoque mane ad dies quindecim. Quo quum ventum erit, nisi manuum scissuræ ac rimæ & morbi reliquiæ omnes penitus deleantur, sudores aliquot dilucu-lis elicere conueniet, detractis sennæ foliis: dein balneis aquæ dulcis tepentis, si opus erit, visceribus prospicere.

Iam vero si hisce aliisve similibus præsidiis, singulorum naturis accommodatis, ac methodice & diu in vsum adhibitis, scissuræ, herpetes, maculæ prorsus deletæ, denuo pullulent atque demortuæ reuiuiscant, quæ luis vomitem nondum prorsus extinctum esse testentur, neque ad alia remedia confugiendum, neque efficacior & tutior perquirenda curandi methodus, quasi manca & fallax sit superior. Sæpe enim venenata labes, his qui hydrargyro illiti sunt, tam alte in viscerum substantiam se insinuat, tamque tenaciter se obfirmat, vt non nisi temporis diuturnitate sensim concoqui, domari, & extingui possit, quæcunque remedia adhibeantur. Hìc igitur satis sit intermissa remedia repetere, dum rediuiua omnia luis vestigia obliterentur, atque iis extinctis annum frugaliter agere. Quæ, si nihilominus rursum germinent, vere & autumno iteratis iisdem præsidiis, quindecim aut viginti diebus eodem modo tollentur. Sic enim repetita identidem ex interuallis curatione, veneni contumacia visceribus & partibus solidis inserta, radicitus deleri extinguique solet, nulla illata noxa.

Quod si ne sic quidem obfirmatum vitium tol-

litur, catapotia ex ſole & mercurio tuto nullaque moleſtia id funditus euellent, omnemque reuerſionis ſuſpicionem atq; metum eximent.

Breuis, ſed fallax, & quæ fucum faciat, eſt curatio, quæ mali cauſa intus relicta externa vitia delet & obliterat: cuiuſmodi eſt, quæ malactico fotu aut litu, ſcabras & duras manuum ſciſſuras præparat, quas ſuffitu ex cinnabari, cui ſuccus cyrenaicus, thus roſæ, ſtyrax calamita, & ſimilia ad fœtoris emendationem adiecta ſint, biduo aut triduo excutit: aut quæ aqua è ſublimato in aqua vitæ ſoluto, ita exaratam in ſciſſuras manuum cutem detrahit, dein litu malactico partis aſperitatem lenit.

Germinat enim ac pullulat identidem relictus in viſceribus mali fomes, & externum vitium ſic detractum breui inſtaurat ac reducit: Si tamen placet fucata curatione cuipiam id magnopere expoſcenti, aliquando adblandiri, hydrargyrus in aquam lympidiſſimam conuerſus ſolo fotu omnem cutis aſpredinem, impetiginem ac maculam delebit.

QVIBVS HYDRARGYRI LItus citra inſignem noxam adhiberi poſſit.
CAP. IV.

QVANQVAM autem, quæ per guaiacum & alexipharmacum fit luis venereę curatio, certiſſima, tutiſſima, ac facillima, quæ vero per hydrargyrum crudelis, periculoſa ac nihilominus inconſtans & prorſus incerta eſt: in ea tamen corpora plerunque incidimus, quæ vel in ipſa quam tradidi, vel ea iam abſoluta curatione, moderato & tempe-

tempestiuo huius litu non mediocriter adiuuantur. Quocirca ne quid hoc loco desiderari possit, quod ad luis recurrentis curationem momentum habeat, quibus hominum naturis, qua lege, quo loco, & quatenus admoueri tuto possit, explicandum. Frigida humidaque corpora, siue à semine ipsisque naturæ primordiis, siue postea errore viuendi, & otiis talia euaserunt, quum suapte natura morbis plus æquo pateant pituitosis, si quis impendio frigido & humido hydrargyro perunxerit, ita peruertet, vix vt vnquam postea integra valetudine frui possint. Licet enim hydrargyrus, dum pituitæ mucorisque vacuationem sputatione, aut alui profluuio procurat, consecutione quadam corpus resiccet: quoniam tamen propria vi, & congenita frigiditate, & humiditate partium solidarum substantiam mollit, relaxat, humefacit & perfrigerat, illorumque temperamentum demolitur, languescente postea primigenio calore, & frustrata quæ ab eo fit concoctione, excrementa multa, crassa & pituitosa in corpore succrescunt, vnde asthma, arthritis, aliique nascuntur morbi pituitosi, quibus id haud raro consumitur.

His quidem paulo minus hydrargyro læduntur frigida & sicca corpora, frigido terreno & vix dimouendo succo perfusa: verum ab eo vix quicquam auxilii percipiunt. Vix enim sputatione repurgantur, sed sæpe illitus quo fuerit crebrior, hoc magis distorquentur, aut si initio morbus remiserit, breui perceptæ leuationis ac remissionis atrocissimas pœnas persoluunt, recidiuo vt plurimum morbo. Quum igitur in melancholica aut pituitosa corpora lues grassabitur, quia nec hydrargyri li-

tu, nec vllis purgantibus pharmacis diuelli atque elui poteſt, non alia quam ſupraposita curandi ratione diu continuata, & iterum (ſi res poſcit) vſurpata, quaſi firmiſſimo ariete oppugnanda eſt. Calida & humida corpora, quæque benigno ſanguine prædita, incommodo minore quam melancholica & pituitoſa hydrargyroſim patiuntur: vnius enim qualitatis, ſed admodum inertis & pigræ diſſidio ab hydrargyro receſſerunt: verum hi facile præſcripta curandi methodo conualeſcunt, & litu ex hydrargyro (niſi prudenter adhibetur) in moleſtiſſimam ac periculoſiſſimam ſputationem præcipites feruntur, quam, quum velis, haud cohibere queas.

Calida & ſicca corpora, in quibus bilis redundat, ſuperſunt qui moderato vſu hydrargyri minimum lædi, ſæpe inſigniter iuuari comperimus. Perferuidam namque & ſiccam viſcerum, maxime hepatis intemperiem contrariis, quib. pollet qualitatibus citra manifeſtam vacuationem ita emendat & reprimit, genitamque in his naturis acrem & furibundam bilē demulcet & mitigat, vt omnia in cutim erumpentia ſymptomata breui deleat & obliteret.

In iis igitur corporibus poſt eam, quam per guaiacum & amuleta propoſui, curandi rationem, ſi vel in manuum volis, vel in plantis pedum cutis occalluerit, & ſciſſuris velut ſulcis ſcabra euaſerit, vel in quauis alia parte herpetes aut maculæ, aut tubercula promanarint, quæ moræ impatiens & refractarius æger curatione, quæ intermiſſa fuerat repetita tolli haud ſuſtineat, hydrargyri litus prudenter adhibitus, valde conducet. In calidis, ſic-

cis,

cis, & extenuatis corporibus balneum aquæ dulcis conueniet, ex emollientium ſtirpium decocto, cui bis die mane & ante cœnam æger inſidere poterit, & veſperi dormiturus illini vnguento ex hydrargyro quam ſimpliciſſimo. In id argenti viui vnciæ duæ vnciis octo axungiæ ſuillæ, quæ in aquis roſar. & ſaluiæ elota fuerit, permiſtæ ſatis eſſe poſſint.

Interim dum venenata morbi pernicies viſcerum ſubſtantiæ impreſſa mitificatur balneis aquæ tepentis, ſimulque ipſorum viſcerum ſqualor (ſi quis longa inedia & potionibus guaiacinis contractus erat) oppugnatur, ſemel quoque triduo aut quatriduo corpus vnguento, quod modo poſui, illinere ſatis erit, cauendo diligenter ceruicem, caput & pectus, idque paulo ante ſomnum, vt eo accedente tota nocte præſidium corpori inſideat. Nam poſtridie mane in balneo omnia eluentur. Porro autem bis, aut ter, aut quater ad ſummum corpus vnxiſſe ſit ſatis: idque ex interuallis quæ dixi, alioqui ſputatio ſuccedit moleſtiſſima, forte & pernicioſiſſima, quæ haud facile ſiſtatur. Ideoque poſt ſingulas vnctiones triduum vel etiam quatriduum naturæ motus obſeruandus, vt quum primum vel ſputum profluet, vel gingiuæ dolebunt, omnia intermittantur vel omittantur.

Hæc dum fiunt, nemo à guaiacinis potionibus metuat, ne vtendi perſeuerantia partes principes nimia deſiccatione reddat effœtas. Vt enim ſupra teſtati ſumus, quæ hydrargyro illinuntur corpora, nulla re tam inſtaurari, nulla pharmacia adeo iuuari queant, quam crebra & diuturna guaiaci potione.

Quemadmodum enim guaiacum hydrargyri, ita ſane hydrargyrus guaiaci amuletum & antidotus eſt: illud quidem ſua caliditate & ſiccitate ab hydrargyri contrariis qualitatibus profectas noxas tollit: hic vero à guaiaco viſceribus impreſſam calidam & ſiccam intemperiem, ſuo frigore & humore demulcet ac contemperat. Hic igitur modus in hydrargyri vſu, quem probamus, adhibeatur, vt viſcerum calidam & ſiccam intemperiem ac ſqualorem ad naturæ leges reuocet, non liquefactam partium ſubſtantiam ſputationibus euacuet, humoris venenati ferociam compeſcat, partium ſubſtantiam non corrumpat, cutim detergeat ac perpoliat, non intro ad viſcera eius inquinamenta regerat.

Quo vbi acceſſeris, dum vires euchymis & eupeptis alimentis reſarciuntur, ne quid nouæ illuuiei in conualeſcentibus aggeratur, quod recurſionibus materiam ſuppeditet, cathartico leniore ex interuallis repetito anteuertendum eſt.

Sunt qui interim dum curatione ſuprapoſita venenatæ externorum ſymptomatum cauſę intus latenti obſiſtitur, remedia innumera adhibeant, maxime vero volis manuum pedumque plantis calloſis & ſciſſuris exaratis, & maculis frontem & reliquam faciem dehoneſtantibus. Alii in decocto emolliente bis terve quoque die manus mergunt, quo emolliatur durior & ſcabra cutis, partem dein aqua vitæ, in cuius vnciis ſingulis octo ſublimati grana inſint, perfundunt. Alii ſuffitum è cinnabari præferunt, quibus quidem medicamentis quicquid in cute externa germinat, breui reſiccatum excidit: ſed quod non antę pullulare ac reuireſcere de-

re de-

re desinat, quam eius radix intus delitescens euulsa sit prorsusque extincta pernicies.

Ideoque molliente duntaxat præsidio manuum scissuris & callo duriori adblandiri soleo, dum eorum causæ internis præsidiis sublatæ sponte disparéant atq; obliterentur.

℞ Olei lini & amygdal. dul. recent. vtriusque ℥ ij. ceræ lotæ in decocto maluæ & violar. modicū. Paretur ex iis linimentum, quo bis die scabræ partes illinantur. Maculis vero, quæ faciem dehonestant, oleum bis terve die affrico, quo & expedite resiccari, & cicatrix venustior effici solet, quod sic habet: Tartari optimi exquisite calcinati libra in aquæ plantag. libris quinque dissoluitur, dein residere sinitur horis minimum sex, tum lympidissimum lixiuium transcolatur atque in olla noua plumbo intus illita feruere sinitur, donec liquore prorsus absumpto crassamentum album in ollæ fundo supersit durissimum, quod humido loco repositum in oleagineam materiam liquescet herpetibus coercendis ac dealbandis cicatricibus præstantissimum.

DE LVIS VENEREÆ SYMPTOmatis lenioribus. CAP. V.

LVES venerea tot tantisque symptomatis propriis ac peculiaribus stipata est, maculis cutaneis, pilorum defluuio, pustulis, tuberculis, vlceribus, doloribus, nodis, tophis, ossiumque carie: minime tamen omnia in omnibus deprehendes, sed alia in aliis, vt est corporis natura, & veneni affectio atque pernicies. De quibus omnibus breuiter & aperte dicere atque ex ordine agere, ab

instituto nostro alienum non erit. Primum itaque de leuioribus & curatu facilioribus, dein de contumacioribus & grauioribus, disputare aggredior.

Maculæ, pustulæ, omnisque scabies venerea & pilorum casus, quoniam superiori & iam tradita methodo sponte consanescunt, peculiarem medici curam ad se non traducunt.

Vlcera quoque, si sunt exigua, neque linamenta, neque chirurgorum solicitudinem, quia superesse morbis extinctis non possunt, exigunt: sin profundum aut latera depascuntur, quamcunque partem prehenderint, topicis confestim coercenda, sistendaque sunt, sed præcipue si vel fauces tenellas occuparint, quas periculum est ne celeriter populentur, atque raucitatem miserabilem ante curationis fructum inducant, vel penem, qui gangrenam & sphacelum inflammationis magnitudine facile contrahit, obsederint. Itaque si vlcus cacoethes & depascens fauces corripuerit, ne interim, dum morbo prospicitur, palatum & columellam exedat, diligenti prouisione obsistendum. Singulare præsidium est aqua è sublimato rudicula, cui linteolum alligatum sit, bis, ter, quaterve quotidie vlceri adhibita. Desiccat enim strenue, & citra morsum terget id præsidii genus, gliscentemque malignitatem breui coercet, vnde quicquid in vlcere aut obduruit, aut occalluit, sensim vincentis naturæ robore in pus deducitur, & purgato vlcere caro deperdita renascitur, cui cicatrix facillime succedit. In id tonsorum vulgus collyrium lanfrancii vsurpat, aut aquam chemystarum, qua fabri aurarii metalla diuidunt (aquam fortem extin-

ctam

ram vocitant) minime malo, vt quidem reor, con-
lio, nisi vlcus in faucibus aliisve altis & abditis
artibus delitescat, mox à lotione tergens & sic-
ans vnguentum ex carpto linamento inducitur,
isque diebus singulis id remedii genus immu-
atur.

℞ Aquæ plantag. ℥ ij. aquarum solani & rosa-
um, vtriusque ℥ j. sublimati grana viij. Ferueant
n ampulla vitrea super cineres calidos, dum disso-
utum sit sublimatum, dein ab igne summota am-
ulla sinatur dum aqua refrixerit, & fæx subsede-
it: tum enim aqua defæcatior eximenda in vsum-
que reponenda.

Sin vlcus vetustate labrorum duritiem & sor-
des iam contraxerit difficiliorisque fuerit curatio-
nis, istud remedii genus sapienter intendendum e-
rit, ita vt pro singulis aquarum vnciis sublimati tria
quatuorve grana confundantur, validiusque vn-
guentum superdetur, si pars id commode ferat. At
si pars vlcere laborans exquisito sensu prædita sit,
vel inflammatione tentetur, vel corpus vniuer-
sum acrioribus humoribus abundet, medicamen-
torum acrimoniam subuereri, & descriptum præ-
sidium ita moderari adiecta plantaginis aqua con-
uenit, vt sine acri morsu siccandi & leniter tergen-
di facultatem retineat. Plerisque enim sublimati
granum vnum singulis aquarum vnciis contem-
peratum abunde satisfecit. Quo vno medicamen-
to, si rite pro naturis & indicationibus intendatur,
aut obtundatur, quia omnia oris, palati & faucium
vlcera bis, ter, quaterve quotidie abluta ad sanita-
tem perducuntur, plurium descriptione friuola su-
persedebo, si hoc vnum adiecero, cum à prædicta

perfusione, tum quauis hora alia os faucesque gargarismate quod siccando extergeat, collui etiam debere.

℞ Hordei integri p. ij. eupatorii nicotian. (petum appellant) plantag. morsus gallinæ, ros. rub. singul. M. j. decoquito in aquæ libris iiij. ad lib. iij. & percolato: tum admisceto mellis ros. & syrupi ros. siccarum, vtriusque ℥ iij. aluminis vsti, chalcanthi vsti, vtriusque ʒ ß. vtitor sæpius, dum vlcerata pars redintegretur.

Oleum è myrrha extractum maligna omnia vlcera mire lenit, & citra morsum exterget, ideoque naturis biliosis, & iis vlceribus, quæ omni alia tractatione exasperantur, appositissimum est, quumque nihil habeat ingratum, gingiuarum, isthmi, palatique vlceribus, vel penna, vel stylo citra tædium admoueri potest. Penis vlcera recens contracta, si præputium obsident extrinsecus, bis terve quoque die ablui, & vnguento siccanti & tergenti obduci debent. Ipse vero penis si fluxione tentabitur, vel præsenti inflammatione dolebit, vel eius periculis erit expositus, vt ab iis vindicetur, spleniis linteolisve in oxycrato, aut in aquis refrigerantibus & repellentibus irrigatis obuoluetur, atque identidem irrorabitur quandiu fluxio, inflammatio & dolor negotium facessunt. Qui impuro corpore statim curationis initio penis vlceribus acria vnguenta inducunt, aut pulueres cathæreticos inspergunt, fluxiones, inflammationes, & dolores implacabiles efficere solent: vnde se vix æger expediat. Præstat igitur dum toti corpori adhibetur prouisio, vlceratæ parti lenioribus medicamentis adblandiri. Extincta enim mali radice, omnia o-

mnium

[o]mnium partium vlcera, quæ eius ſunt ſoboles, le-[u]iſſimis topicorum adminiculis, aut etiam ſponte [c]onſaneſcunt. Quæ ſerpunt à lotione, oleo myr-[r]hino fouenda ſunt, dein vnguento obducenda, [q]uo gliſcens pernicies infringatur. Cuiuſmodi eſt [q]uod ſic habet:

℞ Terebinthinæ lucidæ ℥ j. eluito aqua plan-[t]ag. dein hydrargyri ſemunciam in ea extinguito, [h]is poſtremo adde pulueris tenuiſſimi plumbi cru-di ʒ ij. myrrhæ electæ, maſtiches pulueratæ, vtriuſ-que ʒ ß. olei myrrhini quod ſatis erit ad vnguenti craſſitiem.

Oleum è ſulphure elicitur arte chemica, quod citra morſum vlcera maligna ſiccando ac tergen-do perſanat.

Quatuor hæc præſidia abunde ſatisfecerint vl-ceribus, quæ callum nondum contraxerint. Nam quæ ante cœptam curationem occalluerunt, ca-thæreticum præterea poſtulant, quo, quicquid vel durum, vel calloſum extiterit, abſumatur. Chi-rurgorum vulgus mercurii puluerem alias ſolum, alias quibuſdam vnguentis & oleis remiſtum ad-hibere conſueuit. Quod remedii genus, vbi eſcha-rotici vſus incidit, ſemper mihi placuit, quo non ſolum ſordes craſſiores detergentur, ſed etiam cal-lus exeſtur, & gliſcens pernicies cohibetur, nullo aut minimo dolore, ſi rite conficiatur, abſque ſe-parationis aqua, aut cum ea paratus puluis recte ci-curetur.

Sed in curandi initiis, quum maxime fluxionum & inflammationũ materies reſecanda eſt, non niſi temerario conſilio vſurpatur cuiuſmodi vulgo cir-cumfertur, Sic autem præparari & cicurari debet,

Pulueris vncia, aquæ plantaginis ℥ ij. biduum maceretur, dein aqua abiiciatur, tum aqua vitæ additur, ac ſuccenditur: rurſum aqua plantaginis imponitur, quæ poſt bidui macerationem effunditur, ſiccatus denique puluis ad futuros vſus reponitur. Callos exterit & hyperſarcoſim ſine morſu exeſt.

Alii pleriq; Ægyptiaco aliove cathæretico medicamento pro corporis partiſque natura temperato & tanquam eneruato curationem moliuntur. Quum autem vel interior præputii pars, vel balani exterior vlcere tenetur, aut ſimplici, aut cum inflammatione coniuncto eadem ablutio vtilis eſt, & ſi glans detegi poteſt, vnguentum aliquod citra morſum ſiccans ac tergens. Sin præ tumore phymoſis conſequuta vnguenti adhibitionem impedit, eiuſdem aquæ perfuſio olei myrrhini inſtillatio bis die repetita, & refrigerantium extrinſecus adhibitorum vſus ſatis opitulantur, dum cauſis decocti & alexipharmaci beneficio ſublatis, inflammatio tumor & vlcus euaneſcant & diſſipentur.

IOANNES FERNELIVS plumbi crudi puluerem cũ ſemperuiui & plantaginis ſuccis ex ſpleniis imponebat inflammatis vlcerib. malignis, dum inflammatio ſerpenſque pernicies internis remediis cohiberentur.

Quæ in reliquo corpore ex venereo complexu ſubnaſcuntur vlcera, eo expeditiorem ſanationem percipiunt, quo partes ad reſiſtendum firmiores, & ad repellendam fluxionem vegetiores prehenderunt. Eſt autem in omnibus vlceribus venereis tutiſſima ac compendioſiſſima ad ſalutem via, qua topicis præſidiis generalia & interiora, quæ mali fermen-

[f]ermentum funditus euellunt, ipſamque fluxio-
[n]is ſcaturiginem exhauriunt, coniunguntur. Qui
[s]olis topicis, vel minima luis vitia tollere conten-
[d]it, plerunque ſine vllo valetudinis fructu, magno
[c]ruciatu & diſpendio ægrotantes diuexat, ac luis
[v]irus clanculum in viſcera obrepere ſinit, quod
[b]reui ſe proferat. Superſunt ex ſymptomatum nu-
[m]ero dolores, tophi & caries oſſium, de quibus
[i]am dicendum.

DE INVETERATÆ LVIS VE-nereæ ſymptomatis. Cap. VI.

MVlta lui inueteratæ ſymptomata ſuper-ueniunt, quorum non aliud dolore mole-ſtius. Hunc diximus raro in articulis, ſæpe in me-diis artubus, aut in capite & pectore excitari, & noctu multo quam interdiu grauius inſoleſcere ac ſæuire: & his notis ab aliis internoſci doloribus, qui à ſimplici fluxione proficiſcuntur. Huius cau-ſa non ſimplex vlla intemperies, ſed frigidi pitui-toſique humoris circum perioſtia aliaſve ſentien-tes partes venerea labe infectas congeſtio cenſe-tur: quas, dum malignitatis ſuæ ſtimulis ferit, vel-licat atque compungit, aut certe copia diſtendit, cruciatus acerbiſſimos parit, qui veſperi (quo tem-pore pituita moueri dicitur) inuadentes atque fe-rocientes, aliis quidem ad mediam noctem, aliis autem ad auroram vſque producantur & perdu-rent, interdiu autem remittant vel prorſus inter-mittant. Quo ſerenum magis ac lucidum cœlum eſt, & quo victus ratio frugalior & continentior, hoc mitius cum laborantibus agunt: quo vero v-dum ac pluuium magis, quoque liberalior vitæ lex

& mollior, hoc crudelius angunt ac discruciant: quo fit, vt fere noctes insomnes traducant his obsessi, interdiu vero dormiant.

Quanquam autem partes omnes venerea labe aspersæ, deprauata coctione excrementa multa, cruda ac pituitosa colligunt, vnde doloris origo: fere tamen fit, vt in capite frigido & humido multo plus succrescat, quam propriis eius conceptaculis contineri asseruarique possit. Hinc eius portio secundum pericranium in dentes & maxillas, vel etiam secundum ceruicis membranas & musculos in scapulas & omoplatæ articulum, sæpe & in thoracis externas partes influat, vnde sæuissimi cruciatus cieantur. Quemadmodum & è visceribus ac venis natura vegetior multa in inguina, aut alias externas corporis partes disiicit, vnde dolores fiant intolerabiles, noctu omnes quam interdiu sæuiores, si cæca inest luis venereæ pernicies. Sed hi à fluxione dolores venerei in recenti morbo potius, quam in recidiuo vel in inueterato deprehenduntur. In his enim fixi fere sunt dolores omnes, & in parte aliqua obfirmati ab eo excremēto quod pars maligna labe perfusa collegit, ac fere tophis impliciti.

Venereus dolor in recenti morbo sæpe vel spōte diuanescit, vel certe sedem mutat, humore cuius erat soboles, aut à natura concocto absumptoque, aut liquato & in aliam partem effuso. At in ea quæ in vetustatem abiit, vel reuersione torquet, vix vnquam sponte soluitur. Nam & naturæ vires morbi diuturnitate elanguerunt, & doloris causa crassa & lenta est, atque inter ossa & membranas fere abstrusa, aut etiā in scirrhosum tophum indurata.

rata. Itaque in morbo recenti, si legitima quam descripsi curatio adhibetur, quoniam ad octauum, aut quod longissimum est, ad duodecimum curationis diem dolores omnes venerei funditus delentur, nulla fere remedia topica & externa vsurpari solent. Si tamen placet iis ægroto adblandiri, omnia sunto rarefacientia, digerentia & relaxantia. Huius generis sunt oleum chamæmelinum, liliaceum, anethinum, irinum, butyrum salis expers, & cum iis lana succida. Validiora sunt oleum è cera, oleum è butyro, oleum è semine ebuli, & terebinthinæ, atque eius classis reliqua. Ad hæc fotus, cataplasmata & vnguenta innumera, cuiuis medico exercitato perspicua.

Deterso sudore pars iis tepentibus illinitur, lana succida superdatur, ac linteolo comprehenditur, alioqui fotus rarefaciens, laxans ac discutiens adhibetur, dein resiccatæ atque illitæ parti emplastrum aliquod imponitur, quod humorem ei inpactum euacuare, atque in halitum digerere possit. Cuiusmodi est quod sic habet:

℞ Gummi, pini emplastri de mucaginibus, vtriusque ℥ j. rad. ireos florentiæ & hermodact. vtriusque ʒ j. Fingito emplastrum adiecto oleo è cera aut irino, aut è chamæmel.

In lue inueterata acerbissimus dolor in parte etiam obfirmatus leuissimis hisce præsidiis, & luis curatione quam supra posui, profligari solet, vt idcirco validioribus minime opus esse videatur. Adscribam tamen & alia potiora, in eorum gratiam, qui remediorum varietate gaudent, quibus locus erit in nodosis luis tumoribus, crudelissimo dolore distorquentibus, vt vna & eadem opera, &

dolor leniatur, & ſcirrhoſus tophus emollitus digeratur.

℞ Rad. altheæ & liliorum ſem. lini & fœnigræci, ſingulorum ℥ j. ß. maluæ, violariæ, parietariæ, acanthi, chamæmeli meliloti, hyſſopi, anethi, artemiſiæ, ſingul. M. j. ſem. fœnicul. ℥ ß. fiant duo ſacculi, qui in aqua aliquantum bulliant, adiecta ſub finem vini albi parte quarta.

Foueatur tumor ſcirrhodes bis die, mane & ante cœnam horam vnam, dein reſiccatus locus oleo, quod è cera aut butyro ſalis experte extractũ fuerit, illinatur. Mollit enim vtrumque & digerit inſigniter. Conducit & thuris oleum, & vnguentum paratu facile, quod ſic habet:

℞ Mucaginis ſem. altheæ, lini & fœnigræci extractæ in aqua ſaluiæ ℥ j. ß. gummi ammoniaci ſtillatitio vini liquore, quem œnoſtagma dicunt, diſſoluti ℥ ß. olei liliorum, butyri ſalis expertis, vtriuſque ℥ j. ß. fiat linimentum.

℞ Rad. bryoniæ crudæ ℥ ij. ſigilli mariæ crudi ℥ iiij. axungiæ porci veteris ℥ vj. croci ʒ ß. fiat cataplaſma, applicetur poſt vnctionem.

Vel ſic:

℞ Sigilli mariæ crudi, axungiæ porci, vtriuſq; ℥ iiij. croci ℈ j. fiat cataplaſma.

Vel ſic:

℞ Sigilli mariæ ſiccati & puluerati ℥ j. rad. ireos florentiæ & hermodactill. vtriuſque ʒ ij. gummi ammoniaci, ſagapeni, galbani, aſſæ fœtidæ in aceto & œnoſtagmate liquatorum & colatorũ ſingul. ℥ ß. gummi elemi ℥ j. ceræ ℥ ß. olei irini & axungiæ porci, vtriuſque q. ſ. paretur ex his emplaſtrum. Multa ſane antiquitas tum cataplaſmata, tum

tum emplastra ad remolliendos, digerendosque scirrhos atque dolores hinc natos profligandos, quæ in hunc locum referri possunt, commendauit: sed haud scio an vllum hoc euporisto & vernaculo cataplasmate, quod è sigillo & axungia porci paribus fit portionibus, inueniri possit, non in venereis solum, sed in aliis etiam frigidis tumoribus induratis efficacius. Est enim tam excellens & ad tenuandum, & ad digerendum vis in sigillo, vt nulli medicamento (quod ante adhibuerim) non possit anteferri, cui duabus de causis adeps suillus permiscetur, partim vt aliquatenus digerendi facultate repressa, quum discutiendo satis esse non possit, impensius emolliat, partim ne sua acrimonia morsuque cutim tenellam vellicet. Emplastra tamen quia sunt puriora & minus inquinamenti relinquunt, sæpe magis arrident. Quod suprapositum est, efficacissimũ existit, velut & quod sic habet:

℞ Gummi, pini ammoniaci stillatitio vini liquore soluti vtriusque ℥ j. ladani, styracis, calamitæ, succi laseris singul. ʒ j. subigantur simul addendo radicis iridis florentiæ pul. hermodactyl. vtriusque ʒ j. ß. gummi elemi ℥ j. rad. sigilli mariæ ad solem siccatæ & læuigatæ ℈ iiij. conficiatur arte emplastrum addendo olei è cera extracti, vel si eius copia non sit, olei liliacei q. s. erit. Applicetur scirrhoso tumori post fotum & vnctionem ex oleo, quod è cera aut butyro manarit. Si vncia argenti viui in ʒ ij. terebinthinæ & axungia suilla extincti adiiciantur, validius erit præsidium. Horum remediorum loco vulgus emplastrum Ioannis Vigonii cum mercurio vsurpare consueuit.

Aliud.

℞ Galbani, gummi ammoniaci vtriusque ℥ j. œnostagmate & aceto eliquentur, dein adde gummi pini ℥ j. emplastri de mucag. ℥ j. ß. rad. ireos & hermodactyl. pul. vtriusque ʒ j. ß. subigantur in emplastrum.

Hanc topicæ medicationis syluam potui multis exemplis & concinnis descriptionibus reddere pleniorem, sed dedita opera, quo esset oratio concisior, me repressi.

Frustra enim in externis remediis symptomatum luis venereæ leuatio quæritur, nisi primarii morbi, cuius soboles & germina existunt, descripta curatio vno & eodem tempore adhibetur. Si caput externis doloribus & scirrhosis tumoribus distorquetur, derasis capillis sudoribusque detersis, huic calfaciente, attenuante & digerente remedio succurrendum est, quo crassus & lentus humor circum pericranium collectus colliquescat ac dissipetur, cuiusmodi est quod sic habet:

℞ Piperis, pyrethri, nucis moschatæ, caryophyl. macis, singul. ʒ j. rad. iridis florentiæ pul. calami aromatici vtriusque ʒ j. ß. sem. fœnicul. anisi, cumini, singul. ℈ iiij. foliorum siccorum mentæ, rorismar. saluiæ, betonicæ, stœchadis, origani, tragorigani, anethi, maioranæ, calamenti, thymi, pulegii, florum rorismar. chamæmeli, lauendul. singulorum p. j. ladani, styracis calamitæ, succi cyrenaici, singulorum ℥ j. olei communis, aquæ vitæ, vtriusq; ℔. ij. ponantur omnia in olla noua, plumbo intus illita, recte obturata, quæ fimo equino dies viginti sepeliatur, dein oleum exprimatur, & in vsus recondatur. Hinc petroleum, & oleum è

tere-

terebinthina extractum interdum miſcentur euaditque præſtantius, vt diſſoluto in eo moſcho fragrantius.

Axungia humana in œnoſtagmate lota, & oleo è ſaluia elicito confuſa, ſuperiori deſcriptioni haud concedat.

℞ Emplaſtri de meliloto & de mucaginibus vtriuſque ℥ j. gummi ammoniaci in aqua vitæ liquati ℥ j. ſucci cyrenaici, ladani, ſtyracis calamitæ ſingulorum ʒ iij. nucis moſchatæ, piperis, caryophyl. macis ſingulorum ʒ j. ß. ſinapi in aqua vitæ & aceto horis viginti macerati, & quam leuiſſime ſubacti ℥ j. Ex iis omnibus cum oleis è ſaluia & è terebinthina ſubactis atq; remiſtis fiat emplaſtrum, affundendo terebinthinæ quantum par eſt, vt iuſta ſit craſſities & emplaſtri tenacitas.

Huius aliquota portio ſuper alutam extenſa capiti ſudore profuſo & deterſo, poſt vnctionẽ quotidie mane applicetur. Nam inter ſudandum parum commode meatus & pori cutis obturantur. Iſtorum vſus continuandus vna cum decoctis ſuprapoſitis & opiata, dum & tophi & dolores omnes deliteſcant.

DE TOPHIS VENEREIS. CAP. VII.

TVMORES venereos, qui oſſibus adnaſcuntur, non in articulis, ſed in mediis artubus, atque internodiis fieri docuimus, & doloribus noctu quam interdiu vehementioribus affligere. Hos duriſſimos ac maxime ſcirrhoſos eſſe omnibus notum eſt, præterquam in his qui hydrargyri litum ſæpius pertulerunt, aut valde pituitoſo ac frigido

ſunt corporis habitu, in quibus non raro œdematoſi deprehenduntur. Cauſam diximus pituitoſum excrementum inter oſſa & perioſtia (quorum functiones naturales luis fermentum labefactat) aut etiam in ipſorum oſſium meatibus, & poris maligna congeſtione cumulatum. Tumor quidem per initia ſæpe paruus adeo, atque obſcurus eſt, vt vix digito notari deprehendique poſſit, etiamſi dolor preſſu exaſperetur. At (ſi diutius differtur curatio) ſic ſenſim increſcit, vt plerunque in ingentem molem attollatur, atque in ſcirrhum induretur. Iam vero ſæpe fit, vt quibus fermenti venerei virus in cutim viam affectans, intro ad viſcera, & ad partes ſolidas argenti viui litu repulſum, atque repercuſſum eſt, noxia materia in oſſium poris colligatur, atque in tumorem attollatur. In his dolor non prius vrget, quam humor perioſtium attingat, feriat, compungat, vellicet, atque ab oſſe diuellat. Ideoque ſtatim doloris initio, tumor fere tactu percipitur, qui non ſolum oſſi adhæret, vt in aliis, ſed oſſeus totus fere eſt, oſſis ipſius ſubſtantia, ab humore, quo imbuta & perfuſa erat, dilatata atque in tumorem diffuſa. Quod ad curationem attinet, ſolis topicis nihil aut parum proficitur. Quippe venenum partibus ſolidis inſertum, remediis internis oppugnandum, atque ſudoribus digerendum eſt, ſi breuis & minime fallax curatio quæritur. Materia quidem, quam diximus inter oſſa & perioſtia colligi, quamlibet lenta ac craſſa ſit, curatione, quæ ad luem inueteratam tradita eſt, & remediis topicis capite ſuperiori deſcriptis, emollita, attenuata atque liquefacta, ſenſim diſcutitur, tumore prorſus tãdem diuaneſcente.

te. At in osseo tumore, ea curatione venenum quidem profligare, & dolores omnino summouere licet, sed tumorem plane digerere haud conceditur, quin plerisque in omnem vitam remaneat, sed qui, quum nec dolore, nec vlla alia molestia excruciet, nec candens ferrum, nec causticum medicamentum, nec scalpellum requirat.

Frequentiores autem sunt nodosi scirrhi in inueterata aut recurrente lue, quã in recenti: Quum enim fomitis venerei nonnihil, ab imperfecta luis per hydrargyrum curatione in solidis partibus, atque in ipsis (vt dicunt) ossium medullis relinquatur, cuius maleficio, concoctio, & assimilatio, deprauentur, multa excrementa aggeri, aceruarique necesse est: omnia quidem pro partium conditione, crassa & lenta, quæ inter ossa & periostia intercepta, non modo dolores implacabiles cient, sed etiam in scirrhos, non tamen sensus expertes, concrescunt, qui ossium duritiem adæquent, atque ementiantur. In recenti vero lue, tenuiora quum sint excrementa, quæ expultrix facultas adhuc vegeta in cutim amandat, non scirrhosi tumores circum ossa, sed in cute tubercula, ecthymata, exanthemata, scabies, maculæ, pilorum defluuium, aliaque cutanea symptomata fieri solent: aut certe dolores huc atq; illuc peruagantes, quum humor nondum parti alicui obfirmatus est, sed fluxione in varias oberrat. Quod ad partes attinet, in tibia, in fronte, & reliquo capite, in clauiculis, costisque, & in manuum digitis, crebro adnascuntur tophi venerei, quibus in locis pus insit necne, tactus facile diiudicat. Sæpe etiam in femore oboriuntur, & multo quam in aliis partibus maiores, sed qui ta-

men in craſſo & obeſo corporis habitu, propter ambientem muſculorum craſſitiem, ad ſuppurationem feſtinent, necne, aut pus iam habeant, non facile tactu perſpici poſſit, vt neque in humero, neque in aliis partibus, vbi carnea moles tactum fallere poteſt. In his igitur, quum dolor iuſtis remediis diu obluctatur, atque repugnat, pus, atque etiam forte cariem ſubeſſe coniicimus, cui viam cauterio moliri ſolemus. Neque vero in externis duntaxat oſſium partibus nodoſi tumores venerei gignuntur, ſed etiam in internis, vbi neq; tactu percipi, neque alio ſenſu explorari poſſunt, velut in concaua caluariæ parte, quæ meningas ſpectat, in internis coſtarum partibus, & inter tibiæ oſſa: qui ſi negligantur diutius, tenui, ſed maligna ſanie, oſſium ſubſtantiam ſubeunte, oſſa ipſa tandem perforari, carie tentari & corrumpi videas, atque vicinas partes contagione infici, velut in capite fieri obſeruaui in quibuſdam, qui poſt diuturnos capitis dolores, quorum cauſa intus lateret, magnam puris copiam per nares reddiderunt. Et in aliis, qui quum diu continuata iuſta curatione, non reſtituerentur, cranium terebello aperiendum curauimus, quod putre, carioſum, & ſubiectis meningibus liuidis ac ſemiputridis adhærens deprehenſum eſt. Sed hoc iis duntaxat contingit, qui olim à lue venerea hydrargyroſi vindicati putarentur, non qui decocto guaiacino, & alexipharmaco curati fuiſſent. Quum igitur dolor diuturnus, à venerea colluuie olim fucatis remediis repreſſa, vel in capite, vel in pectore, vel in alia parte recurrit, qui interdiu intermittens, noctu acerbiſſimos cruciatus excitat, neq; vulgaribus remediis, quæ alios

dolo-

dolores ab intemperie, aut humore minime venenato, profectos tollunt, diu ac methodice continuatis cedit, ſed contumaciter obſiſtit, atq; obluctatur, niſi illius cauſam oſſibus & perioſtiis extrinſecus inhæreſcere, deprehendas, perioſtia interna venereo, eoque ſcirrhoſo tumore obſeſſa, putato: præſertim, ſi vel lues venerea, vel bubo, vel gonorrhœa, vel pudendi vlcus, diu olim afflixit, cui hydrargyri litu, curatio adhibita ſit.

Hic luis curatio ſuprapoſita continuari debet, donec doloris cauſa, in totum ſublata, dolor ipſe diuanuerit, quod in aliis vno, aut ad ſummum altero menſe fit, in quibuſdam vix integro trimeſtri. Quod ſi per vires aſſequi non licet, aut ſi dolor reuertitur, per interualla remedia repetenda, vel certe curatione abſoluta, caluaria, qua parte dolor ineſt, terebello perforanda, vt exitus venenatæ ſaniei comparetur. Seruanda diu idonea vitæ lex, & decocta quæ ſudorem cient, vna cum alexipharmacis, quæ veneream perniciem domant, & extinguunt, vere ſaltem & autumno iteranda, donec prorſus reſtituta ſit priſtina valetudo, omniſq; reuerſionis metus abactus. In recidiua lue, ſic oſſibus bellum indixit venereum virus, vt ſi ſinitur, in ea inceſſanter agat, dum corruperit: & quemadmodum à veteribus literis proditum eſt, aliquando fulmen dura quæque confringere ac diſrumpere, mollibus illæſis, ſic certe venereum venenum, illæſa & integra cute, atque interdum etiam muſculis, oſſa ipſa putredine miſere vaſtat, atq; depopulatur, niſi mature occurritur, longiſſima atque interdum etiam repetita per guaiacum & alexipharmaca, aut per ſarçamparrillam curatione.

Et quo quiſque ſucci melancholici plus habet, hoc longiori remediorum vſu indiget, in omni luis reuerſione. Sæpe in iis, qui quum frigido & humido eſſent corporis habitu, ſæpius tamẽ crudeliſſimam illam, quæ per hydrargyrum fit, curationem pertuliſſent, molles, & flatulentos tumores vidimus in recidiua lue, qui non modo medios artus, vt in recenti, & in reuerſione, quæ curationem per guaiacum decoctum excipit, ſed ipſos etiam articulos, maxime vero cubiti articulum, genua & pedes infeſtent, qui alias meliceridis, alias atheromatis, aut ſteathomatis ſpeciem exhibeant.

Hos non tam luis venereæ peculiari naturæ, ac propriæ affectioni, quam argenti viui noxæ, acceptos refero. Quum enim crebriore illitu, articulorum robur, & caloris inſiti vim diſſoluat, atque partium omnium coctiones labefactet, præſertim vero in frigidis naturis, cruda multa & flatus in corpore ita illito ſuccreſcunt, vnde plumbea ac ſubtumida facies, & anaſarca, & fluxiones, aliique affectus ex cruditate orti, originem habeant, qui præcipue in articulos, quorum robur diſſolutum eſt, impetum faciunt. Itaque in quadratis, ac bene cõſtitutis corporibus, quæ hydrargyroſim non tulerint, & lue prehenſa, opportune remediis vtuntur conſentaneis, vix vnquam circum oſſa tumores venereos incipientes molles reperias, in aliis aliquãdo, ſed qui multo minori cruciatu, quam ſcirrhoſi fatigent, & citra hydrargyroſim melius tutiuſque guaiaci, & amuleti vſu profligentur: non neglectis topicis præſidiis, quæ attenuent, diſcutiant, ac ſiccent, articuloſque corroborent, fotus, litus, cataplaſmatis & emplaſtri ſpecie, quæ quum

antea

antea descripta sint, non est necesse repetere. Falsum est, quod à quibusdam tradi video, humorem, qui maligna congestione circum ossa colligitur, atque in tophos scirrhosos induratur, alias pituitosum, alias melancholicum, interdum etiam biliosum, aut sanguineum esse. Semper enim pituitosus existit, quod indicat curatio, quæ guaiacino decocto, & alexipharmaco, citra topicorum suppetias, fieri potest. His enim attenuata, liquata, absumptaque pituita, tophaceus tumor sensim minuitur, dum funditus eximatur, quum scirrhi à melancholico humore, aut bile vix vnquam radicitus tolli possint, & curatione eiusmodi sic exacerbentur, vt in cancrum immedicabilem degenerent. Interdum quidem pituitosa, interdum melancholica, aut biliosa existit noxia materia, quam natura vegetior è venis, & visceribus in inguina, ad bubonum, vel certe in cutem ad tuberculorum, scabiei, macularum, defluuii pilorum, aliorumq; cutaneorum affectuum generationem deponit & expurgat: verum hæc vix vnquam circum ossa in scirrhos concrescat, sed ea duntaxat, quæ labefactata partium solidarum coctione, maligna cõgestione circum eas sensim succrescit, quæ omnino alba, pituitosa, & frigida existit, velut & partes quarum censetur excrementum.

Qui descripta luis curatione, & remediis topicis opportune adhibitis, non discutitur scirrhosus tumor ossi adnatus, suppurare solet, nisi osseus est: ægre quidem in frigidis, facile vero ac cito in calidis & humidis naturis. Suppurationis autem ac cariei in osse iam contractæ fidissimum argumentum ex tactu petendum, qui scirrhosum to-

phum in pus emollitum, ſibi cedere deprehendit, & forte etiam in oſſe cauum notat. Accedit & aliud ſignum ex dolore, qui, quum non ita pridem acerbiſſimus eſſet, nulla forte adhibita curatione remiſit. His ergo notis ſcirrhoſo tumori ſuperuenientibus, ne putredo oſſiſque corruptio altius ſerpat, ſcalpello aut cauſtico medicamento, aut ignito ferro, puri ſtatim molienda via eſt, oſſiſque caries tandem ferro abradenda. Durus vero tumor, qui ſuprapoſita curatione diu continuata, ſenſim ac ſine moleſtia digeri poteſt, non niſi temerario conſilio chirurgia tollitur, velut & qui ſtatim ortus ſui initio, mollis eſt, vbi nec pus, nec alia materia puri reſpondens, ſed cruda pituita, & flatus inſunt, qui diuturna ſudorum profuſione, in vaporario tolerata, & topicis ex ſiccanti, attenuanti, ac digerenti materia, obſequuntur & obtemperant. Ignaris igitur, & lucro inhiantibus, qui multo cruciatu venereos tumores, in quib. nullum pus ſubeſt, temere inurere, aut ferro aperire ſolent, minime acquieſcendum. Eos diximus, qui neglectis alexipharmacis per hydrargyrum curantur, morbi reuerſione ſolere tentari, doloribus nocturnis ac nodoſis ſcirrhis præcipue moleſta: quæ ſymptomata, etſi guaiacinis potionibus & alexipharmaco, ita profligari ſoleant, vt æger prorſus expeditus & percuratus eſſe videatur: ſæpe tamen denuo reuiuiſcunt, germinantque, in aliis quidem poſt menſes aut annos aliquot, in aliis quotannis, quum reuerſiones quæ curationem per guaiacum & alexipharmacum conſequuntur, eadem ſemel repetita, ſic tollantur, vt nunquam poſtea recurrant. Cuius rei cauſa, ab hydrargyro petenda, qui tam alte venereum

nereum virus in partium ſolidarum ſubſtantiam inſerit, & obfirmat, tamque contumax reddit, vt ne repetita quidem ſæpius curatione, quæ luem recentem ſemel adhibita radicitus eximeret, prorſus euelli queat, tantum abeſt, vt hydrargyroſi denuo tentata deleri, extinguique poſſit. In his tam contumacibus, tamque ſæpe rediuiuis nodoſis tumoribus, dolore acerbiſſimo fatigantibus, ſæpe ſarçeparrillæ vim guaiaco ſuperiorem obſeruaui, atque adeo ſtrenuam, vt eius ſolius decocto diu continuato aut vere, aut autumno repetito, complures, quos dolorum & tophorum diuturnitas, aut frequens reuerſio ſic tabefecerat, vt nunquam reſtitui poſſe crederentur, prorſus tandem liberatos, atque perſanatos viderim. Ex iis qui tam crebro, dolorum ac tophorum reuerſione diſcruciati ſunt, vnum & alterum adnotaui, quibus magna ex parte, cranium putredine ſenſim exeſum, atque fruſtulatim tandem euulſum eſt, citra febrem effatu dignam. Adhibitis optimis quibuſque remediis topicis, non prius oſſis putredo cohiberi potuit, quam gliſcens occulta venerei veneni pernicies, ſolidis partibus impreſſa, tenui victu, & diu continuatis potionibus guaiacinis cum alexipharmaco, extincta ſit. Horum alter etiamnum ſuperſtes eſt, in quo ea capitis pars, quæ pilis tegitur, cranio orbata eſt, & quam mollem, ac pulſantem tactu deprehendas. Alterum vero quatuor annis ſalubriter exactis, capitis dolor quo loco pars cranii ſupererat, rurſum prehendit, nec multo poſt putredo, quæ non ſolum cranium, ſed etiam meningas, & cerebri ſubſtantiam vaſtans, ſordidæ ac miſeræ vitæ, quum ad cerebri ventriculos ventum

est, finem imposuit. Quinetiam alium vidi iam sexagenarium, qui quum triginta annos ab hydrargyrosi, nullo luis venereæ symptomate rediuiuo, cum vxore pudica salubriter vixisset, dolore tandem, ac nodo venereo, in humeri osse correptus est, à quo quum nullis auxiliis leuaretur, adhibito cauterio os carie ac putredine exesum inuentũ est, morsq; consequuta.

Cuiusdam etiam curationi interfui, quem post xx. annos, ab ea curatione, quæ per hydrargyrum fit, faucium vlcus repente inuasit, quod columellam, tonsillas, ac palati basim, celeriter depopulatum est, priusquam se lue olim laborasse fateri, ac remedia subire voluerit. Huic potus & sorbitiones per nares remeabant, velut fieri solet in aliis omnibus, quibus columella & palati basis vlcere periere. Vlcera tam fœda tamque serpentia, potionibus guaiacinis, alexipharmaco & gargarismatis persanata fuere, & æger xxv. diebus in integrum restitutus.

Nobilem fœminam superioribus diebus inuisi, cui sexto anno post hydrargyrosim dolor ad humeri os exortus est, ac tandem tophus, qui neglectis aliquot menses remediis, admoto cauterio suppurasse, & os carie ac putredine contaminasse compertus est, illæsis partibus vicinis, integraque cute: quod non multo post, serpente magis ac magis putredine, vna cum pure quotidie vel exire, vel educi videre licet: adeo vt duo duntaxat humeri extrema supersint, quum tamen vnicum in parte sit vlcus, quo se pus & ossis frustula expurgant. Alios complures, quibus vel in capite, vel in tibia, vel in clauiculis, vel in alia corporis parte, nodosos

scir-

ſcirrhos ſuppuraſſe deprehendimus, eadem curatione triginta aut quadraginta ad ſummum dieb. vſurpata, & remediis topicis, aliis vlceribus communibus, percuratos vidimus.

Atque, vt in pauca conferam, quemadmodum venereus tophus, qui recenti lui, aut recidiuæ, quæ curationem per guaiacum ſequitur, ſuperuenerit, ſæpe in calidis & humidis naturis, ſi diutius curatio differtur, ſuppurat, in biliosis vero rarius, in melancholicis autem rariſſime: ſic in illis quidem adhibita curatione cito ac facile: in his vero ægre ac multo tardius digeretur. Ad hæc in illis ſemel deſcriptis remediis omnino ſublatus vix vnquam, in his ſæpe reuertitur, præſertim ſi hydrargyroſis, quæ venenatam luis perniciem intro reprimit, prę-ceſſerit.

Quum autem tumor omnis venerȩus vel maximus, & duriſſimus, ſi ſine pure, & oſſis carie, aut dilatatione conſiſtit, traditis antea remediis, ſine cauterio, aut inciſione ſenſim emolliri, digeri, atque diſſolui poſſit, in eum neque ſcalpelli, neque cauterii vſus incidit. At ſi pus, aut oſſis caries ſubeſt, chirurgia quæ ab Hippocrate & aliis veteribus in abſceſſibus, & vlceribus, quæ cum oſſis carie conſiſtunt, præſcribitur, vna cum remediis internis ad luem deſcriptis, neceſſaria eſt. Iam vero ſi ſublatis omnibus luis ſymptomatis, tophus venereus cōtinuatis præterea integrum menſem remediis, non tollitur: ſiquidem doloris prorſus expers & inſtar oſſis durus, chirurgia & omnis alia curatio aliena & ſuperuacanea eſt. Forte enim oſſis ipſius ſubſtātia in tumorem diffuſa atque elata, nec digeri, nec in pus verti poteſt.

DE BVBONE VENEREO. CAP. VIII.

BVBO omnis inflammatio eſt, in adenum locis erumpens, maxime vero in ceruice, in aliis, & in inguinibus: quæ, ſi ſtatim augeatur atque ad ſuppurationem feſtinet, peculiari nomine Græcis phyma nuncupatur. Phygethlon autem, ſi inflammatio eryſipelatis, aut hoc illius ſit particeps. Sin paulatim contrahitur & increſcit, & ſcirrhoſior exiſtit, & curationi renititur, ſtruma noſtris, Græcis χοιρὰς appellatur.

Bubo alius ſimplex, alius malignus & venenatus: ſimplex febres conſequitur aut dolores partis alicuius, quæ fluxionem in adenes proritant.

Malignus alius peſtilens, alius venereus. Peſtilens febris peſtilentis veluti quidam eſt character. Venereus luem veneream alias veluti anteambulo, præcurſor & emiſſarius quidã præcedit & prænunciat, alias quaſi ſatelles comitatur. Eſt tamen quum ſine hac affligit & conſaneſcit. De quo (miſſis ſimplici & peſtilenti) quo vno tenore noſtra fluat oratio, diſſerendum eſt.

Eſt igitur bubo venereus inguinis tumor, qui nec ſponte intimoque vitio, nec vllo ſimplici attactu congreſſuve, aut corrupti aeris inductu, ſed impuro duntaxat concubitu contrahitur. Efficiens eius cauſa cenſetur, maligna & venenata quædam labes, quæ concubitu in pene primũ accepta, nonnunquam puſtulis, tuberculis & vlceribus ipſum conſpurcat, ſeque manifeſto prodit, antequam partium continuatione altius in corpus propagetur: nonnunquam vero integro adhuc pene clanculum

culum penitius ſeſe inſinuans, partes inteſtinas primum afficit fœdatque, nullis adhuc notis extrinſecus conſpicua. Quæ ſi exigua infirmiorque eſt, corpus vero ſanum & firmum, humorum vitium atque corruptela parua conſequitur, quam natura ſuis facultatibus tanquam copiis nixa, in partes externas, ac maxime in inguinum laxiora deponit, vnde bubonem venereum naſci contingit. Sin valde impurum ac cacochymum corpus non exigua veneni moles adoritur, tanta fit humorum deprauatio atque corruptio, vt parte in adenas ad bubonis creationem amandata, plurimum in venis aliiſque interioribus partibus ſuperet, quod in corporis habitum transfuſum, pilorum defluuium, maculas, tubercula, dolores indubitata luis venereæ ſigna proferat.

Non immerito autem diſputari hoc loco poteſt, diuerſane ſit ſpecie labes, quæ bubonem venereum ab ea, quæ luem veneream abſolutam inducit: an eam ſpecie quidem conſentaneam, ſola magnitudo diſtinguat. Equidem quum bubones ſæpe complures in inguinibus erumpant, ſummæ pernicaciæ naturæque malignioris, alias quidem vlcere & fœda gonorrhœa ſtipati, alias ſolitarii, quibus nulla lues ſuccedit, quanquam ex vrinis, ex plumbea & liueſcente facie, totoque habitu, & ex aliis complurib. ſignis quoquouerſum ſeſe vitium propagaſſe minime ſit obſcurum: contra vero penis vlcuſculum, aut exiguus bubo, & ad curandum expeditiſſimus, in firmo etiam & bene habito corpore in luem nonnunquam degeneret, veriſimillimum videri poteſt, venenatas qualitates, quarum altera bubonem ſolitarium, altera bubonem

lue ſtipatum progenerat, non ſola vehementia & imbecillitate diſſidere, alioquin quoties maligna illa & venenata labes impuro concubitu contra-cta, plurima ſe in corpus effudiſſet, ſemper in abſolutam luem, parua vero non niſi in bubonem erumperet. Quod tamen euentis quotidianis & crebris obſeruationibus tanquam aſſiduis & locupletibus teſtimoniis poteſt refutari. Nam & lues venerea leuiſſimis ſymptomatis nonnunquam diu, multumq; ſine bubonum inſultu exercuit, & fœdiſſimi bubones (etiamſi negligentius habiti) non ſemper luem intulerunt. Sed id forte ad particularem corporis cuiuſq; naturam ac præparationem, non ad venerei veneni maiorem infirmioremve perniciem pertineat, quæ non tam in humorum impuritate, quam in occulta quadam & inexplicabili corporis cuiuſquam luem aut recipientis, aut arcentis conditione & natura quærenda eſt.

Humor porro, in quo maligna illa & venenata qualitas ſedem habet, quique bubonis cauſa eſt continens, non purus eſt ſanguis, vt in legitima phlegmone, ſed magna ex parte pituitoſus & frigidior, quales omnes fere humores euadunt, quos huius veneni lues ſemel conſpurcarit. Ideoque in bubonum initiis, neque calorem manifeſtum, neque ardorem, neque pulſationes, neque diſtentiones vehementes (quæ in ſanguineis & bilioſis ſunt perpetuæ) notare eſt, niſi perquam raro.

Signis his innoteſcit, & à quouis alio earum partium tumore diſcernitur.

Impurus præceſſit concubitus, præceſſit & penis interdum tuberculum, nonnunquam vlcus, vel exorto bubone venereo quamprimum erumpunt.

punt. Huic se malo virulenta gonorrhœa sæpe attexit, non repente, sed paulatim fere adoritur, & iisdem gradibus adolescit, cum calore quodam, rubore & pulsu, si humor efferuescit, sine iis vero ac imprimis per initia, si frigidus existit. Neque diuturnos morbos, neque sine impuro congressu violentas exercitationes, quæ fluxiones in adenas proritant, consequitur, vt simplex.

Hic siue abscessu, siue insensili resolutione finitur, nisi rite curetur, neminem à lue tutum ac securum relinquit. Solet quippe venenata illa & perniciosa labes, dum tumor aut digeritur, aut expurgatur vlcus, in iecur ac partes primarias clanculum irrepere, illicque diu interdum delitescere, donec bubone percurato recollectisque in corpore excrementis, in extimas corporis partes cum illis effusa, vel pilorum prolapsu, vel maculis, vel tuberculis, vel nocturnis iisque diuturnis doloribus se prodat, idque maxime contingit quum ingens tumor ad suppurationem minime festinat, sed celeriter delitescit intro cursum inflectens: aut, si suppuret & abscedat, ad cicatricem non promouetur.

Curatio bubonis venerei incipientis duplicem (vt phlegmone) scopum habet: vnus, eius quod influxit, & aggestum est, sublationem: alter, eius quod illapsurũ est, interceptionem indicat. Constat tamen id, cuius affluxus est auertendus, neque frigidis, neq; astringentibus aut roborantibus vtiliter posse compesci: quod tamen in inflammationum initiis faciendum esse, publica lege iampridem receptum est. Sic enim venenum foris intro temerario consilio repelleretur, & is materiæ adi-

tus, quem natura ſapienter moliebatur, intercluderetur, quem aperire potius, atque promouere conueniſſet.

An vero catharticis & phlebotomia humor influens reuocari, & bubonis curatio maturari debeat, inquirendum. Sunt enim qui ratum firmumque habent, & vſu ſe exploraſſe profitentur, neq; purgationi, neque phlebotomiæ locum eſſe, antequam vel medicamentis, vel ferro, ad puris emiſſionem via ſit aperta. Qui ſecus faxit, non modo bubonis curationem retardauerit, ſed etiam ægrotum in luis venereæ periculum & diſcrimen coniecerit: veneficis ſcilicet humoribus, ex priuatis partibus ad publicas, ex ignobilibus ad principes traductis.

Quæ certe omnia in bilioſis ſanguineiſque bubonibus, qui vel celeriter maturantur, vel hauſto cathartico intro refluunt, laudauero: at quum pituitoſa aut melancholica materia, durum & pene inſenſilem bubonem effecit, vbi neque maturatio, neque reſolutio in propinquo eſt, neque recurſus ad interiora metuendus videtur, ſi plenitudine alterutra corpus tenetur, vtrunque vacuationis genus perneceſſarium exiſtit.

Quum enim veneni pernicie non modo pudenda & inguina, ſed ipſa etiam viſcera (è quibus eo depulſum virus eſt) perfuſa ſunt, quis tam cæcus, & in artis operibus adeo rudis, vt exiſtimet viſcerum totiuſque corporis cacochymiam impuritatemque, vna inguinis particula repurgandam? Itaque quum magna viſcerum eſt impuritas & illuuies, bubonisque craſſior materia tardius mota ſubſiſtit, in ipſis initiis ducere aluum, venam tundere,

dere, & per ſudores & habitus corporis excrementitium humorem digerere expedit, eatenus ne topicorum ſubſidia aſpernemur. Sic enim bubonis curatio, non modo tutior & breuior, ſed & totius corporis conſtitutio laudabilior euadet. Contra, qui neglectis purgantibus topicorum ſolummodo rationem habent, ſibi fortaſſe melius & ſplendidiori cum lucro conſulunt, ſed ipſos ægrotos conficiunt diutius, & grauiſſimis morbis paratiores relinquunt.

In ſanguineo vero & bilioſo bubone, qui ad ſuppurationem ſuopte inſtinctu feſtinat, vacuandi tempus poſt ſuppurationis expreſſionem & deterſionem expectandum eſt. Quod autem vacuationibus corpus in luis diſcrimen adduci conqueruntur & obiiciunt, ex iis quæ ſupra dicta ſunt, quæque ſequuntur, refellitur. Etenim ſi ea veneni pernicies, quæ luem infligit veneream, ab ea quæ vel bubonem venereum, vel gonorrhœam ſuſcitat, ſpecie diſtincta eſt, non autem ſola vehementia & imbecillitate, vt nonnullis placere video, qui fiet quæſo, vt vel purgatio, vel venæ ſectio, quæ luis materiam reſecant, illarum ſpeciem mutet, deprauetq; magis?

Deinde ſi ea, quæ bubonis venerei cauſa eſt malignitas, non inguina ſolum, ſed & venas maiores & corporis interiora peruaſit ſine luis venereæ diſcrimine, quomodo vel purgatio, vel phlebotomia ei luem excitandi facultatem, qua ante carebat, impertiat?

Aut etiam ſi eadem ſpecie labes ſit, & quæ bubonem, & quæ luem committit, quomodo & catharſis & phlebotomia, quæ interdum à iam con-

tracta, ſed duntaxat incipiente lue vindicant, nondum genitam, & tantum impendentem eam inurent atq; infligent? quoniam inter omnes conſtare arbitror, facilius eſſe aduenientem morbum abigere, quam iam admiſſum excludere.

Nihil eſt, quod è catharſi & phlebotomia ſibi metuant, quibus amuletum & guaiacinum decoctum in manu eſt ad ſudores aliquot diluculis exciendos, quibuſcum labes venerea quoquouerſum in cutem diffuſa, vel expiret, vel extinguatur, quod me longo vſu exploraſſe, eaque arte impendentem luem ſecuriſſime anticipaſſe, profiteor.

Quoniam igitur neque ducta aluus, neq; miſſus ſanguis, corpus bubone affectum in luis diſcrimen & calamitatem adducit, ſed ab ea imminenti ſuſpectaque ſecura præcautione, modo alexipharmacum & guaiaci decoctum ad ſudores eliciendos aliquot matutinis exhibeantur, potius eripit, accerſitus ad bubonis curationem, vna opera & quidquid iam genitum eſt atque congeſtum profligabis, & quidquid futurum eſt, anteuertes, maxime in frigidis naturis, in quibus bubo venereus neglecta totius corporis prouiſione, longiſſima ſolet percurrere tempora, luemque tandem infligere. Nam in calidis (vt iam dixi) differre præſtat, donec pus facto emiſſario aliquandiu emanarit. Id autem conſequeris ſi purgato corpore, miſſoque ex alterutra vena interna ſanguine, opiatæ iuſta doſis quotidie mane voretur, hauriaturque guaiaci cremor, vt in cubili corpus inſudet aliquot diluculis.

Sed antequam ad curationem accedam, eorum expendere ſentētiam placet, qui neglecta catharſi,

tantum

tantum aluo per clysterem subducta, sanguinem non è cubito, sed ex poplite vel malleolo in plethoricis etiam detrahendum contendunt, nimirum vt ipsi sentiunt, sic è visceribus & venis maioribus in partem affectam & ignobilem materia virulenta pellicitur, quæ si in interiores partes secta in brachio vena raperetur, suspicionem propagatæ non repressæ, amplificatæ non resectæ luis iniiceret.

Quod bubonis pestilentis curatione constabiliunt, qui, si in inguine emerserit, poplitem aut malleolum: sin in ceruice aut axilla, brachiorum flexum secant, quasi sit in omni venenato morbo præcipuum curationis caput, quam longissime à corde præstantissimisque partibus, humoris malignitatem abduxisse.

Quinetiam Galeni sententiam citant, qui de venæ secandæ delectu præcepta describens, partes, quæ supra renes sunt, vena in brachio secta exonerari prodidit, quæ vero infra hos sitæ sunt, his apertis quæ vel in malleolo, vel in poplite sunt conspicuæ. Renes inter vtriusque ambigere, & vtriusque sectione, pro variis morborum temporibus, adiuuari. Hæc quam vim habeant, accuratius discutiamus. Primum quidem si venarum maiorum inest plenitudo, eam minime per tenues exilesq; poplitis aut malleoli venas, sed per sectam in propinquo loco amplam venam, è qua sanguis multus facile prompteque effluat, esse demendam, iampridem & pronunciatum & receptum est. Superest igitur reuulsionis aut deriuationis causa, qua venæ in poplite aut malleolis secentur. At vero si qua venenati humoris sursum repentis reuul-

ſio aut deriuatio, luis impendentis metu, tentanda eſt, eam in partem bubone obſeſſam ignobilem, & venerea contagione iam inquinatam, dummodo ſit capax, nec metus ſit palyndromes, quam in ſanas molliri multo præſtat. Quorſum enim qui in inguine redundant humores, venereaq; labe corrupti ſunt, in cruris aut tibiarum venas ſectione exhauſtas, & veneni expertes pertrahemus? Itaque ſi copia peccant venarum ſucci, ſecta, vt dixi, in cubito vena minuendi: ſin qualitate moleſti & naturæ graues exiſtunt, purganti medicamento per aluum ſunt excernendi.

Hi vero, qui ſua congeſtione inflammationem pepererunt, aut protinus digerendi, aut, ſi obtineri id non poteſt, maturandi, vt emiſſario patefacto, vel pus ſua ſpõte excidat, vel exprimatur. Nam qui ſecta malleoli aut poplitis vena, è viſceribus veniſque maioribus humorum curſum, impetumque in inguina impendentis (vt dictitant) luis metu conuertunt, dum partem affectam & inflammatam, noua fluxione, nouaque ſarcina impediunt & onerant, eum humorem, qui iam venereo veneno ſcatebat, è bubone in cruris & tibiarum exhauſtas venas proliciunt ac diſpergunt, in quibus reliquus non minus ad luis procreationem momenti habiturus eſt, quam ſi in ipſo inguine reſtitiſſet.

Peſtilentis quidem febris pernicies, ſi magna ex parte à corde (cui peculiariter bellum indixit) in partem ignobilem à viſcerib. longe diſtantem abducitur, ægrum vix interimat. At minimum luis fermentum, ſi vel extremo in pede aut digitulo ſe impegerit, pares incurſiones (niſi mature itur obuiam)

uiam) ac ſi penitiori alicui parti inſideret paremque ſtragem, licet paulo ſerius edit. Argumento ſunt obſtetrices, quæ hac lue infectis parturientib. opem ferentes, non raro à digitis forte exulceratis: & nutrices mammam præbentes pollutis infantibus, quæ à papillis ſæpe luem contraxerunt. Non vt qui ab humorum plenitudine, aut ſimplici eorum putredine fiunt morbi, ſic lues venerea inquinatorum humorum reuulſione aut deriuatione tollitur: ſed ſola eorum vacuatione relictæque in partibus perniciei extinctione. Tutiſſimum igitur ſic ac expeditiſſimum, in eo bubone, qui ad ſuppurationem haud properat, ſi plenitudo ineſt, vena in brachio ſecta, eam curationis initio diminuere: ſin vero nulla inſit, à venæ ſectione abſtinere ac purganti medicamento vti. Nam quod illi verentur, ne ea illic reſerata vitioſi humores ex affecto inguine in iecur venaſque maiores transferantur: ſiquidem inerat plenitudo, fruſtra ſe animo angunt ac cruciant. Preſſa enim natura & ſanguinis multitudine pene obruta, libētiſſime ſe exonerat, nec alimentum, quo copioſiore fruitur, aliunde prolectat. Sed de his iam ſatis, ad id quod inſtituimus, veniamus.

Si recens ortus venereus inguinis tumor celeriter & ſuppurat & percuratur, vlcere cicatrice obducto & purgato corpore, ſat erit aliquot diluculis amuletum præbere opiatæ forma. Sic enim non à ſuſpicione modo, ſed à luis inuaſione æger vindicabitur.

At ſi ingens tumor vel ſolitarius, vel penis vlcere aut gonorrhœa virulenta ſtipatus, lentiſſimo ac tardiſſimo progreſſu ad ſuppurationem aſpi-

ret, præcautionis cura & ſolicitudo augenda eſt.

Guaiaci igitur, aut, ſi æger eſt moroſior, ſarçeparrillæ decoctis & amuletis ſudores dies minimũ decem, longiſſimum quindecim aut viginti mouendi ſunt, vt omnis quæ ex bubonis malignitate & contumacia nata erat luis ſuſpicio, eluatur. Præſtiterit autem ſemel die, quam bis, mane quam veſperi hauſto guaiacino decocto in cubili inſudare, vt æger reliquum diei vel negotiis, ſi neceſſe erit, vel iucundis ſtudiis tranſigat: ita tamen vt interim de conſuetis cibis tertias detrahat, & diluto guaiaci, vel ſarçeparrillæ decocto vtatur in paſtu.

Leuiſſimis hiſce præſidiis frigida, craſſa, lentaque bubonis materia incaleſcens & attenuata, breui vel abſcedet, vel digeretur, diſſeminatumq; per vniuerſum corpus virus, cum ſudoribus expirabit: vt ſuadeam in omni contumaci bubone iſta remedia arripere, ſi certa, tuta, & breuis curatio expetetur.

Dum hæc fiunt, parti etiam eſt prouidendum, cuius maxime cauſa curatio eſt inſtituta. Itaque ſi in alto inguine tumor deliteſcit glandulam comprehendens, cuius preſſu ſolo ſit conſpicuus, obtuſo admodum hebetique doloris ſenſu, ſi impurus præceſſit concubitus, qui luis aut bubonis metum intulerit, hunc foras euocare tentandum hocce modo:

℞ Olei liliacei & chamæmeli, œſipi, ſingul. ℥ ß. pro embrocha partis dolentis bis die, & ſuperponatur lana ſuccida.

Quibus, ſi non ſatis poſt biduum aut triduum foras erumpat frigidus & craſſus humor, ad fotum

tum eſt tranſeundum, quo validius incaleſcat, tenuetur, & in cutim euocetur. Subeunda etiam vehemens exercitatio, cibis vtendum calidis & attenuantibus, alliis, cepis pipere conditis, ſinapi vino generoſo moderate diluto.

℞ Rad. altheæ & liliorum, vtriuſque ℥ ij. rad. acori helenii, ſem. lini fœnigræci, aniſ. & fœnicul. ſingul. ℥ ß. maluæ, violarum, parietariæ, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, artemiſiæ, ſingulorum M. j. Includantur omnia ſacellis, qui in æquis partibus aquæ & vini aliquantiſper ferueant, dein foueatur tumens particula mane & ante cœnam.

A fotu deterſo loco vnguentum inducatur huiuſmodi:

℞ Gummi ammoniaci liquati in aqua vitæ & aceto ℥ j. fermenti acris ℥ ß. olei liliacei chamæ. & anethi ſing. ℥ ß. adipis anatis & anſeris, vtriuſq; ℥ j. fiat linimentum.

Interdiu noctuque emplaſtrum inſideat huiuſmodi:

℞ Gummi pini ℥ j. ammoniaci emolliti in aqua vitæ ʒ vj. galbani liquati in vino albo ℥ j. ß. emplaſtri diachylonis ircati ℥ ij. hermodactyl. pul. ʒ ij. ß. ladani, ſtyracis calamitæ vtriuſque ʒ j. ß. olei irini quantum ſatis ſit, fiat emplaſtrum.

Continuato per dies aliquot horum auxiliorum vſu, ſi tumor non ſatis ſe prouexerit, admouenda eſt ſine ſcarificatu cucurbitula. Ab hac vero primũ fouere, dein illinere partem, poſtremo paulo ante deſcriptum emplaſtrum aliudve virib. proximum ſuperponere conueniet. At ſi tumor augeſcat quidem, ſed digitorum, preſſu durus & renitens ſentiatur, adhibendum erit cataplaſma poſt fotum

& litum, quod impactam crassam materiam simul emolliat, attenuet, digerat, & ad suppuratum instiget.

℞ rad. altheæ, liliorum, helenii, singul. ℥j. ß. sem. lini & fœnigræci, vtriusq; ℥j. foliorum maluæ, violariæ, altheæ, parietariæ, chamæmeli, meliloti, anethi, cucumeris asinini singulorum M. j. Coquantur in aqua, tundãtur & incerniculo transmittantur. Tum adde duo alliorum capita, duasq; cepas sub prunis coctas, sigilli mariæ & radicis bryoniæ, vtriusq; ℥iij. fermenti ℥j. croci ʒj. olei anethi & liliorum vtriusq; ℥j. ß. axungiæ suillæ veteris q. s. fiat cataplasma.

Quorum omnium, si irrita erunt opera, ita vt nec durities rosoluatur, nec materia bubonũ maturescat, alio cataplasmate eam remollire, & in halitum ac perspiratum deducere annitendum erit.

℞ Sigilli mariæ crudi ℔. ß. rad. bryoniæ coctæ in aqua parietariæ ℥iiij. croci ʒj. axungiæ suillæ veteris ℥vj. Si emplastrum magis arridebit, esto huiusmodi:

℞ Gummi pini ℥j. ammoniaci remolliti in aceto ℥j. ß. rad. ireos florentiæ & hermodactyl. vtriusque ʒj. ß. emplastri de mucag. ℥j. subigantur simul, & fiat emplastrum.

Hæc dum molimur in affecta parte, sexto quoque die corporis totius vacuatio repetenda, sudorque quotidie mane eliciendus, tenuis & exiguus cibus adhibendus. Nonnulli induratos adenas, si nec relaxantibus, nec mollientibus, nec attrahentibus fastigiantur, aut se exerant, cauterio aperiendos esse ducunt, ne virus in interiora remeans, luis occasionem subministret. Quod tametsi haud in-

signe

ſigne corpori detrimentum afferat, & in hominibus qui ſuæ ſpontis ſunt, & cura negotiorum liberi, tentari poſſit: graue tamen, ſordidum moleſtumque eſt, ſæpeque nec corpus à lue, nec glandulam à duritie vindicauit. Erit vero multo tutius, eos apozematis guaiacinis multum continuatis & expoſitis antehac remediis, in perfectam ſanitatem reducere.

At vero ſi ſtatim initio emergentis bubonis nõ glandulam modo, ſed etiam ſuperpoſitam cutim tumor conſpicuus & effatu dignus, non admodum durus obſidet, eique adhæreſcit: vel quum initio paruus & obſcurus eſſet, mox à fotu & embrocha increſcit, ac dolore torquet, vt materiam tenuem & calidam ſui cauſam agnoſcit, proditque, ſic breui vel digeretur, vel ſuppurabit. Et quo quiſq; bubo crudior, renitentior minoriſque doloris atque inflammationis erit particeps, eo longior ac prolixior eius curatio futura eſt. Hic igitur à ſuperiore & propoſita longe diuerſa curandi methodus tenenda eſt.

Primum enim mollientia & digerentia ita confundenda, vt mollientium vis ſuperet, his vero, ſi tumor increſcit, futurum abſceſſum portendit, & ſignificat mollientibus emplaſtica & ſuppurantia eſſe permiſcenda: ſin vero decreſcit, & dolor remittit, reſolutionis ſpes affulget, & in mollientibus & diaphoreticis perſiſtendum.

Poſtulat autem partium natura frigidior, humoriſque malignitas, ea quæ in digerentium aut ſuppurantium ordine vires habent eximias & nobiles, quorum materia è propriis fontibus facile deprometur. Adſcribam tamen vnum atque al-

terum exemplum in tyronum gratiam.

℞ Rad. altheæ & liliorum rad. cucumeris asinini, singul. ℥ j. foliorum acetosæ, maluæ, violariæ, singul. M. j. Coquantur dum contabescant, tundantur & cernantur, dein adde butyri recentis, axung. suillæ veteris, vtriusque ℥ iij. farinæ, lini, fœnigræci & hordei, singul. ℥ ß. rad. bryoniæ in lacte coctæ ℥ iiij. olei liliorum & chamæmeli, vtriusq; q. s. vt fiat cataplasma.

Cataplasma suppuratorium & anodynum.

℞ Medull. pomorum coctorum ℥ iij. foliorum acetosæ coctorum sub cineribus cum butyro recente salis experte ℥ ij. rad. cynoglossi crudæ ℥ iiij. farinæ triticeæ in vitellis quatuor ouorum solutæ ℥ j. axungiæ suillæ veteris q. s. fiat cataplasma.

Aliud suppurans paratu facile, præstantissimum.

℞ Galbani ℥ j. gummi ammoniaci ℥ j. ß. dissoluantur in aqua parietariæ & colentur, dein adde vnguenti basilici ℥ iij. farinæ triticeæ ℥ ß. rad. cynogloss. crudæ ℥ iiij. fiat cataplasma.

Si cui cataplasma interdiu gestare graue & tædiosum sit, eo mane sublato & deterso loco emplastrum imponendum.

℞ Emplastri diachylonis, emplastri de meliloto, vtriusque ℥ j. gummi pini ℥ j. ß. gummi ammoniaci liquefacti aqua vitæ ℥ j. galbani ℥ ß. rad. ireos florentiæ & hermodactyl. pul. vtriusque ʒ j. fingito arte emplastrum, addendo olei irini momentum, si opus erit. Mollit, attenuat, & leuiter digerit induratos bubones, sed non instrenue tamen

eos

eos maturat ac concoquit, qui in halitum digeri nequeunt.

Alind ad ſuppurandum efficacius.

℞ Gummi ammoniaci in aceto remoll. galbani vtriuſque ℥ j. ß. vnguenti baſilici ℥ ij. hermodactyl. pul. ʒ j. ceræ parum, ſi opus erit, fiat emplaſtrum.

Neque vero metuendum eſt (quod vulgus aſſolet) ne ſi tumor iſtorum ope digeratur & expiret, humorum labes corruptela & venefica pernicies intus reſtitans atque remeans ad viſcera, luem veneream & pleraque inſuper incommoda referat. Siquidem attrahentia & digerentia omnia calida quum ſint, nihil in aduerſum reiiciunt, ſed foras euocant, idque multo quam ſuppurantia præclarius. Quin & in antidotis, quibus vtendum eſſe præcepimus, tam ſtrenua eſt facultas & efficientia, vt ſiue digeſtione diuaneſcat, ſiue maturetur bubo, nihil grauius aut periculoſius impendeat. Sed quoniam perſæpe tam frigida tamque intractabilis eſt bubonum materia, vt neque diaphoreticis, neque ſuppurantibus edomari poſſit: hîc ſummum ſtudium in apozematis ſudatoriis & in amuletis collocandum eſt, vt ſi digerentibus & maturantibus nihil profectum eſt, abſterſa ſaltem & ſudoribus elicita pernicies à luis incommoditate reddat ſecuros.

Genitum iam pus vel ferro, vel vrenti medicamento emitti debet, deinde reliqua omnia, quæ ad purgandum & implendum vlcus, quæque ad cicatricem inducendam pertinent, ſuo ordine perſequenda. Quod ſi forte cacoethes malique moris vlcus remedia vulgaria contempſerit, aut ſi eius la-

bra & partes circumſitæ occalleſcunt, ſi quidem corpus reliquum etiamnum erit impurum, adhibenda ex interuallis purgatio, ſollicitanda ſudorum per guaiacum & amuletum profuſio, ſi initio vel neglecta, vel in progreſſu præpropere intermiſſa eſt, atque interim quæ obduruerint, fotu & cataplaſmate emollita, bis terve die aqua ſublimati elui, deinde admoto mercurii puluere quod ſatis erit, abſumi exedique oportet. Totum denique vlcus aqua ſublimati, & vnguēto naturæ accommodato tergendum implendumq; fuerit.

At ſi valet reliquum corpus, ſi non alte vitium penetrauit, vt hydroticum guaiaci decoctum vtile & amuletum neceſſarium eſt, ſic frequens purgatio ſuperuacanea cenſeri debet. Victus eſto tenuis, ſiccans & enchymus, qualis ad luem venereā præſcriptus eſt. Exercitatio, ſi feruida ſit fluxio, dolorque maximus vel nulla, vel moderata eſſe debet: ſin craſſa & frigida ſit materia, vehemens, atque interdum etiam immoderata, quo humor incaleſcat.

DE VIRVLENTA GONORrhœa. Cap. IX.

SCortatores hoc ſeculo exercere cœpit aliud quoddam inauditū morbi genus gonorrhœæ finitimum, quod idcirco fœdam virulentamque gonorrhœam appellarunt. Eſt autem virulentæ cuiuſdam materiæ per penem profuſio, quæ in proſtatis ortus ſui initium habet, & externam cauſam, atque (vt vulgo nominant) prophaſim ab amatorio & impuro concubitu ſortitur.

Quum in venereo congreſſu ductus penis, totiuſque

tiuſque corporis, ac potiſſimum partis obſcœnæ pori & meatus ſe expanderint, ſi quis ab inquinato ſcorto vapor ſublatus, his viis in vaſa ſpermatica, in teſtes, in proſtatas perrexerit, eorum conſtitutionem ac habitum naturalem peruertit & conſpurcat, imprimiſque laxas & humidas proſtatas ſuæ malignitatis labe reſpergit, atque inficit. Quo fit, vt quicquid eo poſtea delabitur, in tetrum fœdumque virus album aut ſubflauum degeneret ac corrumpatur, quod dormientibus iuxta ac vigilantibus & inuitis extillat, alias cum moleſtiſſima penis tentigine, alias ſine hac, quum virus acrimoniæ atque ardoris minimum concepit. Fit enim moleſtiſſima illa penis tentigo, quæ ſubtentæ chordulæ ſpeciem laborantibus adfert, dolorque acerbiſſimus ardore atq; acrimonia erumpentis materiæ, quam vel in vaſis ſpermaticis, vel in proſtatis phlogoſi laborantibus contraxit.

Vt enim cum in diabete per renes trāſmiſſa traiectaque vrina exarſit, per veſicæ ceruicem, licet integram ſine punctionis & morſus ſenſu minime tranſire poteſt: ſic profecto in virulenta gonorrhœa putre malignumque ſemen, aut alia quæuis acerrima materia, vbi in ſeminariis vaſis aut proſtatis incaluit, vix queat ſine ardoris & acerbiſſimi doloris ſenſu per penis meatum excidere.

Gonorrhœa virulenta ſi negligitur, venenata labe ſeſe altius inſinuante, in veneream calamitatem fere deuoluitur ac propagatur. Quinetiam virus in proſtatis tantum ardoris & acrimoniæ concipit, vt veſicæ ceruicem, & ductum penis in tranſitu vellicet, atque interdum exulceret, vnde dyſuria, ſtranguria, aliaque prope innumera morbo-

rum incommoda exortis hyperſarcomatis origi-nem trahunt. Sin temerario conſilio præter ratio-nem ſupprimitur, pure ſurſum migrante atq; com-pulſo manifeſta phlegmone colligitur, alias qui-dem circa teſtem in epidymide, quæ digeri con-ſueuit, alias in perinæo, quæ tandem ſuppurans aperta aut dirupta cute, purulentam materiã pro-fundit. Temerariæ autem ſuppreſſionis cauſa, vel ad equitationem, vel ad exercitationem immode-ratam & ſuccuſſionem, vel ad aſtringentium me-dicamentorum vſum ſemper fere reiicienda eſt.

Curationis ſcopi tres proponi ſolent: primus idoneam victus rationem dictat ac præſcribit: al-ter humoris in partem inflammatam ex vniuerſo corpore per venas & arterias, quæ ſecundum in-guina ad ſcrotum perreptant, reuulſionem ac va-cuationem molitur: tertius genitam in vaſis ſemi-nariis ac proſtratis affectionẽ prauam, quæ puru-lentam materiam quotidie progenerat, coercet & extinguit.

Victus nec tenuis, nec plenus eſto. Ille enim bi-lioſos humores magis magiſque inflammat, & cum dolorum acerbitate incendit. Hic & corpus oppri-mit, & morbo materiam ſubminiſtrat. Qualitate autem refrigeret & temperet. Frequens igitur v-ſurpetur ſorbitio, è carne vitulina, borragine, bu-gloſſo, pimpinella, foliis violariæ & radicibus al-theæ parata. Nec omittatur nunquam ſatis lauda-tum hordeatum. Salſa vero & aromatibus condita maxime deuitet, quemadmodum calida & acria, velut cepas, allia, ſinapi, reliquaq; eius claſſis.

Potus eſto ptiſana vulgaris, vel hordei decoctũ, vel vinum abunde dilutum. Omnes animi pertur-

bationes

bationes fugiendæ, nulla exercitatio vehementior ſubeunda. Venus immoderata nonnullis profuit, profuſa cum ſemine pernicioſa labe, quæ nondum in partium ſubſtantiam altius inſederit, quoniam tamen vndique humores in affectam partem rapit, & phlogoſim irritat, omniaque alia huiuſce morbi ſymptomata exaſperat, intermitti debet, donec extincto veneno repreſſoq; ardore inflammatio temperetur.

Ita inſtituto victu, primo quoq; tempore redundantia in corpore excrementa, medicaměto quod vrinæ, renum, ſeminiſque vias leniat ac refrigeret, exturbanda ſunt, quo in genere primas tenet caſſia, deinde catholicum.

Quæ non niſi ſummo cum cruciatu, & vehementiſſima tentigine virulentam materiam reiicit gonorrhœa, venam ſecandam hortatur, ſi alterutra plenitudinis ſpecies moleſta eſt. Deligere autem oportet axillarem alterutrius cubiti, è qua ſanguine multo detracto, totius corporis habitum prompte refrigerari, & humoris in male affectam partem ruentis reuulſionem fieri, manifeſtum eſt. Si ſanguinis adſit penuria, eius detractio noxia, nedum ſuperuacanea ducenda eſt. Ab iis ad affectam partem veniendum, dandaque opera, vt in ea contracta labes maligna deleatur, & extinguatur phlogoſis eius ſoboles hiſce remediis:

℞ Mucag. ſem. pſylii extractæ in aquis roſ. & plantag. ℥ j. paſtillorum albi raſis cum caphura & opio ʒ ij. olei roſati loti in aceto vnguenti albi vtriuſq; ℥ j. caphuræ ʒ ß. fiat linimentum pro lumbis & perinæo, vtroq; diei crepuſculo.

Sunt qui ſolum vnguentum album cum caphu-

ra & opio vſurpent, prudenti ſane conſilio. Alii vnguentum roſarum Meſuæ adhibent minori profectu:

℞ iiij. ſem. frigidorum maiorum mund. ſingulorum ʒ ij. ſem. papaueris alb. ʒ j. amygdal. dul. in aqua frigida maceratas & mund. 25. numero. Cõtundantur, dein affunde decoctionis ſequentis ℔. j. ß. miſce & colo traiice. Cap. ℥ iiij. pro doſ. ſeſquihora ante paſtus. Renes ſeminis vrinæque ductus refrigerant leuiter extergent & contemperãt.

℞ Hordei integri p. xij. glycyrrhizæ contuſæ, rad. altheæ & graminis ſingulorum ℥ ß. fol. maluæ violarum & plantag. ſingul. M. j. Coquantur in aquæ puriſſimæ ℔. ij. ad ℔. j. ß.

Vel ſic:

℞ Sem. hyoſciami ʒ j. ſem. papaueris albi ʒ j. ß. ſem. lactucæ ʒ j. ſem. melonum, mand. ℈ ij. caphuræ ʒ ß. fiat maſſa cum mithridatii ʒ j. & mucag. pſylii extracta in aqua parietariæ. Cap. p. iij. aut iiij. pro doſi quotidie mane donec tentigo & dolor remiſerint, dein ſuperbibat ℥ iiij. decocti ſuprapoſiti. Quum in reddendo lotio dolor vrget, in exulceratum penis meatum refrigerans, tergens & ſiccans decoctum ſyphone bis quoque die iniiciunt. Sed hæc medendi ratio virulentam materiam ſurſum repellens, atq; gonorrhœam præpropere cohibens plerunque moleſtiſſimam in teſte inflammationem parit. Lac tamen recens mulctum, aut decoctum aliquod leniens, ſiccans & tergens citra morſum indi poteſt. Terebinthina veneta, huiuſce morbi initio data primarum venarum ſordes in affectam partem impellit, ſecumque deducit, & calore atq; acrimonia phlogoſim exaſperat. At quum

ardor

ardor & tentigo remiserunt siccando, tergendoq; prodest.

℞ Terebinthinæ venetæ ℥ ij. ß. aut ℥ iij. eluito in succo plantag. datoque in cochleari cum syrupo de althea, vel capil. ven. additur interdum caphuræ ℈ j.

Quum ardor prorsus remisit, morbusque iam abiit in vetustatem, nec terebinthina eluenda fuerit, nec admiscenda caphura, sed rhabarbarum potius, quod tergendo siccandoque prodest, & aluum ducit.

℞ Terebinthinæ venetæ ℥ ij. ß. rhab. pul. ℨ. j. aut ℨ j. ß. misce & præbeto duabus saltem horis ante cibum mane semel sexto quoque die, dum purulenta sanies sistatur.

Cineris siliquarum fabacearum vncia, aquæ parietariæ tepentis libra maceratur horis quatuor, dein limpidissimum lixiuium colo transmittitur, adduntur que syrupi de althea ℥ iiij. vt compositi medicamenti quotidie ℥ iiij. propinentur duabus horis ante cibum. Renes & reliquas vrinæ vias terget, & obstructione liberat, inueteratam gonorrhœam siccando & detergendo plane profligat: recentem exasperat, nisi plantaginis stillatitio liquore cinis maceretur, & loco syrupi de althea violaceus, aut è limonibus adhibeatur.

℞ Aloes optimæ ℥ j. cretæ, succini rad. gentianæ, aristolochiæ rotundæ, rad. dictamni, myrrhæ optimæ, singul. ℨ j. mithridatii ℨ j. ß. terebinthinæ venetæ ℨ j. fiat omnium massa, addendo syrupi de althea quod satis erit. Inuoluatur aluta. Cap. pilul. iiij. pro dos. alternis dilucul. tribus horis ante epulas.

Nulla tam peruicax gonorrhœa occurret, quam hoc remedii genus non ſuperet & euincat, ſi tentigine & dolore conquieſcentibus arripiatur, ac diu continuetur. Sed videndum ne diuturnum ceruicis veſicæ vlcus nobis imponat. Ex hoc enim, curata interdum gonorrhœa, perinde atque è proſtatis per gonorrhœas diuturnas, purulenta materia aliis in totam vitam, aliis donec iuſta curatio adhibita ſit, ſtillare, & induſiū ægri commaculare conſueuit, quæ gonorrhœam ementitur. Sed hoc longe aliam curandi rationem expoſcit, & certis ſignis diſcernitur.

Si forte vel initio neglecta, vel oſcitanter curata gonorrhœa in longius tempus produci videatur, deſcriptis catapotiis in aliud tempus dilatis, vtile ſit aliquot diluculis ſudores hauſto guaiacino cremore vorataque opiata promouere. Sic enim luis alioqui formidandæ & impendentis omne diſcrimen anteuertitur.

Emplaſtrum Iohannis Vigonii cum mercurio, vnguentaque omnia ex hydrargyro, quæ empirici in huiuſce morbi initiis perinæo & inguinibus adfricant, idcirco reiicienda, quod virulentam materiam, vnde lues originem habeat, intro pellant ad viſcera conſilio admodum temerario.

DE VLCERE PENIS ET VEnerea hyperſarcoſi. CAP. X.

QVÆCVNQVE neglecta, aut etiam adhibitis remediis non prorſus deleta fœda gonorrhœa in vetuſtatem abit, in penis meatu & veſicæ ceruice carunculam ingenerare, vrinæque difficultatem tandem parere ſolet. Etenim acris & viru-

lenta

lenta ſanies, quæ per diuturnas gonorrhœas è proſtatis in penis meatum continenter ſtillat & illabitur, non modo ipſius ductum in tranſitu ſenſim atterit, & exulcerat, ſed ſæpe etiam veſicæ ceruicem.

Hinc igitur vlcera in ceruice veſicæ, & in meatu vrinario, aut in alterutro relinquuntur: vnde (niſi coerceantur) quotidie ad extremum vſque ſenium purulenta materia exudat, quæ induſium commaculet, atque turpiter conſpurcet: & in quibus caro excreſcens carnoſum tuberculum proferat. Quanquam & aliæ non paucæ cauſæ numerando perceнſeri poſſunt, quæ penis vlcus atque caruneulam accerſant citra obſcœnam gonorrhœam. Acris enim & mordax ſanies puſve è renibus in veſicam cum vrina illabens, illius ceruicem aſſiduo tranſitu nonnunquam exedit atque exulcerat, perinde ac virulentæ gonorrhœæ materia: vrinæ etiam limpidiſſimæ, ſed acres & præcalidæ per diabeten redditæ, nō raro eadem incommoda accerſere viſæ ſunt, veluti & arenularum aſſidua profuſio, & calculus veſicæ ceruici incumbens, & tumor in ceruice veſicæ ad ſuppurationem perductus, ſed gonorrhœa venerea omnium frequentiſſima ac peſſima cauſa exiſtit.

Fidem ſuperat ac paradoxum eſt, quod à quibuſdam literis proditum video, craſſam pituitam è capite per renes in veſicam illabi, quæ peni vlcus & hyperſarcoſim inurat, nullæ enim viæ ſunt cerebro cum renibus communes, quibus craſſa illa pituita in veſicam procumbat. Contracti in ceruice veſicæ aut penis meatu vlceris argumēta ſunt, frequens emictio, dolor in reddendo lotio excru-

cians, pus album & crassum è pene ante emictionem effluens.

His igitur signis post gonorrhœam comparentibus vlcus in meatu vrinario contractum intelligitur, cuius acceleranda est curatio, antequam in eo vel caro supercrescat atque luxuriet, vel crassa sordes in callum obdurescat, qui stranguriam dysuriam, ischuriam accersit: nonnunquam etiam inflammationem, gangrenam, & mortem præmaturam. Interdum ceruicis vesicæ & penis vlcera tam alte colem exedunt atque excauant, vt foras emergant in summam cutem, illacque vrina profluat.

Vt igitur vlceri mature occurras, antequam vel penem erodat, vel caruncula aut callo obducatur, victus instituendus, qui flatus & cruditatis sit expers, quique omnium humorum atque vrinæ acrimoniam temperet. Cruda omnia interdicenda, velut etiam præcalida, salsa, acria, & aromatis condita, & quæcunque sanguinem & humores adurunt. Potus esto hydromeli valde aquosum pastus initio, in cuius vicem hordei decoctum, aut ptisana vulgaris æstate substitui poterit in biliosis naturis, velut & piraceum aut pomaceum purum ac pellucidum satisque defæcatum concedi poterit, & vinum tenue extreme dilutum.

Frequens sit vsus enematum, quæ materiam noxiam in vrinæ vias contendentem in aluum reuocent & expurgent. Crebra etiam adhibeatur purgatio, modo per cassiam, alias puram & impermistam, alias cum rhabarbaro, modo per catholicum aut per aliud leniens, tergens, & blandum catharticum, quod omnem sanguinis impuritatem atque obstru-

obstructionum materiam in aluum deriuet. Hyeme, si sordidum vlcus est, catapotia ex myrrha & radice gentianæ cum aloes octuplo, & syrupi violati momento recte cibo præmittuntur ex interuallis. Sed in calidis naturis semina refrigerantia inserentur.

Topica remedia sunto, decoctum tergens, vnguentum detergens & siccans, & quum satis detersum vlcus erit, aqua aluminosa vnguentum citra morsum siccans, & cicatricem inducens.

℞ Foliorum saniculæ, nicotianæ, absynthii vulgaris, verrucariæ, equiseti, agrimonii, centaurii minoris, hyperici, rosarum rub singulorum M. j. Lupinorum contusorum, ℥ ß. plantag. M.j. ß. fiat decoctum ad ℔. j. ß. In quo colo traiecto diss. syrup. rosarum siccarum, & de absynthio vtriusque ℥ j. ß. Mel rosaceum melius terget, sed nimium mordet ac exasperat penis & vesicæ vlcera, nisi valde sordida sint, aut corpus durum & obtuso sensu præditum, in quibus non modo mel loco syruporum, sed etiam aloe, myrrha & radix aristolochiæ commodissime adhibentur.

℞ Tutiæ præparatæ, lapidis calaminaris præparati, cerusæ venetæ, singulorum ʒ j. tenuissimi pollinis plumbi crudi caphuræ, vtriusque ʒ ß. succi nicotianæ cocti ad mellaginem ʒ ij. olei è myrrha extracti quod satis erit. In cote marmorea diu terito, dein in mortario plumbeo, pistillo plumbeo rursum subigito in vnguentum. Penis vlcera siccat, & citra morsum terget, & si quid excreuit, breui absumit ac reprimit citra inflammationem, velut & aqua quæ sic habet:

℞ Aluminis crudi ℥ ij. albumina ouorum cru-

dorum xv. numero, succorum portulacæ, plantag. solani, semperuiui, nicotianæ, aquarum vlmariæ lagopi & rosarum, singul. ℥ iiij. agitentur diu simul omnia, dein in ollam vitream ponantur, & aqua proliciatur in duplici vase. Ducunt quidem superiora, etiam cicatricem, sed quod sequitur aliquanto validius.

℞ Corticis granatorum exusti, gallæ vstæ, tutiæ præparatæ, plumbi vsti singulorum ʒ ß. macerentur in aqua ros. horis duodecim, dein ad solem aut ignem siccentur, & in cote marmorea cum oleo myrtino in vnguentum concinnentur addendo caphuræ ʒ ß.

Aliud cicatricem duriorem trahens, & fluxiones repellens.

℞ Gallæ immaturæ nucum cupressi baccarum myrti, balaustiorum, malicorii vsti, calycum glandium, masticbes singulorum ʒ j. omnia in exquisitum leuorem trita dies aliquot in succis mespilorum & sorborum macerentur, dein ad ignem aut solem siccentur, & cum ℥ ij. olei rosarum aqua rosarum, in qua liquatum sit aluminis momentum eloti, & ceræ albæ ℥ ß. fiat vnguētum in cote marmorea & mortario plumbeo.

Trahit & cicatricem quod sequitur paratu facile.

℞ Aquarum plantag. & ros. vtriusque ℥ iiij. trochiscorum albi rasis ℥ ß. boli armeni ʒ ß. fiat iniectio.

Vtendi ratio.

Mane vesperi abstergens decoctum per syphonem in penem iniiciatur tepidum, & aliquandiu pene contineatur prehenso atque compresso altera

era manu præputio cum glande, altera pene qua arte vlcus erit contrectato: hora somni sine mora tergens & siccans vnguentum è cereolo, qui tota nocte vlceratæ parti insideat, imponatur, prorsus reddito prius decocto. Vtrunque alternatim adhibeatur, dum satis detersum vlcus appareat. Satis autem detersum & expurgatum fuerit, quum nihil aut minimum puris extillabit, quumque vrina inter meiendum acrius, quam dudum vlceratam partem compunget. Tum igitur prætermissis tergentibus aqua aluminosa, aut descriptum vnguentum, aut vtrunque indetur ad cicatricis generationem. Huius curationis finis erit, quum nullo dolore æger premetur inter meiendum, nihilque puris è pene excidet.

Videndum autem etiam atque etiam, ne quod è pene excidet pus, non è penis vlcere, sed è prostatis scaturiat. Id enim sæpe doctissimis chirurgis ac medicis imposuit. Sæpe ad multos annos purulentam materiam prostatæ profundunt, nullo valetudinis discrimine, nulloque penis vlcere, sed multo sæpius vtrunque vitium concurrit. At internoscuntur, quod nulla acrimonia, nulloque morsu molesta sit vrina, quum in solis prostatis vitium est: Contra vero, exulcerato interno penis meatu, vix citra dolorem vrina profluit, nisi quum crassa sordes, vel callus vlcus obduxit. Sed tum vrina aut guttatim redditur, aut tenui quasi filo sensim exit atq; dimanat, quod postea luculentius exponetur.

Si inueteratum iam vlcus cathetere callosum deprehenditur absque caruncula, nisi ante horum remediorum vsum diligēter fotu emolliatur, opera fere luditur.

In vlcere neglecto vel crassa sordes, in callum tandem concrescit atque obduratur, vel caro supercrescit atque luxuriat. Vtrunque vitium penis ductum obstruens stranguriam ac dysuriam accersit, nonnunquam & ischuriam, perinde ac calculus: vt idcirco sic affecti complures in suspicionem calculi venerint. Sed hinc vitii causam internoscere licet. Caruncula & callus tenuem vrinæ cursum efficiunt, qua minime vt in sanis, vrina pleno ductu ac fluore prorumpit, sed exili quodam quasi filo exit. Calculus vero emictionem interruptam efficit, qua tamen vrina pleno cursu profluit, si solitarius est.

Ad hæc pene digitis compresso, durum tuberculum deprehenditur, & immisso cathetere, velut offendiculum occurrit, ne facile catheter in vesicam vsque impelli possit, obsistens. Grauitatis ac ponderis sensus in anum minime incumbit, vt fit in vesicæ calculo, neque inter meiendum egerendi desiderium inest. nisi forte, perquam raro, quum scilicet maximus tumor vesicæ ceruicem obsidens rectum intestinum non minus premit, quam calculus. Sed si forte lapisne sit, an caruncula incertis signis adhuc ambigitur, hac ratione apertius discernetur.

Purgato per cassiam corpore catheterem cereolumve perita manu in vesicam sensim immittere tentandum. Si igitur nullo offendiculo ad vesicæ ceruicem, atque hinc ad vesicam vsque inseritur, nec tuberculum carnosum, nec callus vrinæ viam obsidet, sed in vesica calculus inest, cathetere diligenter inuestigandus. At si vel iuxta glandem, vel in medio pene, vel in ceruice offendiculum catheteri

teri occurrit, quod vel nulla prorsus arte, vel non nisi ægre & vi maxima cathetere perrumpi ac superari possit, carunculam callumve ea parte inesse certum est. Sed tum alia etiam insunt certa eorum signa, atque minime suspecta testimonia, quæ ante iam proposui.

Tenuis enim vrinæ fluor est, isque minime rectus, sed obliquus, ac sæpe in duas partes diuisus. Ad hæc dolor sub emictionis finem crudelius quã dum vrina profluit, discruciat. Vrinæ enim nonnihil inter vesicæ ceruicem & carunculam remanet, quod non nisi maximo conatu summoque dolore exprimitur. Quod symptoma post coitum etiam plerosque male habet, coercito ob carunculam in pene semine, quod natura summo conatu post coitum expellere contendit.

Sæpe adeo excrescit caruncula, vt vrina omnino supprimatur intolerabili cruciatu. Nonnunquam affluentibus in eam partem humoribus inflammatio oritur, quæ vel in pus vertitur horrendis doloribus insignique febre, ac rupto abscessu expurgatur: vel ante suppurationem ac ruptionem sursum remeante vrina, laborantem prosternit ac iugulat.

Crudele admodum ac miserabile morbi genus est penis caruncula, hominem (nisi coerceatur) sic tandem lacessens, vt mori satius ducat, quam tantis doloribus tamque acerbo discrimine vitam diutius protrahere. Quod tamen omnes fere virulentas gonorrhœas excipit, alias citius, alias serius, vt multis incredibile videatur, quosdam hoc vitio tentari annos plus viginti, post contractam gonorrhœam. Huius ergo obscura & leuia, sed admo-

dum longa esse solent principia, sed semel exortum vitium sensim increscens, eo tandem prouehitur vt non minus, sæpe etiam crudelius, quam vesicæ calculus ægrum excarnificet. Nam præterquam quod inter meiendum diros cruciatus excitat, & frequentissime ad meiendum compellit, vt calculus (exulceratam enim vesicæ ceruicem vrina in vesicam illapsa acriter mordet atque compungit, ea etiam reddita circa ceruicem vesicæ mira compunctio aliquandiu sentitur. Sed & vrinam plerunque intercipit, non minus quam calculus, humido pluuiosoque cœlo tumescente caruncula aut affluente humore imbuta atque inflammata, aut immisso cathetere irritata. Et hæc quũ ab hac causa incidit suppressio, multo periculosior quam quæ à vesicæ calculo. Nam immisso cathetere calculum, qui vrinæ obuiam fit, minimo negotio repellere licet, vrinamque suppressam prouocare: at in hac suppressione, nihil præter mortis imaginem misero ægrotanti ob oculos obiicias, quum nec cathetere immisso vrinam euocare, nec sumpto diuretico promouere possis. Sed & leuissima occasione vesicæ ceruicem calido & humido loco sitam inflammatio prehendit, in calidis præsertim naturis, quam gangrena breui consequatur, nisi celeriter suppuret ac rumpatur. Quod quum accidit, fœda fiunt vlcera in penis radice & scroto, quæ sinuosa ac callosa tandem euadunt, hisque vrina obstructo meatu naturali præter voluntatis imperium reliquo vitæ curriculo maxima ægri molestia & colluuie stillat & effluit. In quibusdam scrotum in consensum trahitur, & in ingentem tumorem inæqualiter durum cuniculis refertum, quibus pu-

tris

ſis illuuies & vrina profluāt, attollitur: quam gangrena vaſtans mortis conſequutionem adfert.

Quum autem omnis caruncula, quæ ceruici veſicæ ac peni adnaſcitur, curatu difficillima eſt, tum præcipue quæ gonorrhœæ virulentæ ſoboles extitit, ob eam veneni labem, quæ venereo concubitu contrahitur. Quippe nulla ſponte naturæ vnquam ſaneſcit, quamlibet mitem cauſam habeat: ſed augetur potius & ſenſim ingraueſcit, dum ſuppreſſa vrina hominem ſtranguIet, aut diris cruciatibus ſenſim tabefaciat, aut pudendorum putredine fœde ac turpiter conficiat.

Quæ ſic excreuit, vt catheterem in veſicam impelli non ſinat, difficillime curationem admittit. Sæpe enim vlcus carcinodes leui catheteris aut adhibiti medicamenti irritamento ſic excandeſcit, vt fluxionem proritet, inflammetur, vrinam ſupprimat, & mortem accerſat: quod ſæuiente bruma potiſſimum fieri in multis obſeruaui, partis ipſius ratione, cui frigus infenſiſſimum eſſe conſtat. Aut ſi forte carcinomatis malignitatem minime reſipiat, ſæpe ſaltem cœlo humidiore caruncula, quæ ſpongioſa eſſe ſolet, ſic intumeſcit, vt vrinam prorſus ſupprimat, atque curationem inchoatam intermittere cogat, dum mutato cœlo ſubſideat, vrinamque liberius elabi & effluere ſinat. Perículoſiſſimum ſiquidem vel gelido cœlo, vel ita ferociente caruncula, vt vrinam ſupprimat, catheterem immittere. De his igitur antequam curationem aggrediare, ægrotantis amicos commonefacies, aliaque omnia quæ curationem remorari atque retardare, & interdum ægrum in mortis diſcrimen adducere ſolent, metuenda inſinuabis, ne

medendi errore & inſcitia, quæ vi morbi ſuperuenerint, creata eſſe pericula videantur.

Falſum eſt quod ſcriptum reliquit Alfonſus Ferrius Chirurgicum opus recte ac proſpere ſuccedere, quum caruncula ſpecillo repugnat, eoque ſuperata ſanguinem multum profundit. Sic enim curatos non paucos notaui inflammatione prehenſos ac iugulatos ante diem ſeptimum: multoque magis quod ait, vrina abſtergendi, ſiccandiq;, qua pollet facultate, ſine artis beneficio ſæpe perſanari carunculam. Nam ſi recens genitum vlcus, ſiue in renibus, ſiue in ceruice veſicæ conſiſtat, nec abſtergere, nec ſiccare vrina poteſt, quomodo genitam iam in eo carunculam atteret atque adæquabit? Ego quidem vrina acriori, nec ſiccari, nec cicatrice obduci vlcera, ſed potius augeri atq; exaſperari notaui.

Curatio.

Vere & autumno recte inſtituitur huius vitii curatio, ſi forte det inducias. At ſi vel dolor, vel vrinæ ſuppreſſio nimium vrgeat, quouis anni tempore eam aggredi licet, cauendo diligenter frigus, quod veſicæ aliiſque partibus neruoſis inimicum prodidit Hippocr. & æſtatis ardorem, quæ humores extorret, acreſque & bilioſos efficit, & fluxionum atque inflammationum prouentum gignit. Hyeme igitur in conclaui æger habendus, in quo ignis perpetuus ſit: Æſtate vero in cubiculo, quod flatu aquilonio temperetur.

Porro autem curatio à corporis purgatione inchoanda. Purgatio vero interdum per caſſiam, interdum per catholicum, aut rhabarbarum, modo per apozema, quod mox deſcribetur, decernenda.

Vehe-

Vehementiora, quæ humores nimium excalfaciunt, conturbant & exagitant, prorsus declinanda, ne fluxiones promoueant: adhibeantur interdum & clysteres, quibus humorum cursus in alium conuertatur.

℞ Polypodii rad. cichorii & acetos. passul. singulorum ℥ ß. rad. altheæ ʒ ij. fol. maluæ, violariæ, parietariæ, pimpinell. borrag. bugloss. agrimonii, betonicæ, an̄. M. j. flor. cord. & nympheæ, an̄. p. j. sem. melonum, endiuiæ, fœnicul. glycyrrhizæ, an̄. ʒ j. fol. sennæ mundatorum ℥ j. ß. Coquito ad ℔. ß. Adde agarici albi ℥ ß. cinnamomi ʒ j. ß. In decocto colato diss. syrup. violarum ℥ iij. fiat apozema ad tres auroras alternas. Conuenit in cacochymo corpore. Nam in puro & obstructionibus minime obnoxio manna, cassia, catholicum, & clysteres satis sunt.

His igitur aliisve lenientibus ac blandis catharticis corporis sentina exhaurienda est, ante topicorum vsum, alioqui iis commota in partem affectam irruet, cœptamque curationem interturbabit atque interrumpet. Sed & vena secanda erit, si plenitudo inerit, & vires permittent eandem ob causam.

Vacuato corpore, si vetus vitium est, fotu, vnguento, cataplasmate, insessu præmolliri debet antequam cathæretica indantur. Sin recens est, citra emollientium vsum hisce præsidiis tentari potest curatio.

Vnguentum cathæreticum.

℞ Cerusæ, lithargyri auri præparati, vtriusque ℥ ß. olei ros. & è myrrha, vtriusque ℥ j. ß. liquefacito igne remisso, dein adde tutiæ pompholyg. præ-

paratæ, ſtibii, ſpongiæ vſtæ, omnibus in ſucco plantaginis maceratis, ac dein in ſole ſiccatis, ſingulorum ℥ j. rad. ariſtolochiæ rotundæ myrrhæ, aloes, maſtiches, pul. tenuiſſimi plumbi crudi, añ. ℥ ß. caphuræ ℥ ij. ß. omnia cote marmorea tenuiſſime terito, dein in mortario plumbeo diu in vnguentum ſubigito. Sine ſenſu doloris ſordem in callum obduratam, & adnatā in vlcere carunculam, & quicquid in penis meatu, aut in ceruice veſicæ in tumorem extuberat, ſenſim atterit & abſumit: vlcera denique ad cicatricem commodiſſime perducit. In molli, laxo, & exquiſite ſentiente corpore ſatis eſt. In foſſorib. aut alioqui duro corporis habitu præditis vitrioli aut aluminis vſti momentum, aut pulueris ſabinæ tantillum adiicitur. Ego tamen Fernelii imitatione eorum loco ſtyracem liquidam olim adiiciebam. Cauendum ſemper etiam atque etiam, ne acriori remedio dolorem acerbiorem inferas. Semper enim præſtiterit longam & tutam, quam breuem & periculoſam curationem adhibere.

Emplaſtrum quo Ioannes Fernelius vti ſolebat.

℞ Aloes optimæ ℥ ij. myrrhæ, ariſtolochiæ, vtriuſque ℥ j. ß. tutiæ præparatæ ℥ ß. fiat omnium puluis, ex quo cum ſtyrace liquida fiat maſſa, quæ emplaſtri craſſitiem habeat. Cereolo è quo ceræ tantillum abraſum ſit, qua parte carunculam attingere oportet, agglutinatur, quod penis calore liqueſcens, tuberculum cui inſidet, abſumit.

Solida eſſe volebat medicamenta, quæcunque ad carunculam exedendam comparantur, quod liquida in viciniam diffluant, eamque interdum potius

tius quam callosam carunculam excorient atque corradant: quod tamen quum remedia leuia sunt, metuendum non esse, vsus me docuit.

℞ Sabinæ in vmbra siccatæ & tenuissime tritæ ʒ j. ß. cerati de mucaginibus ℥ ß. commisceantur: carunculam omnem tutissime, ac sine dolore sensim radicitus exest & exiccat, si Alfonso Ferrio creditur. Sed hoc nobilius vnumquodque huiusce morbi præsidium semper mihi visum est, quo minoris acrimoniæ & morsus est particeps. Moderate igitur tergere debet, sed validius exiccare hypersarcoseos penis remedium. Quæ acrius rodunt, præterquam quod partis substantiam vna cum hypersarcosi absumunt, dolorem etiam, fluxionem atque inflammationem accersunt, vnde multa pericula obrepunt. Valeant igitur atque ab vsu longe repellantur, quæcunque cum ærugine, vitriolo, alumine, aqua chemistarum, aliisque acrioribus parantur, nisi valde durum corpus sit, & multa ac laboriosa præparatione, aliorumque mistione obtundantur.

Vnguentum refrigerans dolores atque ardores, qui catheteris vsu, aut adhibiti medicamenti acrimonia concitantur leniens atq; demulciens.

℞ Ceræ albæ ℥ j. ß. olei ros. ℥ v. liquata vase duplici in vas aliud transfundantur, sensimque affusa, ac subinde mutata aqua frigidissima diu subigantur. Postremo autem semperuiui aut solani succus defæcatus subigendo affundatur, aut plantag. & rosar. aqua, postremo caphuræ ʒ j. adiicitur, & opii in lacte soluti ℈ iiij. in vnguenti media parte.

Multo validius est ad omnia, quod opium recipit, sed altero sæpius vtendum in leuioribus vitiis. Vnguentum cicatricem ducens, si exposcitur, supra descriptum est in simplicis vlceris curatione.

Vtendi ratio.

Vesperi sub horam somni vrina reddita, cereolus apte fabricatus in penem sic indendus, vt eius pars, quæ vnguento descripto illita, aut emplastro obducta fuerit, carunculam attingat, illicq; sinendus dum meiendi necessitas ipsum eximere hortetur: vrina reddita rursum vnguento inungi, & intro pelli ad carunculam vsque debet, & ita relinqui dum rursum meiere æger cogatur.

Hæc meiendi & adhibendi remedii, è cereolo continuanda vicissitudo dum radicitus extirpata sit caruncula, quod alias citius, alias tardius contingit, pro corporis habitu & carunculæ duritie aut mollitie. Sæpe tamen comperi hærenti in peni cereolo, vrinam haud ægrius reddi, quam eo exempto.

Si forte hæc remedia doloré intus in pene cient, ac calorem accersunt, vnguentum refrigerans è cereolo imponendum aliis remediis intermissis, dum dolor & calor remiserint. Neque vnquam committendum est, vt præsidii quod ad exedendam carunculam comparatum est, morsu & acrimonia, fluxio & inflammatio accersantur.

Eadem

Eadem curandi ratio, sed per alia longe præstantissima & efficacissima remedia eo quo superiora modo adhibenda, quæ nullo fere doloris sensu, & sine morsu penis ceruicisque vesicæ tubercula atque hypersarcoses penitus absumunt, cicatricemque tandem obducunt.

℞ Cerusæ venetæ optimæ ℥ iiij. tutiæ lectissimæ præparatæ, & lotæ in aqua ros. ℥ ß. litargiri auri præparati ʒ vj. stibii selecti in tenuissimum pul. redacti & excreti ℥ j. ß. caphuræ ʒ ß. masticheses, olibani, aloes hepaticæ singulorum ℈ ij. Comminuenda marmoreo lapide diligentissime cõterantur, adiecto plantaginis succo, atque ad solem siccentur, dein rursum exacte trita in mortario pistilloque plumbeo, adiecto oleo ros. q. s. sit, diutissime agitentur, & fiat vnguentum, ex quo ad atterendum penis & ceruicis vesicæ tuberculum illinatur cereolus.

Aliud quod penis & ceruicis vesicæ vlcera egregie lenit, refrigerat, siccat, & ad cicatricem perducit.

℞ Vnguenti ros. gal. recens confecti albi, & aqua ros. loti vnguenti è cerusa cum caphura pomade ex capreoli adipe sine aromatibus paratæ, cuiusque ℥ j. misce, & diutissime in mortario plumbeo subige, fiat vnguentum.

Si quis diebus iis vnguentis vicissim vti nouerit, illo quidem ad siccandam & absumendam hypersarcosim: hoc vero ad dolorem & ardorem sedandum, nihil ei opus erit aliis omnibus, quæ supra retuli

In vicem cereoli filum argenteum linteolo vsu protrito leuissimo ac tenuissimo apte obuoluitur vnguentum, dein superlinitur. Filum sic obuolutum in penem sensim ac blande impellitur, quod extrahitur in penis ductu coercito linteolo. Quoties vrina redditur, linteolum insertum extrahitur, ea vero reddita aliud è filo argenteo rursum inditur. Inungitur autem linteolum sæpe vnguento catheretico. Interdum quum dolor & calor insunt refrigerante. Si forte dura adeo ac magna caruncula est, vt eam cereolo aut filo citra vim atque inflammationis periculum curationis initio perrumpere ac superare minime liceat, quotidie altius atque altius citra vim remedium immittitur, viamque sibi parat ac percurat citra dolorem, citraque periculum. Dum calor ac dolor vrgent, non modo è cereolo refrigerantia induntur, sed etiam aliis refrigerantibus penis extrinsecus obuoluitur.

Curatio absoluta creditur, quum vrina liberrime citraque dolorem vllum effluit, & catheter nullo offendiculo in vesicam facile intromittitur. Horum remediorum vicissitudine nulla est tam inueterata, neque tam contumax caruncula, quæ non sensim ac fere sine dolore exedatur, ac radicitus extirpetur: si modo prudenter adhibeantur, & bene valeat reliquum corpus. Nam in valde cacochymis corporibus fluxiones metuendæ, vnde vrinæ suppressio, inflammatio, abscessus, atque pudendorum corruptio: quæ mala aliquando ægrotantem vel prudentissimo medico præter spem breui eripiant. Sed ista auertuntur, si iusta vitæ lex obseruetur, & frequēs sed blanda adhibeatur pur-

gatio,

gatio, quæ noxios humores exhauriat, & initia, quæ descripsi catheretica vsurpentur, refrigerantibus quoties dolor accedit, aut calor adhibitis.

Descripta quidem remedia, qua arte ac methodo tradidi vsurpata tuto carunculam eximunt, sed multo celerius, si ea fotu præmollita cathetere plumbeo atteratur atque dilaceretur. Id nonnulli necessarium censent, quum minime exulceratum, sed callo duriore, aut etiam cicatrice obductum est adnatum tuberculum, quod sic facile discernitur. Si enim exulceratum tuberculum est, pus quotidie è pene extillat. Sin vero cicatrice obductum est, nihil puris è pene effluere deprehenditur, sed sola dysuria aut stranguria excruciat. Ego tamen fluxiones, inflammationes ac sphacelismos veritus, quæ atterentis catheteris violentia & acriorum medicamentorum morsu non raro accersi solere, obseruaui: hactenus paulo longiorem, sed multo tutiorem curationem, quam descripsi, sequutus sum. Præstat tamen catheteris vsum adscribere, vt si quando durior hypersarcosis occurrat, quæ descripta remedia diu continuata aspernetur, ad eum tanquam ad sacram anchoram perfugium sit.

Quum catheter ad vesicam vsq; citra insignem vim impelli potest, carunculam eo atterere licet: sin minus, non item. Sit autem plumbeus, sed affabre factus catheter, paulo tenuior aut crassior pro penis meatu, isque cauus, vt vrina eo in vesicam immisso facile profluat, & qua parte carunculam attingere potest, extrinsecus incissuris quibusdam retrorsum spectantibus, velut lima inæqualis & intersectus, non quidem in extremo (id enim rotundum esse oportet & admodum læue, vt citra

dolorem in veſicam inſeratur) ſed paulo citra, ſic e-nim fabricatus catheter dum in veſicam impulſus eſt, ſi ſæpius paulum retrahitur ac repellitur, carunculam aſperitate & inciſuris dilacerat atque dilaniat, cruoremque elicit. Sed hoc loco attendendum nihil in hoc affectu repente aut violenter, ſed omnia ſenſim tentanda eſſe: alioqui dolor, fluxio, inflammatio, & febris inſiliunt magno ægrotantis diſcrimine.

Carunculæ igitur dilaceratio in multos dies melius tutiuſque diuidetur. Quumque primo die opus peregeris, mox per catheteris adhuc inſidentis parti ductum, collyrium infundes, quod refrigeret ac leniat, atceatque inflammationem. Catheter denique filo lumbis apte alligatur, & in veſica ſinitur horis viginti, plus minuſve, vt æger ferre poterit. Sic enim plumbum doloris quem excitarit, alexiterium euadet, fluxiones repellens, humorum acrimoniam contemperans, inflammationem arcens, ac carunculam ſic comprimens, vt quum eximetur, vrina multo pleniore quam dudũ curſu effluat, viaq; aliis remediis è cereolo immittendis pateat liberior.

Extracto cathetere, reliqua curatio (vt ſupra cõprehenſum eſt) abſoluetur: ea tamen lege, vt ſi forte aliquot diebus exactis caruncula haud ſatis dilacerata videbitur, id præſidii genus per interualla repetere liceat, quumque repetetur dolor, ardorque ſi accedent, lenientibus ac refrigerantibus remediis, tum intropulſis cum cereolo, aut infuſis in penem, tum extrinſecus admotis ſtatim demulceantur. Lac caprinum, aſininum, humanum, vaccinum in id conueniunt. Succi plantaginis, ſolani, ſemper-

ſemperuiui, aut eorum aquæ, aqua roſarum, aliaque eius claſſis.

Mucago liquida, ſeminis cytoniorum & pſyllii in aquis refrigerantib. deprompta, adiecta caphura diu agitata, Ouorum albumina in aqua roſarum aut plantag. linimentum album deſcriptum cum opio & ſine eo, addita caphura celeriter dolorem tollit, & ardorem extinguit. Hæc tum intromitti, tum foris admoueri poſſunt: quæ vero ſequuntur, extrinſecus duntaxat adhibentur. Oxycratum ſimplex, vel cum aquis aut ſuccis plantaginis ſolani roſarum & caphura.

Olea, vnguenta, & cataplaſmata refrigerantia, & repellentia, quorum ſylua alibi deſcripta eſt. Si forte immiſſo plumbeo cathetere carunculam dilaniare haud placet, vrinæ ſaltem meatum, hoc illic relicto alligatoque commodiſſime ac ſine periculo dilatabis, expeditamque adhibendis remediis viam optime ſeruabis. Horum igitur remediorum, plumbei inquam catheteris, catheretici & refrigerantis medicamēti alternato vſu aduerſus carunculam obſtinate pugnandum, dum radicitus extirpata ſit, quod, vt ante dixi, aſſequutus chirurgus creditur, quum vrina citra dolorem libere excurrit, catheterque nullo offendiculo in veſicam facile inſeritur. Sæpe fit, vt abſumpta iuſtis præſidiis caruncula ſenſim repullulet, atque denuo ſupercreſcat: quum præſertim adhuc recens ac tenella cicatrix, intempeſtiua venere abrumpitur, aut calidioris & acrioris vrinæ decurſu abraditur. Sed incommodū auertitur, ſi quæ citra morſum ſiccant, & cicatricem duriorem trahunt deſcripta præſidia, diu continuentur poſt abſumptam

caruncnlam. Et victus ratio euchyma ac contemperans obſeruetur.

Symptomatum, quæ huic curationi ſuperueniunt prouiſio.

Symptomata non pauca penis tuberculo obſeſſos exagitare ſolent, quorum non aliud iſchuria grauius. Hæc enim niſi breui tollitur, vrina ſuppreſſa ſurſum refluente lethargum fere accerſit, ac tandem interitum. Eius cauſa eſt fluxio in veſicæ ceruicem & exulceratam carunculam irruens. Irruit autem catheteris aut medicamenti irritamento prolecta, aut partium ſuperiorum robore in imbecillam depulſa.

Aluo clyſtere ſubducta, ſi febris ineſt, ſanguis illico miſſus, & refrigerantia tum foris adhibita, tum intro ſumpta inflammationem leniunt, repreſſaque fluxione vrinam proliciunt: at ſi febris nulla eſt, caſſia cum rhabarbaro phlebotomiæ prefertur. Vacuato corpore fotus emolliens, ac leniter digerens perinæo & imo ventri adhibendus, & à fotu vnguentum ac cataplaſma pariter emolliens ac digerens. Si ſuſpecta eſt inflammatio, his refrigerantia permiſcenda tenuium partium, cuiuſmodi eſt acetum, neque valde calida inducenda, ne humorum fuſio concitetur.

Si ſphaceliſmus in metu etiam fuerit cataplaſmati farinæ adiiciantur fabarum, hordei & orobi, quæ partis robur tueantur, & putredinem arceant. Interim dum hæc fient, bis terve quotidie clyſteres repetendi, iulepi mediocriter diuretici ante paſtus propinandi. Victus ratio tenuis & at-

tenuans

tenuans obſeruanda, ſimulque refrigerans, ſi febris inerit, aut inflammatio metuetur: hydromeli vini loco vſurpandum, ſi febris abeſt. Si his præſidiis ante biduum minime prolicitur vrina, cereolus, aut (qui primas tenet in hoc affectu) catheter butyro, vel oleo illitus in veſicam immittendus, iſque cauus, vt eo vrina facile emanet, ac profluat.

Si forte abſceſſus ineſt, qui foras viam affectet, mature ſcalpro, aut cauterio aperiendus, vt facto emiſſario pus & vrina expurgentur. Si nec abſceſſus ſubeſt, nec deſcriptis præſidiis vrina cieri poteſt, vltimum remedium eſt veſicæ ceruicem incidere, factoque vulnere vrinam elabi ſinere, dum validioribus cathereticis caruncula abſumpta, naturalis vrinæ ductus expediatur.

De dolore & ardore inter meiendum.

Si vrinæ acrioris occurſus exulceratã penis partem in tranſitu acriter compungit, mordet & vellicat, his occurrendum eſt: Imperanda victus ratio, quæ humectet ac refrigeret, ſanguinem & vrinam eius vehiculum leniat ac contemperet. Syrupus de althea è cochleari mane, & ante paſtum hauſtus, vrinæ vias oblinit, eiuſque ardorem & acrimoniam demulcet. Idem præſtat ſyrup. violaceus, & topicorum ſylua. Vnguentum album deſcriptum cum opio è cereolo immiſſum quaſi miraculo omnem dolorem & ardorem illico ſedat, & extinguit, hocque ſolo vrgentem dolorem compeſcere ſuadeo. Alia tamen infinita in id vires ha-

bent, dum vel in penem per ſyphonem infunduntur, vel ei extrinſecus admouentur, quæ cuiuis facile ſit è propriis fontibus depromere, & quorum pars antea relata eſt.

De argenti viui in hoc affectu vſu.

Fucata eſt, quæ affricto inguinibus & imo ventri argēto viuo tentatur curatio. Liqueſcit quidem nonnunquam, ac funditur non modo carunculæ pars, ſed & reliqui corporis ſubſtantia vnguine ex hydrargyro, verum nec caruncula radicitus ſic exeditur, nec vlcus ad cicatricem perducitur: ideoq; liberalius nutrito corpore denuo incremētum capit, & eadem quæ prius ſymptomata inſiliunt. Adde, hoc remedii genere ſputationem moleſtiſſimā promoueri, cerebri ac neruoſi generis robur diſſolui, plerunque etiam intumeſcentibus faucibus ſtrangulationem accerſi. Nemini igitur (pace reunctorum dixero) tanti vnquam emendum longum pœnitere.

De guaiaco.

Quum toto morbi ac curationis decurſu vrinæ acrimonia eſculentis ac potulentis mitiganda ſit, quam longe à ſcopo aberrant, qui decoctum guaiaci calidi & ſicci propinandum ſuadent? Neque vero, vt luis venereæ externi tophi, hoc decocto diu continuato ſenſim liquati euaneſcunt, exiccanturque vlcera, ſic penis caruncula inueterata eodem præſidio vnquam percuretur atque ſaneſcat, quod longa exercitatio me docuit. Quippe mali-

maligna ac venenata morbi labes partibus impres-sa, earum coctione labefactata excrementa con-gerit, vnde venerei tophi succrescunt. Hac igitur perniciosa morbi labe guaiaci decocto, & proprio alexiterio extincta, tophos etiam quos commit-tebat digeri, siccari, atque disparere siccante præ-sidio necesse est. At penis tuberculum non ea tan-tum malignitas, sed natura carnis procreatrix in exulcerata parte profert, atque progignit. Ideo-que eam siccante guaiaco minime, vt tophos ve-nereos extirpari, sed indurari certum est: non-nunquam etiam acriore reddita vrina mire effe-rari. Chynæ aut sarçeparrillæ decocto, cui mel-lis nonnihil insit, primas tribuo in hoc affectu. Sequitur hydromeli vinum aquosum & debile, valde dilutum, pomaceum, aut piraceum limpi-dum, beneque defæcatum, ptisana vulgaris.

Iam vero quicunque Lutetiæ hactenus magni nominis fuerunt aliptæ & reunctores, neminem absque hydrargyriosi à lue venerea integre vindi-cari posse contendunt: guaiacum, sarçamparril-lam, chinam, aliaque eius generis sudoribus mo-uendis idonea, tenues duntaxat, & serosos hu-mores (græci ichores appellant) crassis intus reli-ctis detrahere, solum vero hydrargyrum proprium & peculiare luis esse alexipharmacum crassam len-tamque pituitam, quæ labis venereæ sedes ac ve-hiculum existit sputatione expurgans: à qua opi-nione, licet falsa, quoniam nullis rationibus di-moueri possunt, præstat (quamuis illorum votis inuitus subscribam) ita luis venereæ curationem per argentum viuum temperare, vt periculosissi-

ma ſymptomata, quæ ſputationem conſequi ſolent, poſthac declinentur, & nihilominus perfecta conſequatur ſanitas, quod proximo libro docere conabor ab hydrargyri natura ac temperie exorſus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

I. PAL-

I. PALMARII CONSTANTINI DE HYDRARGYRO LIBER VNVS.

QVID SIT ARGENTVM VIuum, & quibus differentiis distinguatur. Cap. I.

ΥΔΡΑΡΓΥΡΟΣ Græcis quod aquæ modo fluere videatur argentum viuum, Latinis quod sit mobile appellatur: colore quidem argento simile, sed liquidum, fluxile & pellucidum est. Aristoteles ἄργυρον χυτὸν, hoc est, fusile, seu liquidum argentum appellat. Duo huius sunt genera, natiuum seu fossile & factitium: illud argentum viuum, hoc hydrargyrus Plinio dicitur. Dioscoridi & aliis Græcis vtrunque hydrargyrum appellari video. Naturale quod & fossile, in argenti fodinarum tectis stillatim cõcretum, vel inter alia metalla inuenitur, aut certe ex lapide quodam, qui ex ipsius argenti fodinis eruitur, arte prolicitur in hunc modum: Lapis effossus conteritur, & in fictilia angusti oris coniicitur, quæ recenti arborum musco obturantur, alia dein fictilia vacua, sed oris amplioris in terram excauatam recondita, illis subiiciuntur oscula suprapositorum ita adaptando, connectendo, & argilla circumlinendo, vt quicquid è suprapositis exci-

derit, in subiecta illabatur & influat. Vacuis ergo fictilibus terra opertis: plenis vero supereminentibus ignis in area circum accenditur, qui plena fictilia vndique ambiat, vt calfacta conclusa materia permistum sibi argentum viuum in substratum fictile guttatim deponat atque expuat. De hoc scripsit Plinius in argenti venis lapidem esse, cuius vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur.

Factitium ex minio excoquitur, ac purgatur in hunc modum: In patinam fictilem minium inditur, operculum dein additur, atque vbi diligenter luto circumlita est, accensis carbonibus superimponitur: postea quæ operculo adhæserit fuligo deraditur. Hæc enim vbi refrigerata coierit, argẽtum viuum est. Fit ex plumbo hocce modo:

Calx viua in fictile angusti oris immittitur, plũbi dein laminæ superadduntur, ac super his fæx vini vsta. Eadem opera alternatim continuatur, dum facile repleatur. Fictile diligenter obturatum, ne quid expiret, arena sepelitur, ac finitur dies quinquaginta sub canis ardoribus loco soli meridiano exposito. Sic plumbum in argentum viuum compage soluta liquescit. Sunt qui non vini fæcem vstam, sed quod doliorum lateribus exiccatum adhærescit ac pellucet (tartarum vocant) vsurpent, & fimo equino fictile diu sepeliant.

Sunt qui ex eboris scobe, & rebus aliis pene omnibus argentum viuum elici posse (quod rerum omnium semen ac principium sit) literis prodiderunt. Naturale pellucidius, tenuius, purius & præstantius. Factitium vero originis suæ nondum immemor, obscurius, impurius, crassius, imbecillius,

dete-

deteriusque ad omnia existit. Quod ex plumbo fit, plumbaginis multæ etiamnum particeps, quo fit, vt neque ad inaurandum, neque ad morborum curationem aptum esse videatur. De naturali igitur, nostra potissimum instituetur oratio.

Argenti vivi ex veterum Græcorum & Arabum sententia vires ac proprietates. Cap. II.

QVVM summo frigore humoreque præditum sit argentum viuum, iure miretur quispiam qui fieri possit, vt maxima partium tenuitate polleat, nihilque crassi & lenti obtinens, quo veluti visco ac glutino terrenæ eius partes inter se iunctæ cohæreant, perpetua mobilitate valeat ac vigeat: ea tamen res efficit, vt per se nec cogatur, nec concrescat: aliis vero mistum, quæ ei vel calorem, vel siccitatem, vel lentorem impertiant, & addensari & concrescere possit. Cum calido namque & sicco sulphure si teritur, protinus in puluerem atrum redigitur, & in calens plumbum infusum statim cogitur, atque densatur argenti instar, non noui caloris & siccitatis, vt quidem reor, sed lentoris cuiusdam & crassitiei appulsu, quam calens plumbum illi communicauit, & quam in ignes coniectum mox exuit. Hoc philosophi (chymistas intelligo, qui hoc nominis peculiariter sibi vendicant) cum calido & sicco sulphure mistum, in metallorum omnium materiam cedere tradunt. Idcirco ex stibio, aut sale petreo, aut ammoniaco Philosophicum lapidem subiectorum ignium opera diu & prudenter continuata elicere annituntur, qui argentum viuum in aurum transmutet.

Sed in auro solo semina auri inesse certum est, si quis insitum ei calorem vegetiorem efficere, sicque exuscitare nouerit, vt argento viuo ali, augerique possit.

Metalla omnia hydrargyro supernatant, vt aquæ ligna, præter solum aurum, quod vnum ad se rapit, tanta huic cum illo necessitudo atque amicitia intercessit. Ideo & ipsum optime purgat, cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in vasis, sic tamen vt ipsum ab auro tandem discedat. In pelles enim subactas si effunditur, per has sudoris modo effluens, purum relinquit aurum. Ad hæc quæcunque inaurantur, hydrargyro intercedente aurum pertinacissime retinent, alioqui vix admissura. Vix asseruari potest, nisi triticeus furfur inseratur, vasa enim fere omnia exest, præter vitrea, stannea, plumbea, & fictilia vitro circumlita, & pyxides ligneas resina, & terebinthina intus oblitas. Sed de his satis. Iam ad institutum festinet oratio.

Argentum viuum nullius olim fuisse vsus in medicina, aperte declarant Galeni de eo scripta admodum varia, quibus intelligere est, eum nihil certi de argenti viui natura apud se constituisse. Siquidem Dioscoridis sententiam sequutus, alicubi scribit id corporis nostri calorem eo perducere, vt interimat per erosionem, alias in iis numerat, quæ tota vi & natura, hominibus adeo sunt contraria, vt si vel minima eorum pars fuerit assumpta, omnino lædat: alias nullum se periculum fecisse ait, an potum interficiat, an extra corpori admotum aliquid efficere possit.

Dioscorides quidem hydrargyrum potum, vim exitia-

exitialem habere censuit, eius vsu grauissima tormina cieri: interna exedi, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeamque deformitatem concipere testatus. Cuius sententiam sequuti sunt, Paulus, Aetius, Actuarius, aliique fere omnes Græci.

Paulus ipsum haud ita multũ in re medica momenti præstare arbitratur, quum sit lethale venenum. Denique è veteribus Græcis medicis vix vllus inueniri queat, qui ipsum in medicinæ vsum introducere sit ausus. Quorum opinioni subscribens Plinius argentum viuum rerum omnium venenum pronunciauit. Nam quod Paulus ait argentum viuum vstum, & in cinerem redactum, aliisq; rebus permistum, colicis & iliacis bibendum præberi, id ex aliorum opinione, quorum scripta non extant, retulit. Arabes vero vnguentis exceptum ad omnem scabiem siccam, & cutis scabritiem commendantes atq; vsurpantes, illius dignitatem mirifice auxerunt. Cuius rei fidem facit vnguentum sarrasenicum ab iis profectum, cuius extat apud Nicolaum descriptio.

Posteritas Arabum imitatione, id ad luem veneream profligandam (hæc enim scabiei quoque species censeri potest) atque ad plurimorum aliorum externorum affectuum curationem transferens, ipsius vsum adeo familiarem reddidit, vt iam sine eius cognitione, ea medicinæ pars quæ therapeutice dicitur, manca & imperfecta videri possit.

Nos igitur nostram quoq; sententiam de eo ferentes, quibus viribus excellat, quibusque obsit incommodis, quantum longo vsu assequi licuit, paucis perstringemus.

ARGENTI VIVI VIRES ET facultates. Cap. III.

ARgentvm viuum impendio frigidum & humidum quum ſit, ſimulque inſigni partium tenuitate præditũ, ſupra cætera omnia, quæ veterum memoria celebrata legimus medicamenta, non modo calidorum humorum furorem atque impetum coercere, feruorem obtundere, ſiccitatem temperare, & malignitatem cohibere: ſed etiam calida & ſicca viſcera ita humectare atq; refrigerare poteſt, vt bilis minimum in poſterum colligant. Quæ res efficit, vt corpori prudẽter & methodice illitum, aut intro ſumptum (vtroque enim modo, ſi recte præparetur, tuto vſurpari poteſt) omnis generis ſcabiem ſiccam & pruritum demulceat atque compeſcat, herpetes etiam tum miliares, tum exedentes coerceat, impetiginem & pſoram tollat, lichenas & lepram quantumuis inueteratam radicitus exſcindat, incipientem elephantiam, quæ minime hæreditaria ſit, intercipiat, hæreditariam à ſemine ipſiſque naturæ primordiis contractam, differat. In ſumma omnem cutis fœditatem illitum, aut intro ſumptum, nulla ventriculi noxa, deleat & expurget.

At vero occulta proprietate caput petit cuicunque parti affricetur, cerebrum & neruoſas partes commouens & exagitans. Itaque immodicas deſtillationes atque ſputationes moleſtiſſimas mouet, aut certe alui profluuia torminibus infeſta accerſit. Fundit enim atque liquefacit, non ſolum pituitam, ſed etiam ipſarum ſolidarum partium ſubſtantiam, vt ex iis proprium & peculiarem humorem

morem eliciat atque expurget. Quamobrem chœradas extirpat, profusa per os maligna pituita, quæ in capite redundabat, illincque in subiectas partes delabens, illarum causa fuerat. Scirrhos etiam emollit atque resoluit summa qua pollet humiditate partium tenuitati coniuncta. Dolores omnes tum calidos tum frigidos mitigat, illos quidem per se ac propria refrigerandi qua præcellit facultate: hos vero ex accidenti, purgatoria scilicet, vi vel in aluum deturbans, vel in os regerens, atque expurgans liquefactos maxima sua tenuitate fusosq; frigidos humores, qui horum causa fuerant. Quod igitur calidæ & siccæ viscerum constitutioni, maxime vero iecoris intemperiei atque inde genitis morbis medeatur, id non alio referri debet: quam ad frigidum & humidum eius temperamentum, quod vero attenuet atque incidat crassa, præstetque digerendi virtute, ad materiam maxima partium tenuitate præditam, quod scirrhos emolliat atq; digerat, ad eandem materiæ tenuitatem cum exuperanti humiditate coniunctam referendum. At quod vel extremis partibus illitum omnia, quæcunque intus in corpore delitescunt, mouens & colliquans, partium substantiam, in os compellat, atque sputatione vacuet, vel cum magnis torminibus aluum ducat, id ex eorum numero esse videtur, quæ à forma occultave proprietate oriri dicuntur.

His certe viribus hydrargyrus præstat & excellit, potestque ab exercitato, & prudenti medico ad multorum morborum profligationem vsurpari, qua arte ac methodo, in singulorum morborum curationibus dicemus.

Iam quibus pariter incommodis eorum ſaluti clanculum inſidietur, breuibus explicandum, ne quid poſtea temerario eius vſu peccent empirici, aut medicinæ tyrones.

Primum igitur liberalius ſumptus hydrargyrus, maxima qua excellit refrigerandi facultate, calorem inſitum repente extinguit & interimit, concreſcente in venis & arteriis ſanguine: Si minori copia aſſumitur, vel ſæpius illinitur, vt non repente perimat, ſputationem certe cum ſtrangulationis & ſuffocationis periculo, aut horrenda alui tormina inuehit cum cruore, vnde multos fato concedere videas. Ad hæc ſua humiditate corporis humores putrefaciens, maxime vero in ore & gingiuis calidis & humidis locis, fœtorem intolerabilem excitat. Frigore vero immenſo humori coniuncto cerebrum neruorum principium laceſſens, atque nimiopere perfrigerans, humectans, acrelaxans, neruorum atque articulorum robur diſſoluit, qua de cauſa rheumatiſmis, tremoribus, conuulſionibus, reſolutionibus, doloribus articularibus, aliiſque horrendis ſymptomatis, corpus in poſterum concutitur. Si minima doſi ſumatur, quamuis per initia nihil moleſtiæ afferre videatur: continuato tamen vſu, calorem inſitum atterens, neruos ac membranas omnes laceſſens, commutans, ſibique ſimili affectione imbuens, vniuerſum corpus melancholicis & pituitoſis excrementis onerat atque opprimit. Quo fit, vt ea breui inſiliant ſymptomata, quæ Dioſcorides & alii veteres medici, eius vſu fieri tradiderunt: cuiuſmodi ſunt, vrinæ ſuppreſſio, œdematoſus corporis tumor, & plumbea liuidaq; faciei deformitas.

HY-

HYDRARGYRVM FRIGIDVM & humidum esse. Cap. IV.

QVANQVAM autem hæc ita habere longo vsu comperi, qui tamen hactenus Lutetiæ celebres fuerunt aliptæ, famamque scriptis vulgatis collegerunt, hydrargyrum calidum & siccum esse, atque ad luis venereæ aliorumque fere omnium frigidorum morborum curationem adhiberi posse contendunt, & maximo mortalium incommodo vsurpant. Est enim frigidum & humidum, corpora, quibus imprudenter ac temere illinitur, vel male perdens, vel pituitosis & melancholicis morbis opportuna atque obnoxia reddens. Quod nobis hoc loco demonstrandũ fuerit, sumpto à temperamento initio.

Primum igitur chymistis nec temperatum, nec calidum & siccum esse videtur, quod per se nec addensari, nec concrescere, vt metalla, in quibus calor aut siccitas, aut vtrunque inest, possit. Id enim caloris & siccitatis inopia contingere tradunt, vel hoc argumento quod cum sulphure calido & sicco mistum, facile in metallorum multorum materiam cedat atque cogatur.

Ad hæc, qui de ipsius fodinis peruestigandis obseruationes literis consignarunt, montes locaque omnia, in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte vere crassis densisque nebulis circumdari tradunt, quæ in altum ob grauitatem sese attollere nequeant. Addunt eosdem montes aquæ penuria vel æstate media atq; ardentissima, vix vnquam laborare, arboribus quamplurimis luxuriare, quæ vt multo quam aliis in locis serius frondescere, sic

vix vnquam flores aut fructus edere ſoleant: quod non externi caloris penuria, ſed frigidæ materiæ in terræ viſceribus abditæ copia, fieri credendum eſt, cuius vis ad arborum vſque radices pertingens, nunquam ſinat earum fructus maturitatem aſſequi.

Quinetiam herbis tota æſtate viridiſſimis idcirco veſtiri ac decorari ea loca putant, quod frigiditate & humiditate hydrargyri, æſtatis ardor ſiccitaſque temperetur. Contra vero ſulphur chalcantum & alumen immenſa ſiccitate arida omnia & ſterilia vicina loca efficere notum eſt. Et his quidem argumentis hydrargyrum frigidum & humidum eſſe docent indagatores ipſius, exploratores, foſſores, & chymiſtæ. Quod & teſtatum reliquerunt Albertus Magnus, Placentinus, aliique non pauci. Iam ad eius opera & effectus veniamus.

Auicennas auctor eſt, argentum viuum neruorum principium ita refrigerare, humectare, mollire, & relaxare, vt rheumatiſmis nulla, aut admodum leui occaſione in poſterum tententur, qui eo ſæpius illiti fuerunt. Et ſi forte in aurem aliquando inciderit, præterquam quod immenſo frigore dolores excitat diuturnos, ſurditatem quoque parere, atque mentem peruertere, ſuaque ſede dimouere. Quinetiam ſæpe conuulſionem, interdum vertiginem, ſæpiſſime epilepſiam concitare, nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam, cerebri ſubſtantia nimium refrigerata atque commota. Cuius opinionis aſſertores fuerunt Paulus, Actuarius & Aetius.

Quæ ſymptomata ad cauſam caloris & ſiccita-

tis

tis participem nemo eſt qui referat. Quod ſi verum eſt, quod Galenus memoriæ prodidit, lib. 1. ſimpl. ex eo quod ſemper vnum idemque efficiat, quoad nos contingit medicamentum, propriam eius iudicandam eſſe facultatē, & hydrargyrus ſiue ſumptus, ſiue admotus plurimum humectet ac refrigeret, quis (niſi qui in vſum non adhibuit) humidum frigidumque eſſe negare poteſt? Ego vero, ſi mea etiam experimenta proferre licuerit, millies exploraui iuſto modo aſſumptum aut illitum hydrargyrum, æſtuantem & perferuidum ſanguinem refrigerare, eiuſque eruptiones & inſultus omnes cohibere bilis, pituitæ ſalſæ, aliorumque acrium omnium humorum impetum refrænare, morſum & acrimoniam retundere, puſtuliſque & vlceribus malignis & exedentibus opitulari: quorum omnium effectorum cauſa frigida ſit neceſſe eſt. Sæpe etiam obſeruaui hydrargyri vapore paralyſim, tremorem, conuulſionem, ſurditatem, cæcitatem, & deliria infligi, quæ vix vllis remediis cederent.

Faber aurarius Lutetianus 1556. hydrargyri vapore naribus excepto, ſtatim veterno prehenſus concidit. Quæ in os indebantur, deglutiebat ille quidem, ſed vrinam & ſtercus nullo ſenſu egerebat. Nullis hic remediis adiutus, exactis tandem ſex menſibus, putreſcente atque incaleſcente humore, manifeſta febre corripitur, tumque excuſſo torpore loqui cœpit, ac quæſitis reſpondere, ſed perturbate omnino atque confuſe. Profligata tandem febre ad ſe quidem rediit, verum caput graue, torpenteſq; & obtuſi ſenſus omnes manſerunt, menſq; certis interuallis perturbata.

Ex iis qui vnguine ex hydrargyro illinuntur, vel eius aut cinnabaris vaporem ore naribusque excipiunt, alios videas subito resolutos aut attonitos, repente concidere, quosdam intumescente lingua obmutescere: alios tandem asthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillare, alios surdos reliquum vitæ spatium misere exigere. Hispanorum & Italorum aliptæ è sublimato aut hydrargyro fucum mulieribus quærentes, in quam fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi euadunt, & senescentes rheumatismis è cerebro nimiopere refrigerato in pulmones illabentibus, asthmate tandem pereunt. Quæ symptomata omnia à frigida & humida causa proficisci perspicuum est.

Vir quidam illustris, lue infectus venerea, quam nō deleuerat hydrargyrosis, empirici hortatu eam subiit curandi rationem, quæ per cinnabaris suffitum tentari solet: qua cerebrum totumque genus neruosum adeo molle, laxum & imbecillum effectum est, vt protinus altera coxa sua sede exciderit, & duæ spinæ dorsi vertebræ in externam partem luxatæ sint: quæ prius in sua sede cōtineri non potuerunt, quam guaiaci decocto aliisque siccantibus, & robur neruis conciliantibus præsidiis, toti esset corpori prospectum: quod non ante menses quindecim assequi licuit.

Anno 1557. militis cuiusdam curationi interfui, in quo exacto decennio ab hydrargyrosi semel atque iterum repetita, exorti in sincipite tophi duriores dolore acerbissimo cruciantes, in abscessum tandem conuersi sunt, quorum sanies non modo pericranium & cranium, sed etiam meningas

gas & cerebri ſubſtantiam putredine infecit, ac plane corrupit, illæſa fere cute: quæ tamen ad puris illic collecti emiſſionem diſſecta maligno vlcere breui exeſa eſt, quo, cerebri anterioris medulla albiſſima, ſed tamen putris quotidie effluebat, quemadmodum & foraminibus, quæ circum maiorem vtriuſque oculi angulum putredo ſibi comparauerat. Interim tamen neque æger decubuit, neque graui febre iactari, neque cibi cupiditate deſtitui, neque macreſcere viſus eſt, antequam ad cerebri ventriculos vlcus ſerpendo propagatum ſit, quo tempore exorto lethargo è medio repēte ſublatus atque extinctus eſt, nullo pene doloris ſenſu. Hunc autem ſex menſes ſubſtantia cerebri & meningibus corruptis, atque in pus quotidie abeuntibus ſuperſtitem vidimus. In aliis multis, qui hydrargyroſim copioſam tuliſſent, poſt diu toleratos capitis dolores, integra cute, è qua capilli ſuccreſcunt, pericranium, caluariam, & meningas graſſante putredine ſenſim depaſci, popularique abſque inſigni febre notauimus: quum tamen ex minimo capitis ictu, quo cranium, vel fiſſum, vel fractum ſit, orta putredine, quæ meningas feriat, illico inflammationem proritari, mortemque conſequi quotidiano experimento obſeruemus, niſi forte aperto modioli ope (vt fieri ſolet) cranio ſaniei exitus comparetur, antequam inflammatio meningas attingat. Cuius rei cauſa ab hydrargyro petenda, cuius vi imbutum atque perfuſum corpus, vt pituitoſis & melancholicis morbis opportunum euadit, ſic à febre fere & inflammatione tutum & immune redditur. Quod à ratione alienum videri non debet. Vt enim calida & humida

corporis excrementa facillime, ſic frigida & terrena ægerrime inflammatione tentari ac putreſcere poſſunt. Frigida autem ſunt omnia fere excremēta, quæ hydrargyri noxa in corporibus præter naturam colligi ac ſuccreſcere ſolent. Ægre igitur febre corripiuntur corpora hydrargyro ſæpius illita, etiamſi multa ſcateant cacochymia. Niſi forte in quibuſdam dolorum ac vigiliarum diuturnitas, lẽtam quandam inducat febrem, quæ, vt ſymptomatica eſſe ſolet, ſic propriis luis venereæ alexipharmacis calidis & ſiccis profligatur, nec in hecticam niſi medentis imperitia & ignoratione degenerat. Eadem, credo, hydrargyri natura in cauſa eſt, cur vnguine ex eo ſæpius peruncti, ægrius adeo purgantibus moueantur, vt ea duplo validiora perferant quam ante hydrargyroſim. Frigidum ac humidum quum ſit argentum viuum, melancholicum ac pituitoſum reddit corporis habitũ. Quæ ſi vera ſint (vt certiſſima eſſe comperi) non modo hydrargyrum temperamento frigidum eſſe neceſſe eſt, ſed etiam occultiore quadam vi præditum, qua mutatum, perfuſum ac pene ſtupefactum corpus, neque catharticorum vim facile perſentiſcat, neque facile inflammetur.

His igitur obſeruationibus atq; argumentis argentum viuum frigidum & humidum eſſe, ſimulque corporis cui inungitur, habitum pituitoſum, aut certe melancholicum efficere, perſpicuum eſt. Eodem accedit, quod remedia, quæ à veterib. contra hydrargyri noxam præſcripta ſunt, maiori ex parte calida & ſicca ſint: cuiuſmodi eſt apium, abſynthium, piper, caſtoreum, aqua è melle, ſpica, eruca, ſaluia, ruta, myrrha, diamoſchum, & ſimilia,

quæ

quæ flatus diſcutiant, vrinas prouocent, ſudores moueant, & tandem corporis tumorem eius vſu contractum, ſiccando reſoluant. Contraria enim contrariorum ſunt remedia.

Qui opinionum diſſenſione à noſtra ſententia diſcrepant, his maxime nituntur argumentis. Certis (inquiunt) experimentis conſtat argentum viuum craſſa attenuare, incidere, diſſoluere, & in ſudores diſſipare, obſtructa aperire, duriſſima quæque penetrare, & alia multa opera edere, quæ caloris effecta eſſe neceſſe eſt, non frigoris. Siccum autem eſſe, non humidum, hinc intelligere eſt, quod etſi liquidum ſit, infuſum tamen in tabulam planam ac perpolitam, eam haud quaquam, vt alii liquores, humectet & madefaciat. Id enim fit propter ſiccitatem, quæ humorem temperat, & non ſinit tabulæ adhærere. His quidem vrgent argumentis, & pungunt tanquam aculeis: ſed quæ refellere haud difficile ſit. Scitum illud eſt, & omnium recte philoſophantium & medentium cōſenſu confirmatum, ſummas medicamentorum vires ac facultates, quæ cauſæ ſunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido ſicco: alias à ſecundis, quæ à materia prodeunt, cuiuſmodi eſt tenuitas & craſſities, lentor & acrimonia: alias à forma & occulta proprietate proficiſci, eoſque prorſus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærant, nihilq; in tota arte præter intemperiem animaduertant.

Itaque argentum viuum ſumma partium tenuitate, qua vel duriſſima quæque metallorum & lapidum corpora ſubit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & ſudores mouere (ſiquidem il-

los ciere poſſit) credendum eſt, quum aliis multis argumentis frigidum comprobetur. Piper ac pyrethrum calidiſſima quum ſint, imbecillius tamen ſudores proliciunt, quam guaiacum eadem in qualitate remiſſius. Minus quoque attenuant & incidunt pulmonibus infarctam craſſam, lentamque pituitam, minuſque menſes promouent, quam gentianæ aut ariſtolochiæ radix, illis calore multum cedens. Quod ſi quærat aliquis, qui fieri poſſit, vt in medicamento impenſe frigido materia inſit ſumma partium tenuitate prædita: Quærendum quoque illi fuerat, cur opium adeo frigidum, vt narcoticorum ſit vehementiſſimum, amarore guſtantibus ſit moleſtum, quum amara omnia calida eſſe perhibeantur. Et cur caphura valde frigida, ſit nihilominus tenuiſſima natura ac odore aromatico prædita, quum odorata omnia calida eſſe dicantur? Multa, crede mihi, deprehendes in rerum natura, ſi ſingula diligenter obſerues, in quibus occæcari humani ingenii ſolertiam ſit neceſſe, & in quibus principia theoriæ imbecilla atque infirma eſſe annotamus.

Sed, quid cedo cauſæ eſt, cur argentum viuum ſudorem ciere poſſit? nonne potius frigidum & repellens remedium quum ſit corpori affrictum, contrario plane motu atq; hydrotica medicamenta è peripheria corporis ad ipſius centrum humores agens ſudoris materiam impellit? Si quis igitur ab illitu ſudore diffluit, eum partim ignis ad quem inungitur, partim calida olea quibuſcum miſcetur hydrargyrus, partim cubilis calor, non hydrargyrus elicit.

Iam vero hydrargyrum humidum eſſe non ſic-

cum,

cum, tum ex ſuprapoſitis, tum hinc quoque intelligitur, quod prædurós tumores ſcirrhoſoſque ſupra cætera omnia emolliat, concretoſque diſſoluat, quodque membranas omnes neruos & articulos adeo relaxet ac debilitet, vt omnem fluxionem facile admittant, concitenturque eius vſu, aliis quidem arthritici dolores, aliis vero tremores immedicabiles. Sunt tamen qui hoſce tremores ad luis male curatæ reliquias neruos obſtruentes, vel ad motorum ſpirituum reſolutionem, diſſipationemque, non ad argenti viui humiditatem, aut vim qualitatemve maleficam, referendos eſſe pertinaciter defendant, ad hoc exemplis, aliiſq; argumentis vtentes parum validis, quæ nobis hoc loco paucis redarguere liceat.

Tremore corripi diximus, non lue modo contaminatos, ſed alios fere omnes exquiſite ſanos, quicunque vel argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum, & huic addito ſulphure cinabarim decoquunt, vel inaurando, vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporem, aut cinabaris ſuffitum, ore naribuſve excipiunt. Tremunt etiam iis tandem manus, qui lue venerea pollutos vnguento ex argento viuo ſæpius inunxerunt, in quibus tamen vix effatu digna ſpirituum motorum reſolutio perſpici poteſt.

Dum hæc ſcriberem, inaurator quidam opem implorauit, cui brachia & tibiæ vehementer adeo tremebant, vt nec incedere, nec ſtare, nec attonitum & tremulum caput attollere poſſet. Reſiccato per guaiacinum decoctum corpore, ſtandi ac incedẽdi vires paulatim recuperauit, ſed cerebrum

illi graue torpidumque remansit, & corpus vniuersum fluxionibus obnoxium. Occurrunt quotidie & alii non pauci iisdem, aut etiam sæuioribus correpti symptomatis, ex quorum animaduersione intelligere est, vim summam inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus nocentissimam ac perniciosissimam.

Quod autem proponunt fusum hydrargyrum, planitiem nullo madore colluere, idem quoque in aquæ guttulis sese in orbem cogentis propter ὁμοιομερείαν obseruare est, quam tamen hoc vno argumento nemo ab humidis secreuerit contra veterum auctoritatem. Itaque si nullo madore imbuit hydrargyrus, id efficit, non siccitas humiditatem continens ac contemperans, sed partim naturæ quædam proprietas, qua se in sphæricam figuram perpetuo comprimit atque conuoluit, partim excrementitia quædã plumbago illum ambiens, qua adhærescere prohibetur.

Est igitur frigidum & humidum, non calidum & siccum argentum viuum. At nihilominus, quoniam vi ac proprietate occulta, omnis generis humores, peculiariter vero pituitosos, aut sputatione, aut alui profluuio vacuat corpori affrictum aut exhibitum, idcirco sane recte exiccare perhibetur, sed non nisi ex accidenti.

OCCVLTÆ HYDRARGYRI vires vsu & experientia compertæ.
CAP. V.

ET hæc quidem de argenti viui temperie & materia, iam de occultis eius proprietatibus disserendum.

rendum. Hoc enim siue intro sumitur, siue foris admouetur, multa edit opera, quorum nulla probabilis ratio reddi potest,& quæ idcirco vel formæ, vel occultæ proprietati referre accepta cogimur. Eiusmodi est vis purgatoria,qua licet frigidum,adeo excellit, vt ne vstione quidem eam exuat, sed (quod nulli præterea concessum video) in cinere retineat multo etiam quam ante vehementiorem. Purgat autem crassum, lentumque mucum atque ipsam pituitam, interdum etiam cõsecutione quadam bilem vtramque. Quanquam autem interdum supra duntaxat, interdum infra, interdum vtroque modo purgat, maxime tamen & propria vi supra purgare natum est, quomodocunque adhibeatur. Itaque vel illitum, vel intra corpus assumptum,quicquid sensim colliquarit, vndiq; primum in ventriculum, dein in fauces, ac denique in os regerit ac compellit, vnde nec tussi, nec vomitione, sed continuata mucosi sputi profusione reiicitur: quæ res effecit, vt saliuatio vulgo dicta sit, noua hæc &veteribus nunquam tentata purgationis forma,aliis sputatio,aliis profluuium oris. Quæ, quoniam semel inchoata, in multos dies nobis inuitis producitur, imbecillis viribus & corpore cacochymo ac impurgato quisquis eam promouerit, in certum vitæ discrimen ægrum adduxerit. Vnum ergo caput maxime petit, ex quo immodicas destillationes mouet, quæ partim per os effluunt, partim in gingiuas & genas incumbunt, easque tumefaciunt, & magno fœtore magnaque molestia exulcerant. Quanquam enim frigidum est, sua tamen nimia humiditate in calidioribus & humidioribus humores putrefacit atq; corrumpit, hinc vlcerum & fœtoris origo.

Porro autem crassum hunc lentumq; mucum, quum è corporibus, vel exquisite sanis copiosum detrahat, carnes, tendines, membranas, neruos, aliasque partes omnes liquefaciat atque dissoluat, necesse est, vt ex iis humorem sibi familiarem & cognatum eliciat, quem sputatione, vel alui profluuio propellat, & foras exigat. Quod ne cuiquam paradoxon videatur, addam & illud, ne ossibus quidem parcere, si quis sæpius illitus vel eius vapore, aut cinnabaris suffitu perfusus fuerit. Siquidem dentes alioqui ignibus inuicti statim postea vacillant omnes, & liuescentes marcescunt, alia vero crassiora, sæpe cariem parte quadam contrahunt, & in tophos assurgunt, in quibus excisis argenti viui guttulas tremulas non raro reperi: minime tamen in omnibus naturis eandem habet efficientiam. Etenim quo humidius corpus existit ac laxius, hoc facilius per hydrargyrum, aut illitum, aut assumptum in sputationem ruit, hocque diutius ac crudelius angitur: quo vero siccius ac terrenum magis, eo ægrius, interdū etiam nullo prorsus modo. Quod si è sola facie facienda coniectura fuerit, quibus sanguine, floridoque rubore ea suffusa est, facillime, quibus subnigra aut plumbea, ægre, aut vix vnquam sputatio accidet. In medio sunt pituitosi & biliosi, candido aut flauescente faciei colore præditi.

Non me latet veteres, non in purgantium, sed in venenorum classem argentum viuum retulisse, sed recentiorum, quam illorum in eo cognoscendo, explorandoque maior fuit sedulitas, qui tandem vsu compererunt, purum & impermistum argentum viuum, si sumatur, sua mobilitate, instabilitate

bilitate & grauitate mox, vt ingestum est ad aluum deuolui, per eamque egeri syncerum, nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, nulloq; fere valetudinis discrimine, si modo iustus fuerit modus, & aliquot aquæ saluiæ vnciæ mox superdētur. Quod & Georgii Agricolæ auctoritate confirmatur, qui scriptum reliquit, improbam vxorem marito aliquot vicibus argentum viuum dedisse deuorandū, quod ille sine nocumento egessit per aluum, quæ tamen in manifesto maleficio deprehensa, pœnas legibus dedit.

Ad hæc Antonius Musa infantium lumbricos argento viuo propinato, tuto se enecasse scriptum reliquit, denique Andreas Matthiolus difficilem partum argento viuo propinato innoxie accelerari testatur. Quorum tamen opinionibus in eo propinando haudquaquam accedendum censeo. Ego enim (vt aliquid etiamnum de obseruationū mearum thesauro proferam) neque adeo venenatum, & humano generi infensum comperio argentum viuum, vt ab vsu medicinæ prorsus reiiciendum sit, & tanquam in mundi & naturæ exilium depellendum, neque ita tutum & innoxium, vt pueris & prægnantibus exhiberi tuto aut possit, aut debeat. Fateor igitur tuto & intro sumi, & extrinsecus adhiberi posse, sed nec temere, nec in omnibus temperaturis, nec citra aliorum adiectionem, quæ noxias eius vires refrænent atque obtundant. Impermistus ac syncerus hydrargyrus maiore dosi si propinetur, summo suo frigore sanguinem congelans repentinam perniciem infert, velut iam ante commonefeci: Si minore dosi, aut etiam iusto modo, sed sæpius exhibetur, vel illinitur, maxima sua hu-

miditate humores putrefacit atque corrumpit, duriores vero partes, neruos, tendines, ligamenta ac membranas remollit, relaxat, atque resoluit: nonnunquam & ipsa ossa vitiat, & carie inficit. Omnibus qui frequenter vtuntur, venenata sua, eaque occulta & inexplicabili qualitate natiui caloris robur atterens atque dissoluens concoctionem labefactat, grauissima ventris tormina excitat, ac plumbeam accersit faciei deformitatem. Ideoque valde senibus & imbecillis præsentaneum venenũ censeri debet, insitum illorum calorẽ iam languidum protinus extinguens omniaque putrefaciens cum fœtore. Nunquam tamen argentum viuum (id pace Dioscoridis dixerim) suo pondere aut alia malefica vi interanea exedit aut exulcerat: sed contra, maligna & serpentia vlcera sistit ac cohibet, tum introsumptum, tum illitum. Suo frigore vim maximam inferre atque interimere auctor est conciliator hac historia.

Quum pharmacopœus quidam per ardentissimam febrem delirio & intolerabili siti iactaretur, dormientib. aliquando ministris clanculum è cubiculo, in quo iacebat, potus causa exiliens, forte fortuna in vasculum argenti viui plenum (quod in pharmacopolio inter cætera reconditum seruabatur) incidit, cuius magna copia affatim epota, ne à proximis ministris deprehenderetur, statim in lectum se recepit, in quo paucis post horis extinctus est. Ministri expergefacti repentinæ eius mortis causam requirentes, sub cadauere argenti viui nuper exhausti portionem, quæ ex aluo iam excidisset, reperiunt. Itaque dissecto ad clariorem rei cognitionem cadauere, libræ vnius pondus in ven-

triculo

triculo inuentum eſt, cuius immenſo frigore ſanguis circa cor ac in reliquis proximis venis & arteriis iam concreuiſſet. Ego ex iis qui hydrargyrum recte præparatum iuſto modo aſſumpſiſſent, repente extinctum vidi neminem. At multos aduerti, quibus & introſumptus & extrinſecus adhibitus, ſæuiſſimos cruciatus mortemque ſenſim attulit, quod & plumbum efficere etiam comperi, ſi maiore copia aſſumatur. Sed hæc obſeruationibus aliquot melius eluceſcent.

Amicus quidam meus deſtillationi è capite interdum in ceruicem & ſcapulas, nonnunquam in pedum articulos obnoxius, neglectis medicis, à quibus ſæpe opem ſenſerat, hortatore empirico plumbi puluerem tenuiſſimum, è iuſculis, ex vino, ex piris coctis, aliiſque cibis ſacchari loco, dierum quindecim ſpatio vſurpauit. Sed bone Deus quot quantaque valetudinis incommoda perſenſit? Grauis protinus exorta eſt dyſenteria cum intolerabili totius ventris dolore diriſque cruciatib. & torminibus, quæ & febrem breui attulerunt. Ventriculi tanta diſſolutio, tanta oris ipſius oblæſio ſubſecuta eſt, vt vel blandiſſimo digitorum attrectatu vehementer offenderetur, & quæcunque ingerebantur, in plumbeum nidorem ac mucaginem deprauata mox vomitione excluderentur, nō ſine maxima ructuum copia. Sedata accommodatis remediis dyſenteria, febris & graues ventris cruciatus dies viginti perſeuerarunt, cum incendii interni moleſtiſſimo ſenſu ac inexhauſta atque inſatiabili ſiti, totidemque noctes æger inſomnes peregit. Interim nulla inerat cibi cupiditas, aluus ſponte nihil excernebat, & quæcunque aut ſupra,

aut infra prodibant plumbeo colore infecta erant
omnia, suam plumbum qualitatem internis parti-
bus tenaciter adeo impresserat. Quinetiam exorto
ictero corpus totum fœdatum, & sanguis sedata
dysenteria ad febris curationem detractus, spumo-
sus ac putris apparuit. Hæc tam grauia tamque pe-
riculosa symptomata, si plumbum oblæsis visceri-
bus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro
vel copia maiore, intro assumpto, vel aliis quæ eius
vim maleficam coerceant, minime remisto censen-
dum putemus?

Pictor quidam Gandauensis annos natus trigin-
ta, firma ac laudabili corporis constitutione, non
ita pridem hic agens anno CHRISTI 1557. ma-
nuum digitos grauiores solito, tardiores, & ad mo-
tum minus aptos percipiens, haud multo post illos
contrahi conuellique sensit: quæ affectio magis ac
magis in dies augescens, digitos incuruos ac pror-
sus inflexiles reddidit. Quin & carpum & brachii
principium peruasit affectio, dum neruis tendoni-
busq; refrigeratis, humoreq; crasso oppletis admo-
dum torpidæ, incuruæ, contractæ, atq; ad functio-
nes naturales ineptæ manus essent.

Haud multo post idem pedes vitium sensere, nō
parum oblæsa incedendi facultate. Neque tamen
in his, neque in manibus, neque in aliis partibus
afflixit vehemens dolor, qualis in lue venerea, &
defluxionum morbis esse solet. Misellus hic tot
malis non satis (credo) diuexatus, in aliud sympto-
ma longe grauissimum & crudelissimum post se-
ptimestre incidit. Dolor longe acerbissimus atque
atrocissimus hypochondrium vtrunq; occupauit,
qui ad totum ventrem pertineret: cui, quoniam

nec

nec noctu, nec interdiu intermittebat, clysteribus, fotibus, balneis, & aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra, leuatio quæsita est. Vnicum tandem in accessione non inuentum, sed repertum est solatiũ, tres quatuorve homines ventri incumbere curabat (compresso enim ventre paulo mitior cruciatus erat) ac patienter perferebat, dum pondere tãto compressis intestinis ac membranis, quæ flatibus diuelli atque distendi putabantur, non ita distorqueretur. Vbi sex octove dies ita excarnificatus fuerat misellus, sensim abeunte dolore & cibi desiderium, & vires paulatim colligebat, dum alia rursum simili accessione doloris repente correptus prosterneretur. (Viginti enim non amplius dies dolor intermittebat) in accessionibus aluus nullo fere remedio duci poterat: quod si quando contingeret, subnigrum aut plumbeum stercus eiiciebatur, & in doloris intermissione quæcunque purgantium medicamentorũ vi detrahebantur, plumbeo colore infecta erãt. Hypochondriis nulla tensio, nulla durities inerat, nec febris vlla doloris comitem se præbebat. Adhibiti medici brachiorum & pedum contractionem atq; resolutionem (mistus enim ex his erat affectus) ad cinnabarim, quo pictores vti solent, referendam censuerunt. Nam quum ille penicillum digitis sæpe extergeret, his adhærens cinnabaris partium continuatione maleficam vim suam cerebro (cui, vt neruis & tendonibus, & membranis omnibus maxime aduersatur) communicauit. In eo autem imbecilliore reddito ac refrigerato pituita multa sensim collecta est, quæ tandem in carpum & digitos illapsa imbutis frigido crudoque humore eorum tendonibus

& neruis, ſymptomata his non diſſimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctos adoriuntur, exceptis artuum doloribus, excitauit. Et hæc ſana fuit me iudice ſententia. Eadem enim fere ſymptomata in aliis pictoribus adnotaui, quorum nonnulli etiamnum ſuperſtites ſunt pedibus, manibuſque reſolutis, tremulis atque contractis. At in doloris illius tam atrocis perueſtiganda cauſa quandiu laboratum eſt? quot habitæ concertationes? quam varia fuere medicorum decreta? Alius frigidam vitream pituitam firmius inteſtinis inhæreſcere putabat, quæ certis circuitibus in flatus reſoluta dolorem tantum pareret. Alius bilem acrem circum abdominis membranas coercitam certis periodis moueri, atque ſuopte impetu cieri, tumque ſentientes membranas diſtendere, atque acriter compungere, & acerbiſſimos illos cruciatus inferre contendebat. Alius melancholiam hypochondriacam ineſſe iudicabat, quæ tamen intermiſſiones ſtatas haberet. Alii denique alias cauſas aſtruebant, atque idoneis remediis demoliri, ſed nullo omnino profectu, ſatagebant. Siquidem annos tres crudeliſſimis dolorib. tortus & fractus exanguis tandem atq; exuccus vitam cum morte commutauit. In diſſecto eius cadauere ad cauſæ inueſtigationem omnia inſpicientes iecur, lienem, ventriculum & renes naturalem cõſtitutionem præ ſe ferre deprehendimus, nulla in cyſti fellis obſtructio, nulla in meſenterio humoris vitioſi congeſtio, nihil denique in alia vlla parte notari potuit, quod tantorum fuiſſet dolorum cauſa. Dicam ergo ea de re quid ſentiam, & cur ita videatur, explicabo. Quum ille penicillum non digitis modo, ſed ore

etiam,

etiam, velut incautis pictoribus solenne est, extergeret atque exugeret, conieci cinnabarim ore exceptam partium continuatione internis partibus communicatam, ventriculum & intestina, membranas & reliquas neruosas partes non humectasse solum aut perfrigerasse, sed maligna sua eaque inexplicabili pernicie, quæ oculorum refugeret obtutum sic infecisse, vt nullis remediis deleta tantorum dolorum occulta causa fuerit, quæ non purgantibus, sed contraria antidoto erat abigenda. Sic enim dolores paulo ante descriptos, vsu pulueris ex plumbo crudo, concitatos, quum vacuantibus medicamentis non cederent, balneorum & lactis asinini potu diu continuato, prorsus consopiui. In hanc sententiam me adduxit non Dioscoridis modo opinio, qua hydrargyrum ventris tormina ciere tradit, sed medendi vsus, quo comperi argentum viuum sæpius, & temere intra corpus assumptum, eius generis dolores inuehere, qui nullis cedant auxiliis, præsertim si frigida fuerit corporis natura.

Quanquam igitur nec argentum viuum, nec plumbum suo pondere (quod tamen veterib. placuit) aut alia nobis manifesta vi interna exedit, aut exulcerat: quoniam tamen venenata quadam natura, & malefica labe nobis ratione incomprehensa, non solum dysenteriam, & grauissima ventris tormina infligere, sed etiam alia multo grauiora, eaque fere incognita atque inexplicabilia, prorsusque insanabilia vitia partibus internis inurere deprehenduntur, vnde vix illæ expediri queant: ideo nunquam intra corpus quamlibet exigua quantitate assumi debebunt, nisi illorum malignitas ale-

xipharmaci adiectione sit retusa, eneruataque pernicies, idq; religiose & vbi cætera omnia remedia morbi peruicacia superauit. Quod & alia obseruatione constat.

Populi qui ad Alpes habitant bronchocelis turgida habere guttura, præterquam quod nos aliquando vidimus, veterum etiam complures literis prodiderunt. Id autem illis idcirco peculiare vitium est, quod Alpes metallorum venis, maximeque argenti viui abundent, per quas aquarum scaturigines emanant: aquæ autem virosa hydrargyri qualitate imbutæ, cerebri robur dissoluunt, rheumatismis in fauces & dentes varie fatigant, & tumores excitant. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quib. qui bibebant, alii intra biennium, alii citius dentes amittebant.

Sit igitur certum & exploratum, frigidum & humidum hydrargyrum, venenata qualitate cerebro neruisq; bellum indicere, neque temere in omnibus naturis, nec sæpe sine graui noxa posse vsurpari. Qua autem ratione & arte ita domari, cicurarique possit, vt quæ commemorata sunt vitia non inferat, planum faciam.

HYDRARGYRI CINIS QVI ET pulius mercurii, & præcipitatus hydrargyrus vulgo dici solet.

CAP. VI.

HYDRARGYRO tantam vim purgandi inesse diximus, vt ne vstione quidem depereat & aboleatur, sed in cinere supersit multo etiam quam ante vehementior. Igne siquidem sublata prorsusque cõsumpta aquea hydrargyri substantia, in qua

vis refrigerandi inerat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamen in cinere, quæ à forma nascitur, vis purgandi longe efficacissima. Efferuescit autem atque vritur hydrargyrus admista aqua, quam ex chalcantho, alumine & nitro conficiunt (aquam fortem vulgus appellat) atque in acerrimum puluerem redigitur, quem alii præcipitatū, alii mercurii puluerem vocitant. Hoc vero differt ab argento viuo hic cinis, quo acetum ab eius vsta fæce.

Hunc citra delectum exhibent circumforanei quidam circulatores, scelerati impostores non medici, ad luis venereæ dolores diuturnos, hydropem, febrem quartanam, melancholiam hypochondriacam, & ad eius generis affectus frigidos, idq; quatuor sexve granorum pondere ex oui luteo vel mithridatio & theriaca, ac statim, vt assumpsit aliquis, ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, sæpe tanto, tamque violento impetu, præsertim si molle, effœminatum & languidum corpus fuerit, vt exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repente moriatur, vel quo die sumpserit, sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os eius contagione interdum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valde fœtida: faucesque plerisq; ita intumescunt, vt ad multos dies nihil prorsus deglutire possint. Quinetiam nonnullis mens ita à sua sede dimouetur, vt exorta febre phrenitici tandem pereant.

Dum hæc commentarer, scelestus quidam nebulo ad quartanam tria catapotia ex eo & mithridatio confecta, iuueni robusto deuoranda tradēs,

cum paucis diebus exorta dysenteria, faucium inflammatione ac delirio è medio sustulit. Itaque à catharticorum censu tãquam præsentissimum venenum reiiciatur, ac publicis legibus exulet. Chirurgis tamen in externorum vlcerum curatione concedatur, velut & alia multa venenata pharmaca, quæ prudenter vel sola, vel mitioribus, quæ illorum vim maleficam infrænent temperata ac remista magni in chirurgia sunt vsus. In id autem sic comparetur.

Argenti viui vnciæ sex, & aquæ fortis ℥ ij. ß. ampulla vitrea crassioris & longissimæ ceruicis exceptæ, prunis non acribus feruere sinuntur, dum liquida ac fluida omnis substantia prorsus sit absumpta. Cinis in ampullæ fundo restat, qui vlceribus sordes crassiores & callos detrahit, hypersarcosim omnem strenue absumit, nullo aut exiguo dolore: præsertim si sæpius elotus fuerit aqua plantaginis, & resiccatus. Ideoque sordidis, putridis, saniosis, callosis, serpentibus, atque aliis omnibus vlceribus, quæ vulgaria remedia contemnunt, & cicatrici obsistunt atq; reluctantur, modo solus, modo aliis, quæ citra morsum siccare aut tergere possunt, mistus vtiliter adhibetur.

Cinerem hunc illotum si impuro & cacochymo corpore, vlceri vel simplici, vel venereo adhibeas, fluxiones, inflammationes, & dolores proritari, & exasperari continget. Si cui forte in animo fuerit ad contumaces fluxiones & morbos melancholicos, qui reliqua cathartica superant, puluerem hũc intra corpus assumere, modo validis firmisq; visceribus præditus sit, & puluis recte corrigatur: vehementior ac concitatior, sed forte non infœlix futura

tura

tura eſt purgatio. At ſi tenſa hypochondria, vel viſcera imbecillitate laborant, vel corporis vires effœtæ ſunt, iſthæc vacuandi ratio prorſus aliena eſt. Correctio autem huiuſmodi ſit.

Puluis deſcriptus biduum in aquis refrigerantibus ſubinde mutatis maceretur, ac rurſum in cardiacis biduum: ſic omnem fere morſum exuet, quam aqua fortis illi impertierat. Reſiccatus dein puluis rurſum temperetur aliorum adiectione, & in catapotia aptetur.

℞ Pul. deſcripti præparati ℈ j. pul. E. triaſandal. ſimpl. ʒ ß. rhabar. electi ʒ j. mithridat. optimi, conſeruæ bugloſſ. pul. roſ. rub. maſtich. ſingul. ℈ ß. ſubigantur ſimul cum mucagine tragacanthæ extracta in aqua roſ. fiat maſſ. doſ. ʒ ß. in pilulis tribus mane ſumendis, hauſto prius iure pingui, è vitulina carne & pullo gallinaceo cum bugloſſ. borrag. oxalidi & portulaca.

In vſu eſt & lethale aliud argentum (chymiſtæ ſublimatum dicunt) ex argento viuo & ſale armeniaco confectum, cuius eximias vires in affectuum quorundam externorum curatione ſæpe ſum expertus. At intro ſumptum peſſimum eſt venenum, partem quam attigerit, ſtatim adurens, atq; exulcerans, mortemq; conuulſionibus ac internis cruciatibus formidabilem & horrendam accerſens. Sunt qui conficiunt in hunc modum.

Argenti viui & atramenti ſutorii æquales portiones cum aceto teruntur, donec argẽtum viuum prorſus diſparuerit. Ex his conflata maſſa ſiccatur, deinde in fictilib. patinis vitro intus illitis diligenter obturatis trium fere horarum ſpatio coquitur, mox aufertur, & quum patinæ refrixerint, quic-

quid liquidi, solidique inest, rursus eximitur, rursusque teritur, aceto subinde asperso, & coquitur. Id quod tandiu fieri debet donec omne argentum viuum in operculum sublatum ignis calore cõcreuerit. Id insignem erodendi vim habet, & potum non aliter quam calx viua interficit.

NOVA AC SECVRA LVIS VENEREÆ PER HYDRARGYRUM & ALEXIPHARMACUM CURATIO. CAP. VII.

ARGENTI viui temperiem, & quibus id viribus occultioribus præstet & excellat, quibusque incommodis officiat diximus: iam id luis venereæ alexipharmacum sit necne, disquirẽdum. Aliptæ ac reunctores quicunque de luis venereæ curatione scripta in lucem emiserunt, crassam lentamque pituitam & melancholicum succum subiectam materiam esse prodiderunt, in qua maligna & venenata eius labes sedem habeat, infixaque sit. Hanc, quoniam corpori illitus, vel introsumptus hydrargyrus peculiari quadam facultate & dote, nulli alii medicamento concessa, sputatione expurgare deprehenditur, omniaque luis venereæ symptomata penitus delere, proprium ac peculiare ipsius alexipharmacum esse contendunt. Morbum enim radicitus extirpari, quum omnia eius symptomata (hæc enim causam tanquam vmbra corpus perpetuo consequuntur) prorsus disparent & euanescunt. Addunt paruo constare hoc remedii genus, & celeriter curare, quum alia non nisi sensim longoque tempore effectum suum sortiantur, ac vix vnquam radicitus mali causam exscindant.

Denique nec guaiacum, nec chynam, nec sarçampar-

çamparrillam crassam & lentam pituitam, terrenamque melancholiam, in quibus luis pernicies insidet, expurgare, sed tenues duntaxat ac serosos humores in sudorem digerere, ideoque recursuri mali metu haudquaquam liberare velut hydrargyrum, qui & tenues sudoribus digerit, & crassos ac lentos omnis generis sputatione aut alui profluuio expurgat.

His fere argumentis imperitos ad hydrargyrosim pelliciunt, quæ tamen facile sit refellere. Hydrargyro quidem eam vim inesse, eamque facultatem peculiariter insidere fateor, vt vel extrinsecus emplastri, aut cerati, aut vnguenti forma impositus, vel intra corpus ipsum assumptus, crassi & lenti mucoris sputationem, vel è sano corpore eliciat, quemadmodum scammonium & colocynthis serosos tenuesque humores, insita sibi proprietate, vel è sano corpore, detrahunt: An idcirco luis venereæ alexipharmacum aut esse, aut dici potest? minime vero. Malignam quippe venerei veneni labem ac perniciem, ipsumque morbi fermentum solidis partibus impressum atque infixum, nec manifesta pugna, nec occulta proprietate delet aut euincit: quod tamen amuletorum proprium munus est, sed summo duntaxat frigore intro repellit, & alia inexplicabili & incognita vi ad tempus cohibet, stupefacit, obtundit, & intus in partibus solidis velut colligat atque constringit, dum tempore reuertatur atque reuirescat. Vt opium destillationum antidotum haud dicimus, aut rhabarbarum febrium alexipharmacum, etiamsi illas plerunque coerceat ac profliget. Sic neque hydrargyrus luis venereæ amuletum recte dici potest, etiamsi illam

interdum consopiat. Nisi forte ampla significatione alexipharmaca & antidota vocites, medicamenta omnia, quæcunq; vel morbi materiam demendo, vel intemperiem summouendo, vel aliqua alia facultate morbo cuipiam auxiliantur, quod tamen veterum auctoritate & loquendi vsu dicere vetamur. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellarunt, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate, venenis resistunt & aduersantur, eorumque affectibus medentur, & grauissimis casibus auxilio sunt: quorum triplex differentia Galeno statuitur, quod alia lethalium medicamentorum gratia offeruntur, alia aduersus bestias virus eiaculantes valent, alia denique morbis ex prauo victu contractis opitulantur: quibus ex aduerso opposuerunt deleteria.

Vt enim lethalia venena (deleteria dicunt) vbi in animalis corpus ingressa sunt, totum id momento temporis immutant, sibiq; simili affectione inficiunt: ita sane intro sumpta alexipharmaca seu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota sunt, contraria venenis lethalibus affectione, totum etiam corpus ipsa immutant, & perniciem à deleteriis impressam qualitatis suæ in maximam corporis molem diffusione, delent & extinguunt. Crassum quidē mucum & pituitosam saniem sputatione expurgat hydrargyrus, sed crudeliter adeo ægros angit & excarnificat, vt perire satius sit, quam tantis cruciatibus & laboribus morbo occurrere. Quum tamen hoc remedii genere pauci leuentur, in quibus venereum virus nondum altius radices egit. Adde quod in sputatione multos mori

mori cõtingat, ſiue quod fauces inflammatio præcludat, ſiue quod vires præ vigiliarum & dolorum vehementia ac diuturnitate, præq; inedia longiore fatiſcant atq; deficiant, ſiue quod pituita affatim in præcordia illabens, repente ſuffocet.

Quod autem aiunt ſublatis per hydrargyroſim luis ſymptomatis, nitidoq; reddito corpore, morbum, qui illorum cauſa fuerat, neceſſario tolli, id plane falſum & ab experientia quotidiana alienum eſt, qua conſtat non huius ſolum, ſed aliorum etiam multorum morborũ cauſas diu interdum intus ſepultas deliteſcere nullis notis conſpicuas. A cane rabido acceptum virus, intus deliteſcit dum contaminatis humorib. & infecto corde vitæ principio excãdeſcat. Et nitida facta corporis elephantici cute venenum intus reſtitat circum viſcera, quod breui foras remigret atque reuireſcat. Quid igitur mirandum, ſi vacuatis excrementis reſiccatoq; corpore venereum venenum intus abditum lateat, donec collectis in corpore excrementis denuo reuertatur? Externas corporis partes hydrargyrus expurgat, & à tuberculis vindicat, ſed plerunque venereum fermentum in internis relinquit, ſtupefactum quidem atque conſopitum, ſed quod tandem aliquando ſuſcitatum atque accenſum in excrementis horrenda ſui furoris ſymptomata proferat, in aliis quidem celerius, in aliis tardius, pro corporis natura & vitæ conditione.

Multos quotidie videas liberos procreare atque ſuſcipere venereis maculis, aut tuberculis, aut vlceribus prorſus conſperſos, atque contaminatos, qui tamen per hydrargyrum prorſus expediti, reſtitutiq; iudicabantur. Quibus ex cauſis ſupra de-

ſcriptam per guaiacum & alexipharmacum luis curationem fucatæ huic ac periculoſæ hydrargyroſi præferendam cenſeo, quidquid obganniant aliptę.

Ego tamen ne forte aliptæ, qui nec rationum momentis, nec quotidianis rerum euentis ab hydrargyroſi auocari poſſunt, curandi rationem per hydrargyrum à nobis ignorari obiiciāt: ita luis venereæ curationem inſtituam, vt non ſolum quæ ab hydrargyro creari ſolent pericula declinentur, ſed etiam reuerſionis, recurſuſque metus omnis tollatur, & perfecta ac minime fallax ſuccedat curatio. Ita quiſquis inuenta meliore fruge glandibus etiamnum veſci deſiderabit, vel ſuprapoſitæ curationis ſumptus præ egeſtate ferre non poterit, hac ſaltem cautione grauiſſima ſymptomata declinabit, quæ ſputatio per hydrargyrum concitata inuehere ſolet.

Multa ſunt in hac curatione cum ſuprapoſita, quæ per guaiacum & alexipharmacum fit, communia. Ideoque multa illic diffuſius explicata ſunt, quorum præcipua tantum capita hic attigiſſe ſatis ſit.

Vtriq; communis eſt vniuerſi corporis præparatio per vacuantia: hæc vero pro affecti corporis temperamento & habitu, & morbi tempore, aliiſque indicationibus non parum variat. Nam ſi ante contractam luem ſumma inerat corporis puritas, nec ita pridem contractus morbus eſt, ſemel atq; iterum catharſin moliri, atq; ſanguinem pro plenitudinis & virium ratione mittere ſatis ſit. At ſiue ante morbum excrementis corpus ſcatebat, ſiue iam diu impreſſa lues multa excrementa cumulauit, ſæpius repetita catharſi opus eſt, quæ impuritatis

puritatis ac cacochymiæ ſentinam eluat atque exhauriat.

Vtrique etiam commune eſt poſt conuenientes vacuationes, ſopitum intus venenum mouere, excitare, propellere guaiaci aut chynæ, aut ſarçeparillæ decocto. Sed in recens contaminatis, qui boni ſunt habitus, ſimplex guaiaci decoctum ad ſudores exciendos abunde eſt. In impura vero corporis conſtitutione & in inueterato morbo, præſtat purgatorio decocto in initiis curationum ſudorẽ promouere. Ita enim non modo venenata labes cum ſeroſis excrementis, ſudoribus digeritur & exhalat, ſed etiam omnis generis excrementa purgantur, puriſſimaq; à luis curatione manent viſcera.

Ad hæc præparationis huius, quæ catharticis tentari ſolet, tempus pro corporis & cauſæ morbum committentis ratione ac differentia longius aut breuius eſſe debet. Bono corporis habitu & conſtitutione, cute rara ac perſpirabili præditis recenſque contaminatis, dies viginti aut triginta ad ſummum ſatis ſint. Pituita aut melancholico ſucco refertis, & denſa atque adſtricta cute inſtructis, & inueterato vitio preſſis quadraginta aut quinquaginta vix ſufficiunt.

Commune eſt & vtrique curandi rationi, promotis ſudoribus dies aliquot guaiaci aut ſarçeparillæ decocto, alexipharmaco præmiſſo vti, dum in integrum reſtituta ſit valetudo. Sed id ipſum alias meracius, alias dilutius & temperatum magis vſurpandum, prout corporis affecti propria & peculiaris temperies ac natura expoſcit. In vtraq; etiam conuenit, ſi hyems eſt, in hypocauſto ægrum continere, vel etiam ſi in eo ægrius ſudor elicitur,

ſumpto alexipharmaco & guaiaci decocto vaporarium deſcriptū in hypocauſto habere, in quo guaiaci cremore & alexipharmaco ſumpto, ſudorem excipiat. Denique & victus ratio, & reliqua omnia, quæ in ſuppoſita curandi ratione tradita ſunt, in hac etiam accurate obſeruari debent, vt perfecta ſuccedat curatio.

Hoc autem proprium & peculiare habet hæc curatio, quod hydrargyri inunctio adhibetur poſt iuſtam præparationem, in hunc fere modum.

Singulis diluculis quinta, ſexta vel iuſta hora alexipharmaco & cremore guaiaci aſſumptis, æger ad ignem inungitur. Ac primo quidem die pedes, tibiæ ac brachia tantum perunguntur, ſecundo præter hæc, crura, tertio etiam tota dorſi ſpina ad ſcapulas vſq;, cauendo diligenter caput, ceruicem & anteriorem thoracis partem. Inuncto corpore vaporarium apte calens protinus adeundum, & inſudandum horam dimidiam, plus minus pro corporis & virium robore. Labaſcentibus viribus etiam ſi parum ſudoris emanarit, ab incœpto opere deſiſtendum, ſiue in lecto, ſiue in vaporario ſudor elicitur, neque vnquam committendum, vt ſyncope, quæ mortis eſt imago, ægrum territet. Sudore in vaporario profuſo, æger calente linteo obuolutus in lectum ſe recipit: ſtragulis coopertus ſudorem rurſum (ſi quidem ferant vires) emanare ſinit, dein ſiccatur, ac extergetur. Viribus languentibus protinus à vaporarii egreſſu, apoterapiæ incumbēdum. Reſiccato corpore cibus præberi debet, qui vires & ſpiritus ſudorum profuſione diſſipatos reſarciat.

Eadem duobus tribuſve diluculis repetenda curatio,

ratio, dein quatriduum ſaltem ab inunctione ſuperſedendum, ne ea quotidie mane repetita, maxima humorum fuſio ac partiũ colliquatio ſequatur, quæ ſputationem aut alui tormina non facile cohibenda, forte etiam repẽtinam mortem accerſat. In ipſo vero tridui aut quatridui interuallo, alternis diluculis ſimplici decocto guaiaci ſudores ciere, alternis alio decocto purgatorio aluum ducere conueniet, vt quicquid hydrargyroſis reſoluerit, vel in ſudores digeratur, vel in aluum id depulſum expurgetur. Qui facile in ſputationem prolapſuri putantur, per biduum tantum inungi, dein facto quatridui interuallo ad vnctionem remitti debent, ne continuata vnctione in moleſtiſſimam illam ſputationem præcipites ruant. Itaq; eo quo dixi modo, inunctio, ſudorum profuſio & purgatio per aluum viciſſim iterata cõtinuabuntur, dum morbus radicitus abactus ſit.

Quibuſdam ſexies corpus inunxiſſe, aliis octies, nonnullis etiam decies aut duodecies, vix ſatis ſit. Vbi nec dolor, nec vlcus, nec tuberculum, ſed ne veſtigia quidem illorum ſuperſunt, conferet ſi frigidum & pituitoſum corpus ante curationẽ rheumatiſmis erat obnoxiũ, vaporaria, omiſſo vnguento ex hydrargyro, aliquot auroris ingredi, & in iis inſudare, dein ſiccato corpore caput, ceruicem, ſpinam dorſi, & articulos omnes oleo roborante & ſiccante illinere ac perfricare, quo noxa cerebro & neruoſis partibus illata emendetur.

In id oleum è ſaluia ſicca, arte chemica prolectũ primas tẽnet. Miſcetur autem medullæ ceruinæ in aquis vitæ & ſaluiæ ſæpius elotæ, additur humanus adeps ſimiliter lotus, & caſtorii (niſi fœtor diſ-

plicet) momentum. Oleum cephalicum in luis curatione descriptum huic remedio recte substituitur. Quinetiam perfecta curatione modo proposita, secūdarium guaiaci decoctum dies minimum duodecim bibetur, ac paulatim augebitur cibi modus, dein ad pristinam viuēdi rationem sensim fiet transitus.

Si forte vaporarium quod ante descriptum est, in manu nō erit, æstuariolum arte fabrefaciat chirurgus, in quo æger sedens vel stans aromaticarum herbarum, in aqua & vino albo feruentium vaporem excipiat, ex conuenienti ductu, cuius alterum extremum in lebetem inseratur, alterum in æstuariolum: vel certe in lapidem molarem candentem, herbarum, quæ ad vaporarium traditæ sunt paratum ex vino albo decoctum affundatur. Id enim in vaporem solutum, non modo externas corporis partes afficit, sed intro etiam penetrans ad cerebrum & viscera, crassa attenuat & incidit, frigida calfacit, sudorem copiosum profundit, neruosumque genus siccando confirmat.

Alia curandi ratio.

Qui expeditiorem, ac nihilominus tutā & certam curationem exposcit, protinus vt iustis vacuationibus vniuerso corpori prospectum fuerit, guaiaci decoctum & hydrargyrosim vicissim vsurpet, iis quæ dixi interuallis, dum plane à lue immunis, liberque euaserit. Est tamen tanto tutior, quanto lōgior huius morbi profligatio, vt suadeam omnibus symptomatis deletis, remedia ad quindecim aut viginti dies continuare, ne qua supersint fermenti venerei vestigia, vnde reuersio metuenda sit. Hic enim nihil temere & repente fieri debere,

iam

iam commonefeci. Morbi quidem ab humoris fluxione profecti, plerunque ſubito tolluntur atque diuaneſcunt, eorum cauſa cathartico ſublata: at in venenatis & malignis præcipuum curationis caput attigit, qui venenatam & malignam perniciem partibus impreſſam alexipharmacis profligauit. Id vero nõ niſi ſenſim ac pedetentim in lue venerea fieri poſſe vſus edocuit.

Alia curandi ratio per hydrargyrum, ſarçeparrillæ decoctum & aquam cardiacam.

Si quis præ mollitie, nec guaiaci decoctum ebibere, nec amuletum vorare ſuſtinet, is ſi hyems eſt, in hypocauſto contineri debet, in quo vaporarium ſit, vt quotidie ante epulas ſudorem ſumpto ſarçeparrillæ decocto excipiat, prout vires ferent. Dein lectum petat, in quo rurſum aquæ cardiacæ vncias tres exorbeat, atque iterum, ſi vires tolerent, ſudorem erumpere ſinat aliquantiſper. Deterſo, ſiccato & temperato corpore, cibo locus eſt & dilutiori ſarçeparrillæ aut chynæ potioni: Æſtate hypocauſtum noxium eſt nedum ſuperuacuum, ſed vaporarium vtiliſſimum. Quarto aut quinto quoque huius curationis die, mane mox à ſumpto ſarçeparrillæ decocto, vniuerſum corpus ceruice, capite, ventre, (anterioribus thoracis partibus exceptis) vnguine ex argento viuo ad ignem confricandum eſt, moxque ſudor in vaporario excipiendus. Per hanc curationem ſexto quoque die aluus ducenda fuerit, intermiſſis eo die ſudatoriis præſidiis, atque vnguento. Sic enim materiæ craſſamentum, quod digeri nequit, ſudoribus, detrahetur per aluum. Hæc remediorum viciſſitudo continuanda, dum reſtituta ſit valetudo, quod pro corporum ge-

neribus serius aut citius euenit. Victus ratio eadem esse debebit, quæ in curatione per guaiacum & alexipharmacum posita est.

Alia curandi ratio per hydrargyrum & aquam cardiacam absq; decoctis.

Singulis diluculis in vaporario sudor eliciendus, haustis ante ingressum aquæ cardiacę vnciis tribus, excitandus & ante cœnam eadem arte. Hanc sudoris excitandi operam persequi oportet, dum ne minima quidem morbi nota supersit, facta quarto aut quinto quoque die hydrargyrosi ante vaporarii ingressum, post haustā aquam cardiacam. Purgandum interim corpus semel in hebdomade, minime promotis eo die sudoribus.

Alia curandi ratio infimæ sortis hominibus commoda.

Si quis forte bonis fortunæ destitutus, in chirurgum illiberalem & auarum incidat, qui humanitatis oblitus, nil nisi numerata pecunia in pauperes conferat, hanc curandi rationem subeat, quæ remediis paratu facilibus, & quæ paruo constant, morbum radicitus eximet. Vacuato corpore guaiaci decoctum simplex domi conficiat, eoque vtatur loco vini, dum plane conualuerit: seruet etiam tenuem & siccam victus rationem, velut supra pręceptum est, & ante singulos pastus ℥ vj. decocti sudatorii ebibat. Interim sexto quoq; die, paulo ante somnum corpus inungendum curet vnguento ex hydrargyro, moxque in lectum se recipiat minime promotis sudoribus, qui tamen si sponte emanabunt, detergendi erunt, & corpus resiccandum. Postridie inunctionis, si publica in vrbe æstuaria erunt, illa adeat, ibique sudorem cieat: si non erunt, insudet

insudet in lecto quoque diluculo hausto cremore guaiacino, vel certe fimo equino sepeliatur, dum sudoré multum profuderit. Repetenda quinto aut sexto quoque die inunctio, & aliis diebus guaiacina potio sudatoria, dum omnia luis symptomata disparuerint. Semel interim in hebdomade aluus medicamento purgante subducetur, & quibus diebus minime perungetur, decocto guaiacino præmittetur opiata. Qui calido sunt iecore & squalido corporis habitu, peracta curatione, balneo aquæ dulcis aridũ & pruriginosum corpus temperabunt, & in decocto guaiacino supraposito cichorii radicem, vuas passas, endiuiam & similia inserent, aut certe sarçeparrillæ potionem vsurpabunt.

Alia curandi ratio per solum hydrargyri litum & opiatam citra sputationem.

Corpore repurgato & misso sanguine victus ratio tenuis & siccans instituetur, & in pastu potio guaiacina diluta, aut sarçeparrillæ decoctũ. Quarto interim, aut quinto quoque die corpus vnguine ex argento viuo ad ignem illinatur: æger dein fimo equino calente sepeliatur, sinaturque dum sudoris profusione vires languescere sentiat. Tum enim eximetur & deterso ac resiccato corpore opiatę aut mithridatii ℥ j. præbebitur. Hydrargyrosis eodem modo repetetur, dum nihil venenati morbi supersit. Diebus interiectis opiatæ ℥ j. quoque diluculo deglutietur. Quibus opes suppetunt, non fimũ, sed vel vaporarium, vel lectum in æstuario ad sudores promouendos destinamus. Qui cachectico sunt corporis habitu, post præparationem per vacuantia & purgatorium guaiaci decoctum quindecim aut viginti dies haustum, conuenire diximus

tepens balneum aquæ dulcis, in quo emollientes & detergentes herbæ ac radices decoctæ fuerint, iam testamur hydrargyrosim iisdem vtiliter adhiberi in egressu insessus, corpore resiccato, idque quinto duntaxat quoque die, ne crebriore vsu sputatio exorta periculum aut molestiam maximam adferat, repetenda autem dum corpus exacte detersum sit, satisque temperatus viscerum squalor, intermisso eo die, quo vngetur, decocto purgante. Curationis finis est, quũ omnia luis venereæ symptomata radicitus deleta euanuerunt.

Porro pro diuersa corporum natura, diuersa vnguenta componuntur. In frigidis & humidis naturis calida & sicca olea adipesve argento viuo commisceantur, quæ frigidam & humidam eius naturam cohibeant, ne cerebro & toti neruorum generi officiat. Sed & argentum viuum idonea præparatione abstracta illius plumbagine corrigendũ. Hydrargyri libra cum sublimati ℥ij. & aquæ fontanæ ℔.iij. rudicula diu agitatur, vt quicquid plumbi continet, in aquam deponat, qua effusa purissimus deprehenditur hydrargyrus. Quæ præparatio sæpius repetita efficit, vt è libra hydrargyri vix selibra supersit, tanta in eo inest impuritas. Postremo in stillatitio saluiæ liquore aut ipsius succo optime eluitur. Argentum viuum æquis succi saluiæ & aceti partibus maceratur, deinde sublimati momentum adiicitur diu agitando, tandem sinitur, vt abiecto inquinamento syncerum relinquatur. Hydrargyrus etiam in vino fuluo cum aromaticis iusto feruore subigitur, adiectis sub finem sale & aceto, dein per pellem subactam percolatur. Præparatio vero axungiæ hæc sit.

℞ Sal-

℞ Saluiæ minoris, betonicæ, ſtœchadis, origani, mentæ, ſampſuchi, roriſmarini, chamæmeli, lauri, ſingul. p.j. rad. iridis florentinæ, calami aromatici, baccarum lauri & iuniperi, ſingul. ſemunciam, aquæ vitæ ℔.j. ſucci ſaluiæ & ebuli, vtriuſque ℔.ß. axungiæ ſuillæ recentis ℔. iiij. Ferueant in phiala aut olla anguſti oris dum aqua & ſucci expirent, axungia dein torculari exprimatur. Si quis calidius præſidium deſideret, olei è ſaluia extracti quantum volet, adiiciat.

Vnguentum commune in frigidis naturis.

℞ Argenti viui præparati ℥ij. ß. axungiæ præparatæ libram, ſedulo miſceto.

Vnguentum ex helenio cum hydrargyro, frigidis etiam naturis vtile.

℞ Argenti viui præparati vncias quatuor, ſucco ſaluiæ & tantillo terebinthinę exacte miſceto, dein adde axungiæ ſuillæ præparatæ libram, radicis helenii coctæ in hydromelite tuſæ & colatæ, butyri ſalis expertis, vtriuſq; ſelibram.

Aliud frigidis etiam naturis accommodatum.

℞ Hydrargyri, vnciis quatuor olei amigdal. amararum permiſti ℥ iij. mucag. ſem. fœnigræci extracti in aqua vitæ, axungiæ præparatæ butyri recẽtis loti in ſucco ſaluiæ ſingul. ℥ iij. mucago, axungia & butyrum coquantur ad linimenti craſſitiem. Dein hydrargyrus oleo amigdal. miſtus addatur cum moſchi granis vj.

Vnguentum in temperatis naturis vſurpandum.

℞ Butyri recentis, optimi, ſalis expertis, adipis ſuilli vtriuſque ℔. ß. argenti viui præparati ℥ ij. ß. Adeps & butyrum in vino albo & ſaluiæ ſucco eluuntur, argentum viuum dein adiicitur, ac ſedulo

miſcetur. Moſchi etiam grana aliquot, ſi fragrans eius odor ſuauis eſt, induntur.

Aliud in naturis calidis.

℞ Butyri ſalis expertis, olei roſ. adipis hœdi adhuc lactantis, ſingul. ſelibram, argenti viui vncias tres. Fingito linimentum.

Si pruriginoſum corpus erit, & ſcabrum ſic comparetur.

℞ Rad. helenii, acetoſæ, oxylapathi, ſingul. ℥ ij. morſus gallinæ, fumariæ, chelidonii, ſingul. M. j. Coquantur in hydromel. Tuſa omnia colo tranſmittantur, dein adde argenti viui oleo roſ. permiſti ℥ iiij. butyri recentis ℥ viij. adipis capri adhuc lactantis, olei amigdal. dulcium, lotorum in ſucco fumariæ, vtriuſq; ℥ ij. Fingito vnguentum.

Vel ſic:

℞ Axung. ſuillæ ſucco fumariæ elotæ ℔. j. olei roſ. argenti viui, vtriuſque ℥ iij. caphuræ ʒ ß. moſchi grana iiij. fiat linimentum. Si rubrum expetis, adde cinnabaris ℥ ß. In calidis & ſiccis temperaturis qua arte dixi præparata axungia & olea præcalida noxia ſunt. Nam & viſcera atque humores extorrent, & vlcera moleſtiſſima præpropere in ore excitant, haud facile tollenda. Sunt qui mithridatium & theriacam hiſce vnguentis immiſceant, ſed alexipharmaca introſumenda eſſe, vt venena vel foras exigant, vel extinguant, vt veterum auctoritas, ſic experientia commodiſſimum eſſe confirmauit. Alii oleum è baccis lauri, aut è ſpica, aut petroleum immiſcent, atque in omnibus naturis citra delectum temerario conſilio vſurpãt. Sic enim illata viſceribus noxa, ſitim inexhauſtam, febrem, aliaq;

aliaq; ſymptomata in calidis temperaturis ante optatum curationis fructum excitant.

Alia curationis ratio per guaiacinum decoctum amuletum & cerata aut emplaſtra.

Vicem vnguenti ſupplere poſſunt emplaſtra ex hydrargyro. Ideoque tenuioris fortunæ homines & mancipia, quibus nec domi ſe continere, nec cariori medicina vti conceditur, tenui & ſiccante victu guaiacino decocto & emplaſtro luẽ facile profligabunt, hac methodo.

Purgato corpore guaiacino decocto ſe committant, minime intermiſſo ſolito labore, eoque ad ſatietatẽ vtantur, cum in epulis tum extra has, quum ſitis premet. Sed cibo modico eoque aſſo, potius quam elixo, veſcantur, cum iuſto panis modulo. Exactis dieb. viginti emplaſtrum Vigonii cũ mercurio tibiis ac brachiis, nonnunquam & ſcapulis imponunt noctu pariter atq; interdiu geſtandum, donec profligata ſint omnia morbi ſymptomata. Octauo autem quoque die immutandum emplaſtrum, & quum imponitur vnguento ex argento viuo illinendum. Continuanda remedia iſta ſunt vna cum decocto guaiacino, opiata & tenui victu, dum ne vllum quidem venerei morbi veſtigiũ ſuperſit, repetita quaq; hebdomade idonea catharſi. Emplaſtrum Ioannis Vigonii ſi diſplicet, vſurpetur, quod ſic habet:

℞ Adipis ſuilli fibris purgati & loti in ſucco ſaluiæ ℥ viij. argenti viui præparati ℥ iiij. pul. roſ. rub. & foliorum ſaluiæ, croci, ſingul. ʒ j. gummi pini ℥ iij. gummi elemi ℥ j. ß. caphuræ ʒ j. moſchi grana iiij. ceræ q.ſ. fiat emplaſtrũ quod vſus tempore vnguento ex argento viuo ſuperillinatur.

Eſt & alia curandi ratio admodum tuta, quæ fit per decoctum guaiaci & opiatam vna cum hydrargyro ſemel aut bis in hebdomade introſumpto: quam (ne empirici abutantur) hoc loco tradere non decreui. Fit & ſolo hydrargyro intro ſumpto, & aqua mercuriali extrinſecus adhibita: ſed non raro ſic curatis morbus reuertitur, niſi alexiterio & decocto guaiacino eius radicem intus deliteſcentem funditus extirpent.

Iam vero ſi forte qua methodo dixi, ad luis curationem adhibitum argentum viuum, præter opinionem ſputationem accerſit, ſi ea tanta eſt, vt ſomnum intercipiat, & vires atterat, inchoata curatio intermittenda, donec quod ſatis erit, emanarit. Neque enim ſtatim initio cohibenda, ne pituitæ illabentis copia ſubſiſtens, naturam opprimat ac ſuffocet: ſed ore patulo fluere ſinendum quicquid hydrargyrus liquefecerit. Cibos ſolidiores ſi aſſumere nequit, ouum ſorbile, aut iura, aut expreſſa è carnibus, hordeatum, gelatina, aliaque eius generis ſufficientur, quæ & lenire oris & faucium aſperitatē, & facile deglutiri poſſint. Potus ſit guaiaci aut ſarçeparrillæ decoctū, aut ſi vires nimium languent, vinum valde dilutū. Inter dormiendum os perpetuo hiare neceſſe eſt, eo enim clauſo pituita in ventriculo ſubſiſtens, aut faucibus hærens defectionis, aut etiam ſtrangulationis periculum affert. In id glycyrrhizæ baculum ore contineant, vel aliud quidpiam quod pituitæ viam liberam ſeruet, eamq; proliciat. Quum humoris acrimonia fauces & os totum exaſperet, nonnunquam & exulceret, os ſæpe colluant neceſſe eſt, vel hordei decocto, melle roſato dulcorato, vel hordeato aqua multa

diluto,

diluto, vel lacte tepido, quũ præsertim ardor gingiuas male habebit. Si vlcera etiam inerunt, vbi quod satis esse videbitur, emanarit, aluminosa aqua bis terve quoq; die è rudicula adhibenda, dum persanescant. Aluus deniquè si durior erit, alternis diebus clystere mollienda, donec suppressa pituitosa sputatione, cathartico locus sit. Conquiescente sputatione, purgato corpore, recreatis aliquantum viribus, repetendum guaiaci decoctum vna cum opiata, donec res in tuto esse videatur, neque committendum vt delitescente intus veneni fermento, morbus aliquando repullulet atq; reuirescat, maximo medici dedecore atque ægri damno. Sin leuis duntaxat excreatio argenti viui vsu prorita est, curatio continuanda, excepto litu, qui octauo quoq; die duntaxat repetetur. Veruntamen quoniam quæ per guaiacum & amuletum descripta est curatio, breuior, tutior, ac facilior existit, quæ vero per argentum viuum longior, periculosior & difficilior, consultius semper fuerit, si per ægri facultates licuerit, illo potius quam hoc modo curari. Securior autem est, tum quia neminem vnquam occidit, quamlibet tenuem victus rationem obseruet, tum quia non tantum symptomata cohibet relicta intus mali radice, vt quæ per argentum viuum fit, sed illorum etiam causam atq; ipsius mali fermentum, funditus delet & extinguit recursione prorsus liberans. Aut si quid aliquando ab ea præpropere omissa recrudescat, id & ante duos tresve menses contingit, & repetita curatione intermissa facile deletur. Quo fit, vt æger ante paucos menses securus atque prorsus expeditus certo dici possit. Adde pueris, senibus atque prægnanti-

bus tutiſſimum eſſe, ſi quis remedia illorum naturæ & habitui prudenter accommodet, quum ea, quæ per hydrargyrum fit, languidum in ſenibus calorem extinguat, & laxum ac mollem puerorum habitum ita colliquet atq; diſſoluat, vt vtriſq; mortem accerſat. Facilior vero eſt, quod nullo graui dolore, aliove crudeli ſymptomate hominem excarnificet, vt quæ per argentum viuum tentatur, quodq; nec appetentiam proſternat, niſi forte primis diebus, neque ſomnum intercipiat, neq; aliam vllam moleſtiam pariat, præterquam ſudoris promouendi: quum alia ſi non occidit, vires ſaltẽ exoluat, & fauces atq; etiam interdum os totum, turpiter exulceret maximo fœtore: & dentes denigret atq; corrumpat, & pleriſq; ſurditatem accerſat, aliis tinnitum immedicabilem, omnibus cerebrum debilitet, & multis dolores articulares in omnem vitam concitet, omnibus ſomnum intercipiat, & appetentiam omnino deiiciat.

Nam quod obiiciunt aliptæ, tenues duntaxat humores hac curatione in ſudores digeri atq; diſſolui, craſſa & lenta pituita, quæ propria eſt, morbi materia intus relicta, falſum plane & commentitium eſt. Vt enim tenues & ſeroſi humores ſudoribus digeruntur: ſic craſſi & lenti decocto attenuati, purgatione ſæpe repetita exturbantur in aluum atq; deiiciuntur. Neq; vero craſſum lentumq; mucum quem ſputatione vacuat hydrargyrus, ſemper in corpore reperit. Quomodo enim eo exquiſite ſano, cui tamen affrictus ſputationem mouet tanta mucoſæ pituitæ inſit copia? Sed ſolidas partes colliquat, vt ex iis proprium ſibiq; familiarem humorem proliciat. Deniq; quod celerius argentum viuum

uum restituere prædicant, quam guaiacinum decoctum & alexipharmacũ, id vt falsum est, sic quotidianis euentis plane redarguitur, nisi forte malo fucum adhibere, non radicitus ipsum tollere, sanationem appellent. Sufficit quidem breuius ad inungendum, quam ad sanandum per guaiacum & amuletum tempus, sed Deus bone, ab inunctione tanquam ab vrbe egredienti, quam longa conficienda ac pertranseunda sunt suburbia? nemo credat, nisi qui vel in aliis multis viderit, vel sit ipse perpessus.

Sed age recens contracta lues, per hydrargyrum curanda proponatur. Ante hydrargyrosim præparatio quædam necessaria est. In id dies minimum sex insumuntur, interdum duodecim aut quindecim. Nam initio prima corporis regio repurganda est: deinde si plenitudo inest, secta vena sanguis detrahendus. Postremo si qua impuritas supererit, purgatio per apozema aliquot diluculis repetenda. Sin minus vnicum medicamentum satis erit. Ab iis decoctum guaiacinũ ad sex minimum dies imperatur: quod latens vitium suscitet, & humores attenuet. Purgatio deniq; repetitur, quæ circum viscera collectum excrementum guaiacino decocto dimotum extrahat. Hinc opus aggredi licet. Primo igitur die corpus ad ignem inungitur ac cõfricatur, idq; quinq; sexve diluculis alias continuatis, alias interiectis repetitur, dum videlicet sputum solito copiosius profluat, & in gingiuis vlcuscula negotium facessant. Hic enim finis inunctionis statuitur.

Sputatio si recte procedit, ad quindecim minimum dies, interdum & ad viginti aut triginta ex-

currit duratq;. Ea vero ſuppreſſa corpus denuo repurgandum eſt, tandemq; reficiendus æger, dum vires receperit: quod non ante viginti dies contingere ſolet, quibuſdam vix menſe integro. Hæc luis incipientis curatio, quæ breuiſſima eſſe ſolet, dies minimum quadraginta requirit, interdum ſexaginta, nonnunquam ſeptuaginta. Quum inueterata lues, doloribus ac nodoſis tumoribus iam moleſta, plerunq; vix menſibus quatuor, interdum ne quidem integro anno profligetur. Vidi qui duos annos ſæpius hydrargyroſim experti, nihil aut parum opis ſenſerunt. Hoc etiam diſcriminis intereſt, quod multi per hydrargyrum reſtitui non poſſunt, quamlibet, diligenter ac ſagaciter omnia tententur. At guaiaco & noſtro alexipharmaco nullus vnquam videbitur vti (ſi exercitatus præfuerit medicus, & æger ipſius monitis obſequatur) qui præſentiſſimum auxilium non percipiat, & tandē non liberetur. Certa igitur & tuta eſt, quæ per alexipharmacum: incerta fere & fallax, nonnunquam & maxime periculoſa, quæ per hydrargyrum tentari ſolet luis curatio, niſi forte, velut præcepi, hydrargyro guaiacinum decoctum & amuletum adiungas.
Sed de his plus ſatis.

FINIS LIBRI TERTII.

I. PAL-

I. PALMARII CONSTANTINI DE ELEPHANTIASI LIBER VNVS.

ELEPHANTIÆ DESCRIPTIO atque notatio. CAP. I.

ELEPHANTIA totius ſubſtantiæ morbus eſt, contagioſus, occultus, venenatus, fere elephantis corio ac tergori cutem haud abſimilem reddens, vnde & nomen accepit. Habet igitur corporis elephãtici forma fere elephantis naturæ ſimilia multa. Vt elephas nulli animali ſimilis eſt, ſic neque hic morbus, alii cuiquam. Ille omnia animalia magnitudine & craſſitie ſuperat: hic morbus non ſolum genere maximus eſt, ſed laborantes etiam efficit ſeipſis maiores & craſſiores, totumque corpus in tumorem attollit. Qua ratione nonnulli hunc definiunt tumorem præter naturam, qui totum corpus in ſpeciem elephantis immutat: non quod tumor vnus in corpore ſit, ſed multiplex & inæqualis, & per vniuerſum corpus huc illuc diſperſus, intus à viſceribus facto initio, & progreſſione vſque ad extimam cutem continuata. Summa corporis elephantici pars crebras maculas, crebroſque tumores, & tubercula, verrucis perſimilia habet, quorum rubor in liuidum aut atrum colorem paulatim cõuertitur. Et omnes

quidem elephantes maculis multis leuiter extube-rantibus aſperſi notatique ſunt, & liuido cinereo-que colore toto corpore obſcurãtur, nocti & mor-ti pene ſimiles. Ad hæc ſumma elephantici cutis inæqualiter craſſa & dura, quaſi ſquamis quibuſ-dam exaſperatur, ac interdum finditur, rimiſque dehiſcit: & elephas quidem corium habet aſperum, craſſiſſimum, duris extuberationibus inæquale, & ſciſſuris multis, ſemitis ac ſulcis prælongis interſe-ctum atque inaratum. Elephanticis capilli & ſu-percilia & barbæ pili vel excidunt, vel in lanugi-nem extenuantur rariſſimam. Et elephas rariſſi-mam lanuginem, non pilos, aut ſetas toto corpo-re gerit, præter animalium morem. Denique fri-goris impatientiſſimus eſt elephantia conflictatus, & elephantes quidem hyeme, aut regione frigida contremiſcunt, horrent, & intermoriuntur, niſi tota hyeme calido in loco contineantur, & vino generoſo reficiantur. Quæ cauſa eſt, vt in frigidis regionibus, nec naſcantur, nec aliunde aduecti diu viuere poſſint. Tument digiti in pedibus, ac pedes pene ſimiles euadunt elephantum pedibus: vnde nonnulli vitium elephantiaſim appellatum volũt. Archigenes tamen à magnitudine morbi, ſicut an-te propoſui.

Sunt & qui morbum hunc leonem aut leontia-ſim appellent, à buccis & ſuperciliis, in his non mi-nus quam in leone protuberantibus, ac flexili mo-le præditis, ſeu ob tumidæ frontis dilatationem ad ſimilitudinem rugoſæ pellis ſuperciliorum leonis. Aut denique quod non minus horrendum & for-midabilem, quam leonis aſpectum præ ſe ferant elephantiaſi laborantes.

Saty-

Satyriasis etiam nonnullis appellatur, quod iisdem malæ cum rubore attollãtur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum efficta quadam ad satyrorum formam similitudine dilatetur, aut ob inexplebilem impudentemque coeundi, qua hi continenter iactantur libidinẽ. Hac enim fabulosi Poetæ satyros exardescere memoriæ prodiderunt. Habent igitur faciem satyris persimilem, & concubitum vehementer appetunt atque concupiscunt. Dicitur & herculeus, quoniam eo nullus maior est, neq; contumacior: & magnus quidem est potestate morbus, quod ad mortem inferendam potentissimus sit atque omnium longe efficacissimus. Nempe à mortis causa ducit originem, quæ primigenii est humidi ab alieno calore depopulatio præpropera, quam terrena omnium partium siccitas consequitur.

Contagiosus vero morbus existit elephas, idque magis quam lues venerea. Non enim, vt illa solo impuro vel concubitu, vel attactu, sed etiam inquinati aeris inspiratione contrahi vulgo fertur. Inquinatur autem aer quem inspirando trahimus, vlcerum virulentorum fœtore, & corrupta spiritus exhalatione. Quod si aliquando neque ex parentum semine, neque ex alterius inquinati contagione, sed ex proprio intimoque vitio generatur, non idcirco contagiosorum morborum numero expungenda est elephantiasis, non enim contagiosus morbus, ex solo ortu primo, sed ex inuadendi serpendique modo & ratione spectatur.

Occultus autem morbus dicitur, quod diu intus delitescat, priusquam se prodat, nec vllam insi-

gnem sui coniecturam notumve ipsius principium
exhibeat, vt qui à manifesta humorum intempe-
rie, aut putredine oriuntur, & quod neque dolor,
neque febris, vllave alia aperta atque inusitata af-
fectio ante hominem incessat: neque in corporis
summis partibus repræsentetur per initia, vt proti-
nus eum videre quis possit, & venienti occurrere
ac resistere. In visceribus namque abditus fomes
succenditur, ibique sæuit, dum interiorum victor,
in superficie tandem exardescat. Non igitur vt re-
cte scripsit Archigenes tum gigni morbum hunc
existimandum est, quum ad cutem tumores pro-
rumpunt, sed potius perfici. Prima enim mali la-
bes in iecore & liene residet, atque inde vitium ser-
pit, pares in internis visceribus tumores excitans,
qui in externis postea apparent.

Venenatus quoque censetur elephas. Non e-
nim terrenus & melancholicus humor, toto etiam
corpore exuperans, vel bilis flaua, vel ex iis genita
atra, prius hunc infligit, quam venenatam quan-
dam malignitatem ac perniciem asciuerit, quæ tum
vniuersi corporis humores, tum partiũ solidarum
substantiam polluat & labefactet. Huius rei argu-
menta sunt, melancholia morbus & mania, in qui-
bus atra bilis toto corpore diu redundare potest si-
ne elephantiasi, & febris quartana, tum intermit-
tens, tum continua, in qua melancholicum humo-
rem putrescere fatemur nullo elephãtiæ periculo.

DE ELEPHANTIÆ CAVSIS.
CAP. II.

ELEPHANTIÆ causæ aliæ externæ & euiden-
tes, aliæ antecedentes, aliæ proximæ continen-
tesque

reſque dicuntur. In externis numerantur, diuturni & exurentes ſolis ardores, longa & perperam ſuſcepta inedia, victus tenuis ſiccans & excalfaciens, decocti guaiacini vſus diuturnus & intempeſtiuus, vini generoſioris & meracioris potus: eſculenta ac potulenta, quæcunque vel bilem flauam exurunt & extorrent, aut craſſum & melancholicum ſuccum procreant, vt bubula, ceruina, aſininave caro, & reliqua eius claſſis omnia, quæ alibi particulatim enumerata ſunt. Deinde ſalſamenta omnia & pipere aut alio aromate condita. Poſtremo legumina plurima, vt lentes, fabæ. Hæc enim omnia craſſi prauiq; ſunt ſucci.

Secundum locum tenet alterius inquinati contagio, quæ ſiue concubitu, ſiue accubitu, ſiue aſſidua vitæ conſuetudine cõparetur, idcirco elephantiam infligit, quod ex elephantico corpore pernicioſa quædam qualitas pariter cum humore, vapore aut ſpiritu transferatur in integrum corpus, cuius non ſolum humores, ſed partes etiam omnes ſenſim peruadat atque contaminet. In euidentibus primum ac præcipuum locum ſibi vendicat vitioſa alterius aut vtriuſque parentis elephantia laborantis conſtitutio. Nam ſi forte parentum alter quum genuit elephantia tenebatur, fœtus profecto ei naſcetur elephanticus, tanta eſt diuinæ procreatricis facultatis energia, vt in ſemine intemperato ac prorſus impuro conſiſtens, corporis partes vel ex impura materia fingat & efformet. Si nondum elephantia parens quum genuit, tenebatur, ſed in eam duntaxat propenſus erat atque procliuis, filius eadem ætate qua parens, elephantia prehendetur, eritq; elephantia hæreditarius morbus ele-

phantico parentum ſemine genitus. Fieri tamen poſſe arbitror, vt quemadmodum Aetius ſcriptum reliquit, non omnino contagioſæ ſint ſucceſſiones huius affectionis in omnibus, quum videlicet alterius parentis integra valetudine præditi ſemen in conceptione vincit.

Mulierem quæ inſtantibus aut profluentibus menſibus conceperit, fœtum edere in elephãtiam procliuem Auicennas literis prodidit, non admodum veriſimili opinione. Multis namque orbis tractib. nunquam graſſari deprehenſa eſt elephantia, in quibus tamen ſæpe profluentibus menſibus mulieres concipere veriſimile eſt. Et in hac noſtra Gallia, quæ parum menſibus repurgantur, vix alio quam ipſius purgationis tempore concipiunt, citra vllam in elephantiam propenſionem. Secundo loco ſunt menſium & hæmorrhoidũ diuturnarum ſuppreſſio, aut varicum, in quas natura ſeſe exonerare conſueuerat, ſectio, vel vſtio. Deinde iecoris calida & ſicca intemperies bilẽ flauam cumulans, quæ diu cohibita in atram facile degenerat, & venenatam perniciem indipiſcitur, quam toti impartitur, ac communicat. Animi mœrores, & perturbationes, quæ melancholicum & terrenum humorem adaugere poſſunt. Frequens iracundia, quæ bilem flauam in atram vſtione commutat.

Antecedentes cauſæ putantur bilis flaua, ſanguis, melancholicus humor, & pituita ſalſa. Hi enim humores quum ſupra modum torrentur, in atram bilem degenerant, quæ diu coercita ſenſim ac tempore venenata labe inficitur. Nã venenum in nobis ſponte gigni poſſe, Pelopis auctoritate

confir-

confirmat Galenus, & experientia docet in epilepſia, ſuffocatione vterina, aliiſque eius claſſis affectibus.

Proxima continenſque elephantiæ cauſa terrenus & melancholicus eſt humor, virus perniciemque adeptus, quod puſtulæ maxime demonſtrant, duræ, ſiccæ, liuidæ, purpureæ, inæqualis cutis durities ex rubro nigreſcens. Hic autem humor malignam ac venenatam qualitatem vſtione indipiſcitur, quam tum viſceribus, tum aliis partibus omnibus ſenſim impertitur, ac communicat. Illa vero ſemel inquinata, non niſi terrenum quendam & melancholicum ſuccum, vel ex puriſſimis alimentis poſtea proferunt, eiuſdem veneni participem: quo partes deinceps imbutæ ac enutritæ, tẽpore ſimilem nanciſcuntur naturam, fitque elephantia totius ſubſtantiæ morbus, & vniuerſi corporis velut cancer quidam. Totum igitur corpus in elephantia ita afficitur, vt ipſa quoque oſſa vitiari dicantur, quod ipſa etiam impuro fruantur ſucco. Verum prima ac præcipua mali labes in iecore reſidet, è quo poſtea cum ſanguine in totum ſpargi propagariq; ſolet.

Quæ ſponte proprioque vitio nulla alterius inquinati contagione inuadit elephantia viros, quam fœminas ſæpius & crudelius exercet, atq; inter illos, rurſum frequentius, qui craſſum, lentum & melancholicum ſanguinem, aut ſalſam pituitam cõgerunt. Ac proinde qui victu ad huiuſmodi procreandos humores idoneo vtuntur, ſæpius, quam qui contrario.

Quamplurimos enim in Alexandria elephantia conſpurcari propter victus rationem, & regionis

feruorem, ex veterum monimentis accepimus. Illic enim elixata farina, & lentibus, & cochleis, & multis salsamentis, & nonnulli ex ipsis, asininis carnibus & aliis quibusdam cibis, qui crassum & melancholicum succum generant, vescuntur. At in Germania & Misia rarissima hæc affectio videtur. Et apud Scythas lactis potatores nunquam fere apparuit. Deinde qui vel otio torpescunt, vel cibo & potu nimio sese ingurgitant, vel inedia, vel violenta exercitatione, quæ sæpe humores adurit, vel cibos in ventriculo corrumpit, præsertim in calida & sicca regione, vtuntur, non raro in elephantiasim incidunt.

Nationum igitur aliæ familiarē agnoscunt morbum hunc, vt Ægyptus & Iudæa. Aliæ vix nouere, vt Germania & Scythia & olim Italia. Aliæ inter vtrasque mediæ. In vniuersum æstuosis regionibus, quam temperatis, & frigidis, frequentior. Quanquam sunt qui extreme frigidis ac gelidis familiarem esse contendant, quod prohibita transpiratione, coercitoque calore humores exurantur.

Quod ad ætates pertinet, quum nec pueri, nec adolescentes, humorum quæ dixi vitiis pateant, elephantia vix eos, sponte sine seminis labe inuadit, sed ætate florentes, vel etiam prouectiores. Vix etiam vllus eunuchus hoc morbo tentatur. Qua ratione nonnullos legimus sibi testes execuisse, ne ea ignominiæ labe aspergerentur. Sed & qui elephantico parente progeniti sunt, raro in elephantiasim ante pubertatem incurrunt, si prudenter se gerant atque contineant. Eadem de mulieribus, quæ singulis mensibus naturæ lege purgantur: de-

que

que viris, quibus ſtatis temporibus hæmorrhoides fluunt, vel inſignes varices, in tibiis ſanguinẽ profundunt, ſententia ferenda.

IMMINENTIS AC IAM CONſpicuæ elephantiaſeos notæ. CAP. III.

ANTEQVAM in externis corporis partibus certæ elephantiæ notæ ſe prodant, ingẽs corporis ſegnities, & ignauia motuſque difficultas, exercet, ſpiratio tarda & difficilis euadit, aluus ſicca & adſtricta eſt, vrinæ iumentorum lotiis ſimillimæ, albæ, craſſæ & turbidæ ſunt. Expiratio grauis & fœtida, ructus continui, ipſi etiam ægroto non parum moleſti, aſſidua cruditas. Appetitus nec integer eſt, nec omnino proſtratus, digeſtio facilis, tanquam in ſuum ipſius alimentum morbo raptim attrahente, propterea inferioris ventris ſiccitate laborant. Impetus in venerem intenſus, in ſomnum propenſio. Inſomnia metus & mœſtitiæ plena, velut & animi mores, qui ſubdoli quoque & vafri exiſtunt. Vitii cauſa foras emigrante, maloque ad cutem progrediente, malæ craſſiores fiunt, & pro florido ac viuido colore, liuido rubore tinguntur, & tumores in facie extuberant. Plerunque enim in facie hæc lues erumpens, tanquam ignis de ſpecula procul conſpicuus effulget. Hinc humore multo perfuſa cutis ſenſim craſſior, durior, aſperior, decoloratiorque redditur, & crebras maculas, crebroſque tumores habet: & aliis quidem nigricat aut liueſcit, quibus melancholicus ſuccus, aliis flaueſcit, quibus bilis flaua, aliis albicat, quibus pituita ſalſa, vel in atram bilem degenerauit, vel atræ bili permiſta eſt, aliis ex rubro liueſcit,

quibus craſſus ſanguis vſtione nigreſcit, atque in atram bilem deprauatur: vnde quatuor elephantiæ differentiæ conſtitui poſſunt. Alia enim ſubrubicunda dicitur, quæ à ſanguine melancholico & limoſo profecta eſt, & mitior eſſe ſolet. Alia alba à melancholico humore pituitæ ſalſæ admiſto, vel potius à pituita ſalſa nitroſa & acri, & hac minus deturpari ac dehoneſtari ægri ſolent.

Alia nigra ex vera atra bile, quæ omnium peſſima & fœdiſſima exiſtit: In hac enim corpus vniuerſum tandem vlceribus ſcatet, & extrema putredine conſumpta plerunque nullo ſenſu decidunt. Alia ſubflaua, quæ à bile flaua præaſſata, & in atrã degenerante fit. Hæc per initia quidem mitis, tandem feruida & peſſima euadit. Primum autem in facie, aut in manibus, aut in pedibus elephantiæ ſigna comparent, natura quoad licet vitia, longiſſime à corde, & hepate propellente in corporis extrema, minime tamen expurgante, ob humoris craſſitiem & cutis denſitatem: deinde vero & in reliquo corpore pullulant. Eadem de cauſa in extremis corporis partibus ſenſus paulatim hebeſcẽs, tandem plane torpeſcit, ineſtq; frigus perpetuum, maxime vero in pedibus, & tibiis calore in præcordiis coercito, vbi noxiæ materiæ ſcaturigo & focus latitat. Motus vero ſemper per initia integer, in quibuſdam etiam ad obitum vſque ſeruatur: in aliis tandem deprauatur vel prorſus aboletur: maxime vero in pedibus & tibiis. At frigoris & ſtuporis ſenſus toto morbi decurſu fatigat, ſed magis eo ingraueſcente. Tum temporis deprauatæ in omnibus partibus concoctiones & aſſimilationes fiunt, qua ratione tubercula plurima verrucarum inſtar,

alii iuxta alia ſuccreſcunt, & tumores alii iuxta alios exurgunt, melancholici humoris exuperantiã natura foras extrudente, quæ in cute concreſcit. Primum quidem, vt ſupra poſitum eſt, in fronte & reliqua facie, quoniam exhalatio omnis ſurſum facillime fertur, præſertim ad faciem, in qua venulæ multæ obliterantur. Deinde etiam in manibus & reliquo corpore. Pedes, ſuræ, manus, & facies, elephanticis facile intumeſcunt, interdum quoq; & reliquum corpus, quod intolerabilis grauitatis ſenſu ſemper premitur & torpeſcit. Labra ſenſim adeo craſſeſcunt ac prominent, vt inuertantur, eorum parte inferiore liueſcente. Nares reſimæ euadunt, & extrinſecus atris tuberculis ſcabræ: intus vero alarum craſſitie obſtruuntur, & rimis diſcerptæ, atque fere intus vlceratæ cruſtulas nigras atque cruentas excutiunt. Quibus ex cauſis olfactus fere concidit. Venæ temporum diſtentæ ſunt, & quæ ſub lingua conſpicuæ apparent, liuido, nigro, & fæculento ſanguine turgent. Lingua vero ipſa grandinoſis varis extuberat, velut & palatum verrucoſis tuberculis. Aures extenuantur rubentque admixto nigrore, vlcera in earum baſi ſunt, è quibus ſanies defluit, ac pruriunt, aut obſtructæ ſunt & elephanticæ, vt ſolito grandiores eſſe videantur. Oculi caliginoſi, in orbem coguntur, alio atque alio colore notantur, plerunque tamen candidum ex rubro flaueſcit, miraque craſſitie quaſi vngue obtegitur. Supercilia pilis nudantur, prominent, craſſa, prædura, ac fere calloſa euadunt, deorſum verſus pondere vergunt. Color liuidus aut ater eſt. Epiſcenium vehementer cõtrahitur, dum tandem oculos contegat, vt iraſcentibus leonibus accidit,

vnde & leonina hæc affectio forte vocitata eſt. Pili in toto corpore præmoriuntur, dein ſenſim defluunt: ſed primũ ſupercilia, & palpebræ, & mentum & pubes glabreſcunt. Deinde rara in capite euadit cæſaries, intempeſtiui cani, & caluitiũ ſubito ingruunt. Horrenda denique euadit partium omnium deformitas. Nam ſi qui pauci pili remanẽt, hi magis dedecent, quam qui defluxerunt. Totus corporis habitus ſic commutatur, vt multi alarum inſtar, prominentes ſcapulas habeant, & mutato faciei colore, caracteri & mole auribus retortis ſatyros referant. Pedũ plantæ & calcanea rimis profundis & aſperis interſecta ſunt, manuum pedumque digiti ſiccitate dehiſcunt, vngueſque finduntur ac dilacerantur. Totius corporis cutis exareſcit, atque fœda eaque ſicca ſcabie exaſperatur: ſæpius cum pruritu, nonnunquam ſine hoc. Malo ingraueſcente, alimento quidem priuatur corpus, ipſaque muſculorum caro abſumitur, ſenſimq; liqueſcit, ſed craſſeſcens tamẽ cutis rugis aſperis magis ac magis exaratur. Ad hæc quæ primũ ſtupida cutis erat, ſenſu omnino deſtituitur, manente motu, vt ne infixa quidem acicula dolorem moueat, neque aſperſa feruens aqua exurat. Obſeruaui tamen in quibuſdam pedum motum cum ſenſu periiſſe, & in quodam alterius brachii: qui tamen reſtituti ſunt. In omnibus ſpontaneæ inſunt laſſitudines, & ſingula membra quantumuis exigua, inuſitata & intolerabili grauitate premuntur. Quinetiam corpus omnia grauatim fert, non illuuie delectatur, non cibo, non ieiunio, non motu, non quiete. Ab omnibus enim morbus alienus eſt. Somnus exiguus & breuis eſt: vigilia peior, mala ſua cogitans,

tans,

tans, vox raucefcit, craſſefacta, exaſperataq; grandinoſis varis arteria & gutture. Neque enim, vt recte ſcripſit Areteus, inopinabile eſt omne corpus talibus ſcatere tuberculis, quandoquidem & ſuillæ carnes, elephanticæ grandinis plenæ ſunt. Spiratio difficilior multo quam dudum euadit, & nõnulli circa ſomnum ſic afficiuntur, vt præfocari, ſtrangulariq; videantur. Spiritus totiuſq; corporis exhalatio fœtore moleſta eſt. Pulſus exiguus, imbecillus, creber, tardus. Tumores malarum, menti, digitorum, aliarumq; partium, in ſordida & virulenta, eaq; fœda vlcera degenerant, grauiſque putredo omnia contaminat, dum aliis naſus, aliis manuum aut pedum digiti: nonnullis etiam pedes ac totæ manus de corpore excidant. Neq; enim elephantia prius perimit à turpi vita, ſæuiſq; cruciatibus liberans, quam membratim dilaceratus homo ſit, ſed longæua eſt, quemadmodum & elephas animal. Aliter atq; aliter in hiſce habet appetentia, non obtuſa; ſed guſtatus atq; qualitatis expers eſt, nullaque edendi aut bibendi delectatio. Anguſto puſilloq; animo fiunt, neq; præ vitæ amore vitam relinquere & contemnere poſſunt, neq; calamitatem generoſo altoq; animo perferre, verum ſeipſos condemnantes ſeſe occultant, & hominum notorum conſortia, conſpectuſq; fugiunt. Non tamen omnia in omnibus, ſed alia in aliis ſymptomata deprehenduntur, vt eſt peculiaris cuiuſque corporis natura, vitæ lex, & graſſantis veneni pernicies. Et quo grauiora inſunt, eo ſæuior elephas iudicandus eſt. De elephantiæ ſignis plus ſatis, nam quæ ex vrinis ac ſanguine petuntur, incerta ſunt omnia atque fallacia.

PROGNOSIS. CAP. IV.

QVVM morbis quo diſſoluantur, vel paria, vel maiora eſſe remedia oporteat (quod enim ſuper infirmiuſque morbo eſt, hunc quidem minuere, eaque ratione iuuare, ſed nec prorſus tollere, nec profligare poteſt) nemini mirum videri debet, ſi nulla remedia à veteribus excogitari potuerunt, quæ elephantem ingens malum expugnare, ac funditus excindere queant. Neque enim in parte vna, aut viſcere vno inhæreſcit, neque aut intus duntaxat labes occulitur, aut extra tãtum prorumpit, neque humores ſolum, molleſque corporis partes leuiter afficit, ſed & in penetralibus totum hominem occupat, & extrinſecus totum amplectitur, in ſolidas quaſque partes, atque in oſſa ipſa ita ſeſe inſinuans ac penetrans, vt propriam illarum ſubſtantiam prorſus immutet. Triſte profecto & viſu terribile ſpectaculum. Quod vbi ad ſummum malignitatis ſuæ faſtigium conſcendit, tum ſtabilem ac firmam in ipſis viſceribus & ſolidis partibus ſedem collocat, vt omnino dimoueri, diuellique non poſſit. Hic igitur perniciem differre non auferre, vitam in longius tempus protrahere, & morbi fœditatem emendare, non funditus eius cauſam excindere licet.

At ſi ad nouam & adhuc orientem elephantiaſim curandam, idonea victus ratio, & medicamenta quæ mox referam, conferantur, ſalutis ſpes tandem affulgebit, præſertim ſi ex improba victus ratione, vel ex alterius inquinati contagione, non ex parentum ſemine malum originem habet. Nam quum ex elephantico ſemine vitium contractum

eſt,

eſt, etiamſi adhuc oriatur, de ægri tamen ſalute ſpes omnis abiicienda, noſtris tamẽ remediis morbus coerceri reprimique poteſt. Sunt autem ex iis, qui vitium ex praua victus ratione, vel inquinati alterius contagione, non ita pridem contraxerunt, curatu faciliores, quibus à bile flaua, aut à pituita ſalſa, aut à craſſo ſanguine ſuperaſſatis, proxima mali cauſa orta eſt. Quæ à bile originem trahit, ſæuioribus quidem ſymptomatis vrget, & neglecta citius perimit, quam quæ à melancholico ſucco in atram bilem conuerſo proficiſcitur: ideoque maiorem curandi rationem poſtulat, ſed facilius remediis cedit & obſequitur. Quibus teſtes vel natura deſunt, vel execti ſunt, ii vix vnquam elephãtia tentantur, ſi Archigeni credamus. Sed nec iam prehenſis aliunde præſentius remedium, quam ex teſtium exciſione affulget. Quotquot enim execti ſunt, tanti mali diſcrimen effugiunt, ſi modo temperatam eamque frigidam & humidam victus rationem in poſterum tenuerint: hancque veterum complures, vt omnium tutiſſimam curandi rationem ſequutos eſſe comperio. Legibus cautum eſt ne cum ſanis verſentur elephantici: nec iniuria, mea quidem ſententia. Licet enim ex iis, qui elephantia laborantibus perpetuo aſſiderent, neminem hactenus ſola inſpiratione eodem vitio contaminatum videre potuerim: obſeruaui tamen halitus graueolentia, vlcerum fœtore, & tetra totius corporis expiratione illorum bonam conſtitutionem tandem labefactari.

Quanquam igitur elephantiæ perindè atq; luis venereæ virus humore quodam non ſpiritu, pro vehiculo vtitur, ſine quo vix conſiſtere, aut in alios

commigrare, & parem affectum parere queat: ideoque vel concubitu, vel accubitu, vel osculo, vel alio impuro attrectatu opus est, vt contagionis seminaria celeriter in alios commigrent: quoniam tamen inspiratione sic aerem inficiunt elephantici, vt assidentibus omnibus grauis & morbidus sit, recte eos à reliquorum societate leges seiunxerunt.

CVRATIO. CAP. V.

QVI elephantiam curare aggreditur, humores præter naturam in corpore collectos primum educere debet, deinde contractam intemperiem & terrenam siccitatem veneni participem emendare. Quæ dum fiunt & in corpore iam genita tubera ferro excindenda, aut caustico medicamento exedenda, & vlcera illinc relicta, vel sponte nata, tergenda, implenda, atque cicatrice obducenda, & alia symptomata corrigenda sunt:

Remedia ergo in genere sunto, initio quidem, incremento, & quandiu humor efferuescit, refrigerans & humectans vitæ lex: vbi vero deferbuerit, & calor elanguescere cœperit, temperata, vel paulo calidior. Purgatio frequens, venæ sectio ex interuallis repetita. Balneum aquæ dulcis, litus ex hydrargyro, aut certe catapotia ex eo ipso & auro, alia alexipharmaca varia. Cornua seu cucurbitæ. Caustica & cutem detergentia, atque faciem illustrantia: quorum omnium vsum particulatim expediam à victus ratione orsus.

Incipiente morbo victus ratio imperanda, quæ refrigerandi & humectandi facultatem habeat. Calida enim & sicca est morbi causa, quæ per contraria

traria profligari postulat: plus tamen aut minus, pro humoris morbum committentis, & corporum differentia. Conueniēt igitur frequentes sorbitiones ex pullis gallinaceis, & vitulina carne, quibus sub finem coctionis, acida & refrigerantia olera adiiciantur, oxalis, atriplex, portulaca, viola, buglossum, borrago, lactuca, scariola, plantago, vua acerba, oxyacantha, aliaque eiusdem classis, quæ atræ bilis calorem & siccitatem temperāt, malignitatemque infrænant. Ebur, & cornu ceruinum siccitate quidem aliquantum obesse videri possunt, sed veneni perniciem oppugnāt & infringunt: maxime vero ceruinum cornu, ideoque & sorbitionibus incoquitur, & cibis vtiliter permiscetur, qui illius siccitatem corrigant. Carnes boni succi & coctu faciles, elixæ optimæ sunt, si suprapositis herbis condiantur. Conceduntur & assæ, si cum omphacio aut alio condimento acidulo earum feruor retundatur. In id primas tenent mali punici, aut citrii, vel medici succi. Sequitur oxalidis succus, omphacium & acetum: quibus aqua ros. aliquando commode adiicitur. Item oua sorbilia & pisces euchymi. Cremor hordei amygdalino lacte exceptus, & cum saccharo rosaceo coctus, omne alimenti genus anteit profecto, seu bonitas succi, seu coctionis facilitas, seu calidæ & siccæ, vstæque bilis contemperatio quæritur. De lacte asinino eadem fere sententia est. Vacuationibus igitur necessariis præparato corpore, inuicem modo hordeatum, modo lac asininum, pro ientaculo sit, præsertim per æstatis ardores, & in elephāte quem atra bilis à flaua genita procreauit, aut certe alternis mensibus vsurpentur. Quinetiam qui ex hor-

deo panis conficitur, vtilis eſt, terget, refrigerat, aluum liberam efficit, & alimentum corpori præſtat non contemnendum.

Vitentur ſalſamenta omnia, & aromatis condita, aliaque omnia potulenta & eſculenta, quæ bile feruentem ſanguinem procreant, veluti cepe, allium, porrum, ſinapi: deinde bubulæ, ceruinæ, aſininæ, ſuillæ, leporinæ carnes, caſeus vetus, aliique cibi omnes, qui terrenum ac melancholicum ſuccum progignunt. Item legumina omnia, & quæ difficile coquuntur, & flatus, quibus elephantici maxime premuntur, proferũt. Niſi forte per morbi initia quum feruidus calor omnia exurit. Tum enim & mala carpendula cruda, & pira chriſtiana cum ſaccharo eſſe licet, & lactucam ac portulacam in acetariis, vt tantum feruorem reſtinguant, maxime vero melones & reliquos fructus horarios eiuſdem generis vel ceraſa acida. Capparum vſum etiam veteres in acetariis concedunt.

Potus eſto non merum, quod inualeſcentem partium ſiccitatem foueat, & humores exurat, non cereuiſia, quæ craſſi ſucci copiam aggerat, non aliud denique potulenti genus, quod ferocientem elephantiæ cauſam exaſperet: ſed vel pomaceum limpidum, pellucidum, optime defæcatum, nec acidum, nec prædulce, pari etiam aquæ portione dilutum, vel hordei & paſſarum decoctum, vel vulgaris ptiſana. Quod ſequitur decoctum humorum feruorem reſtinguere, & malignitatem occulta proprietate reprimere atque obtundere poteſt. Ideoque in hac curatione omnibus aliis antecellit, quandiu inſiti caloris vires frigida nullo negotio vincere, ac concoquere poſſunt. His enim

nim languescentibus decocto frigida detrahere præstat.

℞ Saniculæ buglæ, plantaginis, pimpinell. calendul. vlmariæ, singul. p. j. scobis eburneæ, cornu ceruini, vtriusque ʒ j. passarum purgat. glycyrrhizæ rasæ, vtriusque ℥ ij. hordei p. j. Coquito in aquæ ℔. viij. dum duæ decesserint. Decoctum percolatum, & syrupo violato conditum vsui reponito. Easdem vires habet quod sequitur.

Cichorii radicis tres quatuorve vnciæ, cum passarum pari pondere, aquæ ℔. viij. coquuntur, dum sex solum supersint. Tum glycyrrhizæ purgatæ tusæ sescuncia, hordei pugillus, scobis eburneæ, cornu ceruini & sem. fœniculi, singul. ʒ j. adiicitur. Feruеant omnia rursum dum libra vna absumpta fuerit: dein olla ab igne semota perfrigeratum decoctum colo traiiciatur, quod per se vel cum syrupi violacei momēto in vicem vini vsurpetur. Plantago & lactuca recte inseritur tum sorbitionibus, tum decocto modo descripto, dum feruet humor & exuritur. At inclinante ac fatiscente natura frigida omnia marcescentem insitum calorem conuellunt, & flatus gignunt, sæpe etiam febrem mouent. Pimpinella quod venenatæ perniciei obluctetur, neque frigore aut calore obsit, omni morbi tempore tuto vsurpatur, velut & borrago, sanicula, calendula, & bugla, quod putredini aduersentur. Hordei solius decoctum (aqua hordei vulgo appellatur) & palato non ingratum, & retundendo incipienti morbo aptissimum existit. Commode in eo mali punici acidi, aut subdulcis granula imponuntur, & in vicem sacchari glycyrrhiza ac vuæ passæ.

Benefaciet & potus diuinus, qui pro aquæ co-
ctæ, vel decocti hordei libris singulis succi mali ci-
trii vnciam, & sacchari vnam habeat vnciam cum
cinnamomi pauxillo: sed tandem ventriculo offi-
cit. Si forte ingrata hæc displicebunt omnia: aqua
simplex optima vsurpetur, quæ tamen affecta æta-
te & remissiore calore noxia putanda est, cuius lo-
co aqua saccharo & modico cinnamomo condita
conceditur. Inedia quum biliosas materias impri-
mis commoueat & accendat, atque grassantem
clanculum partium siccitatem promoueat, iure in-
ter res huic morbo infestissimas habeatur. Inuale-
scente putredine ac calore fatiscente potus deli-
gendus, qui spiritus instauret, vires foueat, serpen-
tem putredinem arceat, & vitam in quam longissi-
mum fieri poterit, tempus proferat: cuiusmodi est
qui sic habet.

Capus & frustum vituli aquæ libris decem co-
quitur, dum sex supersint: sub finem adduntur ve-
ronicæ vtriusque, bugloss. borrag. asclepiad. pim-
pinell. calendul. saniculæ symphyti maioris & mi-
noris, plantag. scariolæ singulorum M. j. rad. pen-
taphyll. vetonicæ coronariæ, sem. cardui, scobis e-
burneæ, & cornu cerui, singulorum ℥ ß. Cola-
tum ius in vitream ollam inditur, vt in duplici va-
se aqua proliciatur, quæ saccharo & santal. citri-
ni momento condita vsui apta sit. Cibus igitur sit
paulo plenior, sed euchymus & coctu facilis, is-
que bis die potius quam semel sumatur. Noua e-
nim esca continenter corpori applicata spatio tem-
poris antiquam vacuationibus iam mino-
rem factam, obscurat atque
infringit.

DE

DE EXERCITATIONE, FRI-ctione, gestatione, ira, venere, & aliis multis. CAP. VI.

VEHEMENS omnis exercitatio, quæ sudorem elicit imprimis noxia est, vt & duræ corporis frictiones, & quæcunq; vel corpus exiccant, vel humores inflammant & torrefaciunt. Adde & fomenta omnia sicca, & natationes in mari aut sulphureis & aluminosis aquis. Dein & vnctiones omnes siccandi facultate præditas, & vinum absynthites (quod tamen à vomitione aliquando, & vbi cruditas vrget tuto dari potest.) Hæc enim omnia aliaque eius generis inualescentem partium solidarum siccitatem diuturno aut frequenti vsu fouent, & mortem accelerant: quemadmodum & ira, & mœror, & reliqua omnia animi pathemata, quæ humores exurere, & calorem insitum labefactare, atque atterere possunt. Somnus diurnus elephanticis perniciosus est, nocturnus autem aptissimus, post iustum à cœna interuallum. Deambulatio lenta commoda, velut & frictio lenis, subductis alui fæcibus redditaque vrina. Hæc quidem refrigerans & humectans victus ratio, quandiu feruet humor, vigetque calor insitus, alieno tamen æstuante tenenda: maxime vero in eo elephante, qui ab atra bile quam flaua procreauit, profectus est. Nam quum ita iam exusta ac retorrida sunt omnia, vt cinis duntaxat supersit frigidior, in calore & frigore temperata alimenta necessaria sunt, alioqui labascente calore insito ac pene iam extincto, quæ ab eo fiunt concoctiones frustrantur, aggeruntúrque flatus & cruditates,

quæ corpus mire laceſſunt. Qui eo miſeriæ iam præcipites acti ſunt, ſumpto potulento aut eſculento refrigerante, febre tentari ſolent, donec nata inde cruditas euicta ſit: qui tamen morbi initio calidis tum alimentis, tum medicamentis valde offendi viderentur. Itaque pro morbi progreſſione, ætatis & temperamenti differentia, aliaq; medendi opportunitate prudenter immutanda victus ratio. Hoc tamen ſciri velim, calidiore & ſicciore victu, quam humidiore & frigidiore grauiorem noxam ab elephanticis contrahi. Inclinante ergo natura, vini ſed diluti vſus concedendus, alimenta temperata euchyma ac concoctu facillima deligenda, imperandaque ſunt, quæ à languidiore calore nullo negotio confici, concoquique poſſint. Fugienda etiam acida omnia, niſi ſaccharo aut cinnamomo condiantur. In iis nulla tentari debet curatio, quæ morbi cauſam excindat. Illic enim ſymptomatum impetum retundere, ac perniciem differre, non morbum radicitus euellere licet. Idonea victus ratione præſcripta, in humorum qui naturæ moleſti ſunt & graues, præparationem & vacuationem incumbere oportebit. Sed quoniam tres omnino ſunt corporis regiones, è quibus excrementa arte educuntur, priuſquam craſſus & fæculentus ſanguis, venis maioribus coercitus agitetur, quæ in prima corporis regione coaceruata ſunt, eluenda, expurgandaque, primum quidem clyſtere, deinde carthartico blandiore: cuiuſmodi ſunt caſſiæ atramentum, rhabarbarum, & ſenna, & quæ ex iis fiunt compoſitiones catharticæ. Si quis tamen vbi plenitudo ineſt, ante vſum catharticorum ſanguinem mittat, nullam grauem noxam accer-

accersiuerit. Auicennas Græcorum imitatione venæ sectionem quum ex vsu est, purgationi præmittit, nec ante octauum ab ea diem purgare aggreditur. Purgat autem per hieram diacolocynthidos, vel per apozemata, aut catapotia, quæ helleborum, scammonium, lapidem cyaneum, pulpam colocynthidos, & aloen habeant, à quibus in huiusce morbi initiis, ob cruditatem, lentorē & crassitiem humoris abstinendum censemus, ne magna sequatur perturbatio. Ille satis esse putat, si semel aut bis quoque anno validis hisce pharmacis purgentur elephantici: nos mitioribus sæpius repetitis, sensim cacochymiæ sentinam melius, tutiusque exhauriri didicimus: illorum tamen vsum turgente materia haudquaquam repudiamus.

Archigenes primas purgationes molitur colocynthidis pulpa in catapotia redacta, qua tamen serosos humores, qui atræ bili, veluti frænum aliquod iniiciunt, & pituitam potius detrahi comperimus melancholia retorrida intus restitante. Itaque primo curationis huius die, aluus clystere proluenda, postridie vero, purgans medicamentum, quod nulla perturbatione ventriculum primas venas & intestina sordibus exoneret, propinandum: tertio die vena incidenda in cubito dextro conspicua: postero die secanda, & interna sinistra si vires valent: sin minus, bidui interiectio iis recreandis aptior fuerit. Detrahendi autem sanguinis modum, vires & vasorum plenitudo præscribent. Oportebit & in malleolis, post aliquot dies venas tundere, deinde & in fronte. Vt semel dicam, sæpe & multum, & variis ex locis in hoc affectu sanguinem mittere operæpretium est. Reuiuiscit nam-

que elephanticorum calor detracto putri & feruente ſanguine, hacque quaſi ſarcina leuatum corpus multo alacrius euadit. Exigua quippe ſanguinis pars, in elephanticis optima eſt, quæ naturæ in alimentum cedat, reliqua vero plurima. Hanc repetita euacuatione detrahere, illam familiari ac bono alimento adaugere oportebit. Habendus tamen modus in euacuando, dandaque erunt interualla, quæ recreandis viribus ſatis ſint, & quo magis progrediente morbo vires imminuuntur, eo minus ſanguinis detrahendum. Interea dum ſanguinis detractiones fiunt, ſi durior aluus diutius ſubſtiterit, alternis diebus ſoluenda, aut etiam ducenda, vel caſſiæ atramento, vel iuſculo purgatorio, vel clyſtere, aut viciſſim modo hoc, modo illo. Sanguine quantum opus erit detracto, duo ſcopi ſuperſunt, ad quos medici conſilium omne, curaque dirigatur, purgatio & commutatio. Purgatio quidem eius quod ſic vitium fecerit, vt priſtinam integritatem recipere non poſſit. Commutatio vero, cum humorum, tum partium noſtri corporis ſic venenata labe inquinatarum, vt tamen in priſtinam bonitatem reuocari, reducique poſſint. Arte igitur ſenſim educenda quæcunque à naturali ſtatu ita receſſerunt, vt nullis remediis reſtitui queant. At vero immutandum quicquid emendari atque corrigi poſſe videbitur. Educetur autem ſecta vena, catharſi, cucurbitis, cornubus, balneis, vnguentis, & emplaſtris digerentibus aut ſuppurantibus. Venæ ſectio noxium quidem humorem demit & vacuat, ſed vna cum eo vtiles ſpiritus & humores puros in ſanis detrahit, eaque ratione vires diſſoluit, & natiui caloris robur atterit: at in ele-

elephanticis, vbi fere totus ſanguis venenatam putredinem concepit, ſi interuallis repetatur, nihil nocuerit quandiu vires valebunt. Purgans tamen medicamentum id duntaxat detrahit, quod naturæ prorſus ineptum atque inutile eſt, relicto vtili alendo corpori idoneo, quod immutantib. emendetur, ſi quod ſubſtantiæ aut qualitatis exiguum vitium contraxerit. Qui circum viſcera & in venis maioribus redundat craſſus ac fœculentus humor, (eiuſmodi eſſe ſolet, qui huiuſce morbi materia cenſetur) nec per ſudores euacuari, nec cæca tranſpiratione digeri, nec vomitione facile ac tuto excludi, ſed ſola alui purgatione & venæ ſectione detrahi poteſt. Porro horum remediorum vſus multiplex ac varius exiſtit, nam modo purgantibus & immutantibus confuſis atque permiſtis, eodem die purgatio & commutatio adhibentur, modo viciſſim purgatio & immutatio tentatur. Noxios igitur humores eodem die præparare ac purgare poſſunt ſyrupi & apozemata, quæ præter ſennam, agaricum & elleborum, radices, herbas, ſemina, ac flores habeant, quibus attenuandi, incidendi, aperiendi, humectandi, refrigerandi, putredinem inhibendi, atque atræ bilis perniciem edomandi, infringendique facultas inſit. Sed his alternis duntaxat diluculis, aut quarto quoque die locus erit, ne quotidiano vſu ventriculo ac viſceribus (quorum robur ad morbi lõgitudinem tueri operæpretium eſt) vlla vis & noxa inferatur. Diebus vero interiectis, præparantibus & immutantibus pugnabimus. Immutant autem quod emendari poteſt, & præparant quod purgatione excludi poſtulat, cardiaca refrigerantia, humectantia, bilem vtramq;

& crassam pituitam attenuantia, incidentia, & vias purgationis aperientia medicamenta, zulapii, apozematis, syrupi, sorbitionis, opiatæ, tabellæ, puluerisve forma: quorum materia medico exercitato notissima est. Adde & vnguenta, & balnea, & alia quæcunque in id vsus comprobauit. Veteres ellebori nigri obolos tres cum scrupulo scammonii in sero lactis asinini dissoluebant, ac frequenter præbebant elephanticis. Purgato dein sæpius corpore vomitiones proritabant, primum quidem à cibo, deinde etiam ieiunis, idque interdum per raphanos, interdum per album veratrum. Sed effrænis nimis & periculosa, ac nihilominus parum efficax isthæc medendi ratio deprehensa est. Purgatio per elleborum ante balnearum vsum, & exquisitam præparationem magna molestia minimum proficere comperi. Vomitio nec materiam crassam circum viscera, & in venis inhærescentem detrahere, nec genitam intemperiem emendare, nec malignam morbi perniciem infrænare potest: mucosam duntaxat ventriculi pituitam & bilem multis cruciatibus euellit. Multo igitur sit satius, si nigra & retorrida bilis cassia, rhabarbar. & senna haud satis strenue detrahi videatur, ellebori nigri momentum, apozematis, & syrupis purgantibus, quæ sennam & rhabarb. habeant incoquere, hisque semel aut bis in hebdomade aluum ducere. Est autem purgantium, & præparantium quę modo proposui, vsus vicissim repetendus, dum alimenti penuria morbus fatigetur, ipsæ vero corporis vires alacriores euadant. Nec negligenda etiam in cibis medicamentosa purgatio, quibus diebus validiora cathartica non porriguntur. In prunorum damasceno-

ſcenorum decocto colo transfuſo, aut in iure pingui ſennæ ſemuncia recte incoquitur, cum buglosſo, borrag. oxalide, & hyſſopi ac thymi pauxillo. Excolatum dein decoctum horis duab. cibis præmittitur. Hæc dum fiunt, ſi vel tubercula, vel latæ quædam maculæ liuido rubore cutem deturpent, ſiue ſenſus in his iam perierit, ſiue integer adhuc & incolumis perſtiterit, primum fotu & vnguento emollienda, deinde diſciſſa cute cornua ſuctoria identidem adhibenda, quæ parti tenacius impactum, & hærentem ſanguinem exugant atque extrahant. Sic illa fronti, genis, ceruici, brachiis, manibus, aliiſque minutioribus partibus, commode infiguntur, oreque exugitur, quicquid in parte redundat humoris alieni. Cornua ſuctoria quum deſunt, nec cognitus eſt admouendi modus, cucurbitulæ ſufficiuntur, etiamſi multo imbecillius trahant. Poſt cornua altius rurſum diſcindenda tubera, & catheretico medicaměto, aut etiam cauſtico exterenda, abſumendaque ſunt. Latæ maculæ ſcalpelli cuſpide diſciſſæ, mercurio ſublimato in populeo vnguento diſſoluto radicitus exeduntur. Idem ſed imbecillius ac minore moleſtia præſtat puluis mercurii, vel ſolus vel vnguento roſato exceptus, neque validioribus opus eſſe comperio ad omnes elephanticorum verrucoſas puſtulas, ſi quis prudenter vti nouerit. Maculæ emplaſtro è cantharidibus ferměto & ſapone nigro facile abolentur. Hoc enim veſicas latas tenui ſero turgidas excitat, quibus ruptis effuſoque humore, mortua epidermis à vera & craſſiore cute diuulſa, facile nulloque negotio vel excidit, vel eximitur. Tumque ſi locus nimium extuberat cathereticum vnguen-

tum imponitur, quod illam reliquis adæquare possit. Quo quum ventum est, cicatrix inducitur. Si non extuberat, contractus ardor vnguento rosato demulcetur, dein cicatrix contrahitur. Iam vero quum primum istorum præsidiorum vsu toti corpori prouisum fuerit: balneum tepidum ex remollientium decocto apparandum, in quo bis die elephanticus insideat, mane quidem ante epulas horis duabus, & vesperi ante cœnam horis totidem. Hoc in biduum asseruari potest integrum, & semel in hebdomade instaurari, donec remittant, aut prorsus euanescant omnia luis huius symptomata. Ea cautione, vt neque in lecto post balnei egressum, neque in ipso balneo sudor cieatur, aut diffluat è corpore. Hic enim calidioris balnei nota est. Sit igitur iusto tepore moderatum balneum, ne calidius morbi causam (quæ sudoribus, præ nimia crassitie tolli nequit) exasperet.

Vesperi post balnei egressum corpore resiccato, illitus ex hydrargyro adhibetur: & postridie balnei, catharticum propinatur, quod fusum, liquefactumque humorem in aluum rapiat. Singulis ergo hebdomadibus balneum innouari debet ad biduum, & semel quoque die à balneo corpus vnguento ex argẽto viuo in lecto perungi: dein sumpto cibo euchymo & eupepto, somnus si accedat excipiendus nulla sudoris profusione. Non enim partium solidarum substantiam hydrargyri litu liquefacere, & in sudores, aut mucosum sputum deprauare, sed earum siccitatem humectantibus emendare ac corrigere, & refrigerando feruorem retundere consilium est. Ideoque si bis inuncto corpore sputatio aut dysenteria imminere sentiatur,

tur, ſemel duntaxat in hebdomade poſtea inungatur, & impendens ſputatio propinato cathartico coerceatur, ne corpus quod humefacere conſilium eſt, nimio exiccet opere. His quæ dixi remediis, tribus menſibus continuatis, tametſi morbus in totum nondum erit abactus, fatigatæ tamen naturæ duorum triumve menſium remiſſionem concedere operæpretium fuerit: ea lege vt interea octauo quoque die, & ſyrupo, aut alio cathartico, quicquid de quotidianis alimentis corrumpitur, detrahatur, & balneum ſingulis menſibus biduo ſaltem vſurpetur citra hydrargyrum. Interim aſinini, aut caprini, aut ſi ne hoc quidem ſuppetit, vaccini lactis quinque ſexve vnciæ quoque diluculo exorbendæ adiecto ſaccharo roſaceo, cuius vſu atræ bilis pernicies coerceatur. Recreata natura, ſi nondum prorſus deleta erunt elephantica ſymptomata ad principium ſuprapoſitæ curationis reflectere oportebit, omniaque ſuo ordine facere, velut ante poſitum eſt, præterquam quod multo religioſius ſanguis mittetur. Idque bis, ter, quaterve his, quæ dixi interuallis repetere operæpretium fuerit, ſi ex deſcriptis præſidiis profectus euidens quæritur. Maligna enim huius morbi natura, tenaciter adeo viſceribus, aliiſque partibus ſolidis inhæreſcit, vt in pleriſque niſi ſæpius repetito remediorum vſu, funditus non excindatur. Aliis igitur annus vnus ad curationem ſatis eſt, qui neque ex parentum ſemine vitium contraxerunt, neque diu tentati ſunt, aliis, quibus extrinſecus acceptum vitium iam diu inhæret, vix duo anni ſatisfaciunt: aliis, qui vel hæreditario hoc vitio, vel aſcititio, ſed inueterato tenentur, in totam vitam continuanda, quæ poſtea tradetur curatio.

Vna elephantia præ aliis longis morbis remediorum varietate ac viciſſitudine gaudet. Suntque in hoc affectu, ſi quo in alio, ab omnibus fere remediis induciæ quædam & intermiſſiones ſæpe ægro concedendæ, deinde & reſumptio, & ad priora reditio, & nouorum remediorum admotio adeo neceſſaria, vt eum vix vnquam conualiturum credam, qui in vnico remedio quamlibet generoſo ſpem ſalutis collocarit.

Alia curandi ratio ſuperiori affinis, ſed facilior.

Præparato qua dixi ratione corpore, neglecto litu ex hydrargyro, catapotia vſurpanda, quæ calidam & ſiccam viſcerum ac ſolidarum partium intemperiem emendare, omnium humorum ferociam & perniciem reprimere, obſtructiones viſcerum ſoluere, & earum cauſam ſenſim expurgare, atque idcirco elephantiam profligare ſolent. Cuiuſmodi ſunt, quæ ſic habent.

℞ Argenti viui ℥ ß. cum panis adhuc calentis medulla, manibus diu ſubige, vt in eam plumbaginem deponat, purgatum dein hydrargyrum ſucci limonum momento, & olei è myrrha arte chymica deprompti ℥ ß. exacte miſceto, adiecta terebinthinæ venetæ aqua roſ. elotæ ʒ j. tum adde auri puriſſimi, eodem artificio chymico in tenuiſſimum pollinem redacti, vel ſi deſit, foliorum auri ℥ j. ambaris ℈ j. pulueris electarii: diamargar. frigidi & electarii trium ſantalωn ſimplicis, vtriuſque ʒ ij. fingito maſſam, cui ſequentis magmatis ℥ j. ß. admiſce.

℞ Foliorum ſennæ electorum ℔. j. rhabarbari in fruſtula diſſecti ℥ iiij. rad. arefactæ ellebori nigri

gri

gri nostratis ℥ j. diem vnum œnostagmate macera, quod dein exime ac sepone, atque aliud affunde, idque rursus exactis duodecim horis expressum cum priore misceto, & vitreo vase exceptum in diplomate exhalare curato, atq; relictum magma ad vsum seruato. Huius compositionis ʒ ß. dabitur quindecim alternis diluculis, tribus horis ante cibum: idque alternis mensibus, interiecto balneorum, & aliorum omnium præsidiorum descriptorum vsu.

FVCATA EORVM QVI NVLlo remedio in integrum restitui possunt, curatio. Cap. VII.

Recens orta elephantia, quæ gentilitio iure comparata non sit, his remediis profligatur. At quæ vel hæreditario iure successit, vel inueterata est, nullo vnquam remedio penitus excinditur. Hæreditaria quippe naturæ & seminis vitio, quod ars nulla emendare potest, committitur. Inueterata vero quoniam partium solidarum substātiam in sui naturam prorsus iam immutauit, nullo amplius remedio vincitur. Præstat tamen in rebus angustis, arctisque, vel etiam deploratis, aliquod experiri remedium, quam in certam desperationem, ægrum præcipitem dare. Humanum enim est, & plenum beneuolentiæ signum, in summis etiam malis ad experimentum vsque progredi, vt difficilem affectum, si non omnino tollamus, certe leniamus & compescamus, sic tamen ne vulgo dedecore afficiantur præsidia, quæ multis fuere saluti. Itaque in vtrisque tentetur modo tradita curatio, si caloris natiui robur superierit. Elephantiæ

hæreditariæ aut inueteratæ cauſam, ſi radicitus nō tollit, eam ſaltem infringit ac debilitat, perniciem ſi prorſus non aufert, illam certe differt, vitamque prorogat, plerumque in longiſſimum tempus, & morbi fœditatem obſcurat. Sed vt erit natiui caloris robur, & corporis natura, hydrargyri modus in vnguento, quod in egreſſu balnei aliquando adhibebitur, veniet decernendus, veluti & in catapotiis. In omnibus quidem naturis ac corporum generibus, idem remedium, ſed non eodem modo vſurpandum fuerit. Qui viribus valent, ac firmo corporis habitu præditi, neq; ætatis florem egreſſi ſunt, eis non raro multa & frequens hydrargyroſis, quæ ad ſputationes vſque progrederetur, ſed citra ſudorum profuſionem præſens auxilium, opemque attulit: qui vero ſenilem iam ætatem aſſequuti, viribuſque fracti, rheumatiſmis afflicti, oppreſſique ſunt, nihil aut parum adiumenti ab hydrargyro percipiunt: Quum enim frigidus & humidus ſit hydrargyrus, frigidum ſenum corpus calore natiuo qui ſupererat extincto, morti celeriter addicit. Incipiente igitur increſcente & vigente elephanticorum calore, non vanis titulis famigeratum ex viperis remedium, non theriaca, non ferrum, non ignis, non aliud denique vllum præſidiū hydrargyro ſecundum deprehendetur. Quod ne temere dictum videatur, meæ opinionis longo iam vſu & experientia confirmatæ, rationem paucis, vt mos eſt, expediam.

Elephantia admodum ſiccus & terrenus morbus eſt: argentum viuum ſummo humore præditum, quum partium tenuitate omnia permeet, indurata omnia mollit, laxat & humectat. Acris, exuſtus

exuſtus & malignus humor eſt, qui elephantem parit, argentum viuum tùm frigore, tum alia occulta proprietate & efficientia, acrium omnium humorum feruorem retundere, & malignitatem, feritatemque infringere deprehenditur. Elephantia non externas tantum corporis partes attingit, ſed ſolidarum etiam ſubſtantiam labefactat. Argentum viuum maxima partium tenuitate præditum, non in extima cute hæret, ſed ad viſcerum, & ſolidarum partium ſubſtantiam vſque peruadit ac penetrat, omnia ex æquo fere ſuis viribus afficiens atque efficaciter immutans. Itaque prudenter, vt iam præmonui, corporum generibus, & natiui caloris robori, aptetur hydrargyri modus, & iuſtis cancellis circumſcribatur vtendi ratio. Hic enim graſſantem ſolidarum partium ſiccitatem remorari, atrabilarii humoris incendium reſtinguere, feritatem cohibere, & inualeſcentem putredinem arcere poteſt.

De venæ ſectione idem eſto iudicium. Neque enim in deploratis, quorum languent iam vires, fatiſcitque calor inſitus, tam ſæpe mittendus ſanguis fuerit, tamque copioſe, quam in recens contaminatis, qui & virium robore valent, & ſanguinis plenitudine tenentur. Mittendus tamen iuſto interuallo, quum putredo nimium in venis inualeſcens, perniciem accelerabit, vt ſublata putrentis ſanguinis ſarcina, reliquum langueſcens calor facilius concoquat.

Cætera omnia quæ elephanticis conuenire dixi remedia, vix vnquam vlla noxa, maximo fere profectu ſemper à prudenti & rerum vſu perito medico vſurpantur. Tenendus tamen vel in his modus,

quæ semper salutaria deprehenduntur, conceden-
daque naturæ interualla, & veluti quædam reme-
diorum induciæ, feriæque, quo repetita illam post-
ea magis velut noua afficiant atque immutent. Ita-
que non modo semel in hebdomade melanagogo
medicamento aluum ducant, sed etiam clysteri-
bus sæpe illam soluant, atque etiam interdum sor-
bitione purgante, quæ borraginis, buglossi, oxali-
dis, oxylapathiq; folia habeat, cum sennæ semiun-
cia, & thymi atque hyssopi pauxillo. Sæpe laxanti-
bus atque emollientibus balneis insideant. San-
guinem quoque mense, aut si ætas iam valde incli-
nat, tertio aut quarto quoque mense, aut saltem
vere & autumno detrahant, plus minusve, vt feret
plenitudinis, putredinis, & virium ratio.

In loco habitent salubri, temperato, lucido, æ-
state media, solis ardoribus minime exposito, sed
ad septentrionem aperto, nam hyeme meridia-
num solem habere præstat, frigidis hisce regio-
nibus.

Cibis vtantur boni succi & facilis concoctionis,
iisque temperatis, si iam inclinat ætas ac restinctus
est bilis atræ feruor: refrigerantibus vero & hu-
mectantibus, si nondum morbi calor deferbuit.
Vino in omnem vitam abstineant, aut certe ad se-
xagesimum annum vsque, tumque eo quam dilu-
tissimo vtantur. Calfacientia & siccantia alimen-
ta, & medicamenta omnia declinent, nec se inedia
conficiant, iracundiam cohibeant, mœrorem, me-
tumque pellant, cupiditates, solicitudinesque o-
mnes detrahant, & perturbationes, concitatosque
animi affectus coerceant, atque moderentur. Car-
diaca quæ venenatæ labi obluctantur, frequenter
vsur-

vsurpent, opiatæ, conditi, pulueris, electarii, aquæve stillatitiæ forma, idque mane, & ante epulas, vel sub horam somni, interdum & cum epulis: quorum omnium compositiones postea trademus.

Deploratæ Elephantiæ symptomata. Cap. VIII.

Qui elephantico semine progeniti sunt, non subito concidunt, sed sensim inualescēte putredine corrumpuntur, membratim dilacerantur, tandemque intereunt. Hic varias humorum mutationes ac multiplices morbi & naturæ conflictus obseruare licet. In his primum faciei cutis crassescens viuidum colorem amittit, atque ex rubro liuescere incipit, quod symptoma anteuertere, atque arcere expedit, alienæ materiæ, (quam è venis ac visceribus natura sese exonerans eo pepulit) vacuatione, balneis aquæ dulcis tepefactæ, in qua emollientes, laxantes, ac tergentes stirpes decoctæ fuerint, victu humectante & refrigerante, fotu emolliente & rarefaciente, vnguento molliente, rarefaciente & tergente, admotis cucurbitulis, aut cornu suctorio post scarificatum, vnguento ex hydrargyro, corpori post balnei egressum illito. Si malum nihilominus serpit, breui tubera erumpũt, primum quidem in facie, dein in tibiis, manibus, aliisque partibus. Hæc scalpello discissa cathæretico medicamento radicitus exeduntur, deinde cicatrix inducitur. Progrediente tempore cutis quibusdam faciei locis mire crassescens, maxima deformitate in tumorem attollitur, cui color inest ex rubro nigrescens ac pellucens. Hæc scalpello vul-

nerata feculentum ſanguinem fundit, qui etiam
cucurbita, vel cornu ſuctorio, maiore vi elicitur.
Emplaſtro dein catheretico quicquid inæqualiter
intumuit ac ſupercreuit, exeditur, atque adæqua-
tur, cicatrix tandem contrahitur. Neque enim ve-
rendum, vel ſupercilia, vel frontem, vel genæ par-
ticulam ſic vulnerare, atque reliquis quæ non ita
intumuerunt, æquare, quum relicta ex vlcere ci-
catrix, multo quam reliqua cutis venuſtior eſſe ſo-
leat. Vlcera quæ ſponte vel in tibiis, vel in aliis par-
tibus naſcuntur, ſanguinis feculenti & corrupti eo
decumbentis ſoboles ſunt. Ideoque purgato cor-
pore à ſanguinis miſſione, curatio ineunda. Mit-
titur autem primum quidem inciſa vena, quæ flu-
xionis fontem exhauriat, dein quæ ab ipſa parte
deriuet ac vacuet. Hinc pars incidenda ſatis altis
plagis, vt multus ex ea ſanguis extillet, adhibendæ-
que cucurbitulæ: poſtremo vlcus aliorum more
curandum.

Commune eſt in omnibus vlceribus, quæ in
hoc morbo ſponte emergunt, poſt vacuationes v-
niuerſales, & deriuationem, ex affecta parte, altis
ſectionibus, partem ipſam cedendam eſſe, vt ad-
hibito cornu ſuctorio, aut cucurbita, ſanguis ipſi
impactus extrahatur, dein catheretico medicamé-
to quicquid vel occaluit, vel ſupercreuit, vel nimis
intumuit, vel aliud inemendabile vitium contra-
xit, abſumatur: poſtremo vlcus aliorum more &
carne impleatur, & cicatrice obducatur quam ele-
gantiſſima.

Morbo ingraueſcente ſæuiora ſymptomata e-
mergunt. Primum igitur ſenſus in externis parti-
bus hebeſcit, ineſtque frigus fere perpetuum. Quæ
ſym-

ſymptomata etſi nullis auxiliis funditus tolluntur, leniri tamen ſolent, & periculum differri: primum quidem ea curatione quam ſupra retulimus: deinde topicis medicamentis, quæ frigidum & craſſum humorem parti inſertum digerere, craſſeſcentem cutim emollire, laxare ac leuigare, & inſitum ipſius partis calorem fouere atque erigere poſſint. Cuiuſmodi eſt oleum quod ſic habet.

Sigillum mariæ, radix bryoniæ, & altheæ, prunis vino albo & oleo ſenſim incoquuntur, dum vinum abſumptum ſit, oleum dein exprimitur, quo pedes tibiæ & manus, ſi ſtuporis & frigoris ſenſus inerit quoque veſpere inungentur. Benefaciet & fotus digerens, rarefaciens, & corroborans, ex malua, violaria, ſem. lini, rad. altheæ, origano, ſampſucho, ſaluia, anagallide, roſ. rub. omnibus ſacculo concluſis, & aqua ac vino albo incoctis.

Quum iam eo miſeriæ ventum eſt, vt putredo hominem membratim dilaceret, infœlix ſed vnicum ſolatium ſupereſt, quicquid ſic vitiatum eſt, vel medicamentis exedere, vel ferro reſcindere, vel vrere. Exſcinduntur, vel viciſſim exuruntur minutulæ partes, quas putredo cadaueroſa tabefecit, & vlcera illinc relicta aliorum more curantur: in corporis trunco cathereticis potius locus eſt.

Oculorum membranæ ſenſim craſſeſcentes, viſus obſcuritatem inducunt: remedium eſt, fotus emolliens, rarefaciens & diſcutiens. Collyrium tergens, attenuans & ſiccans, aquæ pulueris ſyrupi vnguentive ſpecie. Fotus fiet ex malua, violaria, euphraſia, fœniculo, ſemine lini, ſacculo concluſis, & aqua ac vino albo decoctis. Collyrium eius qui ægrotabit naturæ & vitii magnitudini aptum com-

parabitur ex myrrha & ærugine, oui albumine co-
ctione indurato, conclusis,& loco humido recon-
ditis, dum aqua viridis extillauerit: cui syrupus de
absynthio aquæ stillatitiæ euphrasiæ, fœniculi &
plantaginis, ea temperatione miscebuntur, vt citra
vehemētiorem dolorem efficaciter attenuet craf-
sescentes membranas, & sordes omnes abstergat.
Acriori remedio opus est quum membranulæ ex
maiore oculi angulo enatæ pupillæ obtenduntur,
aciemque perstringunt, qualia sunt quæ ad ptery-
gium traduntur. Buffo viuus olla fictili exceptus
exuritur: tenuissimus puluis in oculum afflatus,
pterygium concoquit,& in pus deducit. Sed quum
adhibetur refrigerans remedium, extrinsecus ocu-
lo superponendum, ne eius acrimonia, dolorem &
inflammationem pariat.

Malo inualescente, sic elanguescit insitus calor,
vt in omnibus corporis partibus frustrentur con-
coctiones, multaque serosa excrementa colligan-
tur, maxime vero in capite, quæ sæpe in thoracem
tanto impetu decumbunt, vt asthma suffocationis
periculo horrendum, sæpe etiam febrem accer-
sant. Interdum in oculos irruunt, & disruptis eo-
rum membranis, repentinam cæcitatem inducunt,
aut inter eas intercepta, implacabiles dolores ciēt,
ac prorsus obcæcant, oculis protuberantibus, ac
pene exertis. Præsentaneum auxilium affert san-
guis celeriter missus, phlegmagogum atque hydra-
gogum confestim datum atq; repetitum, dein con-
coquentia & tenuis victus ratio.

Quum nares præ alarum crassitie, ac crustulis,
quæ illic adnascuntur, obstruuntur, primum cru-
stulas excutiet molliens, tergensq; decoctum, dein
sicci-

ſiccitatem leniet, & cruſtas denuo adnaſci prohibebit butyrum ſalis expers, aut certe oleũ amygdal. dul. recens expreſſum rudicula & linteolo, vel calamo intromiſſum illitumq;.

Concubitum elephantici maximopere concupiſcunt, nec eo interdici debent, quum & corpus refrigeret, & mœrentem illorum animum demulceat. Quoniam tamen nimis frequens vires ſoluit, pro ratione ætatis & naturæ ægrotantis in eo modus adhibendus.

Qui deſcriptorum remediorum efficacia integram valetudinem recuperauerit, ne recollectis in corpore noxiis excrementis, mali radix tandem aliquando reuireſcat, omni opera prohibeat. Itaque cibis euchymis vti conueniet, vel temperatis, vel paulo frigidioribus & humidioribus, vino omnino ſibi interdicere, vel eo quam dilutiſſimo vti, calidis & ſiccantibus alimentis omnibus vitatis, ſalſis quoque & aromaticis omnibus, porris, cepis, alliis, ſinapi, & reliquis omnibus, à quibus abſtinendum eſſe in ſuperiori curatione præcepimus. Loca incolant æſtate quidem frigida & humida, hyeme vero paulo ſicciora & calidiora. Ad hæc aliis atque aliis medicamentis melanagogis, aluus interuallis ducenda. Habenda ſæpe & medicamentoſa in cibo ratio.

Vere ineunte & autumno vena ſecanda eſt, aut etiam ſæpius, ſi quando vlla plenitudine corpus tenebitur. Sæpe & cardiaca, quæ venenatæ morbi malignitati reſiſtant & obluctentur, vſurpanda venient, opiatæ, conditi, pulueris, electarii ſolidi, ſyrupi, aquæve ſtillatitiæ forma. Biduo etiam quoq; menſe, balneum comparandum æſtate præſertim,

& in eo bis die desidendum, qua methodo supra posuimus, adhibita in exitu, corpore tamen prius resiccato hydrargyrosi, velut ante præceptum est. Alioqui catapotiis ex Sole, & Mercurio supra descriptis, ex interuallis vtendum.

QVÆ ELEPHANTIÆ CVratio ab antiquis tradita sit.
CAP. IX.

FAMA est elephanticum quendam vitæ pariter ac morbo finem imponere quærentem, viperam in musti dolium irrepsisse, conspicatum, extincta in eo vipera, sese musto ad satietatem, semel atque iterum ingurgitasse. Cuius vi post virulentas vomitiones, ebrietas, profundusque sopor morti haud dissimilis obrepsit. Quibus tandem discussis, imprimis pili defluxerunt omnes, & vngues exciderunt, dein omnia in ambitu membra corporis contabuerunt, denique certum exitium in propinquo videbatur, quum ex reliqua quadam virium scintilla, natura hominem redintegrans, alias carnes enutriuit, vngues nouos, & nitidam formam instaurauit, ac vetus corium, ceu serpentis senectam exuit. Ita habet fabula non admodum verisimilis quidem, sed cuius tamen imitatione, antiqui elephātiæ curationem ad occultam viperarum proprietatem retulerunt, de aliis remediis desperantes. Occultam proprietatem dixi, propter ea, quod qualitatibus manifestis, elephantiæ causam augeant potius quam infringant. Nam vel Galeni testimonio, manifestæ ac generales qualitates carnium viperarum sunt, exsiccare valenter, digerere mediocriter, & excalfacere. Atra autem bilis, quæ huius

huius luis causa est, calida & sicca quum sit, per contraria retundi postulat. Vere potissimum elephanticorum curationem aggrediuntur, primumque corpus in aliorum fere omniū diuturnorum morborum modum identidem purgant: deinde venam secant, si vires ferunt: hinc ad viperas se conuertunt, quas alii aliter apparare solent. Omnes in hoc conueniunt, caput & caudam vt abscindant, dein interanea omnia ac cutem etiam ipsam eximant, postremo corpus ipsarum exquisite eluant. Quidam, quod casu contigit imitatione cōfirmantes, in vini generosi dolium, illas coniiciunt, ac sinunt dum suffocentur, dein vinum ægris nescientibus propinant. Alii medicinam ex viperis confectam, quam theriacam vocant, sæpius adhibent. Alii sale theriaco vtuntur, quod viuis viperis cum quibusdam aliis medicamētis in fictili nouo combustis comparatur. Alii viperas ipsas comedunt in pastillos redactas. Alii illas in anguillarum modum apparatas exhibent. Atque hoc omnibus commune est, viperis tandiu vtendum esse, dum elephantia vel in lepram abeat, vel in totum desinat, in tenues auras difflante per cutem affectu. Galenus elephāticos aliquot ita se percurasse gloriatur: quin & incipientem morbum sola catharsi & phlebotomia vere & autumno præscripta profligasse atq; propulsasse se venditat. Cuius auctoritatem tot seculis confirmatam, & si non repudio, vix tamen quid de hoc remedii genere censuerit Fernelius, quidque partim dum is Lutetiæ floreret, partim post eius obitum expertus sum, perpetuo silentio inuoluere possum. Elephanticos multos veterum imitatione quum viperarum vsu restituere maxi-

ma methodo ſtuduiſſet Fernelius, nemini in tota vita, vt erat in votis, ſucceſſit: quod cum mihi indicaſſet, & à remediis omnibus ſiccantibus abſtinendum eſſe monuiſſet, veterum medicorum auctoritatem eius opinioni anteponendam ratus, & illorum pollicitis nimium forte addictus: theriacam elephanticis multis, qua methodo illi præcipiunt, præbui, ſed nullo prorſus profectu: quæ res effecit, vt viperas ipſas aliter atque aliter apparatas experiri agreſſus ſim, quas tamen nihilo plus opis afferre comperi.

Paucos (fateor) poſt dies cutis extima ſquammas & furfures remittit, tanquam elephas in lepram degeneret, videturque iuuare per initia hoc remedii genus, ſi ſolius cuticulæ rationem habeas, ſed neque viſcerum conſtitutio, hocce modo melior fieri, neque verrucoſa tubera intermori, neque craſſeſcentis cutis deformitas emendari ſolet: ſed elephanticum virus, poſt viperarum vſum, è viſceribus multo maiore quam vnquam impetu in cutim remeans, omnia ſymptomata ſic exaſperat, vt aucta putredine, membratim dilacerentur ægri teterrimo fœtore. Neque enim paſtilli theriaci, neque venenatæ viperarum carnes, quouis modo præparatæ, ſiccam & terrenam partium conſtitutionem corrigere poſſunt, ſed omnia deprauare, atque venenata pernicie inficere. Si quis tamen veterum auctoritati tantum tribuit, vt Fernelii & meam hanc experientiam vniuerſis medendi legibus conſentaneam ſuſpectam habeat, ei facile ſit, qua ratione illi præcipiunt, viperarum vſum experiri. Tutiſſimam vtendi rationem hanc tradunt recentiores.

Viperas

Viperas præparatas in aqua cum hordeo decoquito, quo postea gallinæ alantur dum implumes euadant. His ergo gallinis elephantici alendi sunt, donec comæ ac pili defluant omnes, & crassior cutis squammas ac furfures remittat.

De proximæ elephantis causæ temperamento multi inter se non parum dissentiunt. Galenus melancholicum quidem humorem elephantiam progignere passim confirmat: sed quum ampla significatione id nominis Latini vsurpent (nam & de proprie dicta atra bile, acerrimo & ardentissimo humore, qui & corpus rodit, & terram fermentat, & de melancholico succo frigidiore, qui sanguinis veluti fex & limus est, dici solet) haud facile assequi posse putant, quo in significatu, melancholici humoris nomen in procreatione elephantis accipiat. Sunt qui eum commentar. in Aphoris. 2. lib. 4. succum melancholicum frigidum, proximam elephantiæ causam his verbis facere existiment. In atra, inquit, bile totius corporis color ad nigritiem tendit, pustulæ nigræ fiunt ex eius colore. Et quicunque morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem melancholici humoris manifesto indicant, quemadmodum cancer, elephas, quartanus circuitus ex melancholico humore generantur. Si Galeni sententia, inquiunt, quartanus circuitus & elephas ex eodem fiunt humore, quartanus autem circuitus non raro ex proprie dicta atra bile perniciosissimo humore, sæpe vero ex melancholico succo frigidiore & terreno originem habet, & elephantem ab eodem sæpius fieri, oririque necesse fuerit. At libro de atra bile aliter sentire videtur hac sententia. Verum alia quoque plerisque non

febricitantibus in cute crassescente, siccescenteque exanthemata prouenire videmus, cum melancholici humoris redundantiam natura ad extimas partes pellit, quo genere is quem elephantem nuncupant, continetur. Vbi autem tale quidpiam simul cum febre exoritur, humor melancholicus, qui in cutem abscessit, facit eum quem carbonem appellant. At si citra febrim decumbat, sitq; cum sanguine coniunctus, gignere elephantem potest: si solus sit, in principio quidem tumorem atrum producit, sed progressu temporis in cancrum desinit, cum vtique corrosa cute acrior sit magisq; malignus, cum mitior sine vlcere, latentem cancrum efficit. Euidens enim est hos affectus omnes, præcipue cancrum, ex humore melancholico gigni. Cancrum, inquiunt, carbunculum & elephantiam, ab vno & eodem humore fieri tradit Galenus: at carbunculus à maligna atra bile fieri, contrahique alibi dicitur, quare & elephas: Contra tamen, qui calidus est humor melancholicus carbonem, qui non est eiusmodi, cancrum & elephantiam gignit ex Galeno. Eodem etiam libro eum affirmare tradunt, subrubros elephantes, ab atro humore qualitatibus mitioribus prædito, sanguinique admisto, procreari: & si inueterarint, nigriores reddi. Quod vt componatur dissidium, atram bilem ex humore melancholico nuper genitam, humoris melancholici nomen & appellationem idcirco veteribus etiamnum retinere crediderim, quod nondum plane incaluerit, nec pristinis qualitatib. omnino spoliata sit. Procedente vero tempore quum manifeste iam incaluit, sæuioraque symptomata inuexit, proprie tum atram bilem nuncupari: tametsi eadem

dem vtriusque forma, eademque sit species: sic enim videtur sentire libro de tumoribus præter naturam. Elephas, inquit, affectus melancholicus est, cuius prima origo ex melancholico sanguine est, spatio vero temporis copiosior, quam sanguis atra bilis redditur: quo tempore corpus iam male & grauiter olet, turpeque & deformatum videtur, & aspectu horrendum, atq; interdum etiam exulceratur. Hunc affectum, quum incipit, satyriasinum vocant, quod satyris aspectu similes elephãtici euadant.

Atra igitur bilis proxima est omnis elephantiæ causa, sed quæ quum vel ex succo melancholico ac feculento sanguine, vel ex bile vitellina, vel ex nitrosa pituita exustis ac torrefactis, non ita pridem habuit originem, illorum etiamnum appellationem interdum retinet. Neque me iudice, immerito, quod suæ procreationis initio nondum late ab humore à quo nuper genita est, dissideat. Frigida quidem videtur atra bilis Galeno, quia terrestris, non tamen caloris expers, quemadmodũ nec cinis, nec etiam acetum. Iam Arabum de ea iudicium ac sententiam inquiramus.

Auicennas auctor est elephantiasim partium solidarum substantiam, qualitatibus vitæ nostræ è diametro repugnantibus & infensis, continenter immutare ac peruertere. Quod si verum est, frigidam & siccam statuere oportet elephantis causam (calore namque & humore vita nostra fouetur, continetur que:) Quibus perspicuum est, frigidum & siccum è diametro opponi. Elephantia, Auicennæ est bilis atræ per vniuersum corpus profusio, qua membrorum temperamentum, forma

& compositio labefactatur: vnde tandem continuitatis solutio, & partium casus & fœda vlceratio sequitur. Ad hæc melancholicum humorem vstum non prius elephantem parere tradit, quam refrixerit, & inueteratas, diuturnasq; obstructiones non aliam ob causam elephãtiam inurere, quam quod minime ventilatus calor natiuus præfocetur, vnde & refrigeratur & crassescit sanguis, eique gignendæ idoneus fit. Postremo in elephanticis sanguinem non raro circum articulos congelari, & pulsum imbecillum iis idcirco esse dicit, quod facultas sit imbecilla, & exigua necessitas, frigido vtpote morbo fatigante. Principem hunc scholæ Arabicæ sequuti recentiores fere omnes, elephantis causam frigidam & siccam esse prodiderunt, atram bilem non prius eam inferre dictitantes, quam absumpta omnino fluxili, liquidaque eius substantia, calor tandem prorsus dissipetur atque diuanescat, terrena duntaxat eaque siccissima eius parte cineri haud absimili superstite. Idque perinde esse atque quum succensus ignis absumpto prorsus ligni humore, quo terrenæ eius partes inter se iunctæ cohærebant, euanescit & extinguitur, siccissimum duntaxat cinerem pro ligno relinquens: quem accenso ligno, si conferas, frigidum existimes. His igitur auctoribus frigidus & siccus humor elephãtiam progignit.

Ego vero (si de re tam controuersa meam dicere sententiam licet) facile efficiam, vt hoc composito dissidio inter veteres cõcordia coeat, vel si dogma eligendum est, Græcorum potius sententiæ subscribendum sit. Quanquam acerrima ac calidissima atra bilis, quæ corpus rodere, & terram fermen-

fermentare creditur, à frigido & ſicco melancholico ſucco, temperie ac ſpecie recedit atque diſſidet: ſæpe tamen veteres illam melancholici humoris appellatione deſignant & inſigniunt: ſiue quod illa metu & mœſtitia, aliiſque melancholicis perturbationibus animum mentemque percellat & exagitet, perinde atque melancholicus ſuccus frigidior, ſiue quod ſuæ procreationis initio, dum nondum vehementer incaluit, accenſaq; eſt, haud multum à feculento ſanguine diſcrepet, vt nec quũ ſicceſcens de ſuo calore non parum deperdiderit. His ergo ex cauſis, veteres maximeque Galenus, elephantiam quæ reapſe nunquam aliunde quam ab atrabilario humore vndecunq; genitus ſit, proficiſcitur, ſæpe à melancholico ſucco aut humore naſci tradunt, & Auicennas frigidum morbum eſſe prodidit.

Quanquam autem elephantiæ omnis origo, ab atra bile ducitur, ea tamen pro affectorum corporum natura, & humoris è quo orta eſt, affectione, non parum & inuadendi, ſerpendique modo, & ſymptomatis variat. Vt enim quæ elephante prehenduntur corpora, minime ante hanc, melancholica, vt ita loquar, erant omnia, ſed alia ſanguinea, alia millioſa, alia melancholica, alia pituita ſalſa perfuſa, alia ex iis miſta: ſic certe neque atra illa bilis ex vno eodemque humore perpetuo naſcitur, ſed interdum à ſucco melancholico, frigido & ſicco, interdum à bile flaua in vitellinam verſa, interdum à nigroſa pituita originem habet. Quæ igitur ex frigido & ſicco, eoq; melancholico ſucco exuſto procreatur atra bilis, quoniam eius humoris, à quo non ita pridem vſtione genita eſt, naturam

conditionemque etiamnum redolet, diutius occulitur, nec nisi sensim lenteque tandem in externas partes erumpit: quo quum ventum est, elephantem leuioribus symptomatis cõspicuum profert: quem nonnulli frigidã causam habere idcirco dixere, quod manifesta caloris symptomata nulla statim corpori intentet nec incutiat. Quæ vero ab adusta flaua bile fit, causæ suæ naturam redolens, multo tenuioribus partibus quum sit, breui contaminatis visceribus, in extremitate corporis ocyus exardescit, sæuissimaque incendii symptomata, nisi occurritur, inducit, quæ sui causam calidam esse manifesto demonstrent. Medio quodammodo se habet, quæ à salsa pituita proficiscitur. Quæ vero à sanguine feruidiore exusto proxime ad eam, quæ à præassata fit flaua bile accedere deprehenditur: vt quæ à feculento & crassiore, ad eam quam à melancholico humore fieri diximus. Quod autẽ proponunt nonnulli, quum iam eousque serpendo processit elephantia, vt exhausta humida atræ bilis substantia, cui calor insidebat, soli eius cineres frigidiores supersint, ardoris, incendiique omnia symptomata tum remittere, morbumque frigidam causam habere, plane falsum est. Licet enim vsti ligni cineres minime eum retinent calorem, quem vel eius flamma, vel carbones exhibebant: sunt tamen integris rebus, à quibus dimanarunt multo calidiores. Quod vini fæces demonstrant, quæ vstæ longe calidiores, acrioresque euadunt. Tantumque abest, vt vel atra bilis, aut nonnullarum aliarum rerum cineres frigidi iudicari possint, vt etiam frigidarum quarundam cineres, non paruam vstione acrimoniam, caloremq; conquirant,

& asse-

& assequantur, sicut experientia nos docuit, qua compertum est frigidissimi ac humidissimi argenti viui cineres, cathereticos, acres, vrentesque esse. Ad hæc si frigida & sicca est elephantiæ causa, cur cedo non solum elephanticorum tubercula exedantur, & in profunda vlcera serpendo degenerent, sed etiam partium ipsarum extrema, vel humoris acrimonia absumpta pereant, vel corrupta, & putredine carieque confecta excidant? Non enim frigidus & siccus humor melancholicus, vel frigida & humida pituita, istorum possint esse operum causa: nisi immutata specie in alterius humoris naturam commigrarint. Quod igitur dictitant nonnulli, atram bilem per initia elephantiæ calidam, absumpta tandem liquida & fluente eius parte, frigidam euadere, minime permutata specie, absurdum plane censeri potest. Habent enim singuli humores proprium & peculiare temperamentum, quod superstite forma nunquam depereat. Calida enim semper bilis flaua, calida & atra, vt pituita semper frigida, frigidusque semper melancholicus humor. Hæc tamen bilis alia calidior, frigidiorque interdum hæc, quam illa pituita censetur. Nisi forte putrescens, per febres pituita, quoniam incalescit manente forma, istius axiomatis veritatem conuellat, atque labefactet. Sed hanc impermistam, veterum nonnulli vix vnquam putredine sic incalescere censuerunt, vt febrem accersat, febres omnes biliosas arbitrati: quorum opinioni subscripsit Fernelius. Nec si putrescens incalescat, amplius pituitæ nomine insignitur, sed eius humoris, in quem putrescens degenerat.

Elephantia itaque omnis calidam cauſam habet, quæ tamen caloris, ſiccitatiſque ratione, pro corporis affecti, & humoris, è quo profecta eſt, natura, proque morbi tempore, non parum varia eſt. Quod & veterum auctoritate doceri poteſt, qui non alia ratione caſtrandos cenſuerunt elephanticos, quam quod teſtes vim maximam caloris, feruoremque in vniuerſum corpus effundant, qui elephantiæ cauſam exaſperet.

FINIS.

QVÆ

QVÆ PAVCIS PERSTRINXI ELEPHANTIAE remedia, in tyronum medicinæ gratiam, formulis vulgo vsitatis luculentius exprimere visum est.

POTIONES ELEPHANTICIS EX VSU.

POMACEVM è succo malorum dulcium maturitatem assequutorum, satis defecatum, satisque maturum, tenue, subflauum, & limpidissimum, quale in Neustria copiosum ferunt agri Constantini, elephãticis & melancholicis ab atrabilario humore adeo salubre est, vt omne potionis genus bonitate vincat. Quod me longo vsu, ratione duce comperiisse profiteor, & cõplures melancholicos hypochondriaco, quibus iecur & mesenterium morbo causam dederant, eius ope restituisse. Nam & tetros melancholiæ vapores, multo quam syrupus è succo pomorum efficacius discutit, & cordi lætitiam adfert, & viscerum atque humorum siccitatem, ferinamque qualitaten omnem demulcet ac contemperat, & alimentum copiosum corpori præstat, & assuetis gratissimum existit. At pyraceum omne & pomaceum, è malis acidulis expressum, vel vetustate

coacescens, noxium existit, perinde atque omnia cruda & acidula vina vulgo vidia appellata. Repudiandum, & pomaceum, quod ex malis dulcibus expressum dulce quidem existit, sed nondum satis concoctum: multoque magis quod fecibus prorsus non depositis turbidum & crassum persistit, nec inclarescit donec acescat, qualia fere sunt in pingui Algiæ solo nata. Copiosius quidem alimentum corpori suppeditant, & agricolis ac fossoribus expetuntur, sed quia obstructiones pariunt, crassique succi copiam aggerunt, tum sanis tum ægris noxia putanda sunt. Curent igitur Medici, vt elephantici & hypochondriaci, quibus iecur & mesenterium (quod fere fit) vitio causam præbent, tenue, subflauum, pellucidum, beneque maturum pomaceum, pro generosissimo remedio veteribus quidem incognito, sed nunquam satis laudando, in vicem vini vsurpent, quod tamen calidæ & siccæ naturæ, præsertim vero æstate, aquæ quadrante diluent.

Aliud gratum & innoxium poculenti genus, temperatis, aut non ita calidis naturis ex vsu.

℞ Aquæ purissimæ ℔. vj. scobis santali citrini ʒ j. sacchari alb. ℥ v. feruefacito horam dimidiam vase argenteo, aut in olla noua. Colo postea traiicito.

Aliud feruente magis humore commodius.

Habet aquæ purissimæ ℔. vj. sacchari alb. ℥ iiij. scobis santali citrini ʒ j. hordei integri P. j. succi mali medici acidodulcis ℥ ij. Conferueāt aliquantisper, dein percolato, & vtitor. Vulgus ptisanam vulgarem, vel hordei decoctum semine fœniculi condi-

conditum, vſurpet, vel certe (modo ventriculi & præcordiorum ratio toleret) puriſſimam & limpidiſſimam aquam.

Potus nonnullis diuinus appellatus, calidis omnibus naturis, in calidis morbis omnibus vtilis, ſi valet ventriculus.

℞ Aquæ optimæ ℔.vj. ſacchar. ℥ v. ſucci limonum ℥ j. ß. (plus minus pro ventriculi & caloris natiui robore, aut imbecillitate & ægrotantis palato) ſcobis ſantali citrini ʒ j. Bulliant horam dimidiam, tum adiicito cinnamomi ʒ ß. colato & vtitor.

Alii ſacchari plus minuſve inſerunt, ſumpta indicatione ab ægrotantis natura, ætate, conſuetudine, anni tempore, & partium nutritioni dicatarum conſtitutione.

Alius in elephante bilioſo, feruente etiamnum circum viſcera humore, commodior, ſed inſuauior.

℞ Radicum cichorii agreſtis, vuarum paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ ſingulorum ʒ ij. hordei integri P. j. ſcobis eburneæ & corn. ceruini, ſem. fœniculi, ſantal. citrini, ſingul. ʒ ß. conferueant horam dimidiam in ℔.viij. aquæ, dein decoctũ tranſcoletur. In magno ardore plantago & lactuca recte inſeruntur.

Quum partium putredo inualeſcit, feruente etiamnum humore, profectu maiore vſurpatur, quod hic habet poculentum.

℞ Radicum cichorii agreſtis, vuarum paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ, ſingulorum ℥ ij. hordei

integri P. j. saniculæ, buglæ, pimpinellæ, calendul. vlmariæ, plantag. lagopi, singulorum P. j. scobis eburneæ, & cornu ceruini, santal. citrini singulorum ʒ j. sacchari ℥ vj. succi mali citrii ℥ ij. Coquito in aquæ ℔. viij. ad ℔. vj. decoctum, percolatum seponito, & vtitor. Quum calor natiuus elanguescere incipiet, frigida detrahentur.

Destillatum instaurans magnatibus extra epulas in vini vicem ex vsu affecta ætate & viribus labascentibus.

Vituli frustum & carnem capi in libris xvj. aquæ purissimæ, elixato dum viij. duntaxat libræ supersint: adde sub finem veronicæ vtriusque bugloss. borraginis, pimpinellæ, saniculæ, calendulæ, buglæ vtriusque, plantaginis, seriolæ singulorum M. j. rad. tunicis & tormentillæ, seminis cardui, scobis eburneæ, & cornu ceruini singulorum ʒ ij. in colato iure, rursum adiicito conseruæ buglossi, borraginis, violarum, nympheæ añ ℥ iij. conseruæ ocellorum ceu caryophillorũ nostratium ℥ ij. omnia in ollam vitream indito, vt in duplici organo aqua proliciatur, quæ saccharo vel Syrupo è limonibus, aut violaceo & cinnamomi momento condita, vsui apta sit.

Et his quidem, aliisque eius generis potionibus, quas ex tempore & pro re nata, prudens & exercitatus medicus instituere poterit, elephanticis occurretur. Iam purgationum formulæ describendæ.

℞ Polypodii, querni, seminis cartami, radicum cichorii & oxalidis, vuarum passarum purgatarum, foliorum sennæ, singulorum ℥ ß. coquito igne remisso horæ quadrantem, dein adde bugloss. borrag.

rag. lupul. ſcolopendriæ, ceterach, adianti, fumariæ, epithymi, ſingulorum P. j. conſeruar. bugloſſ. borrag. & viol. añ. ʒ ij. ſeminis fœnicul. & melonũ añ. ʒ ß. conferueant rurſum aliquantiſper, dein in decocto percolato tepido, macera horis duabus rhabarb. optimi ʒ ij. ß. cinnamomi ʒ ß. in eodem expreſſo diſſolue ſyrupi è fumaria ℥ j. fiat potus mane ſumendus hora quinta.

Si hoc ægre mouetur cathartico Elephanticus, Catholici deſcriptionis Fernelii ℥ j. remiſcebitur.

Bolus ſi magis arridebit, eſto huiuſmodi.

℞ Atramenti caſſiæ recens extracti ℥ ij. ſem. fœniculi pulueriſati gr. vj. Syrupi violati pauxillũ.

Vel ſic:

℞ Medullæ caſſiæ recenter extractæ, Catholici deſcriptionis Fernelii, vtriuſque ℥ j. ſyrupi violati ʒ ij. miſce, præbeto mane tribus horis ante cibum.

Vel ſic:

℞ Caſſiæ recenter purgatæ ℥ j. ß. rhabarb. pulueriſati ʒ j. ß. ſem. melonum mundatorum & contuſorum ʒ ß. ſem. fœniculi, gr. iiij. Syrupi violar. modicum, fiat bolus.

Si vndiq; tenues etiam humores detrahere expedit, confectionis Hamech. ʒ ij. ß. inſerẽtur, rhabarbaro quidem detracto, ſi effrenis purgatio metuitur, ſin minus eo etiam relicto.

Apozema primas corporis ſedes expurgans, venarum infarctus molius expedit.

℞ Rad. petroſelini, fœniculi, & apii, in aceto horis vj. maceratarum, ſingulorum ℥ j. ß. rad. cichorii ℥ ij. rad. oxylapathi, oxalidis, aſparag. & gra-

minis, ſingulorum ℥ ß. foliorum ſennæ ℥ ij. rad. hellebori noſtratis præparatæ ʒ ij. Coquito in aqua ad doſes tres, adde ſub finem pimpinellæ, bugloſſ. borrag. endiuiæ, ſcariol. lupulorum, omnium capillarium, fumariæ, ſingulorum manipulum ß. florum cordi dicatorum, mentæ, epithymi, hyſſopi, ſingulorum p j. ſeminis fœniculi, coriandri præparati & melonum ſingulorum ʒ j. ß. In colato, decocto diſſolue, ſyrupi è cichorio ſimplicis ℥ iiij. Clarificetur & condiatur ʒ j. ß. cinnamomi, & ʒ j. ſantal. citrini.

Alius parandorum apozematum modus, quo nihil virium coctione deperit.

Omnia modo deſcripta ſimplicia medicamenta, in ollam argenteam aut terrenã induntur, cum eo aquæ modo quem ſupereſſe volumus, (fere tamen apozema ad tres doſes aquæ ℥ xij. habet) olla dein luto philoſophico obſignata, in caldarium feruentis aquæ collocetur, vt horas tres conferueant omnia: vbi olla à lebete ſummota refrixerit, decoctum collo traiicitur: & ſyrupus aut ſaccharum additur, vt in tres aut quatuor doſes alternis diluculis ſumendas diuidatur apozema.

Detracto helleboro, ſtrenue quidem melancholiam detrahet, ſed nec à cerebro, nec à venis maioribus ſatis efficaciter.

Syrupus ſolemnis.

℞ Polypod. rad. oxylapathi, oxalidis, cichorii, bugloſſ. & borrag. vuarum paſſarum, glycyrrhizæ, ſingulorum ℥ j. quinque capillarium, bugloſſ. borraginis, ſcariolæ, endiuiæ, chamædryos, ſingulorum M. j. Coquito in aqua ad lib. j. Decoctum colo tra-

lo traiectum in ollam inditur, dein adiiciuntur foliorum sennæ purgatorum ℥ vj. rad. hellebori nostratis præparati, seminis fœniculi, anisi & melonum, singulorum ℥ ß. agarici albi, rhabarbari selecti, contus. singulorum ℥ ß. succorum endiuiæ, fumiterræ, malorum redolentium, bugloss. borrag. aquæ rosarum, singulorum ℥ ij. florum cordi amicorum, foliorum mentæ, hyssopi, origani, melissæ, singulorum p. j. epithymi ℥ ß.

Olla luto philosophico obsignata, in duplici organo (balneum mariæ vocant) feruere sinitur horis quatuor. Decoctum denique colatum cum duplo sacchari perpurgatum, in syrupum coquitur, in vase duplici, olla obsignata: dosis ℥ ij. aut ℥ ij. ß. aut ℥ iij. cum pari portione decocti borraginis & glycyrrhizæ, bis, ter, quaterve mense.

Opiata.

℞ Vuarum passarum purgatarum, vuarum corinthiacarum, iuiubarum, singulorum ℥ j. ß. polypodii, querni, glycyrrhizæ, vtriusque ℥ ß. foliorum sennæ ℥ iiij. radicum bugloss. borraginis, & lupulorum, singulorum ℥ j. coquito in aqua bugloss. igne remisso, ad lib. j. ß. dein adde vtriusq; bugloss. vtriusque asplenii, adianti vtriusque, singulorum M. ß. florum cordi amicorum & nymphεæ, singulorum p. j. sem. fœniculi, coriandri præparati, vtriusque ʒ ij. in decocti libra colo traiecta, dissolue sacchari optimi lib. j. Coquito in syrupum, cui adde conseruarum, bugloss. borraginis & viol. exquisite contritarum, singulorum ℥ iij. conseruæ rosarum ℥ j. ß. conseruæ ocellorum, qui & caryophil. ℥ ij. sem. iiij. frigidorum maiorum mundatorum, sem. fœniculi, coriandri præparati, singulorum

puluerisatorum ʒ j. ß. santal. citrini, cinnamomi pul. vtriusque ʒ ß. atramenti, cassiæ ℥ iiij. fiat opiata mollis, vt ex cochleari vorari possit, cuius dosis erit ℥ j. ß. aut ℥ ij. mane, duabus horis ante cibum. Acrem ac ferinam omnium humorum qualitatem frequenti vsu domat ac demulcet, viscerum & humorum siccitatem temperat: quicquid ventriculum & intestina obsidet, strenue detrahit, simulque primas venas & viscera ipsa, obstructione liberat, earumque partium impuritatem sensim ac blande in aluum deducit & expurgat.

Huc pertinet syrupus saporis purgatorius, à Mesue descriptus, & syrupus è cichorio compositus, cum ℥ iiij. rhabarb. pro libris singulis: huius, aut illius, si tria cochlearia opiatæ superdentur, plenior, nec tamen molestior erit effectus. Dantur per se ab ℥ ij. ad ℥ iij. idque ex cochleari, vel cum aquis cardiacis. Catholicum à Fernelio descriptum inualescentibus cruditatibus, & crassescentibus humoribus commodissimum.

Ius pulli purgatorium.

℞ Decocti pulli gallinacei, & vitulinæ carnis ℥ viij. in quo macera per noctem foliorum sennæ mundatæ ℥ ß. mane bulliāt horam dimidiam, igne valde remisso: dein in percolato decocto, rursum feruere facito borraginis M. j. bugloss. oxalidis, an̄. p. j. origani, hyssopi, thymi, singulorum pauxillum: decoctum percolato, & præbeto tribus horis ante epulas. Si radicis nostratis hellebori præparatæ ℈ j. inseretur, melancholicum humorem validius detrahet, nec nocuerit, modo ex longioribus interuallis repetatur. Simplex enim modo descriptū,

semel

ſemel aut bis quaque hebdomada tuto vſurpatur, velut & opiata.

Præparantia melancholicum humorem, quibus inter purgationum vices vtendum erit.

Accipe radicum apii, petroſelini, & fœniculi, in aceto maceratarum horis vj. vuarum paſſarum purgatar. glycyrrhizæ, radicum, bugloſſ. borraginis, lupulorum & cichorii, polypodii querni, viſci querni, corticis radicum capparis, & tamaricis, ſingulorum ℥ ß. coquito horam integram in olla noua, dein inſerito bugloſſ. borraginis, endiuiæ, ſcariolæ, fumariæ, hepaticæ, vtriuſque aſplenii, adianti vtriuſque, ſingulorum M. j. conſeruæ florum violarum, borraginis, bugloſſ. nympheæ, epithymi, ſingulorum ℥ ß. quatuor ſem. frigidorum maiorum, ſem. endiuiæ, lactucæ, fœniculi dulcis, ſingulorum ʒ ij. in decocti libra diſſolue ſyrupi è ſuccis deſcripti ℥ iiij. Syrupi Byzantini ℥ ij. parato apozema clarum & conditum ʒ j. ß. ſantal. citrini, & ʒ j. cinnamomi. Præbeto ℥ iiij ante ſingulos paſtus, idque in triduum ante ſingulas catharſes. Conuenit quum pars humorum feruet & exuritur, pars vero iam retorrida, contumaces obſtructiones inuexit, quas ſoluere, tetros vapores diſcutere, cordis arcē ab iis tueri, & incendium internum reſtinguere, conſilium eſt.

Aliud in elephante bilioſo ſuperiore, niſi obſtructiones multæ inſint aptius, incipiente, augeſcente & vigente bilis retorridæ feruore: Eo enim repreſſo, alia præparatione opus eſt, quæ poſtea tradetur.

℞ Rad. cichorii ſyluestris ℥ ij. radicum oxalidis,

lupul.bugloſſ.borraginis, vuarum paſſarum, polypodii, ſingulorum ℥ ß. glycyrrhizæ ʒ ij. coquito igne remiſſo horam vnam: dein adde vtriuſque aſplenii, vtriuſque bugloſſ. vtriuſque adianti, lupul.fumariæ, endiuiæ, ſcariol. plantaginis, ſingulorum M.j. cõſeruæ, bugloſſ.borraginis, violarum, nympheæ, epithymi, ſingulorum ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminis fœniculi & endiuiæ, coriandri præparati, ſcobis eboris, & cornu cerui, ſingulorum ʒ ij. in libra decocti, percolati dilue ſyrupi de endiuia, deſcriptionis Fernelii ℥ iiij. paretur apozema conditum, ſantali citrini ʒ j. & cinnamomi ℈ iiij.

Syrupus è ſuccis, melancholicum humorem & bilem atram demulcens.

℞ Succorum depuratorum vtriuſque bugloſſ. & pomorum redolentium, ſingulorum ℔. ß. ſuccorum oxalidis, lupul. & endiuiæ, ſingulorum ℥ ij. ſacchari albi ℔. j. ß. Perpurgato ouorum albuminibus agitatis, atque in ſyrupum coquito, cinnamomi & ſantali citrini, vtriuſque ʒ j. conditum. In quem dein nodulum qui iſthæc cõtineat, diu macerari ſines.

℞ Croci ʒ ß. granorum tinctoriorum ʒ j. ambaris cinericii coloris gr. vj. ligni aloes ℈ j. fiat nodulus.

Vſus tempore, miro profectu inſeritur tenuiſſimus pollis auri præparati, pondo ℈ j. mane præſertim duabus horis ante epulas: vorandus autem ex cochleari, nequid auri pereat, bis, terve in hebdomade.

Syrupus alius qui dum tetros melancholici humoris vapores ſtrenue diſcutit, cordi etiam iucun-

ditatem

ditatem atque hilaritatem, & incensis atq; conflagrantibus humoribus refrigerium præstat.

℞ Succi cerasorum rotundorum, rubicundorum, & acidulorum, bene maturorum ℔.j.ß. succorum buglosſ. & borraginis, vtriusq; ℥ vj. in quibus macera noctem integram florum ocellorum, seu caryophillorum nostratium ℥ j. ß. Mane expressis & abiectis floribus, alios rursum indito, quos exactis horis 24. exprimas & abiicias, eandemque operam tertio aut quarto repetito: in expressis tandem succis, sacchari par pondus diluito, ligni deinde aloes & santal. citrini momento adiecto, perpurgatum præsidium in Syrupum coquito.

Si succi fumariæ ℥ vij. inserantur, insuauius, sed aduersus melancholicum humorem efficacius remedium fuerit.

Syrupus de endiuia à Fernelio descriptus, locum habet in elephante bilioso, quandiu incendio conflagrant viscera.

℞ Conseruæ florum caryophillorum nostratium ℥ vj. conseruæ florum vtriusque buglosſ. ℥ iij. conseruæ rosarum, & nymphe æ, vtriusque ℥ j. ß. conseruæ florum viol. ℥ ij. pul. elect. diamarg. frigid. ʒ j. scobis cornu cerui, eboris, & coral. singulorum ʒ ß. auri præparati ʒ j. ß. ambar. gr. vj. syrupi è succis supra descriptis q. s. Conficito opiatam, vtitor mane, & sub horam somni, quum tetros bilis atræ vapores discutere, & cordi lætitiam conciliare est animus.

Si propria ac peculiaris ægri natura, aut humorum exuperantium qualitas, aut anni tempus, præsidium, quod magis refrigeret, postulare videbitur,

conſerua florum cichorii recte inſeretur: ſin contra, quod magis cōcoquat, ac flatus diſcutiat, conſeruæ helenii, mentæ, & florum roriſmarini, ſingulorum ſemuncia.

℞ Radicis ſiccæ helenii, vuarum paſſarum, glycyrrhizæ ſingulorum ℥ ij. polypo. quercini, corticis radicum capparis & tamaricis, ſingulorum ℥ ß. coquito igne remiſſo, in aqua puriſſima, ad ℔. j. adde ſub finem coctionis aſplenii, vtriuſque ſicci p. ij. & quum ab igne ſummouentur, abſynthii vulgaris ſicci p. j. conſeruæ viol. bugloſſ. borraginis, nympheæ, & epithymi, ſingulorum ℥ ß. In colato, decocto, diſſolue ſyrupi de ſuccis ſuprapoſiti ℥ iiij. Hoc apozemate ante paſtus vtendum fuerit ex interuallis, quum flatus & cruditates inualeſcent. Cruda mire concoquit, craſſa enim attenuans, & ſeroſa ac tenuia coctione incraſſans, flatus diſcutit, viſcera obſtructionibus liberat & corroborat, tetros melancholici humoris vapores diſcutit & mitificat, vt ſemel dicam morbis omnibus à cruditate & frigida cauſa, aut viſcerū imbecillitate natis, ſupra opinionem opitulatur, & tamen nihil calore nimio exurit: ſed præparatus humor melanagogo medicamento ex interuallis repetito detrahendus.

Si forte à iecoris ſiccitate & feruidioris bilis aceruo metus eſt, ne repetito huius apozematis vſu inſoleſcant, (quod tamen in ſenibus calore inſito iam effœto & fruſtrata concoctione minime pertimeſcendum eſſe comperi) ſylueſtris cichorii radicis ℥ ij. commode inſerentur, & opportune interiicietur purgatio. Huc pertinent Syrupus de Epithymo, Syrupus de aſplenio, & Syrupus Byzantinus, & multo efficacior, qui ſic habet.

℞ Rad.

℞ Rad. helenii ſiccæ ℥ iiij. macera horis vj. in ſuccis vtriuſque bugloſſ. dein adde omnium capil. epithymi, ſingulorum M. j. conſeruæ florum caryophil. bugloſſ. borraginis, roſarum, ſingulorum ℥ ß. feruefacito igne valde remiſſo horam dimidiam, adiecta aqua ſufficienti: tum imponito abſynthii ſicci vulgaris p. j. & ab igne ſummoueto: in expreſſione diſſolue ſacchari albi ℔. j. Coquito in ſyrupum conditum ʒ j. ß. cinnamomi & ʒ j. ſantal. citrini.

Vſus erit ante paſtus ex cochleari ℥ j. ß. pro doſi, ad imminentem ex vtriuſque viſceris obſtructione & imbecillitate, hydropem cruditatem, atque ad omnem inſiti caloris à frigida cauſa languorem. Cruda enim & craſſa omnia cõcoquit & attenuat, frigida & ſeroſa coctione incraſſat, flatus diſcutit, fuliginoſos atræ bilis vapores diſſipat, viſcerũ obſtructiones expedit, ventriculi, iecoris, cordis, & pulmonum robur tuetur, augetque.

Remediorum cardiacorum & alexiteriorum formæ.

℞ Conſeruæ caryophil. ſeu ocellorum, bugloſſ. borraginis, violarum nympheæ, roſarum & cichorii, ſingulorum ʒ ij. auri in tenuiſſimum pollinem redacti, vel auri foliati, ʒ j. ſcobis eboris, & cornu ceruini, coral. vnedonum, ſcobis cõrnu vnicornis, ſingulorum ℈ j. ambar. optimi grana vj. Syrupi è ſuccis q. ſ. fiat opiata, vtenda mane ante epulas ʒ j. aut ʒ j. ß. pondere.

℞ Conſeruæ florum bugloſſ. borraginis, caryophil. nympheæ & cichorii añ ℥ j. mithridat. theriacis, vtriuſque ʒ j. ſcobis cornu ceruini ʒ j. Syrupi de nymphea q. ſ. fiat opiata. Præfertur in re tenui,

quod minoris constet, & facile paretur, præsertim si calor iam deferbuit: nam æstuante etiamnũ humore, quæ sic habet, commodior erit.

℞ Conseruæ florum cichorii ℥ ij. conseruæ florum nympheæ, buglos. borraginis, rosar. singulorum ℥ j. rasuræ cornu cerui ʒ j. ß. conseruæ ocellorum ℥ j. seminum quatuor frigidorum maiorum purgatorum, singulorum ʒ ij. Syrupi è succis descripti q. s. fiat opiata.

℞ Scobis cornu ceruini & eboris, vnedonum, ossis è corde cerui singulorum ʒ j. ß. coral. ʒ ß. auri præparati aut bracteolarum ipsius ʒ j. ß. ambar. ℈ ß. conseruæ caryophil. & borraginis añ. ℥ ß. sacchari ros. sextuplum, fiat conditum.

Aliud in re tenui.

℞ Scobis cornu ceruini ʒ ij. scobis eboris, coral. margaritarum splendidarum, singulorum ʒ j. conseruæ bugloss. borraginis, nympheę, ocellorum & cichorii, singulorum ʒ ij. sacchari ros. q. s. fiat conditum. Inclinante calore, inualescentibus autem cruditatibus, mithridatii & theriaces vtriusque ʒ j. inseretur: vsus erit ex cochleari ante pastus, atque etiam sub horam somni.

Detractis conseruis ex vtroque condito, puluis fiet ex cochleari, vt conditum, ante pastus vorandus.

℞ Radicis tormentil. scobis cornu ceruini & eboris, margarit. coral. singulorum ℈ j. scobis cornu vnicornis, ℈ ß. pul. elect. diamargarit. frigidi, & de gemmis vtriusque ʒ j. sacchari alb. diss. in aqua ros. ℥ vj. fiat elect. per tabellas pond. ʒ iij. quarum vsus erit ante pastus.

Aquæ stillatitiæ, quæ ad frænandam luis vene-

reæ perniciem præſcriptæ ſunt, hic etiam locum habere poſſunt: Alterutrius autem ℥ ij. cum ſyrupi violacei ℥ j. opiatæ, aut condito, aut tabellæ ſuperdabuntur, quæ tamen ſequitur peculiariter, elephanticum virus domat, ac ſerpentem putredinem inhibet, deploratis præcipue ad protrahẽdam vitam frequenti vſu commodiſſima.

℞ Vtriuſque veronicæ, bugloſſ. borraginis, betonicæ, plantaginis, ſaniculæ, buglæ, lagopi, vlmariæ, calendulæ, ſymphiti minoris, florum hyperici, & ſambuci, cacuminum, centaurii minoris, pimpinellæ, ſingulorum M. ij. Contundito omnia, dein in ollam nouam indito permiſtis, quæ ſequuntur.

℞ Scobis cornu ceruini ℔. ß. ſcobis eboris ℥ ij. radicis tormentil. tunicis, dictamni, ſingulorum ℥ j. Conſeruarum nympheæ, cichorii roſ. bugloſſ. borraginis, ſingulorum ℥ iiij. aquarum ſtillatitiarum cardui benedict. agrimonii, ſcabioſæ, ſucciſæ, ſingulorum q. ſ. vt ſupereemineant. Harum tamen loco præſtantiſſima eſt aqua è ſanguine humano, è plethoricis bene habentibus ſecta vena detracto, & à ſero ſecreto elicita.

Omnia olla concluſa ac luto philoſophico obſignata in balneo mariæ triduum macerantur, dein in alembicum vitreum coniiciuntur, vt aqua eliciatur, doſis ℥ iij. cum ℥ j. Syrupi violacei. Aqua è fecibus humanis elicita multis profuiſſe creditur, cuius tamen nullum feci periculum. Sed pane hordeaceo atq; hordeatis vulgo appellatis eum veſci oportere tradunt, è cuius ſtercore elicietur: ſacharo, aut ſyrupo accommodato, & ſantal. mo-

mento condiri debet, & mane ægris neſcientibus propinari.

Fotus emolliens & rarefaciens.

℞ Radicum altheæ & liliorum ſem. lini, rad. helenii recentis, ſingulorum ℥ ij. maluæ violaris, parietariæ, acanthi anagallidis, meliloti, chamæmeli, ſingulorum M j. fiant duo ſacculi, ferueant in æquis partibus aquæ & vini albi, ad fotum partis.

Vnguentum emolliens, rarefaciens ac detergens cutem.

℞ Violariæ mucaginis, ſem. lini, & radicum altheæ extractæ in decocto meliloti & chamæmeli ℥ iiij. butyri ſalis expertis, ol. è ſigillo mariæ, & bryonia, quod poſtea tradetur, ſingulorum ℥ iij. ol. è myrrha eliciti ℥ ß. concinnetur linimentum, quo mox à fotu pars illinatur.

Fotus emolliens, rarefaciens, & diſcutiens oculis ex vſu craſſeſcentibus membranis.

℞ Fœniculi viridis, chelidoniæ, euphraſiæ, chamæmeli, meliloti, maluæ, violariæ, ſingulorum M. j. ſem. fœniculi & lini, rad. altheæ ſingulorum ℥ ß. abſynthii ſicci p. j. Confice ſacculos, quos in aqua & vino albo feruefacies ad fotus oculorum.

A fotu aqua inſtilletur huiuſmodi.

℞ Chelidoniæ, euphraſiæ, fœniculi, ſymphiti minoris, ſaniculæ, ſingulorum M. vj. ſem. fœniculi cum aqua euphraſiæ macerati ℥ j. Contuſa omnia cum mellis libra, fimo equino in olla noua ob-

ūa obruantur dies vj. dein aqua arte chemica eliciatur.

℞ Tutiæ præparatæ ʒ ß. aluminis vſti, vitrioli vſti, vtriuſque grana iiij. ſacchari candi ℥ ß. lapidis calaminaris ſexies vſti & extincti aceto, & poſtremo in aqua fœniculi ℥ j. conficito puluerē tenuiſſim. tergendis & abſumendis oculorum albuginibus, & attenuandis craſſeſcentibus membranis cōmodiſſimum.

℞ Succorum chelidoniæ, euphraſiæ, & fœniculi, ſingulorum ℥ ij. ſacchari candefacti ℥ iiij. vitriol. vſti grana vj. Coquantur in ſyrupum oculis inſtillandum ex interuallis.

℞ Vnguenti de tutia ℥ ß. cui adde vitrioli vſti, aluminis vſti, vtriuſq; grana ij. ſaponis alb. ʒ j. conficito linimentum.

℞ Calcis viuæ ℔. ß. fecis vini ſiccæ & calcinatæ ℥ iiij. diluito in lixiuio claro cineris filicis & corticis fraxini, dein ſæpius tranſcolato, ac tandem per feltrum lixiuium elicito limpidum, denique vaſe æneo ad mellaginem coquito. Elephantica omnia tubercula exterit.

Aliud dolore moleſtius.

℞ Sublimati ʒ j. pul. mercurii ʒ ß. vnguenti roſat. deſcriptionis Meſues paulum, vt fiat linimentum.

Diſciſſa tubercula in cruſtam indurat, qua decidua adæquatæ parti cicatrix inducitur.

Aliud emplaſtri forma.

℞ Vitrioli calcinati, auripigmenti vſti, vtriuſque ʒ ij. emplaſtri de ceruſſa ℥ ß. malaxentur ſimul cum vnguento roſ. Meſue, fiat emplaſtrum, cuius portiuncula, diſciſſis elephanticorum tube-

ribus, præmunita refrigerant, & emplaſtico præſidio vicinia, ne medicamenti acrimoniam & feruorem ſentiat, imponetur.

Emplaſtrum quod maculas Elephanticorum cutem deturpantes extirpat.

℞ Cantharidum pul. ℥ ß. ſaponis nigri q. ſ. vt vnguenti fiat conſiſtentia cum aceto modico, imponito ac ſinito dum veſica extuberet, ſuperdato tamen emplaſtico remedio, quod veſicatorium contineat.

Simplicia ad balneum Elephanticorum.

℞ Maluæ violariæ, parietariæ, acanthi, ſingulorum M. iiij. fumiterræ, morſus gal. vtriuſq; M. vj. radicum altheæ, ſem. lini, vtriuſq; ℔. ij.

Unguenta Elephanticis à balneo illinenda.

℞ Succi fumiterræ ℔. ß. aquæ roſ. ℥ iiij. rad. ſerpentariæ maioris ℥ ij. Coquito dum radix contabuerit, & ſuccus pene abſumptus ſit: terito, dein adde axungiæ porci, butyri recentis, axungiæ capreoli, ſingulorum ℥ iiij. hydrargyri præparati ℥ iij. ß. caphuræ ʒ ij. fingito linimentum.

Vel ſic:

℞ Butyri recentis ſalis expertis, axungiæ porci purgatæ, vtriuſque ℥ iiij. eluito ſæpius in ſucco fumiterræ, vel ſi hyems eſt, in aqua roſarum, dein addito, ac diligenter permiſceto argenti viui perpurgati ℥ ij. ß.

Cata-

Catapotia ex hydrargyro quæ retorridæ bilis, & omniũ acrium ac malignorum humorum ferociam domant & compescunt, eosque sensim expurgant, nullo ventriculi incommodo.

℞ Argenti viui cum panis adhuc calentis mica, manibus vt plumbaginem deponat ac expurgetur, diu subacti ℥ j. ß. longa agitatione exacte misceto cum succi limonum momento, & olei è myrrha depromptí, semuncia adiecta terebinthinæ Venetæ, aqua rosſ. elotæ ʒ ß. his postea adde auri purissimi præparati in tenuissimum pollinem, vel si id desit foliorum auri ℥ ß. ambaris ℈ j. pul. elect. Diamarg. frigidi & triasantalon simpl. vtriusque ʒ ij. aloes ℥ j. ß. fingito massam cum sequenti magmate.

℞ Foliorum sennæ integrorum ℔. j. rhabarb. in frustula dissecti ℥ iiij. rad. arefactæ & tusæ, hellebori nigri nostratis ℥ j. diem vnum macerato in œnostagmate, quod dein exprimito & vitreo vase exceptum, adiecta sacchari pari portione in diplomate exhalare sinito, dum magma melaginem referat. Remedii huius dosis fuerit ʒ ß. aut ℈ ij. quindecim alternis diluculis, tribus horis ante cibum catapotiorum specie.

Calidis naturis commodius erit, quod sic habet.

℞ Hydrargyri à plumbagine repurgati ℥ j. exacte misceto atque extinguito in æquis partibus syrupi de limonibus & de succo saluiæ, adiecta terebinthinæ in aqua rosſ. elotæ ʒ ß. dein adde elect. Diamargaritíon frigidi & triasantalon vtriusque ʒ ij. pul. elect. tragacanthi frigidi ʒ j. ß. myrrhæ, cro-

ci, gentianæ, añ. ℈ j. rhabarb. pul. ʒ. iij. aloes lotæ in aqua endiuiæ ℥ j. ß. auri præparati ℥ j. fingito maſſam, addendo ambaris, moſchi optimi, vtriuſque grana vj. ſyrupi de ſtœchad. q. ſ.

In re tenui aurum detrahitur.

Omnium remediorum Elephanticorum vires ſuperat catharticum noſtrum metallicum, acrem omnem ac ferinam humorum omnium qualitatem ac malignitatem mire obtundens, ac nihilominus blande adeo aluum ſoluẽs, vt pueris & prægnantibus tuto dari poſſit. Conſtat ex hydrargyro & auro ſic permiſtis atque immutatis longa maceratione, vt vim catharticam aſſequantur. Vna autem & eadem opera & pituitam, ac craſſos omnes humores expurgat, & calidam ac ſiccam viſcerum conſtitutionem emendat, datur granorum ſex pondere. Hoc remedium Cadomi præparat Petrus Philippus, olim nobilis Typographus.

I. PAL-

I. PALMARII CONSTANTINI DE MORSV CANIS RABIDI ET HYDROPHOBIA, Liber.

CAPVT PRIMVM.

E VVLNERIBVS quę venenatorum animalium ictu aut morsu inferuntur, hic tantum eius, quod rabiosus canis infligit, curandi rationem trademus. Nostra enim hæc frigidior regio, venenatis feris, quas & Gallia Narbonensis, & Italia, çalidioresque alii terrarum tractus, frequentissimas alunt, destituta, inueniendorum aut explorandorum remediorum, quæ illarũ ictibus aut morsibus auxilientur, occasionem nobis prorsus adimit. Rabies igitur Græcis λύσσα furor est, in quem quouis anni tempore, sed sub canicula maxime, canes aguntur, quemque cum ad homines, tum ad reliqua animalia contagione transferunt. Quum canis animal maxime iracundum sit, si per æstatis ardores, aut brumæ frigora frigidæ, potu prohibetur, bilis in eo inexplicabilem malignitatem contrahens, ipsum in rabiem agit. Quumque animal domesticum & frequentissimum sit, si rabie corripitur, ab eo cauere perquam difficile est: & si quempiam momordit, tametsi nulla grauia symptomata, nisi forsitan ex vulnere

dolor, protinus vrgeant, periculum tamen maximum ac ineuitabile imminet, nisi certis præsidiis confestim obuiam itur, quippe venenum in partem morsu vulneratam infixum si sinitur, sensim ac clanculum in totum corpus irrepens omniaque contaminans,& in sui naturam deprauans,tandem hydrophobiam ac breui mortem accersit. Canis autem alias sponte intimoque vitio, alias alterius canis rabiosi demorsu, interdum deuorata animalis rabie aut peste demortui, aut putidi, aut fulmine percussi, aut venenato morsu interfecti carne, nonnunquam & aquarum fœtidarum potu,& salsorum acrium & calidorum ciborum esu, furorem concipit. Accedit etiam ingenita quædam canis ipsius ad rabiem proprietas atque propensio. Neq; vero canes temperamento calidi & sicci, atque in iracundiam propensi, per æstatis duntaxat flagrantissimos æstus, sed etiam per intolerabilia brumæ frigora sponte in rabiem efferuntur: vtraque enim ambientis constitutio licet contraria, eundem tamen effectum profert: Nam vt calida, sic etiam gelida sanguinem perurere ac torrefacere solet: Sic vero exustus sanguis venenata labe, quæ rabiem infligat, postea facile inquinatur: idque maxime contingit, quum vel longiori inedia inarescunt, vel salsis poculentis aut esculentis sese replent, vel post vehementes labores atque exercitationes bibere prohibentur. Iaque regiones in quibus maximæ & inæquales ambientis mutationes inordinatæ fiunt, aut in quibus & gelidissimæ hyemes, & ardentissimæ æstates sunt, morbo huic maxime patent. Et quamuis (si Galeno lib. 6. de loc. aff. credimus) soli canes absque morsu & contactu, in-

terna

erna humorum corruptela, & vitio in rabiem agantur, quæcunque tamen animalia ab his demorsa fuerint, vt simiæ, sues, feles, boues, equi, oues, muli, vulpes, lupi, & reliqua, rabie corripiuntur: ita enim aliquando ruri commorantes, fieri in omnibus fere animalium generibus obseruauimus, tantamq; esse eius veneni perniciem, vt non morsu modo, sed solo etiam contactu, rabidi canis saliua rabiem excitare, & hydrophobiam parere visa fuerit: Interdum etiam inquinati & furore perciti osculum contagione inficit. Quod ita habere certa comprobauit, atque mihi fidem fecit experientia. Cum enim rusticus quidam rabie perculsus furiisque agitatus sibi è viuis breui migrandum esse intelligeret, assidentes qui eum vinculis constrictum tenebant, in furoris intermissione obnixe rogauit, vt quos mox deserturus esset liberos, sibi deosculari liceret: quod quum ei fuisset concessum, liberisque oscula libasset, præfocatus est: sed ecce septimo post die liberi eodem morbo correpti, eisdemque cruciatibus torti, breui miserrimam vitam cum morte commutarunt. Vidi præterea ex straminis, in quod rabie perciti sues decubuerant, esu, equos, boues, oues, & reliqua animalia, quæ stramentum degustassent, rabiem contraxisse, tandemque periisse. Obseruaui lupos viginti rabie percitos, eodem fere tempore è sylua egressos in omnis generis animalia obuia magna strage debacchatos fuisse, paucaque ex iis, quæ demorsa fuerant euasisse. Sed canis frequentissime hoc morbo conflictatur ac perit. Iam vero furentem ac rabiosum canem his signis ab aliis internosces.

Rabidus canis, toto corporis habitu & tempe-

ramento immutatur, gracilis & ſiccus euadit, ſiticuloſus quidem eſt, non tamen bibit, plerunque anhelat, oculis rubentibus & inflammatis, horrendo & toruo aſpectu, cauda & auribus demiſſis, aperto ac ſpumante ore, lingua exerta, eaque bilis colore infecta, contractis naribus, è quibus ſæpe fluit mucus aliquis. Eſculenta & potulenta auerſatur, ſed aquam omnium maxime, caput in alterutrum latus inclinat atque deprimit, triſtis & ſolitarius oberrat, neque Dominum agnoſcit. In obuios quoſque ſine latratu irruit, & æque feras homineſque, familiares & notos, pariter atq; ignotos mordet ac dilaniat, atque in id quodcunque obuium eſt, impetum facit. Modo huc atque illuc intempeſtiue ac inordinate, citraque modum vagatur & diſcurrit, deinde rurſus ſubito vel prorſus conſiſtit, vel ſegnius incedit. Suas enim morbus hic, pro febris, quæ illi perpetuo comes eſt, motu, exacerbationes habet, atque in remiſſione mutus fere & veluti ſomnolentus exiſtit. Reliqui canes ab eo diffugiunt, eique ſi repente fit obuiam, cedunt & blandiuntur. Qui momordit canis, ſi ita ſe gerit, rabidus cenſendus eſt. At ſi forte is rabidus ſit necne incertis adhuc ſignis ambigitur, nuces iuglandes contuſas in cataplaſmatis modum vulneri per integram noctem admotas, pullis gallinaceis in eſcam præbere iubent: & ſiquidem illi poſtridie mortui concidant, rabidum canem fuiſſe, ſin minus, nequaquam. Nonnulli panis fruſtum cruore qui ex vulnere manat, imbuunt, illudq; ſanis porrigunt canibus, quod ſi comederint, certo colligunt experimento, canem qui vulnus inflixit, rabidum non fuiſſe: ſi vero reſpuant, & alia ſigna concurrant,

rant, rabie percitum eſſe pronunciant. Sunt etiam qui micas panis ſanguine perfuſas gallinis comedẽdas exhibeant, quas (ſi canis in rabiem verſus fuerit) gallinis intra viginti quatuor horas mortem afferre contendunt, quarum rerum me nunquam periculum feciſſe ingenue fateor: cum tam multa eaque fidiſſima rabie perciti canis argumenta ſtatim ſe prodant, vt huiuſmodi experimentis non ſit opus. Iam vero ex illato vulnere vbi parum opportune occurſum eſt, aquæ timor (Ὑδροφοβίαν Græci appellant) naſci conſueuit, miſerrimum profecto mali genus, in quo ſimul æger & ſiti & aquæ metu cruciatur, & in canis rabioſi modum furit, atque in obuios quoſq; debacchatur. Rabiei autem cauſa cenſetur maligna & venenata eaque cæca & inexplicabilis qualitas è rabioſo cane, in partem demorſu apertam, vel ſaliuæ contagione infectam, inſerta. Ea autem quoniam ſpumoſæ rabidi canis ſaliuæ inſidet, in integram cutem ſi inciderit, nihil ſiniſtri tantopere metuendum hortatur, modo ſtatim probe deterſus & elotus fuerit locus: neque enim denſa & adſtricta epidermis craſſiorum venenorum (cuiuſmodi eſt venereum, elephanticum & rabioſum) vim humori inſidentem protinus altius in corpus penetrare ſinat, niſi vel fiſſa vel dilacerata ſit: alioqui vulnera demorſu illata quis vnquam ex veterum præſcripto ſugere audeat? At in partem demorſu vulneratam quum incidit venenum, tempore membratim inſinuatum, non ſolum humorum & ſpirituum, ſed etiam viſcerum cõſtitutionem ſenſim peruertit ac labefactat, dum tandem victoriam conſequutum, in corde vitæ principio triumphet, in eoque accenſum mani-

festa sui furoris edat symptomata, qualia ordine recensebo.

IMMINENTIS AVT PRÆsentis hydrophobiæ causa.
CAP. II.

ANTEQVAM hydrophobia insiliat, multa illam præcedunt atque prænunciant. Demorsus solito tristior & cogitabundus est, hominum consuetudinem, conspectumque fugit, multa animo fingit & obmurmurat: perturbata atque à ratione abhorrentia, eaque fere tristia obloquitur. Iracundia sæpius ardet: somnus deliriis interturbatur, leues quædam extremorum conuulsiones ac retractiones ex interuallis fatigant, sitis & oris siccitas molesta est, vox raucessit, facies rubet, oculi lumen refugiunt, & lachrymis nulla manifesta causa madescunt. Hæc igitur cum in demorsis se prodent, hydrophobiam proximam putato. Eius vero iam factæ hæc signa sunt. Mente capti quum sint hydrophobia prehensi, se suosque ignorant, quo fit, vt modo huc atque illuc, in canis rabiosi morem impetu ferantur, modo velut somnolenti, stupidi ac languidi, vel subsistant prorsus, vel lento gradu incedant: atque horum alii sine vlla furoris intermissione vexantur, alii remissionem habent. Fere autem exacerbationes recurrunt cum distentione neruorum, totiusque corporis rubore, præsertim vero faciei. Soluuntur autem cum frigidiusculo sudore, languore quodam, & vitium resolutione. Omnes in exacerbationibus adeo furunt, vt in obuios quosque inuolent, nisi arctis vinculis cohibeantur. In remissione multi miseriam suam

ſuam agnoſcunt ac deplorant. Acceſſiones autem & ſæpius mouet, & exaſperat aquæ conſpectus, hactenus ignorata cauſa, niſi forte eos exiſtimes, quoniam mente non conſtant, id quod ſibi opem ferre poteſt non agnoſcere, ideoque aquam perhorreſcere, & ab eius potu abſtinere, hincque fieri, vt ob febrem qua intus vruntur, inareſcant & conuellantur, miſerrimoq; tandem mortis genere intereant. Non minus illos diſcruciat ſpeculi alteriuſve cuiuſlibet rei pellucidæ intuitus. Hæc enim omnia ingentiſſimis clamoribus, ac veluti canum latratu vociferantes, è conſpectu ſuo auferri poſtulant, quod ni confeſtim feceris, tremunt, ſudant, deficiunt animo, delirant, miroque pauore concutiuntur. Ego venenatæ rabiei cauſæ, quæcunque ea ſit, maximam cum aqua antipathiam ineſſe opiner: Nam præterquam quod eius conſpectus hydrophobiam celerius accerſit atque exaſperat, recens etiam inflictum vulnus, ea ſi abluitur, vix vllo poſtea remedio æger reſtitui queat, alte adeo aqua venenum eiuſmodi in corpus deiicit atque impellit. Quo commorſus quiſque deteriore eſt corporis conſtitutione & habitu, & quo impreſſum virus acerbius, hoc & citius hydrophobia prehendit, & crudelius diſcrutiat. Non enim ſtato definitoque tempore illa exoriri ſolet, ſed alias quidem quarto, aut ſeptimo, aut nono à morſu die, alias decimoſeptimo, aut vigeſimo, plurimum quadrageſimo nonnunquam & ad ſeptimeſtre, aut etiam ad annum differri conſueuit. Narrant & aliquos poſt ſeptennium aquæ metu fuiſſe tentatos, vt quam vim in acutis morbis criticos dies Hippocrat. habere prodidit, eandem in huius inuaſione

& hebdomadas & menſes & annos nonnunquam obtinere credendum ſit: tametſi in hoc etiam, ſi quo in alio diuturno morbo criticorum dierũ naturam vimque luculenter eluceſcere non dubito. Neque enim aliis, quam vel vere criticis, vel intercalaribus diebus exoriri deprehenditur, modo ne vltra annum cunctetur. Quam cæcam & inexplicabilem hydrophobiæ cauſam diximus, quidam non niſi immodica ſiccitate, qua totius corporis habitum immutet, nobis noxiam & venenatam eſſe prodiderunt. Quod ſi verum eſt, quomodo impendens ea ſiccante cancrorum cinere, aut alexipharmaco noſtro prohiberi, vel iam genita, penitus extingui poteſt? Alii hydrophobiam inſaniæ ex atra bile ſpeciem autumant, ob eam quæ venenatæ huius cauſæ cum atrabilario humore interceſſit, ſimilitudinem & ſymptomatum affinitatem, quorum iuſtior videtur opinio. Hydrophobici namque perinde atque melancholici, & ab atra bile inſanientes, quanquam alii alia timent, fugiunt atque perhorreſcunt, omnes tamen multa falſa & commentitia, eaque fere triſtia animo fingunt atque comminiſcuntur. Neque enim aliam ob cauſam eos vel ſpeculum, vel aquam fugere & auerſari, veteribus veriſimile viſum eſt, quam quod canis qui eos momorderit imaginem in iis ſe videre exiſtiment, cuius aſpectu terreantur, nec alia ratione canũ more latratus edere, aut obuios quoſque dentibus impetere, quam quod ſe factos canes opinentur. Sed huius rurſum metamorphoſeos abdita & occulta cauſa eſt.

DE

DE PRÆCAVTIONE ET CVratione hydrophobiæ, Cap. III.

Plvrima veteres ad præcauẽdam hydrophobiam remedia literis ac memoriæ commiſerũt: ad eam vero iam natam profligandam, perpauca. Illa efficacia eſſe multorum fide confirmatum eſt: hæc fere ſemper irrita longo medẽdi vſu comperta ſunt. Nam & Dioſcorides ex iis, qui iam hoc vitium ſenſiſſent, neminem vnquam ſe ſeruatum vidiſſe teſtatur. Et Celſus hydrophobia oppreſſis in anguſto ſpem eſſe literis prodidit. Et noſtra hac ætate vulgus ea tentatos dum nullo remedio reſtitui poſſe reputat, vitæ pariter ac morbo ſtrangulatu finem imponit. Triſte profecto & crudele nimium ſpectaculum. Niſi forte ex hiſtoria vnum aut alterum euaſiſſe audiamus : ſiquidem Eudemus conualuiſſe quendam affirmat: Themiſonem etiam demorſum, quidam in hũc furorem incidiſſe & euaſiſſe fatentur. Referunt & alii philoſophum egregia animi conſtantia , aquæ pauore excuſſo, quam perhorreſcebat aquam , hauſiſſe, & malum tandem ita ſuperaſſe. Pauci itaque natæ iam hydrophobiæ diſcrimen euaſiſſe notati ſunt. Sed nec præcautionis ratio à veteribus tradita , in multis reſpondere comperta eſt. Quæ res effecit, vt poſthabitis medicis ad diuorum opem confugere cœptum ſit. Sed poſteritatis induſtria certum iam & minime fallax alexipharmacum inuẽtum eſt, quod & futuram hydrophobiam anteuertere, & præſentem extinguere, cohibereque poſſit, modo inflictum vulnus capitis partes ore ſuperiores nõ attigerit, aut aqua elotum fuerit, alioqui in anguſto

fere (quod veteres non animaduertisse miror) spes est. Quod antequam in reipubl. vtilitatem posteritatis memoriæ consecro, præcautionis ac curationis huius affectus rationem à veteribus pluribus traditam, paucis complectar. Non quidem, quod de nostro antidoto, cuius vis est mirabilis diffidam, sed vt iis quoque satisfaciam, qui posteriorum industriam & diligentiam condemnantes, nisi quod à veteribus prodierit, nihil profuturum putant. Veteres igitur præcautionis duos scopos statuerunt: quorum prior venenum demorsæ parti impactum introque subiens reuellere & extrahere, alter autem impressam partibus quas iam attigerat, malignam affectionem delere hortatur. Illud præstant cucurbitulæ, cornua quibus nonnulli illarum loco vtuntur: oris suctio, vstio quæ vel igne, vel septico medicamento fit: deinde calefacientia & vehementer attrahentia medicamenta, vnguenti aut cataplasmatis, aut emplastri forma admota. Hoc vero efficiunt antidota & alexipharmaca quædam tota substantia, & occulta proprietate veneno corpori inserto aduersa, de quorum vsu paucis disserendum. Quum primum inflictum vulnus est, cucurbitulæ cum multa flamma affixæ, id adiumẽti præstant, vt veneni vis cum sanguine extrahatur. Quod si forte ab illato vulnere ante cucurbitulas aliquot effluxerint horæ, sæpius illas admouere præstiterit, & viciniam altioribus vlcusculis semel atque iterum scarificare, non solum vt copiosior sanguinis vacuatio prohibeat, ne venenum membratim in corpus insinuetur, sed etiam vt si forte iam altius illud subierit dissecta cute cucurbitulis validius reuocetur. Si forte

cucur-

cucurbitulæ demorsæ parti non possint agglutinari, aut si desint, post scarificatum quam copiosissimus sanguis effluere sinatur. Deinde sicca spõgia quicquid in vulnere supererit exugatur: postremo vnguentum aut cataplasma, aut emplastrum aliquod ex iis, quæ excalfaciunt, & valenter attrahunt, imponatur: cuiusmodi ex alliis, aut cepis, aut vtrisque sub prunis coctis, adiecta theriaca aut mithridatio, aut vtroque confici solet, quibus & sal & fermentum nonnunquam miscere contulerit. Stercus columbinum cum ruta viridi subactũ, non minus vtile quam paratu facile remediũ est. Quin & sinapi cum nucibus iuglandibus, allio crudo sale & melle pistum, cataplasmatis loco vulneri commode imponitur. Maiorem artis ostentationem præ se ferunt, quæ è dictamo, magnete, thapsia, sulphure, aliisq; longius petitis medicamentis calfacientibus, & vehementer attrahentibus concinnantur emplastra vel cataplasmata: quorum infinita exempla facile sibi comparabit, qui vel leuiter in artis operibus versatus est: quæ omnia & virus potenter euocant, & quominus vulneris labra præpropere coalescant, impediunt. Galenus istorum loco theriacam oleo rosato solutam recenti vulneri indebat: Veteres non ita maiora vulnera verentur vti minora, & vlcusculis cutis similia. Quippe è maiori vulnere confertim copiosus sanguis manans, virulenti liquoris nonnihil exhaurire potest, quod minoribus non accidit. Quin à maioribus abscedentes carnes auferre, & labra scalpello abscindere, & prehensam hamulo carnem amputare licet. Itaque exigua quum erunt, arte amplificabuntur, carne multo interuallo, orbiculatim si pars

commode ferat, præcisa, ne facile ad cicatricem vlcus perueniat, sed diu patescat, vt per ipsum virus emanet. Cucurbitæ loco, nonnulli vulneratæ partis suctionem commendant, sed cum periculi plena sit, nemini eam tentare suaserim. Alii gallinarum viuarum podicem vulneri admouent, quæ si moriantur, venenum extractum esse arbitrantur: alii pullos gallinaceos, aut columbinos viuos per medium dissectos dermorsæ parti adhibent eadem ratione, alias quidem post cucurbitulas, alias sine his. Horum omnium calor demorsæ partis calorem languescentem erigens, ipsum pariter ad depellendum venenum suscitat, idque allicit & euocat. Post cucurbitulas vstionem expeditissimum remedium censuit Dioscorides, tum quod ea virus domet, & intromitti penitius non patiatur, tum quod diuturnum vlcus relinquat, per quod virus diu effluat. Vstionis vicem supplent, septica & exedentia medicamenta, cuiusmodi multa adurere, & crustas vlceribus inducere vsus comprobauit. Inter ea vsurpant nonnulli argẽtum sublimatum vnguento aliquo refrigeranti mistum. Nam prætterquam quod omnium vehementissime adurit, crusta etiam ab eo inducta, exustaque caro citissime excidit: quod in hoc affectu perquam necessarium est, ne diutius sub crusta cohibitum virus exitum non habens, in corporis intima conuertatur. Nudatum crusta vlcus dies minimum quadraginta apertum ac patens esse volunt. Quamobrem attrahentia & valde extergentia vnguenta aut emplastra inducunt, cuiusmodi sunt, tum quæ supra posuimus, tum quæ ex pice, tapsia, ærugine, calcantho vsto, argento viuo præcipitato, aliisque eiusdem

dem claſſis confici poſſunt. Qui dolorum metu ignem & ſeptica medicamenta contemnunt, poſt cucurbitulas lixiuio vlcus accurate abluunt, deinde cataplaſma è cinere ſarmentitio cum aceto ſubacto imponunt, aut theriacam ol. roſaceo dilutam. Nonnulli & ſale aut præcipitato mercurio inſpergunt, aut ſalſamentum ſuper vulnus deligāt, omni cura & diligentia demorſæ partis inflammationem proritantes, vt humores ad eam maiori impetu confluant. Quæ ad partem demorſam pertinent remedia ita ſe habent. Verumenimuero ſi ea, quæ retulimus auxilia primis diebus prætermiſſa fuerint, nec ſcalpro carnem incidere, nec vſtionem experiri operæpretium eſt. Neq; enim quod iam altius penetrauit, inſeditque viſceribus, illa reuocare poſſint, ſed nullo profectu corpus dolorib. proſternunt.

Alter igitur curationis modus accedat. Catharſim his tantum opis ferre teſtatus eſt Dioſcorides, vt quidam qui iam aquæ metum ſentirent, ſumpto elleboro ſimul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint ſeruati. Quocirca eo non ſemel atque iterum, ſed frequentius ante quadrageſimum diem, vel etiam poſt hoc tempus, cum fiducia vtendum præcipit. Addunt nonnulli canes rabioſos elleboro cum polenta accepto vomuiſſe, & ſtatim à rabie liberatos ad ſe rediiſſe. Quin & hieram, quæ colocynthidem recipit, non parum commendant. Hæc enim omnia quoniam vehementer mouendo corporis habitum tranſmutant, ab hydrophobia liberare poſſe. Eadem de cauſa & ſudores conferre arbitrantur. Auicennas primis diebus catharticis abſtinet, poſtea vero purgantia

propinat, ſi cacochymum corpus ſit. Sunt tamen qui nec validiorum catharticorum, nec venæ ſectionis vſum, nec ſudorum promotionem idcirco admittant, quod elleborus & colocynthis, & reliqua omnia vehementer purgantia, maleficum rabioſi canis virus (ſiue demorſo tantum loco, viciniſque partibus affixum erat, ſiue altius iam irrepſerat) vna cum vacuando humore noxio exagitent, & à corporis ambitu ad interiores eius partes (à quibus in cor & viſcera facile illabitur) conuertant: verendum enim ne carnibus, aliiſque ſolidis partibus in tranſitu obhæreat, & quicquid attigerit, contaminans, in præſentiſſimum hydrophobiæ periculum laborantem coniiciat. Eandem de venæ ſectione, & ſudorum prouocatione, ſententiam ferunt: quod vniuerſi corporis humores exagitent atq; confundant, & rabidi canis virus (quod alioqui intus ſopitum ſine incommodo diu forſitan latuiſſet) commouent, manifeſto hydrophobiæ diſcrimine. Niſi forte in externa aliqua parte contractum vulnus eſt, è qua, nulla reliqui corporis perturbatione, ſtatim poſt demorſum reuulſionis ergo ſanguis detrahi poſſit, puta in crure, tibia, brachio aut manu. His quidem rationibus cõtendunt catharticis medicamentis, & venæ ſectione neminem ab hydrophobia, aut venerea lue, aut alio venenato morbo, ſi inſertum in corpus iam virus eſt, vindicari poſſe, ſed alexipharmacis opus eſſe, contraria veneno vi, eaque cæca & occulta agentibus. Multos tamen nouimus ruſticos, qui vehementi propinato pharmaco, quod vna eademque opera vomitione & deiectione ſuperuacanea omnis generis è corpore excluderet, totiuſq; corporis

poris habitũ immutaret, demorſos ab hydrophobia arcerent: cuiuſmodi eſt, quod è ruta, abſynthio, allio, bellide minore, calendula, meliſſophyllo, pauco elleboro nigro, ſale & aceto potionis forma conficitur, tribuſque diluculis alternis repetitur. E multis autem internis præſidiis, à tota ſubſtantia & occulta proprietate agentibus, quæ veteres demorſos à cane rabido ab hydrophobia tutos reddere prodiderunt, duo Galenus efficaciſſima ſelegit, theriacam & cancrorum fluuiatilium cinerem. Theriacam hoc mali genus tollere, tum extrinſecus vulneri impoſitã, tum introſumptam, ſcriptum reliquit. Aetius illam in potu dat per primos tres dies, nucis auellanæ magnitudine, neminem qui ita eam hauſiſſet, hydrophobia correptũ ſe vidiſſe affirmans. Theriacæ vires proxime imitatur mithridatium. Fluuiatilium cancrorum exiccatorum cinerem ſubſtantiæ proprietate mirabilem in his, qui à rabioſo cane ſunt demorſi, effectum præbere, ſiue ſolus ſiue cum gentiana & thure exhibeatur, ex præceptoris ſui ſententia tradit Galenus. Thuris partem vnam eſſe vult, quinque gentianæ, cancrorum decem: præberique modum cochlearis magni cum aqua bibendum, quotidie diebus quadraginta. Quod ſi aliquot poſt dies curam ceperis, duo cineris cochlearia miſceãtur. Celeberrimum hoc ex cancris antidotum, ſi menſe auguſto præparetur, efficacius eſſe tradit Aetius: & in vaſe æris rubri lignis vitis vri præſtare contendit. Auicennas & alii, quo tempore ſol leonis ſignum peragrat, cancros & capi & vri, non parum ad eius efficaciam facere contendunt. Omnes in hoc conueniunt, quocunque tempore vel ca-

piantur, vel vrantur, eorum cinerem, vel ſolum ſumptum hydrophobiam arcere. Interim vero dũ eo vtuntur, ad vulnus emplaſtrum applicant, quod ex pice brutia, opopanace acetoq; conficitur. Cancrorum puluere qui recte vſus ſit, neminem vnquam mortuum fuiſſe affirmat Galenus. Dioſcorides cineris cancrorum in ſarmẽtis albæ vitis crematorum bina cochlearia, ſingula vero radicis gẽtianæ tritæ & excretæ, in quaternos cyathos vini meraci coniicienda præcipit, quatriduo bibenda. Quod ſi ab illato morſu, ante cœptam curationẽ, aliquot dies fluxerint, à triplicato pondere, curationem auſpicandam iubet. Quidam inter præcipua huius morbi præſidia, aſſum canis qui momordit iecur commemorant, idcirco eo cocto demorſum vti triduum præcipiunt, & certe aliquot ruſticorum, qui id poſt demorſum eſitarunt, experientia didici, eo remedii genere aquæ pauorem prohiberi: Senis cuiuſdam experimẽtum celebrat Aetius, quem demorſos à rabioſo cane ſola oxalide curaſſe teſtatur. Idem præſtare dicitur & oxylapathum. Decocto vulnus fouetur, magma vero aut herba ipſa vulneri inducitur, ſuccus cum vino aliquot dies bibendus datur, vrinam acrem & multam mouet, ac regium morbum expurgare dicitur hoc præſidii genus. Alyſſum herbam Græcis quod rabiem eximat ita nuncupatam veterũ ſcripta percelebrant: verum quæ nam hodie ea ſit recentioribus inter ſe non ſatis conuenit.

Cæterum victus ratio nec tenuis eſto, nec plenior, vtraque enim hydrophobiæ pabulum ſubminiſtrat. Tenuis humorum omnium acrimoniam adauget, biliſque feruorem accendit. Plenior ex-

cremen-

crementis putrere paratis natiuum calorē obruit. Quin eiusmodi quoque sit, vt & veneni vires hebetet, restinguatq;, & impediat quominus ipsum ad intima facile insinuetur. Veneni vires restinguunt & hebetant alimēta, quæ præterquam quod probe nutriunt, peculiari etiam dote veneno resistunt & aduersantur: cuiusmodi sunt quæcunque cor partesque principes aduersus ipsum muniunt atque corroborant, & natiuum calorem spiritusque recreant & erigunt. Veneni accessum intercipiunt, eiusq; vires retundunt, & remorantur, quæ vias, quibus ad viscera iter est, obstruunt, & humorem in quo illud inhærescit, incrassant, acrimoniāque contemperant. Itaque vinum deligatur generosum, tenue, & odoratum, idque abunde diluatur. Carnes sint boni succi, coctu faciles, interdum quidem assæ mali punici, aut medici succo conditæ, interdum vero elixæ cum buglosso, borragine, lactuca, portulaca, oxalide, pimpinella, calendula, plantagine, menta. Nam & horum iusculum aduersus omnes venenatorum animalium morsus, aut ictus insigniter prodesse, multorum fide & experientia certum est. Lactis quoq; potus, quum venenorū omnium acrimoniam obtundat, commorsis haud negligendus, sicut nec reliqua omnia, quæ probabili ratione & experientia, aduersus venena, aut occultas, aut manifestas vires habere videbuntur. Nonnulli allia, porros & cepas idcirco commendant, quod & difficile in ventriculo confici, & ægre forsitan à veneno vinci possint. Sed tamen horum vsu humorum omnium acrimoniā, quam illi metuunt augeri manifestum est. Ita, excandescentia, mœror, & graues aliæ animi perturbatio-

nes, curæque omnes declinandæ, venus in totum intermittenda, dum suspectum tempus præterierit. Hæc enim omnia quum corporis humores exagitent atq; conturbent, venenum in corpus præpropere impellunt. Aluus si quando pigrior videbitur, vel enemate, vel blandiore aliquo medicamento atram bilem ducente mollienda: Atq; hæc quidem ex veterum sententia demorsis à cane rabido curatio decernenda est. Iam præsentaneum alexipharmacum nostrum tradẽdum, quod solum neglectis catharticis medicamentis, omissa etiam quam modo diximus vulneris cura quocunque à morsu tempore vsurpetur, certissimum ac tutissimum existit, vt quo nullum vnquam animal vsum viderim, quod non tam atrocis morbi periculum euitarit quacunque vteretur victus ratione, illæsis tamen capitis partibus, quæ dentes superant: his enim vulneratis exigua salutis spes est, vt & vulnerata parte, statim à morsu frigida elota.

℞ Foliorum rutæ, verbenæ, saluiæ minoris, plãtaginis, foliorũ polypodii, absynthii vulgaris, mentæ, artemisiæ, melissophyli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, singulorum æquale pondus. Legantur singula, quo tempore viribus pollent maximis, quod ad Iunii fere plenilunium, in hoc Galliæ tractu assequuntur. Papyraceis dein chartis conclusa siccentur seorsim in loco, ad quem neque sol, neque pluuia pertingat, ne vel nimium exarescant, vel situm contrahant. Siccata ad futuros vsus asseruentur, ea lege, vt quotannis renouentur. Quum autem vtendi necessitas incidet, singulorum æquale pondus in puluerem tenuissimum redigito, cuius ʒ ß. demorsis quotidie præbeto, idque vel ex cochlea-

cochleari cum duplo ſacchari, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex iuſculo, vel ex butyro, vel ex melle opiatæ forma, ieiuno ſtomacho, & tribus horis ante cibum. Quanquam autem ſeſquidrachma aut drachmæ duæ ſatis ſint, tum homini, tum omni animali quantumuis crudeliter ſauciato, nihil tamé obfuerit ad tres, quatuorve proceſſiſſe, quum præſertim vel longo poſt demorſum tempore, vel nata etiam hydrophobia, curationem aggredimur. Qui hydrophobia iam correptus eſt, arcte vinciendus, vt quem dixi puluerem vino, aliove liquore ſolutũ (nihil enim ad curationem refert) deglutire cogatur, ore etiam ſi opus ſit, vi adaperto. Satius autem fuerit in furoris intermiſſione quum mens integra eſt, remedium propinare.

Iam vero quum primum cõtractum vulnus eſt, ne in ſordidum vlcus degeneret, ſpongia aut ſiccis linteis exiccatum, vino aut hydromelite, in quo ſuprapoſiti pulueris ʒ ß. ſoluta ſit, bis, terve quotidie foueto: deinde vnguentum aut emplaſtrum inducito, quale aliis vulneribus ex vſu eſt, & ita ſaneſcere ſinito, nullo hydrophobiæ metu. Hæc dũ fiunt, nec conſuetam victus rationem immutare, nec domi ſe continere, nec purgans medicamentũ vſurpare neceſſe eſt, niſi forte ante cœptam curationem nata erat hydrophobia: ea quippe ſublata qui iam vitium fecerant corporis humores, partim expurgari, partim idonea victus ratione immutari debent.

Henrici ſecundi Galliarum regis venator, graui morbo decũbens, bona fide Ioanni Fernelio, præceptori meo amantiſſimo, aſſeuerauit pimpinellã ad præcauendam hydrophobiam tantam vim ob-

tinere, vt quicunque eam aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quouis modo apparatam, post demorsum comederit, nihil inde incommodi sentire possit: quod in canibus regiis se primum expertum fuisse dicebat, quibus demorsis illam fœlici successu offerebat. Si quis igitur eam volet in brutis primum experiri, dein si respondeat, vt respondere in aliquot comperi, ad demorsos homines transferre, præsidium erit paratu facillimũ. Verumenimuero quum nullum hactenus animal nostro alexipharmaco vsum sit, cui non fœliciter cesserit, siue iam nata, sed nõ vltra tres paroxysmos, erat hydrophobia, siue ea ex demorsu metuebatur, frustra in aliis inueniendis tempus & operam postea luderemus. Huius autem præstantissimi antidoti inuentio atque exploratio Iacobo Syluano Domino de pyrou viro antiquitate generis & nobilitate præstanti, accepta ferenda est. Vellem interim argutulos quosdam acerrimos abstrusarum rerum, si diis placet, inuestigatores, qui occultas medicamentorũ proprietates pro ignorantium asylo reputãtes, eorum omnium, quæ in arte fiunt causam ad manifestas medicamentorum qualitates acceptam referunt, mihi indicarent, quomodo descriptus puluis calidus quum sit, febrem tamen malignam, eamque continuam, delirio, aliisque perniciosis symptomatis comitatam nulla excretione manifesta profliget, atq; hydrophobiam tã facile vel præcauere, vel persanare possit. Quinam, cedo, temperiei intemperieive gradus, omni animali, ætati, sexui, & corporis constitutioni, ita respondeat, vt eundem effectum in omnibus producat? Sed valeant illi, & ad senium vsq; nihil præter intemperiem circumtonent.

tonent. Celſus vnicum hydrophobia oppreſſis remedium eſſe putat, nec opinantem ægrum in piſcinam, non ante ei præuiſam proiicere: Et ſi natandi ſcientiam non habet, modo merſum bibere pati, modo attollere: ſi habet, interdum deprimere, vt inuitus quoque aqua ſatietur. Verum ſi hyems erit, ne corpus infirmum in aqua frigida vexatũ neruorum diſtentio adoriatur, à piſcina protinus in oleum calidum demittẽdus æger eſt. Noſtrates hoc remedii genus ad præcautionem vſurpant, mare fluuiis præferentes. Hydrophobia iam oppreſſis, iſtam curationẽ infœliciter ceſſiſſe: at præcautionis gratia pleriſque profuiſſe, multorum experientia compertum eſt. Quanquàm ne huic quidem remedio prorſus fidendum eſſe per multorũ mortes didicerunt populi maritimi. In pleriſque enim aquæ conſpectus hydrophobiam veneno in corpore commoto celerius exſuſcitat, quod alioqui ſine vllo ægri incommodo diutius deliteſcere, & alexipharmaco extingui, domarique potuiſſet.

FINIS.

REIPVBLICAE LVTETIANÆ PRÆFECTO, ET CÆTERIS PRVDENTISS. MODERATOribus, Iul. Palmarius, Medicus Parisiensis S.

EX omnibus beneficiis, quæ D. opt max. beneuolentia mihi adhuc adoleſcenti conceſſa memini, id iure maximum videri poſſit, quod ſtatim ex ephebis cum inciperem excedere, Philoſophiæ præceptis Lutetiæ inſtitutus, Io. Fernelium, medicorum omnium, quos hoc ſeculo Europa protulit, doctiſſimum, & editis libris clariſſimum, nactus ſim in medicina præceptorem, cuius familiaritate & conſuetudine, quo tempore Lutetiæ florebat, integrum decennium frui licuerit. Quid enim maius in ea ætate, aut quid optabilius mihi cõtigiſſet, quam eius artis, cui me deuoueram, tam peritum, tamque abſolutum, & excellentem artificem comparare, quo auſpice ad abdita quæque & cuiuis minime peruia artis myſteria aditum facilem mihi patere præuiderem? Ex iis igitur obſeruationibus, quas partim florente tanto præceptore, partim poſt eius obitum, vigintiquinque iam annos Lutetiæ medicinam faciens, de morborum omnium curatione conſcripſeram, ac mihi recondideram, eam quæ de peſtilentia eſt, libris de lue venerea auſpicio ſupremi Senatus in hominum conſpectum exeuntibus, attexere optimum iudicaui. Vt peſtilentia morbo-

morborum omnium sæuissima & perniciosissima existit, sic medicum publicæ cõmoditatis amantissimum, ipsius proprium ac peculiare remedium accurate peruestigare, & in multis par est periclitari. Qua in re Hippocratem & Galenum multum operæ ac laboris olim collocasse, ac nobis abunde satisfacere posse non dubito, si illorum monimenta omnia ad nostra vsque tempora peruenissent. Qui hos secuti sunt Græci peculiares de ea Commentarios, qui etiamnum extãt, conscripserunt, quemadmodum & Arabes, & è recentioribus complures, sed sententiis ita discrepantibus, vt medicinæ tyronibus perquam difficile sit, quem præcipue auctorem sequantur, discernere. Alii enim pestilentiam febris putridæ speciem esse contendunt, ab humorum graui putredine ortam, cui non nisi catharsi, venæ sectione, & refrigerantibus, ac putredinem arcentibus succurratur, quæ tamen non propria pestis, sed communia putridarum omnium febrium sunt præsidia. Ex iis rursum alii solum sanguinis serum in peste putrescere, atque corrumpi idcirco arbitrantur, quod detractus in pestilentia pura & legitima sanguis, floridus fere ac rutilus appareat, cum in aliis vere putridis febribus, putris plerumque atque corruptus detrahi soleat. Alii vero cordis substantiam aut saltem primigenium ipsius humidum in peste putrescere, atque idcirco hanc longe sæuissimam esse pronunciant. Fernelius huius causam ab aliarum omnium febrium causis, ac vulgari putredine longe diuersam arbitratus, ei propriam & peculiarem curationem instituendã censet, quam tamen præmatura morte sublatus, literarum monimentis committere non potuit. Quæ opinionum varietas effecit, vt meam quoque de pestilenti lue sententiam, medicinæ studiosis proponere non dubitarim,

Fernelii (cuius vestigia sequi soleo) opinioni consentaneam, & multis experimentis comprobatam. Ea vero remedia, quæ in quamplurimis fœliciter sit expertus, commendare ac celebrare solet vnusquisque. Ego quidem postquam excessi ex scholis Medicorum, & medicinam facere cœpi, Fernelii præceptoris mei exemplo, ad occultos & peruicaciores quosque affectus, efficacissima præsidia arte ac methodo inuestigare, atque experiri studui, cuius laboris atque sedulitatis nunquam me pœnitebit quicquid calumniatores obganniant maleuoli. Sic enim iam mihi profecisse videor, vt tandem aliquando multorum morborum, pro quibus vulgus diuos implorabat, peculiaria ac certa antidota adinuenerim, primusque in vsum adhibuerim, aliis, quæ vel votis minus respondere, & quod pollicebantur minime præstare, vel corpus violenter lacessere atque exagitare deprehensa sunt, repudiatis. Non me latet citam adeo esse pestilentiæ vim, tamque præcipitem occasionem, vt remedia quæuis non raro claudat: hincque fieri vt docti & exercitati etiam Medici, sedulo officio suo functi, non id assequantur semper, vt ægros è tam funesto morbo reuocent ad sanitatem: quoniam tamen cum ad valentis naturæ conatus opportune adiungimus remedia consentanea, quamplurimos liberamus, quos morbi vis cito peremisset, nostra opera non minus quam in aliis peracutis morbis, in hac lue necessaria censenda est. Sed eo iam res rediit, vt ea perculsi, aniculis, præstigiatoribus, circulatoribus, atque sortilegis non medicinam profitentibus salutem committant. Quid enim? nonne Basilicæ Lutetianæ moderatores nouitiis, atque idcirco imperitis, tonsoribus curandorum peste corruentium prouinciam, curamque demandant? qui quum misero ægrotanti opem fer-

re non possint, ei tamen audaces & violentas manus intrepide admouere non dubitant, eumque crudeliter excarnificare, qui naturæ robore, venenati morbi vim frangere, ac forte periculum in quod medentis imperitia coniicitur, declinare potuisset. Quid cedo, miserabilius aut deplorandum magis videatur, in Rep. bene instituta, quam populariter debacchante pestilentia cernere, non dico infimam plebeculam atq; ipsam vrbis fæcem, sed illustres quasque familias peste contaminatas, nobilesque ciues diuitiis affluentes, ab optimis & exercitatis quibusque Medicis & Chirurgis misere desertos, opem ab iis poscere, qui non nisi venenum porrigere possunt? Sic enim appello non modo intempestiue propinata omnia pharmaca, sed etiam sanguinis missionem, vel prætermissam, vel nec iure nec loco adhibitam. Quis nescit horum imperitia orbatos esse vita quamplurimos, dum quos vexare non oportuit, erepto sanguine labefaciũt, vel quos propinato alexipharmaco conueniebat erigere atque corroborare, porrecto cathartico dissoluunt? Medicum, fateor, tonsoribus præficiunt: Sed qui è medicorum scholis vix emergens, incognita sibi pharmaca in ægrotantibus periclitetur, quibus dolendi atque conquerendi nullus locus relictus est. Tandiu ad hæc vos conniuere nemo est, qui non miretur, quum præsertim aliis rebus, quas minoris facere oportuit, consiliis vestris ac sententiis, optime consultum atq; prouisum videamus. Reperientur non pauci pii pariter & docti tum Medici tum Chirurgi, qui id muneris minime detrectent aut refugiant, si liberale honorarium quotannis persoluatur. At quandiu nullum vel minimum pretium certo vitæ discrimini opponent, vix vllus laude dignus eam prouinciam subeat. Quis enim valetudinis iacturam, nulla

lucri aut honoris spe pellectus facere velit? aut quis exantlatos in Medicinæ studiis tot labores nihili facere, seque gratis perdere adeo festinet? Immensas sæpe facient in rebus minime necessariis impensas, & in hoc miserabili Reipub. discrimine pecuniæ parcent? Xenodochii etiam OEconomi iudicio vtuntur præpostero, dum ægris in eo iacentibus medicum præficiunt, cui nec pharmacopœus adest, nec remediorum vlla materia suggeritur. Absorbet illic pestis innumeros, aliique morbi incredibilem ægrotantium multitudinem quotannis, vel repente iugulant, vel sensim tabefaciunt, qui si prudens & exercitatus Medicus, pro pharmacopœo, remediorum sylua affluenti comitatus, medicinam faceret, sanescerent. Non enim, vt par est, ad eos medicus quotidie adire, ac remedia, cum opus est, instituere, quod illa deficiant, sed virgines duntaxat, quæ illis assident, ac mystagogos, qui aliunde sibi remedia parare possunt, semel aut bis mense inuisere solet, alii omnes à medico deserti, citra auxilium aceruatim misere corruunt.

Qui Italiam perlustrare volet vix minimam vrbem reperiet, in cuius Xenodochio peritus Medicus & pharmacopœus ægris non assideant, publicis impensis. Sed & alii ad curandos peste correptos, liberali eoque annuo honorario inuitantur, quo se ac familiam honeste liberaliterque sustentent. Hos imitemini, si Medicos ac Chirurgos laude dignos tã periculosam prouinciam vltro subire vultis. Quid enim opis misellus æger ab alipta expectet, quem vi & legibus eo adigitis? Sed in multis aliis rebus antea etiam grauiter peccatum est, quæ maximi sunt ad vrbis salubritatem momenti, de quibus quoque vos hoc loco commonefacere statui. Sic igitur res habet. Celeberrima hæc Parisiorum

Lutetia, per se quidem ac loci natura, situque admodum salubris existit, & pestilentibus febribus parum obnoxia. Nam præterquam quod satis detecta, satisque perflata est, & arenoso ac sicco solo sita, hanc etiam Sequana nobilis fluuiis alluit atq; bipartitur, qui cloacarum & macellorum inquinamenta, aliaque omnia vrbis purgamenta secum facile rapiat & expurget, si in eum (vt par fuit) ciuium industria deriuata fuissent: at eorum negligentia, quibus eius administrandæ prouincia commissa est, infinitis iam morbis, atque etiam pestilentibus febrib. obnoxia euadit. Nam præter luti & cœni, quæ viis publicis aggeruntur, graueolentiam, cœnosa præterea ac fœtida aqua omnes vrbis cloacæ redundant, quæ minime in proximũ Sequanam sese exonerant. Sed aliæ quidem ad Templi, aliæ ad D. Martini, aliæ ad alias portas diuertũt: omnes vrbem & suburbia perreptantes, fœtido vapore viciniam inficiunt atq; contaminant, calido præsertim & æstuoso cœlo: sed nec graueolentia vrbis purgamenta, quæ è viis publicis colliguntur satis procul ab vrbe asportãtur, aut specubus includuntur, verum in mediis suburbiis coacervata putrescunt, tetrisq; vaporibus aera replent & inficiunt. Cum iis namq; & demortuos canes ac feles, & altilium interranea: aliaque eius generis cadauera putria inferunt, quæ grauem admodum fœtorem expirant, qui vel solus inducere pestem possit. Qui latrinas purgant, vix vrbem egressi, fœtidissima hominum stercora, iuxta vias publicas pone suburbia cumulant, aut iis vicinam terram stercorant, vnde omnia fœtore impleri necesse est, qui prætereuntibus pro suffitu sit, seque in vrbem diffundat.

Adde vini & aceti fæces resiccatas extra vrbẽ exuri, sed vix ad lapidis iactũ, vnde malefico fumo vrbs

oppleri solet. Postremo coriarii omnes in media vrbe recepti sunt, vbi fœtidissimo adipe dum coria inungunt, totam viciniam inficiũt. Deniq; Xenodochium publicum, in quod peste correpti sese recipiunt, in media vrbe situm est, prope ædem Mariæ sacram, è quo peste necati, in Trinitatis cœmiteriũ, quod à porta Dionysiaca non longe abest, deferri solent per vrbem mediã. Multo plures hinc morbos, quam è cuiusq; victu originem habere longa experientia compertum habeo, eosque multo grauiores, quam eiusdem generis dispersos, qui à singulorum victu procedũt. Incredibile dictu quo fœtore feriantur, quicunq; per D. Martini, Tẽpli, Montis martyrum, & D. Victoris portas, in vrbem appellunt, vel ab ea recedũt, multoq; magis qui iuxta cloacas, aut prope collecta vrbis purgamenta ad Templi, D. Martini, aut montis martyrũ portas degunt, æstate præsertim & autumno, quum illabente pluuia cloacæ minime purgantur, sed in iis solis feruore vrbis purgamenta putrescũt. Hæ autem putridæ ac fœtidissimæ expirationes, nõ modo prætereuntib. ac vicinis obsunt, sed etiam vna cum aëre in vrbem effusæ, singulis matutinis ciuib. pro ientaculo sunt, vere præsertim æstate & autumno. Quippe noctis frigore densantur in nebulas, quæ vel roris, vel crassissimi vaporis specie in vrbem relabuntur, populumq; male afficiunt. Quoties perflat Aquilo calida & sicca tempestate, omnium cloacarum fœtorem ac stagnantium aquarum, quæ iuxta Templi, & D. Martini portas putrescunt, halitus olidos in vrbẽ regerit atq; repellit, qui sic vicinos quosq; populos inficiat vix vt vllus in vicinis locis sit, si vesperi fuerit sub dio, qui vel raucitate ac faucium aspredine, vel alio rheumatismo, vel febre non tentetur. Atq; vtinam regem augustissimum & amplissimũ Senatum Parisiensem eadem re-

pur-

purgandæ, atq; ab iis omnibus inquinamentis vindicandæ vrbis, quæ eam veterum ædificiorum instauratione, nouorumq; structura, atq; vicorũ angustiorum ampliatione decorãdi, cura ac solicitudo incitaret, nullus certe è ciuib. sumptus in eam rem necessarios detrectaret. Ita fieret, vt vrbem quamuis copiosissimã, & hominum vndiq; affluentium concursu frequentissimam, omnium quas Gallia sustinet, & saluberrimã, & ornatissimam haberemus. Id vero eo facilius præstari posset, quo regis ac Senatus decretis obsequentiores ciues complectitur. Quid igitur obstiterit, quominus gloriosam, memorabilemq; rem hanc non ciuib. modo vestris, sed augustissimo etiam regi nostro, atq; illustrissimis Principibus vtilissimã ac gratissimam aggredi, ac perficere liceat? Quis nescit regem optimum, aliosq; Principes, quandiu in vrbe degunt, (degunt autem propter summam vrbis celebritatem frequenter) in oxyporis, iusculis, farciminibus, ac condimentis fere omnibus herbis vti secundum fœtidissimas istas cloacas nascẽtibus, atq; idcirco maleficis? & quoties regia egrediuntur eundem nobiscum aerem ducere, grauem nempe & fœtidum? adde cucumeres & pepones, eodem loco satos iisdem in delitiis esse, vnde infinitorum morborũ seminaria contrahantur. Quomodo autẽ id fieri vel debeat, vel possit, communi consilio optime ac facilime decernetis. Si tamen placet audire, quid senserint graues & rerum vsu periti viri, publicæ vtilitatis studiosi, quos sæpe de hac re disserẽtes vidi, paucis dicã quod illi explicabant plurib.

Quotidie mane è singulis domibus aliquot aquæ situlæ pro forib. in pauimentum proiiciantur. Scopis vicinia mox eluatur, hæcq; fit prima reseratis foribus ancillarum aut seruorũ opera. Si quis secus faxit, in singulis vicis ciuis esto, qui deferat, vt mulcta plectatur.

Hac arte non modo vrbis pauimentum hyeme pariter ac æstate à cœno & luto vindicabitur, sed etiam cloacæ, quarum fœtor vrbem inficere solet, apposite repurgabuntur. Nam præterfluens aqua omnia vicorum & cloacarum inquinamenta eluet, secumque rapiet in Sequanam, si modo publicis impensis cloacæ omnes, quod satis erit, dilatentur, ac silicibus apte consternantur: & quotidie mane dum proiecta pro ædium singularum foribus aqua in cloacas confertim irrumpet, aliquot vilioris conditionis homines publicis impensis præsto sint, qui scopis, aliisque instrumentis crassiores sordes omnes, cum aqua propellant, atque impetum aquæ secuti, protrudant in Sequanam. Iam vero crassiora vrbis purgamenta, sordesque omnes reliquæ domibus asseruentur, ac curribus, vt in more est, extra vrbem vehantur, sed longius: ac foueis in id paratis condantur, maximeque latrinarũ omni fœtore olentiora purgamenta, ne si iis terra vrbi vicina stercoretur, tetris exhalationibus aerem inficiant: longius ab vrbe vini & aceti fæces resiccatæ exurantur, ne graui ac malefico fumo vrbem, vt assolent, oppleant. Coriarii omnes extra vrbem pellantur. His vbi prouisum fuerit, Xenodochium extra vrbem aliquando exædificabitur, vt prorsus nitida, & ab omni fœtore repurgata vrbe, ciues meliore valetudine fruãtur. Vos igitur per Deum immortalem oro atque obtestor, vt his rebus prouidendi, atque publicæ vtilitati consulendi potestatem a Rege impetretis, huncq; honorem festinanti posteritati præripere properetis.

Valete.

AD D. PALMARIVM Medicum.

DVM tua, Palmari, tranquillas vela per vndas
Proueheret famæ mitior aura tuæ:
Ecce tibi ſurgens gladio metuendus Orion
Intonat, & toto fulminat enſe polo.
Inde ſoluta quies conuulſaque fœdera rerum,
Cum pelago cœlum bella tumente gerit.
Quid tibi tunc animi feruens cum turbine Pontus
Irrupit laceræ peruia texta ratis?
I, licet, ah pauidus, fragili te proripis alno,
Gurges at ipſe tuas hauſit auarus opes.
Illa tamen fuerant dubiæ ludibria ſortis,
Et vix diuitias inter habenda tuas.
Verius hic tuus eſt, quem naufragus eripis vndis,
Artis & ingenii rarus honore liber.
Indignante, liber, Borea pelagoque ſuperſtes,
Perpetuæ viuet poſteritatis amor.
Et tibi cui vitam per tanta pericula debet,
Morte vel in media, ne moriare dabit.

Joan. Ruxelius Bræteuilæus Cadomenſis.

I. PALMARII CONSTANTINI DE FEBRE PESTILENTI LIBRI DVO.

QVID PESTIS. Cap. I.

ΛΟιμὸς, seu λοιμώδης πυρετὸς Græcis, pestilentia seu pestis Latinis, febris est peracuta, contagiosa, venenata, populariter grassans, multos perimẽs, bubone & carbunculo, aut exanthematis comitata. Pestis quidem febris dicitur, propterea quod calor est præter naturam, in corde accensus: isque venenatus, qui celeri, frequenti, & inæquali pulsu se prodit: nisi forte deuicta natura, ipso morbi initio succumbat. Tum quippe aliquando rarus, paruus, & languidus, semper tamen inæqualis & inordinatus pulsus deprehenditur.

Quanquam autem Hippocr. sententia duo sunt febrium genera, quorum alterũ commune omnibus, pestis appellatur, alterum propter malam victus rationem, priuatim his contingit, qui ea vtuntur: Quoniam tamen febres vere pestilentes, non vt reliquæ vehementi caloris incendio, sed venenata pernicie, idq; citra magnum & vehementem pulsum

pulſum maxime vrgent & afficiunt, idcirco nonnullis viſum eſt, quoſdam in peſte penitus ſine febre eſſe, aut febre admodũ obſcura detineri: quum tamen reapſe febricitent omnes: etiamſi cõplures prius intereant, quam venenatus calor cordi inſidens, in vniuerſas corporis partes fuerit effuſus: quia ſcilicet prius vitale corporis robur infringit, quam manifeſta ſui ſymptomata exhibeat.

Peſtem igitur febrem eſſe in confeſſo eſt: peracutam vero eſſe, rei euentus cõprobat. Sæpe enim primo ſtatim aut ſecundo die iugulat, ſeptimum, ſi ſimplex & legitima exiſtit, vix vnquam prætergreſſa. Quum vero putridæ conſtitutioni implicatur, etſi non ita præceps eſſe ſolet, vix tamen decimumquartum diẽ ſuperat. Popularis dicitur, quod multis communis, populariter in obuios quoſque nullo delectu ſæuiat. Contagioſa, quod eius virus ab vno in alterũ permeet. Maligna, quod morborum omnium, qui vel ab intemperie, vel obſtructione, vel ſimplici humorum putredine contrahuntur, naturam & perniciem ſuperet, quodque eorum remedia omnia contemnat, iis duntaxat cedens, quæ veteres, quia venenis reſiſtunt & aduerſantur, alexipharmaca ſeu antidota dixerunt. Sed ſingula luculentius explicare operæpretium fuerit, vt totius morbi vi atque natura ad vnguem perſpecta, melius, faciliuſque eius inſtituatur curatio. Primum igitur quoniam peſtis populariter graſſatur, id quod aliis etiam multis morbis minime peſtilentibus commune eſt, popularium morborum natura ac ratio altius repetenda.

QVID POPVLARIS MORbus, & eius differentiæ.
CAP. II.

MORBI quicunque humanum corpus infeſtant, aut ex proprio cuiuſque vitio peculiari dieta & errore in victu commiſſo, aut ex communi quadam omnibus cauſa procedunt: illos Græci σποράδας, Latini diſperſos appellant, quod ſingulos ſeparatim corripiant, ſintque morbi plures quidem & ſimul vagantes, ſed genere diuerſi, quorum alius alium inuadit. Hos vero vel κοινοὺς ſimpliciter, vel παγκοίνους, vel πανδήμους Græci, Latini communes, aut populares morbos nominant, quod certi vniuſmodi, atque vnius generis morbi ſint, qui in aliqua regione huc & illuc oberrant, & multos ſimul & æqualiter exercent. De diſperſis alias, mox de communibus, vbi omnes morborum differentias in tabula ex Galeni mente ſub oculos poſuero, vt dilucidior euadat oratio.

Morbo-

Σποραδικοὶ seu σποραδικοί, hoc est, dispersi, qui genere diuersi cum sint, singulos separatim corripiunt, non ab aere, sed à proprio vniuscuiusq; vitio profecti.

Morborũ alii

Κοινοὶ ἢ παγκοινοὶ ἢ πάνδημοι, hoc est, cõmunes. Hi vt omnibus sunt cõmunes, sic & causam habent cõmunẽ, quæ vitari nullo modo potest, vt cibũ aut potum vitiatũ, aut aerẽ, quem omnes pariter inspiramus. Horum alii

Ἔνδημοι, hoc est, patrii, vernaculi & alicui regioni familiares. Hi in aliqua regione frequentes sunt, & omnes ex æquo corripiũt, ob causam, quæ omnium communis est. De quibus Hippocr. lib. de Aere locis & aquis.

Ἐπιδήμιοι cõmunes quidẽ morbi & à communi causa nati, nõ tamẽ patrii & familiares, vt ἔνδημοι, sed potius externi & aduentitii. Horum alii

Galenus in Procem. li. 1. Epid. & alibi.

λοιμώδεις pestilentes. Hi contagiosi sunt & omnium perniciosissimi.

Μὴ λοιμώδεις nõ pestilentes, sed pestilentib. mitiores, carẽt proprio nomine, nisi generis appellatione mutuata ἐπιδήμιοι dicãtur, vt plerisq; aliis accidit rerum differẽtiis.

Populares igitur morbi ſunt, qui omnibus cõmunes & vniuerſales exiſtunt, paſſimque in obuios quoſque ſæuiunt. Hi quum omnib. communes ſint & vniuerſales, communẽ cauſam habeant, neceſſe eſt. At cauſa omnibus communis eſt aer, cuius omnibus neceſſarius eſt vſus, dein eſculenta & poculenta, quibus omnes communiter veſcuntur: in iis igitur morborum communiũ cauſa quærenda eſt. Ea ſi in communis cibi & potionis vitio conſiſtit, hinc geniti morbi πάνδημοι & πάγκοινοι Fernelio minutius omnia concidenti peculiariter dicuntur, ſi in aere, endemii, vel epidemii, endemii quidem, ſeu vernaculi, ſi ab inferioribus terreniſque cauſis regionis aer inficitur: Epidemii ſi à ſuperioribus: Latinis peculiaria nomina deſunt, quibus diſtinguantur: Sed tamen ab aeris maleficio profecti morbi omnes, qui multos eodem modo ſimul infeſtant, ſeu endemii, ſeu epidemii ſint Græcis κοινοὶ ἢ πάγκοινοὶ ἢ πάνδημοι, id eſt, communes generis nomine recte appellentur. Endemii ergo dicũtur, tum diſperſorum nonnulli, quum ex putridis, aquarum, terrarum, vel cadauerum expirationib. prodeunt, certaſque prouincias frequenter infeſtant aut vrbes: tum etiam alii quibuſdam regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, Hydrocele Narbonenſibus, omnes quidem ex aeris grauitate, aut aquæ infectæ vitio nati. Epidemii rurſum alii ſimplices, alii peſtilentes, Græcis peculiariter λοιμώδεις dicti ſimplices quidem, quum ex temporum, tempeſtatumque mutatione orta morbida aeris conſtitutio, cõmunes morbos externos & aductitios profert, ſed peſtilentibus mitiores. Itaque lienteriæ, dyſenteriæ,

riæ, hœmorrhagiæ, tusses, ophthalmiæ, pleuritides, tubercula varia, artuũ dolores, febres omnes putridæ, aliique complures ab Hippocrate in epidemiis celebrati morbi, in dispersis habentur, quũ ex proprio vniuscuiusque vitio originem habent: Simplices vero epidemii sunt, quum aeriæ malignitatis, quæ consuetis remediis minime obsequatur nonnihil resipiunt, eoque distant à dispersis. Epidemii pestilentes sunt, quum ex cœlestium corporum viribus, & influxu, ortum est morbi seminarium: Sed horum alii grauiores, alii mitiores, alii consueti, alii insolentes existunt. Consueti quidem grauiores, pestilens febris, & eius symptomata, carbunculus, bubo pestilens, & maculæ. Leuiores sunt, exanthemata & echthymata pueris familiaria, vulgo variolæ, & morbilli dicta. Insolentes sunt, qui vel noui emergũt, vt sudorifica febris, Sydropyreton nonnullis dicta, quæ nostro hoc seculo Britanniam mire afflixit, vt destillatio quædam popularis nostris vernacule *coqueluche* appellata, quæ in nostram hanc Galliam anno 1551. primum sæuire comperta est. Et qui olim aliquoties visi, affligere desierunt, vt paraplegia inaudita, sed lethalis, quæ in Thaso contigit, flagrantes ardores, grauedines anhelosæ, aliique non pauci veterum obliuione deleti.

MORBORVM POPVLARIVM causa. CAP. III.

MORBOS communes & vniuersales, communem causam habere, eamque aeris, aut communis cibi, potusque vitium esse diximus: hoc autem quale sit, nunc est inuestigandum, ducto

à cibo & potione exordio. Quum nutritionis nostræ basis sit panis & vinum, aut quid illis proportione respondens (nam vini loco aliis aqua, aliis cereuisia, aliis pomaceum, aliis hydromel pro potu est: & panis vicem nonnullis supplent legumina, aliis arborum fructus, aliis radices, aliis herbæ: idque præsertim quum annona ingrauescit.) Si insigniter vitiatum sit triticum, ex quo communis panis, aut cereuisia conficitur, fueritque aqua cuius permixtione præparantur, putris, fœtida ac cœnosa, humores in nostris corporibus deprauari necesse est, vnde infinitorum morborum populariũ prouentus: nõnunquam etiam sed rarius pestilentium, venenata pernicie intus genita, quæ postea aerem contaminans illius cõtagione inficiat. Præcipua vero tritici vitia hæc fere sunt: syderatio, rubigo, corrosio à teredinibus, putredo, marcor, & tabes. Quum lacteo succo in spicis turgent tritici granula, si terrarum exhalatio roris instar segetes madefaciat, superueniatque ardentissimi solis feruor, sæpe fit, vt lacteus ille humor exustus contabescat, quæ plerumque tertiam aristarum partem exurit calamitas. Spicæ hoc vitio infectæ facile internoscuntur ab agricolis: nam & turgidiores sunt cæteris, & liuescunt magis, & digitis compressæ in fuliginem abeunt. Quod si illæ messis tempore cum illæsis reponantur & conterantur, vitium sanis etiam granis communicant. Hinc triticum hominibus, & stipulæ ac paleæ iumentis noxiæ sunt: & quod magis mireris, si hac contagione contaminatum triticum seratur, vel stipulis in fimetum cõiectis terra aspergatur, illa eo veneno sic polluitur, vt syderatas segetes, vitiatumque triticum ferat. Sic ex in-

ex infecto tritico panis valde insalubris conficitur, quo qui diutius vtuntur, nisi vel furunculis, vel carbunculis, vel scabie, aut pruritu, aut abscessu, aut frequenti cathartico expurgentur, breui in febres incidunt, easque fere malignas, & interdum pestilentes, veneno intus in corpore genito ei non dissimili, quod aliquando cœlitus in nos demittitur. Qui valetudinis curam habent, purissimum triticum si desit, vsus tempore sic inquinatum primum exquisite lauant, donec aquam non amplius denigret, dein in sole siccant, moxque, quia diu conseruari nequit, redigunt in farinam, qua panis vt candidior, sic multo salubrior efficitur. Pistores Lutetiani gypsi pollinem tritico permiscent in sacculos, quem crebra agitatione vna cũ fuligine excutiant. Sed sic purgatum vitiosum censeri debet, quod siccitatem & adstrictionem alienæ materiæ redoleat, obstructionesque pariat, præstiterit igitur, aut abluere, aut puro vti aliunde petito. Quod immaturum vel humidum reponitur, aut loco vdo asseruatur, vel putrescit, vel saltem situm contrahit, ac fœtorem redolet, vitiosumque alimentum corporibus præstat. Quod vetustate aut incuriosa asseruatione semiputre, aut etiã fœtidum euasit, multo deterius alimentum præbet, vetustate si arefactum est, ac propriæ substantiæ iacturam fecit, aut teredinibus exesum, ingenti mole parum, nec tamen probe nutrit.

Denique asseruatum sicco etiam loco, nisi per interualla moueas, ventiles ac puluere expurges, incalescit, tandemque calidis præsertim regionibus & æstate, corrumpitur. Vinum quoque mul-

tis vitiis obnoxium eſt: nam & aceſcit, & vappa fit, & putre ac fœtidum euadit: Sed quoniam hæc vitia vix vnquam communia ſunt (aſſeruationis enim incuria contingunt) raro populares ſæpe diſperſos morbos pariunt. At aquæ vitia, quia multos neceſſario attingunt. (Hæc enim præterquam quod pleriſq; nationibus & nauigantibus vini loco eſt, omnibus etiam ad panis & elixorum præparationem neceſſaria:) morbos populariter ſæuientes nec raro inuexere. Vitioſæ autẽ ſunt præſertim ſtagnantes ac paluſtres, maxime quoties præ anni ſiccitate ac feruore pene abſumptæ amareſcunt, vel aliter corrumpuntur atq; putreſcunt, vel cadauerum, vel alterius inquinamenti permixtione contaminantur. Itaque ſi qua regio fontanis, aut aliis purioribus deſtituta, ſtagnantibus ac cœnoſis vti cogitur, eius incolas endemiis morbis tentari neceſſe eſt. Carnes etiam ſuam obſeruationem deſiderant. Nam quæ diutius aſſeruatæ iam ſemiputridæ ac fœtidæ euaſerunt, vel à morbidis animalibus acceptæ ſunt, peſſimi ſunt alimenti: malefici vero, quæ à peſte corruentibus. Prouideant igitur bene inſtitutæ reipublicæ magiſtratus, ne qua hinc contagio ciues afficiat. Piſces in aquis ſtagnantibus, & impuris educati quales ſunt in quibus linum, aſpalathus, Rhododendron, cannabis macerari ſolẽt, aut alia ſtirpium, cadauerumve inquinamenta putreſcere, aut ciuitatum purgamenta reiici, peſſimum ac facile putreſcentem ſuccum generant, morboſque excitant populares, ſi communiter illis omnes veſcantur. Denique olera, quæ vel in acetariis eduntur, vel iuſculis incoquuntur, ſi iuxta putres lacus, aut ſtagna fœtida,

aut

ut prope vrbium cloacas enaſcantur, aut non niſi
ubiecti fimi impuriſſimi viribus proueniunt, pra-
ui ſunt ſucci: quales etiam ſunt fructus horarii &
præcoces omnes, & multorum delitiæ pepones,
melopepones & cucumeres. Hæc igitur alimenta
vitioſa, aut etiam ſemiputria, morbos populares
ſæpe inuehunt, indeq; in caſtris magnam aliquan-
do cladem contigiſſe memoriæ proditum eſt: qui
tamen à veteribus Græcis πάγκοινοὶ aut πάνδημοι, non-
dum vero ἐπιδήμιοι appellati ſunt, vt cenſuit Ferne-
lius, quod non ex aere, ſed ex prauo victu proce-
derent: nos vero febres omnes, quæ populariter
graſſabuntur in vulgus, multoſque periment, ſi
bubone aut carbunculo,aut vtroque, aut exanthe-
matis ſtipatæ fuerint, peſtes appellabimus. Mali-
gnas vero & peſtilentes, quæ contagione ſimili-
ter afficient, atque debacchabuntur in populum,
ſed citra vllum è tribus illis, quos dixi peſtis chara-
cteribus. Itaque poculentorum & eſculentorum
vitia, ſi communia fuerint, quoniam malignis ex-
crementis corpora replent, peſtemque vel exci-
piunt,vel genito in corpore peſtilenti veneno pro-
creant, in externis peſtis cauſis haberi debent.

ΕΝΔΗΜΟΥΣ, ΕΠΙΔΗΜΙΟΥΣ, *ET pestilentes morbos ſæpius ab aere proficiſci.*

Cap. IV.

Qvanqvam autem peſtis à communis cibi
& potus vitio aliquando originē habet, quo-
niam tamē in vno aut altero ſic genita aerem bre-
ui contaminat, eiuſque contagione ſerpit in reli-
quos, eam complures non niſi ab aeris maleficio
afflari prodiderunt. Aeris porro ſubſtantia ſimpli-

cissima quum sit, vix vnquam forte computrescat, aut corrumpatur, at variam intempestiuis atque inordinatis temporum, tempestatumque mutationibus primarum qualitatum mutationem subit, multaque inquinamenta tanquam sparsa morborum semina aliunde excipit, quibus varie inficitur: vt idcirco non abs re endemiorum, & epidemiorum morborum opifex dicatur. Primum enim ex inferioribus hisce locis velut ex stagnis, paludibus, lacubus inquinatis ac putridis expirans vapor sæpe ambientem permixtione sic labefactat, vt viuentium naturæ exitiosus ac pestilens euadat. Sic etiam ex terra male olente, ex antris, specubus, barathris graues interdum exhalationes in aera attolluntur, hominibus plurimum infensæ ac perniciosæ. Sed & animantium, maxime vero hominum, nec cremata nec sepulta ex bello cadauera, reseruata diutius illorum excrementa, euulsæ stirpes venenatæ, aliæque sordes computrescentes aerem exitiali labe plerumque conspurcarunt. Denique metallorum sulphuris, arrhenici, hydrargyri, sæpe & prunarum fumus loco quopiam conclusus atque coarctatus, tantam perniciem contrahit, vt plerumque fuerit pestis seminarium. Qui ab hisce aeris inquinamentis prodeunt morbi populares, Galeno nec pestilentes, nec epidemii: sed endemii proprie passim appellantur, id est, illi plebi aut populo peculiares & vernaculi. Quoniam enim eiusmodi inquinamenta, nec longius in multas regiones disseminari, nec diutius vigere possunt, sed aeris puritate absorpta atque euicta pereunt, non omnium communes, sed vernaculos morbos pariunt. Aliquando tamen epidemios etiam illinc

nasci

nasci idem auctor tradit. Ego vero hanc aeris constitutionem, febribus etiam pestilentibus inquinamento in aere putri genito ei persimili, quod ab aliis causis aliquando in aerem purissimum spargitur, patere obseruaui. Estque hæc nobis multo frequentior pestilentium morborum causa, quam illa, quæ à corporum superiorum viribus, & influxu deriuari dicitur. Sed illinc genita pestis nec tamdiu sæuit, nec in tam multas regiones inuolat. Notantur & aliæ duæ in aere affectiones, constitutionesque præter naturam, quæ popularium morborum sunt procreatrices: Vna est primarum qualitatum intemperies & inæqualitas maxima, ex temporũ, tempestatumque inordinatis atque intempestiuis mutationibus orta. Hinc enim putredines admodum graues & animantium generi infensæ excitari solent. Galeno hinc geniti morbi omnes proprie epidemii appellari videntur, non pestilentes, qui tamen & diutius vigeant, & longius disseminentur, quam endemii: at nos pestilentes febres hinc fuisse profectas sæpius obseruauimus, occulta malignaque earum causa in putri aere genita, vel ab eo excepta. Hæque & sæuiores esse solent, & multo latius diffunduntur, quam quæ vel à putridis alimentis, vel ab inferioribus exhalationibus initium ducunt. Fere autem fit, vt quæcunque à descriptis causis oriuntur febres pestilentes, putridæ constitutioni sint implicitæ, secumque multorum symptomatum ab humorum putredine, aut feruore profectorum syndromen trahant. Altera, est inquinamẽtum quoddam in aera cælitus demissum, quod vere pestilentes profert, eosque maxime vniuersales ac multis regionibus communes: quique

Galeno epidemiorum perniciosissimi sunt. Itaque simpliciter epidemii, sic à pestilentibus distant, si veteribus & Fernelio credamus, quod illi non nisi ex multis temporum tempestatumque inordinatis & inæqualibus mutationibus vicissim sese excipientibus, aut ex vnius temporis solius magna quadam alteratione, & vehementi à naturali statu permutatione fiant, pestilentes vero à venenata qualitate aeri inspersa: quodque hi quam illi multo sint periculosiores atque sæuiores. At nos iam testati sumus, & ex alimentorum vitio, & ex inferioribus exhalationib. in aere putrescentibus, & ex temporum tempestatumque inordinatis, atque inæqualibus mutationibus in calidum & humidum vergentibus, febres pestilentes oriri: idque sæpius quam ex venenato illo inquinamento è superioribus corporibus in aera demisso: Seu hæ constitutiones, cælitus influens in purissimum aera pestis seminarium, alioqui minime nociturum excipiant, seu maligna putredine ipsum in media aeris regione proferant. Ideoque vndecunque genitas febres, vel pestes, vel pestilentes appellabimus, quoties propria & peculiaria pestis signa, quæ mox tradentur, inerunt. Porro, quæ temporum tempestatumque mutationes epidemiorum morborum sint procreatrices, passim recenset Hippo. libris Epidemiorum & aph. tertio, vt cum ait: Si hyems sicca & Aquilonia fuerit, ver vero pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & ophthalmias & dysenterias. Quum enim corpora nostra ipsaque terra, ex pluuiis vernalibus & ab austro humore multo repleantur, necesse est æstate conduplicari æstum, ipsumq; corpus & car-

nem

nem inflammari, vnde & febres acutiſſimæ, & reliqua mala fiant. Hi epidemii quidem ſunt omnes, & aliquando peſtilentes, at non veri aut legitimi, vt veterum nonnullis & Fernelio viſum eſt: neque enim (inquiunt) vere peſtilentes longam eam cauſarum ſeriem aut ingentem temporum permutationem requirunt, quæ corporum humores confundat, perturbet atque corrumpat, ſed venenatam perniciem cælitus demiſſam in aera: quæ cum ſpiritu intro ſubiens, cor viſcus nobiliſſimum ac validiſſimum, ipſamque vitæ arcem ac ſpiritus vitalis ſcaturiginem inficiat. Corde enim membrorum nobiliſſimo ac vitæ principio, peſtilenti labe perculſo, vires omnes, vniuerſumque corpus ſtatim proſterni ac fatiſcere neceſſe eſt.

OCCVLTAM ET OBSCVRAM eſſe perniciem, quæ vere peſtilentes morbos procreat. CAP. V.

QVANQVAM autem, quæ modo de popularibus morbis in vniuerſum tradidi, plane vera ſunt, & veterum ſententiis conſentanea, varia tamen eſt multorum de vnius peſtis natura & cauſa, eaque inter ſe diſſentiens opinio. Alii enim eam primarum aeris qualitatum exuperantiæ, & inæqualitati maximæ, alii putredini inde genitæ, alii vero malignæ cuipiam, ſed inexplicabili perniciei ab intemperie, & putredine longe diuerſæ acceptam referunt. Horum igitur opiniones paulo altius repetamus, remque ipſam penitius introſpiciamus.

Peſtilentia quidem vt morbus fere omnis acutus, æſtu immoderato irritatur, & excandeſcit, in-

temperie calida & humida promouetur, & æſtate ac autumno, quam hyeme aut vere ſæpius graſſatur ac crudelius, quoniam tamen veterum & noſtra memoria ſæpe animaduerſum eſt, feruentiſſimam æſtatem nullum peſtilentiæ genus excitaſſe, interdum etiam peſtilētiam hyeme inchoaſſe, quæ æſtate feruida vel autumno diſparuerit, omnibus euidens & perſuaſum eſſe debet, primarum aeris qualitatum exuperantiam eius cauſam eſſe non poſſe, multoq; minus putridam cœli aut aeris conſtitutionem. Primum enim, quæ ab inferioribus terreniſque exhalationibus ambienti nos aeri permiſtis proficiſcitur, in hiſce regionibus admodum frequens eſſe ſolet, ſecumque endemiorum morborum prouentum velut truculentiſſimorum milítum exercitum trahere atque ducere, quibus hominum generi infeſta ſit: at peſtilens febris vix 7. aut 8. quoque anno, aut etiam multo interdum rarius hic ſæuiat. Quæ vero à noxia temporum, tempeſtatumque mutatione, vt ab inconſtanti, ab intemperato, à pluuioſo, æſtuoſo, & nubilo cœlo profecta putredo eſt, ea licet interdum longe lateque dimanet, atq; diſſeminetur, & populares morbos inferat, & ex pruinæ, aut roris fœtore magna eſſe iudicetur, ſæpe tamen ſine peſte incidit: Ad hęc ſi peſtilens conſtitutio, hyeme pariter ac æſtate, ſicco, & pluuioſo cœlo, bene temperato & inæquali, plerumque etiam citra graueolentem putredinē, adeo obſcure ac furtim inuadit, vt nullo prorſus ſenſu prænoſcatur, quis eius cauſam à putredine diuerſam non iudicet? nulla putrida, nulla intemperantior aeris cōſtitutio, in tam multas mundi regiones euagari, in illiſque ſæuire poteſt. Quæ enim

enim calidis & humidis noxia fuerit, frigidis & siccis salutaris euadet: at pestilentia tam immaniter genus humanum interdum exercet, vt vniuersum pene orbem deuastet, frigidas perinde ac calidas regiones, siccas haud secus quam humidas, & hyeme vt æstate depopuletur. Talem aui nostri scripserunt anno Christi 1382. Auenionæ primũ gliscere visam fuisse, quæ illinc Allobrogas, Italiam, Græciam, Germaniam, Britanniam, Galliam, Hispaniam, Celtiberiam, vniuersas denique Orientis & Occidentis regiones peruagata sit. Talem etiam commemorant anno 1450. in Asia exortam, quæ per Illyricum, Dalmatiamque serpserit in Italiam, per Germaniam vero in Galliæ & Hispaniæ fines, multisque annis in omnes fere populos misere adeo debacchata sit, vix vt tertia hominũ pars superstes euaserit. Similes duas constitutiones sub Marco Antonio sæuiisse legimus, quibus pene ad internecionem vsque humanum genus deletum sit. Si vna putredo tantæ cladis, tantæque perniciei causa fuit, cur omnes animantes peræque non attigit? nam si salubris aer spiritu ductus omnium animantium vitam tuetur, totique illorum generi salutaris est, cur putrida illuuie contaminatus, toti animantium generi æque perniciosus non sit? Aut cur vnus omnium sanitati, vitæque principio aduersus quum sit, inspiratus omnes non lædat? aut si qua hinc pestis incidat, cur nõ omnium animantium peræque communis existit? At, vt cecinit Virgilius:

Quam multæ pecudum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.

Iam enim id omnibus in confesso est, multaque ex-

perientia compertum, quod optimi Agriculturæ auctores memoriæ prodiderunt: pestilentiam aliam incidere, quæ solos boues iugulet, aliam quæ sues, aut quæ oues, aliam quæ gallinas, aliam quæ solos homines, aliam quæ omnes animantes. Nam & Thucydides auctor est, volucres & quadrupedes animantes ex mortuorum in peste contactu periisse. De ea, quæ pecudibus ac feris infensa sit, sic Virgilius:

Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstus.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Homerus quoque & mulos & canes eam primum corripuisse cecinit. Quum igitur homines soli pestilentia attinguntur ac corruunt, aliis animantibus illæsis, quænam causa hanc calamitatem accersat? putredone? at hæc omnes animantes pariter attingit. Ea igitur Fernelii sentẽtia aeris quoddam est inquinamentum cælitus demissum hominum naturæ penitus infensum & prorsus inimicum, ab intemperie & putredine longe diuersum: sed vsq; adeo occultum, & à sensibus alienum, vt eius natura nos prorsus lateat, inopinanterque feriat, nec vnquam nisi effectis & euentis deprehendatur. Si quis forte arcte tenet ac defendit, putredinẽ causam esse pestilentiæ, sed nec vulgarem, nec semper vniusmodi, verum quæ ob certum quendam & inexplicabilem putredinis aut modum, aut rationem, nunc huic nunc illi animantium generi inimica sit, quid quæso hic putredinis aut modus aut ratio tam obscura aliud sit, quam venenata quædam pernicies tota substantia, non manifesta vlla quali-

qualitate huic aut illi animantium generi infensa? si nemo hactenus quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus solis sit inimica, animo concipere potuit, nedum dilucide explicare, cur id quidquid est in eorum genere non habeatur, quæ obscura & occulta dicimus, quæque tota substantia contraria sunt, totoque genere deleteria, quæ denique nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerũt? Itaque quocunque nos vertamus, cæcam, delitescentem, & ab intemperie ac putredine longe diuersam fateamur simplicis pestilentiæ causam necesse est. Sunt tamen qui febrem pestilentem non aliunde quam ex putredine nasci contendunt, sed hoc à cæteris putridis illam differre, quod propria cordis substantia, vel primogenii ipsius humores in hac computrescant, in aliis vero atque etiam in causo solo putrium vaporum occursu cor lacessatur. Itaque venenatam pestis malignitatem, in cuius inuestigationem incumbimus, nihil aliud esse, quam certum quendam, sed inexplicabilem putredinis modum. Sed facile commentum istiusmodi refellitur. Nam si sola hectica in cordis & partium solidarum substantia sedem habet, necesse fuerit omnem pestilentem febrem, in qua cordis substãtiam computrescere tradunt, ex hectica & putrida constitui, eamque quasi quandam earum esse compositionem: at vero certum est pestilentem febrem nihil affinitatis habere cum hectica: non enim cor siccitate torret vt hectice, neque ex illa quemadmodum ex confirmata hectica omnes intereunt. Deinde qua ratione fieri posse putemus, vt vel cordis substantia, vel primogenii humores

putrescant? Quis putrido corde viuat? vt cordis substantia neque vlcus, neque erysipelus, ita neque vllam putredinem admittit. Deinde quo pacto isthæc cohæreant, cordis substantiam putrescere, neq; admodum vehementem esse calorem? Etenim si in causo putrescentis bilis solo attactu, cor incendio conflagret, nonne multo vehementius incalescet, atque incendetur id vniuersum, si putrescat? sed nonne si putrescit acriter prius incaluisse necesse est? at in febre pestilenti legitima, toto morbi decursu calor mitis obseruatur. Ex quo intelligitur illam nulla similitudine cum putrida febre coniungi. Quoniam igitur in pestilenti simplici ac legitima febre, neque caloris incendio vt in causo, cor ardet, neque siccitate vt in hectica dehiscit, ab vtraque plurimum illa differat, necesse est, & causam habeat, quæ vulgarem intemperiei & putredinis conditionem superet. Quod rerum euentis multo magis illucescet. Nam si peste correptus halitu, aut excrementorum expiratione, integre sanos repente labefactat, si vestibus inhærescens contagio longius sæpe exportetur, reserueturque diutius, nonne pestis causam simplici putredine multo atrociorem perniciem esse necessitas est? quæ tenuissimo aeri insidens omnique alio quouis veneno expeditior, repente adeo exquisite sanos inficiat atque contaminet? non enim qui toxicum ebiberit, aut à Scorpione fuerit demorsus, halitu alios tabo infecerit. Reliqua omnia pestis legitimæ putridæ constitutioni non implicitæ symptomata, si quis examinauerit diligentius, pulsum paruum & obscurum, animi defectionē, syncopen, vomitionem, iactationem assiduam, cum

vigi-

giliis, omniaque nullo fere ſenſu doloris, nonne
neno potius, quam putrido feruori aſcribat? De-
que, ſi miſſus in febre peſtilenti ſanguis integer
iſtit, ſi vrinæ ſunt ſanis perſimiles, vbinam cor-
s & humorum putredo abdita deliteſcit? fieri e-
m non poteſt, quin ex ſumma putredine, quæ in
nis ſit, quippiam vel profluat cum vrinis, ſitque
itredinis indicium, vel detracto ſanguini inna-
t. Sed natura (inquient) putredinis magnitudi-
: perterrita fereque ſuccumbens, morbum ag-
edi non audet: ideoque nulla in vrinis pertur-
itio, ſed plerumque non contemnendum ſedi-
entum apparet, natura vtiles humores non au-
m inſignem putredinem concoquente. Sed hi
mnium Philoſophorum decreta ſubuertũt, dum
rporis noſtri naturam, quam illi ſine ratione, ſi-
eque deliberatione motus ciere in corpore ne-
ſſarios, nec vnquam otio perfrui prodiderunt,
epte conſilii & rationis participem faciunt. Latet
itur nonnihil in febribus peſtilentibus putredi-
e multo deterius, quod cordi totius ſubſtantiæ
ſidio ac repugnantia, aduerſum & tanquam de-
terium eſt.

VNDE IN AEREM INFLVAT *occulta illa peſtilentiæ cauſa.*

CAP. VI.

SIMPLICIS & legitimæ peſtilentiæ cauſam, ne-
que à peruulgatis rerum omnium elemẽtis di-
nanare, neque vllius intemperiei, aut putredinis
ſſe ſobolem, ſed cæcam, malignam, & inexplica-
ilem quandam aeris perniciem hominum natu-
æ prorſus inimicam atque exitialem, ſatis iam ſu-

perque dictum est. Superest, vt vndenam ea in aerem influat, inquiramus. Theologi eius originem D. opt. max. acceptam referunt, quem variis modis in hominum scelera sæuire, suiq; contemptum bello, annonæ caritate ac pestilentia vlcisci, sacræ testantur literæ: vt cum Dauidis facinus & libidinem in Hebræorum gente vindicauit, ac Ægyptiorum peruicaciam interitu filiorum, qui natu essent maximi: & alibi: Ecce ego mittam inter eos gladiū famem & pestem, & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, eo quod pessimæ sint: & persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia, eo quod non audierint verba mea. Item alio loco: Iudicia mea quatuor pessima & gladium & famem, & bestias malas, & pestilentiam immisero. Et alibi: Tertia pars tui peste morietur, & fame absumetur in medio tui. Deus quidem cœlum, solem, lunam, & reliqua sydera condidit, eisque leges certas & definitas indixit, quibus mundū hunc & quicquid illius ambitu continetur, administrēt, ac moderentur. Sed ita sane, vt omnibus ipse præsit, & quos illis indidit ordinatos motus ac vires, aut remoretur, aut acceleret, aut immutet, si quādo id vel maiestatem eius deceat, vel scelerum nostrorum infamia postulet. Pestilentiam ergo aliquando solo iussu, nullis ad eam inferioribus ac secundis causis comparatis aliquando adhibita aeris pernicie immittere potest. Alii à cœlo pestilentiæ semina in aerem dispergi literis prodiderunt, non quidem à firmamento nec à motu primo (quippe qui semper similis sit & vniusmodi) non denique à solis obliquo circumactu, sed à certa permistione syderum. Etenim si sol motu suo anni tēpora sem-

per

er æquabiliter conficit ac disterminat, ver, æstatem, autumnum & hyemem, quid causæ sit cur nō omnes æstates æque feruidæ sint aut siccæ? Aut cur omnes hyemes pariter non rigeant aut humescent? Aut cur denique æstas quædam locustarum, muscarum & scarabeorum, quasi exercitus & nubes proferat, alia sit ab iis omnibus purissima? Id Fernelii & meo iudicio non à solis motu sui semper simili, sed à varia syderum commistione petendum, quorum motus, nec inutiles, nec præter rationem à summo rerum omnium opifice, certis legibus sunt definiti. Vt igitur alia horum commistio imbres, alia serenitatem, alia austrinam, alia aquiloniam, aliamve tempestatem mouet: ita sane fatendum, quandam contingere aliquando, quæ in aere pestilentiæ semina dispergat. Et quemadmodum multa sunt pestilentiæ genera, ita vniuscuiusq; propriam & peculiarem esse causam, commistionis scilicet certam quandam rationem, quæ alias mitius, alias ferocius in aerem, atque in nos debacchetur. Si sydera bene affecta omnium vitam tuentur atque conseruant, cur male constituta vitæ non incommodent? Vnde igitur prima est rerum omnium salus & conseruatio, illinc oritur & interitus. His rationibus permotus puræ simplicisque pestilentiæ causam, vel ad D. opt. max. consilium, qui nos hoc quasi flagello castiget, vel ad cœlestem configurationem, quæ aeri & nobis vim inferat, referendam putauero. Puram simplicemque pestilentiam dixi, propterea quod per putridas constitutiones citra syderum affluxum humorib. maligne putrescentibus, in corpore vel aere inferiorum exhalationum permistione inquinato, cer-

tis locis aliquando ſæuiſſima, ſed impura, minimeque ſimplex emergit peſtilentia, pernicie in corpore vel in media aeris regione concepta, ei haud abſimili, quæ à ſuperioribus corporibus in aera demiſſa vniuerſalem peſtilentiam ingenerat. Neque vero magnopere contendendum videtur, à cœlone prodeat ſemper, an intus in corpore aliquando gignatur peſtilentiæ ſeminarium, vti & venena nõ pauca, quum ſatis ſit ad recte inſtituendam curationem, omnibus perſuaſum eſſe id quidquid eſt, quod febres peſtilentes generat, nec à ſola intemperie contrahi, nec putredinis genere contineri, ſed peſſimi veneni naturã plane redolere, cui proprium & peculiare alexipharmacũ nobis erit perueſtigandum. Superiores illas ac cœleſtes peſtilentiæ cauſas medici veteres neglexerunt, ſola remediorum cognitione contenti. Neque enim vllus reperiatur, qui qualis ſyderum vel iniquitas, vel cõcurſus, vel permiſtio, vel aſpectus peſtem hominum generi inferat, vel quæ eorundem æquitas aut beneuolentia, aut concordia eam deleat, ſcriptum reliquerit, imo ipſe Galen. Hippocratis ſententiam, qua iubet medicum accurate animaduertere nunquid diuini in morbis inſit, ad aeris conſtitutionem detorſit, nihil ſuperius aut diuinius inueſtigans. Ariſtoteles quidem auctor eſt, coitione Iouis & Saturni regum principatus oppreſſos, aut deletos iri, ſæuituramque peſtilentiam: cuius ſententiam veram eſſe putant, ſi Iupiter Saturno ceſſerit, imparque fuerit. Nam contra euenire, ſi Iupiter Saturnum vicerit. Iouem enim tam ſalutarem tamque vitalem eſſe, vt eius beneuolentia in lucem edamur, mox perituri ea ſi nos deſerat. Al-

bertus

[Alb]ertus magnus & Albumazar Ioue & Marte con[u]enientibus pestem imminere tradunt, præsertim [s]i ad humidorum signorum quodpiam concursio [i]ncidat. Alii Solis & Lunæ eclipsibus, cometis, a[l]iisque portentis eam præmonstrari tradunt. Non [a]liis signis Hippocratem venturam ab Illyriis pe[s]tem, & in Græcos inuasuram prædixisse scribit Plinius. Alii alia confingunt & comminiscuntur pestis seminaria, quæ quoniam nulla ratione, nulloque vsu stabiliunt ac confirmant, iure à medicis hactenus neglecta sunt. Id certissimum est, vndecunque ea emergat, neque temporum mutatione, neque vlla manifesta qualitate, sed solo euentu deprehendi posse, & à vulgari putredinis natura longe lateque dissidere.

QVÆ PRÆPARATIO PEstem excipiat. Cap. VII.

VT vera & superior illa pestilentiæ causa, sic etiam propria & peculiaris constitutio, & regionis vel corporis ad eam excipiendam præparatio, cæca est, & occulta, eaque non sensu aut ratione vlla, sed solo euentu & experimento comprehendi potest. Sæpe animaduersum est siccam & aquiloniam constitutionem grauissimam pestilentiam in sicca & frigida regione excepisse, cuius calida & humida plane fuerat expers. Et multos videre est febre continua, vel tertiana, vel quartana diu afflictos pestilenti cœli statu sine vllo pestilentiæ incommodo euadere, licet putridis & vitiosis scateant humoribus. Alios videas admodum frugales & integre sanos facile peste corripi, alios vero crapulæ addictos ac valetudinarios nihil persen-

tire iſtiuſmodi, & qui multorum peſtiferorum ſocietate & vitæ communione nihil ſit mali perpeſſus, cuiuſpiam quocum vel familiæ, vel temperamenti ſimilitudo quædam inerat, ſolo occurſu ſæpe labefactari viſus eſt. Quæ aperte docent, non ſola cacochymia hominem ad peſtem præparari. Vt ergo efficiens, ita ſane patiens, ſuſcipienſq; peſtis cauſa, cæca & abdita eſt, neque ex qualitatum primarum intemperie, nec ex ſimplici putredine, ſed ex totius ſubſtantiæ occulta, & inexplicabili quadam labe contrahitur. Sæpe tamen, quæ endemios, & ſimplices epidemios morbos efficiunt cauſæ, ad peſtem corpus præparant, atque vt plurimum illam excipiunt. Tria enim diximus in aere popularium & communium morborum genera fieri, endemium à terrenis, inferioribuſque loci exhalationibus, epidemium à vehementi temporum, tempeſtatumque permutatione, peſtilentem, ab occulta malignaque qualitate cælitus demiſſa. Vltima ergo hæc cauſa veram peſtem proferre creditur. Duæ vero primæ præterquam quod ad illam præparant, febres etiam peſtilentes putridæ conſtitutioni implicitas, alioſve populares morbos procreant, eoſque fere malignos ac peruicaces. Peſtilentia ergo frequentior & grauior eſſe ſolet, in regione putridis expirationibus infecta, quam in ſicca & pura, rurſumque grauior & frequentior æſtate & autumno, quam vere aut hyeme, & auſtrina tempeſtate, quam aquilonia, & inæquali, intemperatoque cœlo, quam æquali & temperato. Quanquam ergo graues terrenæ, inferioreſque expirationes veram peſtilentiam ſolæ non inferunt, ſed duntaxat febres peſtilentes, huic tamen corpus

rpus reddunt obnoxium, eiusque causam in ae-
sparsam fouent, alliciunt atque excitant. Hanc-
ue ob causam nec omnes regiones, nec omnes
omines peræque afficit ac lædit pestilens consti-
tio. Hac perniciosius infestantur loca maritima
ustro obiecta, calida & humida, tetris exhalatio-
ibus inquinata, alta ac patentia quam mediterra-
ea, aquilonia sicca, pura, & contecta. Rursumque
nter homines crudelius angũtur, qui calidi & hu-
nidi multo scatent humore putredini opportuno,
atentiore laxoque corpore, quam qui frigidi sunt
t sicci humore pauco eoque puro, & corpore mo-
erate laxo vel adstricto. Nimia enim corporum
axitas, quemadmodum & adstrictio præparat ad
estem. Sed hæc rursum altius repetere, & minu-
ius concidere operæpretium erit. Quanquam igi-
ur non minus in diuites quam in pauperes, nec in
alidos ac robustos minus, quam in imbecilles &
anguidos, nec in eusarcos & quadratos exquisite
anos, quam in valetudinarios & cacochymos, nec
n viros quam in mulieres, nec in adolescentes,
quam in senes, nec in frigido temperamẽto præ-
ditos, quam in eos qui calido, nec denique in sic-
cos minus, quam in humidos grassatur pestilẽs ve-
nenum (omnibus enim peræque bellum solet in-
dicere) sæpe tamen fit, vt alii aliis citius & prehen-
dantur, & pereant. Nam quod ad ætates attinet,
infantes in eam & multo propensiores sunt, & pe-
riculosius ægrotant quam pueri, & hi quam adole-
scentes, & adolescentes quam ætate prouectiores,
& mulieres quam viri, & inter has, quæ vel vtero
gerunt, vel minime singulis mensibus naturæ lege
repurgantur magis, quam reliquæ. Ex tempera-

mentis, quod calidum & humidum, vel frigidu & humidum existit, multo facilius quam vel cal dum & siccum, vel frigidum & siccum, vel tem peratum labefactari solet. Ideoque sanguinei a pituitosi quam melancholici aut biliosi, huic mor bo patent magis ac sæpius pereunt. Huius varieta tis causa est, exuperans ichor, qui aeris contagio ne facile inquinatur, pestemque excipit. Eanden ob causam valetudinarii ac cacochymi vitium sen tiunt ac periclitantur magis, quam qui sunt exqui site sani. Et qui alimentis praui succi, quam qui eu chymis & eupeptis vtuntur, & qui crapulæ indul gent, & voluptates sectantur, quam qui frugaliter ac temperanter viuunt. Denique qui continenter se gerunt, quam qui libidinose, & qui domi se con tinent, quam qui cum multis hominib. commercia habent, contagionem minus persentiscunt. Ex animi perturbationibus iracundiam, terrorem atque mœrorem diximus periculo subiici: item futuræ pestis metum atque intentam cogitationem sæpe eam allicere profitemur, multosque integre sanos illius solius terrore, metuque perculsos, repente vitium sensisse testamur, ac non multo post è medio sublatos nulla alia, vt mea fert opinio, ratione quam quod vehemens & intenta animi cogitatio atque imaginatio crebra, dum cor mirifice afficit, idipsum sæpe imprimat atque inurat, quod tantopere metuitur. Animo igitur intrepido primum Deo se quisque commendet sedulo, suamque illi salutem committat, mox ad saluberrima medicinæ auxilia à Deo hominibus concessa confugiat. Sed & vehementem exercitationē omnem, quæ corpus excalfacit, cutis poros reserat, & respi-
rationem

rationem auget, fugiéndam diximus. Qui vel ob peſtis horrendum metum, vel poſt exercitationem vehementem febre peſtilenti corripitur, in vitæ periculum adducitur, quamlibet ſedulo curetur. Alte enim ad cordis vſque penetralia venenum his ex cauſis ſubit, vnde vix euocari poteſt. Quod ad flatus attinet, auſtrinus peſti obnoxios crudelius angit quam aquilo. Eo diu flante conſtitutione peſtilenti, mira fit ſtrages: cõtra aquilo ſi diutius perflet aeris perniciem emendat, nonnunquam etiam prorſus cohibet ac intercipit, & ex iis qui decumbunt, non paucos leuat. Ex anni temporibus, & cœli conſtitutionibus, quæ calida & humida fuerit, aut valde inæqualis, multo deterior eſt. Æſtatis igitur finis & autumni principium, quam hyems & ver peſtilentes morbos plures & atrociores pariunt. Quo regio quæque ſalubrior eſt, aereq; puriore ac tenuiore perflatur, eo crudelius à veneno peſtilenti, ſi quando eo polluatur, infeſtari ſolet. Longius enim latiuſque excurrit, & velocius enecat, quæ in tenui quam quæ in craſſo aere conſiſtit pernicies: & maximã perniciem eſſe oportet, quæ ſalubrem aeris ac loci naturam peruertat. Quinetiam quo impurus aer tenuior eſt, hoc facilius peſtilenti veneno polluitur, ſæuitque atrocius: ſed in craſſo multo diutius, quam in tenui durat pernicies, quo fit, vt in altioribus ac perflatis regionibus, nec frequens, nec adeo contumax, ſed crudeliſſima fit peſtis. Eandem ob cauſam, quæ hyeme aut alioqui ſicca & aquilonia conſtitutione incidit peſtilentia, aliquando ſæuior ac periculoſior deprehenſa eſt, quam quæ calida & humida, aut alioqui inæquali & putrida conſtitutione. Porro quum pri-

mum pestis populariter grassari incipit, crudelis adeo ac ferox esse solet, vt ex iis quos attigerit, vix vigesimus aut centesimus quisque euadat. At progrediente tempore paulatim sic eius sæuitia retunditur, vt citra vllius remedii opem multi solius naturæ beneficio conualescant, tumque ea declinare iudicanda est.

De singulis autem qui peste correpti fuerint, sic sentio, non modo difficile esse, imo fieri non posse, vt quis de eorum vita aut interitu certo pronunciet. Pestilentis quippe morbi vis atque pernicies inuadente malo non nisi ex pulsu certo deprehendi potest. At is ob varios & inæquales venenatæ auræ cordi insertæ motus, quantumuis perito & exercitato medico facile imponit. Est enim toto morbi decursu inconstans fere & incertus, modo validus & naturali pene similis, modo languidus & inordinatus, alias extreme paruus & frequens formicanti fere similis, interdum paulo ante obitum multo quam dudum validior. Hanc autem pulsus varietatem, atque iudicii obscuritatem parit, naturæ ac veneni duellum, quum in se vicissim agunt alterum in alterius perniciem. Pauci tamen euadent ex iis, quibus statim initio pulsus paruus & valde inæqualis existit, quamlibet leuiter ex aliis signis ægrotare iudicentur. Contra vero, quibus toto morbi progressu plenus & ordinatus pulsus est, etiamsi ex aliis signis grauius fortasse affici videri possint, fere omnes conualescũt. Qui morbi principio maxima capitis grauitate premuntur, ac sopore torpescunt, pulsu languido & inæquali, fato concedunt omnes, velut & quibus lipothymiæ frequentes, sudores frigidi, aliaque lethalia,

quæ

quæ postea tradentur, signa insunt. Si bubones, aut carbunculi, aut exanthemata nigra, liuida, plumbea, aut viridia sunt, mors proxime impendet, velut & iis quibus bubones, aut carbunculi horrenda insunt magnitudine. Si ante febrem erumpunt atque ad suppurationem festinant, salutis spes affulget. Si contra sequuntur, symptomatice fiunt, nisi forte die decretorio prorumpant, & quo plures carbunculi insunt, aut bubones, hoc periculosior habendus est morbus. Vix centesimus quisque euadat, ex iis quibus bubones aut carbunculi intro remeantes citra suppurationem subito disparent, vel qui incipiente morbo, cathartico vtuntur, vel spontaneo alui profluuio corripiuntur, vel exacto triduo, quatriduove secta vena spiritu ac sanguine spoliantur.

VERÆ ET LEGITIMÆ PEstis pathognomonica signa.
CAP. VIII.

PORRO autem tria hæc, quæ modo proposui in aere fieri communium morborum genera, endemium, epidemium, & pestilens, alias simplicia, puraque affligunt, alias idque frequentius, permiscentur & coeunt, eorum causis in idem conspirantibus, & quadam generis affinitate sese mutuo iuuantibus. Tumque admodum difficilis est eorum distinctio. Vis quidem pestifera quodcunque corpus occupet, propria semper edit signa, & peculiares suæ malignitatis notas profert, quibus se prodat: at præter has quum in corpus irruit, spiritibus & humoribus ad putredinem excipiendam paratis refertum, alia multa symptomata in-

fert, aliis ex putredine morbis communia, quæ illius propria ſigna obſcurant, cognitionemque interturbant. Quoniam igitur nullius febris curatio recte inſtitui poteſt, antequam ſimplex ne ea ſit, an diuinum quiddam habeat, perſpectum ſit, præſtat peculiaria veræ & legitimæ peſtis ſigna ſeorſum tradere, quibus illam ab ardente, aut alia quauis putrida febre exercitatus medicus nulla cunctatione diſtinguat. Peſtilentiæ cauſam vna cum ſpiritu hauſtam per pulmones recta cor appetere, primumque in ipſam vitæ arcem, & propriam caloris inſiti ac vitalis ſpiritus ſcaturiginem impetum facere, medicis omnibus receptum eſt. Conſtat & illud quum primum cor venenata aeris inſpirati labe perculſum eſt, omnes ſuas vires colligere quo ſe ab infenſiſſimo hoſte vindicet atq; tueatur. Hoc igitur ſi præparatum eſt, venenoque excipiendo opportunum, neque ſatis obſiſtere poteſt, & perniciem propellere, ſtatim contaminari, afficique neceſſe eſt, nec multo poſt arteriarum ſpiritus, poſtremo humores, vniuerſumque corpus peſtilenti labe pollui. In hoc conflictu pulſus, qui certiſſimus eſſe ſolet, affectionum cordis nuncius, nunc obſcurus, frequens & intercidens, quum venenum cor conculcat ac comprimit, nunc plenior & firmior citra tantam imbecillitatem, quum cordis robur alimento aut medicamento cardiaco vegetius factum, in venenum inſurgit, illudque ſuperare & propellere nititur. Sic affecto, oblæſoque corde membrorum validiſſimo ac nobiliſſimo, vires omnes corporis, ſed præcipue vitales ſtatim infringuntur & elangueſcunt: vnde arteriarum pulſatio multo, quam in aliis febribus exilior & imbecillior,

cillior, magiſque inæqualis atque inordinata comparet: non tamen ſemper, vt in aliis febribus frequentior & celerior. Magna igitur pulſationis arteriarum inæqualitas, cum ipſius imbecillitate atque reliquarum virium infirmitate coniuncta, ſtatim aſſiduæ febris initio quum apparet, ſi peſtilens eſt cœli ſtatus, pro fidiſſima peſtis nota iure habeatur. Multo certior coniectura fuerit, ſi citra cauſam manifeſtam frequens ſyncope territat, ſi aſſidua vrget vomitio, aut nauſea, aut cardiogmos. His enim ventriculus cordi affecto conſentiens, vt cor obſcura, inæquali & inordinata pulſatione, efficientis cauſæ malignitatem prodit. Quanquam autem inæquali pulſu febrem ineſſe iudicamus, eamq; periculoſiſſimam: hac tamen ægrotus, quoniam nec ardoris incendio torretur, nec ſiti moleſta premitur, ſe teneri pernegat: febris nihilominus proprium ſignum quum inſit, quis illam adeſſe inficiari auſit? eamque pernicioſiſſimam, quod demonſtrant animi defectio vel ſyncope, aſſidua vomitio aut nauſea, aut cardiogmos, vigiliæ, inquies, corporis iactatio, virium omnium, ſed præcipue vitalium proſtratio, mors plerumque inopinata, & ſine doloris ſenſu. Si forte validior natura diutius obſiſtit, labes interim altius permanat in humores eoſque contaminat, quæ ſi mitior fuerit, febrem infert malignam ac peſtilentem ſimplicem, ſæuior vero carbunculo, vel bubone, vel exanthematis ſtipatam. Quanquam autem ſanguis & humores veneno fere labefactantur, non tamen ſemper putreſcunt: vnde ſæpe nec turbidæ, nec confuſæ ſpectantur vrinæ, ſed ſubſtantia, colore, ſedimentoque laudabiles. Hæc peſtilentis febris exquiſita eſt

descriptio. Nam si præterea, vel capitis dolor, vel delirium, vel incendium vehemens, vel vrinarum magna perturbatio atque confusio inest: hæc non ex pestilenti labe, sed ex putrida permistione fiunt, quę alias aliam partem magis lacessens, symptomata varia profert. Hæc autem permistio ex maligna constitutione, quæ anno 1568. multos Lutetiæ prostrauit, facile elucescet. In ea igitur febres hoc modo grassabantur. Initio morbi plerisque fere omnibus dolor capitis vehemẽtissimus, fluxio quoque è capite in subiectam aliquam partẽ procumbens dolore conspicuo, sed citra tumorem vllum, vigiliæ, assidua corporis iactatio, vrinæ aliis crassæ subnigræ, liuidæ, vel ex rufo liuescentes, cum crasso diuulso & turbinato suspenso, aliis naturalibus similes, paucis confusæ, plerisque nec calor vehemens, nec sitis molesta, nec pulsus à naturali multum alienus. Omnibus fere ad diem quartum aut septimum dolor capitis euanescebat, idque aliis insigni hæmorrhagia è naribus, vel alui profluuio, aliis sine vacuatione manifesta: tumque & vrinæ si ante turbatæ fuerant, puriores euadebant, coctione manifesta quotidie in melius procedente, & ægri doloris & molestiæ iam expertes se procul abesse à periculo vitæ constanter asseuerabant, quum tamen viribus maligna latẽtis veneni pernicie sensim extinctis, citra doloris sensum vllamque putredinis notam, breui perirent: Alii phrenitici quarta aut septima luce euadebant sublata in cerebrũ materia, sicque moriebantur, magna ex parte vrina purissima atque enæoremate in ea laudabili, aliisque coctionis signis in excrementis conspicuis. Aliis alui profluuium lientericum statim morbi initio ac-

tio accedebat: & ſane multis profuit ſpõtaneą crudorum deiectio, quibus alimentis & medicamentis cardiacis firmabantur vires. Multis vero arte ſuppreſſa aluus quæ profluebat, phrenitim & mortem attulit: multos contra alui fluor catharticis validioribus auctus, fractis viribus exitii cauſa fuit. Alii citra capitis dolorem præ virium imbecillitate in lecto iacere cogebantur, quibus nec calor inerat vehemens, nec ſitis, nec cibi faſtidium, nec vrina craſſa aut confuſa. Et horum alii ſenſim defectis viribus moriebantur citra vllius putredinis indicium, aut in vrinis, aut in detracto ſanguine manifeſtum. Alii poſt vigeſimum aut vigeſimumſeptimum diem melius habere videbantur, ac conualeſcebant. Communia hæc omnibus aderant ſymptomata, nauſea & cardiogmos, virium reſolutio & imbecillitas, multo quam pro ſymptomatum ſæuitia maior, pulſus paruus & languidus, ſed paulo frequentior & celerior naturali, omnibus inæqualis & inordinatus. Multis etiam, natura à veneno proſtrata, intercidens & interruptus, plurimis maculæ toto corpore conſperſæ erumpebãt. In his ergo qui cephalalgia torquebantur, vrinaſque craſſas excernebant, putredini permiſta erat peſtilentia, quæ exacto die ſeptimo, vel vndecimo, vel decimoquarto, vel decimoſeptimo, euicta iam putredine omnique dolore ſublato, tacite ac furtim iugulabat. In quibuſdam ſola inerat peſtilentia, quæ citra vllum ardoris aut incendii interni argumentum, citraq; dolorem oppreſſo corde perimebat. Nam dum populariter graſſatur peſtilentia, ſi forte venenata pernicies in corpus incidit, quod iam vel plethoricum ſit, vel cacochymũ,

vel obſtructum, vix fieri poteſt, vt ſimplex appareat peſtilens febris: putridæ enim implicatur, & miſta ſigna edit. At ſi in corpus purum inuadit, ſimplex ea eſſe ſolet. Qui ſanguinem abunde mittebant, vel valida cathartica propinabant, fractis naturæ viribus mortem accerſebant: at contra, qui tota morbi progreſſione, aduerſus occultam & malignam perniciem, cardiacis tum alimentis tum medicamentis pugnabant, quamplurimos à morte vindicabant. Incredibile dictu quam multos necarit eorum, qui nihil in febribus præter intemperiem, obſtructionem & putredinem agnoſcunt, imperita ſtoliditas. Hi enim neglecta venenata pernicie, quæ præcipua erat mali cauſa, quæque repreſſa putredine, & etiam edomita ægrotos ſæpe de medio tollebat, dum purgandi & mittendi ſanguinis nullum finem facerent, attrito naturæ robore omnes fere miſere perdebant. Quum toto autumno obſeſſa fuiſſet vrbs maxima numeroſiſſimis copiis referta, omnes ſordes, purgamenta, & fimi equini in vicis aſſeruati, fœtore & graui expiratione aerem ita vitiarunt, vt proximo vere malignæ ac peſtilentes febres eo quo dixi modo graſſari cœperint, quæ tota æſtáte & autumno multo ſæuiores factæ, quamplurimos interfecerunt. Quanquam igitur peſtis magnam interdum aliorũ horrendorum ſymptomatum turbam ſecum deducit, hæc tamen pauca, quæ ſupra recenſui, propria & pathognomonica eius, quæ pura & legitima exiſtit, ſigna cenſeri debent. Reliqua enim, quæ peſtilentibus febribus ſuperueniunt, alia in aliis ſunt, vt fert peculiaris cuiuſque natura, humorum qualitas, & veneni populariter ſæuientis affectio. Licet enim

enim deliria fieri possunt, bilis vomitiones, præcordiorum distentiones, dolores, sudores multi, & externarum partium frigiditates: adde etiam alui profluuia, tenuia, biliosa, flatuosa, vrinas aquosas, tenues, biliosas liuidas, nigras, omnibusq; modis perniciosas, sanguinis è naribus stillationes, ardores in thorace, linguas torrefactas, anxietates, vigilias, conuulsiones violentas, vlcera mali moris, & carbunculos tum in facie, tum in tonsillis, tum in reliquo corpore, non tamen omnia in omnibus, sed alia in aliis comparere solent. Alii enim pruritum quendam ac si aciculis pungerentur, toto corpore sentiunt, præcipue tamen in naribus. Sunt quos cordis palpitatio male habet cum insigni calore circum pectus, spirandi difficultate & dolore sub papilla sinistra, aliis nihil tale contingit. Alii die critico immoderata hæmorrhagia, siue è naribus, siue ex ore, siue ex vtero, vel è sede sit, vehementer elanguescunt, alii alui profluuio lienterico aut diarrhœa. Quibusdam externa frigent, quum interiora vrantur, alii intus forisque ardent. Aliis facies horrida, plumbea aut liuida, oculi leonini, aut lachrymantes. Alii fato funguntur priusquam hæc compareant symptomata. Sunt qui os siccissimum ac fauces exasperatas habeant. Alii nec sitiunt, nec cibum fastidiunt. Sunt qui præ phrenitide ac mentis alienatione seipsos iugulant, aut præcipites ruunt in puteos. Alii à profundo somno, quo detinentur excitari nequeunt. Quidam minime decumbunt: sed tota morbi decursione, ac si minime ægrotarent, mente constante integrisque sensibus incedunt, & in ipso incessu animam exhalant: alii statim decumbere coguntur, ac non

aliter quã si essent paralytici perpetuo iacere. Hæc epiphænomena febrium pestilentium sunt signa, sine quorum comitatu sæpe pura pestis incedit, at vix vnquam sine pathognomonicis, quæ descripta sunt. Biliosi qui calido & sicco sunt temperamento, omnium citissime & delirant, & phrenetici fiũt, maxime vero leues & incõstantes, quibus erat minimum rationis ac iudicii. Ad hæc ardoribus, vigiliis, doloribus, & siti grauissime torquentur. Contra vero frigidi & sicci, qui succo melancholico redundant, & frigidi ac humidi in quibus pituitosus humor exuperat, statim sopore veluti torpescunt, minimumque doloris sentiunt. Cacochymi quocunque sint corporis habitu, multis symptomatis vexantur, quibus eos qui sano sunt corpore ne lacessiri quidem videas, fluore alui, vomitione, siti, inappetentia, ardoribus, aliisq; eius generis. Quod ad pestilentis veneni malignitatem attinet, propria quidem & peculiaria eius signa, quæ supra recensui, nunquam absunt. Sed quæ tamẽ singulis constitutionibus pestilentibus, non parum varient, vt id verissimum sit, quod à nonnullis literis & memoriæ mandatum est, venenũ pestilens certa quadam antipathia cordi vitæ principio semper infensum esse, diuersis tamen annis suam tyrannidem dissimiliter exercere, & nunc hæc, nunc illa symptomata, omnia tamen ad humani generis perniciem exhibere.

LETHALIA PESTIS SIGNA, CAP. IX.

PROPRIA & pathognomonica, quæ descripsi pestis signa, lethalia censeri debent, quum natura

tura

tura iam languidiore nihil remittunt,ſed potiusex-aſperantur & augeſcunt, diuque talia perſeuerant. Contra vero parua & obſcura ſi fuerint, viribus integris non in exiguam ſalutis ſpem adducimur. Itaque ſi in febre peſtilenti valde languidus & inæqualis pulſus ſæpe intercidat, ſi aſſidua vrgeat vomitio, cum frequenti ſyncope, grauitate capitis & veterno, mors in propinquo eſt, tumque alia etiam accedunt, è quibus exitium præuidetur. Nam & carbunculorum caro veluti torrefacta apparet ac nigricat, & liuida eſt eius vicinia, & bubones præduri à ſuppuratione prorſus alieni manum admouenti ſentiuntur, niſi forte intro ſeſe recipientes ſubito euaneſcunt. His igitur ægro iam debili comparentibus, in anguſto ſpes eſt. At vero etſi valeant vires, periculoſiſſimus tamen morbus cenſendus eſt, ſed cuius pernicies ad vnũ aut alterum diem differetur. His porro ſignis multa alia iamiam affuturæ mortis argumenta accedunt, quæ non peſti quidem propria, ſed aliis etiam febribus lethalibus communia ſunt. Eiuſmodi habentur difficilis & anheloſa reſpiratio, phrenitis, ſingultus frequens, nigricantis aut liueſcentis excrementi reiectio, alui profluuium nimis liquidum, tenue, fœtidum, atrum, liuidum aut vireſcens, vrina conturbata, nigra, vel liueſcens: ſuſpenſum, craſſum, diuulſum, colore liuidum aut nigrum figura teres & turbinatum. Aſſidua corporis agitatio, horrenda facies, aſpectus inconſtans & incertus, neruorum ſubſultus, conuulſio inſolita, oculorum conuerſio, vox rauca, balbuties, ſuffuſio, ſudor aut mador fœtidus. Ad extremum ventum eſt, quum pulſus capriſans aut formicans ſentitur, vox defi-

cit, vngues liueſcunt, ſingultus exaſperatur, reſpiratio intercidit, labra retrahuntur, extremum naſi exacuitur & contorquetur. Hæc enim diſſipatæ corporis harmoniæ, extincti caloris & exhauſtorum ſpirituum manifeſta ſunt argumenta. Non tamen omnia in omnibus, ſed alia in aliis magis conſpicua ſunt, & quo plura inſunt, hoc præſentius maiuſque periculum impendet.

Iam vero peſtis cuius cauſa cœlitus in aera ſpargitur, ſæpe non aliis quam quæ ex pulſu ſumuntur, ſignis internoſcitur, quũ præſertim in corpus quadratum, beneque habitum incidit, quæ tamen omnium periculoſiſſima eſt & acutiſſima: quippe quæ plerumq; celerrime hominem de medio tollit, nulla ſiti, nullo cibi faſtidio, nullo dolore, nullo deniq; febris ſigno antegreſſo, eo excepto, quod ex pulſu ſumitur. Itaque in omni febre peſtilenti pulſus accurate obſeruandus. Hic enim quoties languidus inæqualis & inordinatus apparet, febris periculoſiſſima habenda, etiamſi æger ſe febricitare perneget: contra vero quum plenus ac validus tangenti occurrit minimeq; inæqualis.

PESTILENTIS CONSTITVtionis prouiſio. CAP. X.

VT autem abdita eſt illius peſtis, quæ è cœlo in aerem demiſſa ſyderum commixtioni tribuitur, natura & occaſio, ſic etiam difficilis eius aduentantis præſenſio, nullis ſignis aut rationib. conſpicua. At vero quæ vel ab inferioribus exhalationibus in aere putrentibus, vel communium poculentorum, eſculentorumque vitio, & viuendi errore ortum habet, certis argumẽtis & indiciis præuideri

uideri poteſt. Primum de ea, quæ temporum tempeſtatumque minime ordinata, nec æquabili mutatione fit, poſtea de cæteris. In temporibus igitur bene conſtitutis, ſi tempeſtates quæ ſunt partium cuiuſque anni propriæ, conuenienter & opportune ſibi inuicem ſuccedant, vt neque anteuertant, neque remorentur, neque continenter, neque repente infeſtent, ſed paulatim atque viciſſim ferantur, certi, tempeſtiui, beneque morati ſunt morbi, qui æquabili minimumque interrupto curſu ſuam abſoluunt hiſtoriam, nec niſi perquam raro perniciosis ſymptomatis terrorem incutiunt: ſed facilis & ſecundi iudicii quum ſint, maiori ex parte ob naturæ integritatem & materiæ bonitatem, propria criſi ad ſalutem terminantur, citra periculi aut reuerſionis metum. Incertis autem inconſtantibus & alienis anni temporibus, incerti, inconſtantes, & male morati morbi, ſæpe etiam cum ſymptomatum ſuperuenientium ſæuitia, atque interdum cum venenata qualitate coniuncti, ad iudicandum difficiles, & ſiniſtri iudicii fiunt. Ex inæqualibus autē & intempeſtiuis anni conſtitutionibus, quæ magna ex parte frigida & humida exiſtit, qualis anno 1555. (qui vinorum crudorum & acidulorum ferax fuit) variis quidem à fluxione frigida morbis populum exercet, arthritide, rheumatiſmis, lientericis, & aliis alui profluuiis, humorum redundantia per aluum expurgata, epiphoris, ſpuriis pleuritidibus, anginis nothis, aliiſque eius generis, à ſeroſis & liquidis excrementis. Fiunt etiam epilepſiæ, apoplexiæ, reſolutiones & febres quædam diuturnæ, ſed hæ raræ in frigidis hiſce regionibus: nam etſi materia multa in corporib. redun-

dat, deest tamen alienus calor putredinis auctor, & febris causa efficiens. Calida vero & sicca febriũ multarum, earumque acutarum est procreatrix, vt Hippocr. & Galen. scriptum reliquerunt. Ego tamen tertianas simplices & duplices, quæ siti, vigiliis, iactatione, & ardoribus incredibiliter ac diu fatigarent, paucos tamen perimerent, si iusta victus ratio & accommoda remedia adhiberentur, ea anni constitutione frequentes obseruaui: vt vera sit Hippocr. sententia, ex tempestatibus anni in vniuersum siccitates assiduis imbribus salubriores, & minus mortiferas esse. Calida & sicca constitutio vere, tota æstate & autumno viguit anno 1558. quo Carolus octauus Imperator ab Henrico Galliarum Rege expeditionibus bellicis fatigatus, in Hispanias remigrauit, seque cœnobio conclusit: Tota tamen Europa febribus variis maxima ex parte intermittentibus, iisque diuturnis iactata est, sed iis minime lethalibus. Fiunt & alii morbi vt dissenteriæ, stranguriæ, ophthalmiæ, tabidæ affectiones, prout suscipientes causæ affectæ, temperatæque fuerint, vel prima ab origine, vel ætate ipsa, vel victus ratione & vitæ instituto. Quæ calida & humida existit, nisi flatibus aquiloniis interdum repurgetur ac cõtemperetur, putridas febres quãplurimas procreare solet, sæpe etiam malignas, ecthymatis & exanthematis popularibus stipatas, quæ nõnunquam ineunte autumno in veram pestem degenerant, vel eam accersunt atq; alliciunt. Hæc autem præcipue contingit, quum parum gelidam hyemem & ver admodum humidum & pluuiosum, ignea & torrida æstas sine ventis statim excipit, plerumq; austrinis flatibus madescens. Hæc

enim

enim constitutio venenatam in præparatis corporibus putredinem accersit, præsertim si aer nebulosus sine pluuiis, turbidusque magna ex parte fuerit: permixti enim vapores atque halitus in aquam non resoluti, aerem incrassant & corrumpunt: imo quo diutius ea caligo perseuerabit, eo grauior noxa futura est. Auicennas quoque imminere pestem tradit, si inæqualis sit aer, mane & vesperi frigidus, meridie calidus, nunc serenus, nunc densa caligine & atris nebulis obductus. Futuræ etiam pestis præsagia à cœlo capi possunt: hanc enim sæpe præcedit cometarum appatitio, stellarum ardentium in cœlo oberrantium concursus, nonnunquam elisio & in terram prolapsio. Sed & simul flammæ variæ, ac faces accensæ, capræ saltantes, & etiam profundæ, rubri aut punicei cœli voragines, venturæ calamitatis prænuntiæ, non sine terrore apparent, interdum etiam horrenda fulgura audiuntur, & fulgetris totus collucet aer. Quæ omnia terræ expirationibus in media aeris regione incalescentib. atque putrentibus contingunt. Quum à media & suprema aeris regione in hanc infimam vitium influit, herbæ, arborum folia, & fructus semiputres, vermiculis corroduntur, aues corruptione percepta, nidos nonnunquam etiam oua ac pullos deserunt, & cœlum mutant, quo regionis salubrioris aere perfruantur. Denique arbores, herbæque totæ scatent blattis, tineis, cimicibus, bufonibus, stellionibus, ranis caudatis, lacertis, araneis, erucis, vermibus, aliisque animalculis & bestiolis, quæ ab aeris putredine, interdum etiam à pestilentibus terrarum expirationibus (vt obseruatum est) in tanta copia gignuntur, vt sæpe quadrupedes in pascuis

perimant. Reptilium igitur omnis generis, & inſectorum animalium, murium, cochlearum terreſtrium, erucarum, ac ſimilium inſolens ac numeroſus exercitus, futuros populares morbos, ſæpe etiam peſtilentes ſignificat. Aeris vitio altius in terram concalfactam inſinuato, vermes, ſerpentes, talpæ, & ſimilia animalia in terræ cauernis deliteſcentia, latibula ſua deſerunt, & è terra exiliunt, quo refrigerium ac leuamen inueniant, quæ tamen aeris malefica vi breui occidunt. Itaque quoties terrarum expirationibus in media regione putrentibus incenſiſque, ſic labefactari aerem contingit, vt nobis lethalis ac peſtilens euadat, in hanc regionem illabens, priuſquam in nos ſæuiat, quæ deſcripſi ſigna veluti ſui furoris teſtes, & belli quod mox indicet, præcones præmittit. Sæpe autẽ primum impetum in quadrupedes facit, quorum clades imminentis peſtilentiæ certiſſimum teſtimonium eſſe debet, veluti & volucrium, ſi in terram mortuæ decidant. Hæ namque, vt vult Aetius, interdum priuſquam homines, aeris malignitatem perſentiſcant. Porro autem peſtilentiam hinc exortam ecthymata & exanthemata pueris familiaria præcedunt, eamque prænuntiant. Quæ vero à ſemiputribus, ac corruptis alimentis excitata eſt, hinc prænoſcitur, quod vel difficultas annonæ, & ſumma rei frumentariæ inopia vrgeat, adeo vt fecerit prouerbio locum μετ᾽ λιμὸν ὁ λοιμός, vel frumenta ſydere ſint afflata, vel regionis aquæ præ ſiccitate pene abſorptæ, ſalſedine, aliove inſigni vitio infectæ. Hinc enim corpora valde impura reddi neceſſe eſt, atque ad peſtilentes morbos excipiendos oportuna: fit etiam ſed rarius, quum famem

ſequitur

ſequitur vbertas, & frugum copia. Iam vero peſtis àb inferioribuſne cauſis, an à ſuperioribus orta ſit, ad curationem diligenter diſtinguendum. Quæ ab inquinamento cœlitus demiſſo profecta eſt, iis adhuc incolumibus, qui regiones contectas & depreſſas incolunt, quiq; cœlo craſſo ac nubilo vtuntur, illis cladem infert, qui in altis ac montoſis regionibus aut locis degunt, ne frigidis quidem atque aquilone perflatis parcens: multi eodem tempore eodemque die, vel longis locorum interuallis diſtantes, inexpectata atque repentina labe peſtilenti corripiuntur ac pereunt, denique eam portendi volunt certis planetarum congreſſionibus & aſpectibus, cometarum oſtentis, aliarumq; ignearum impreſſionum portentis, quæ in his regionibus, in quibus ſæuitura eſt peſtilentia, apparuerunt. Contra vero, quæ ab inferioribus hiſce, terreniſque locis orta eſt, ab iis qui craſſum, denſumque aerem inſpirant, & in depreſſis ædibus habitant, ſenſim incipiens, ad alios tandem commigrat, qui ſiccas & montoſas regiones incolunt. Ad hæc illa fere ſimplex eſt, & in omnes fere pariter ſæuit, hæc vero putredini fere implicita, vernacula, nec quibuſlibet hominibus, aut regionibus communis.

VT IMMINENTEM REGIONI *peſtem auertere liceat.*

CAP. XI.

QVOTIES ſæuituræ febris peſtilentis ſigna comparebunt, efficiens eius cauſa ſtatim demolienda eſt, & circumcidenda. Ea autem vel aeris, vel cibi & potus vitium eſt. Non enim aliunde

nasci supra disputatum est. Si igitur malefica alimentorum qualitas eius causa sit futura, hac ratione occurretur. Si summa rei frumentariæ inopia populus premitur, vel citra sterilitatem frumenta pestilenti lue ac robigine infecta sunt, attente prouideant magistratus, ne semiputre ac fœtidum, vel aliter vitiatum triticum famelico populo exponatur. Siquidem panis hinc confectus corpora vitiosis succis replet, qui maligne putrescentes, populares morbos, nonnunquam etiam pestilentes excitant, aut certe alliciunt. Idem iudicium esse debet de carnibus animalium, quæ peste aliove morbo contagioso occubuerunt. Tum temporis operæpretium fecerint illustriorum ciuitatum magistratus, si aliunde frumenta optima publicis impensis aduehi curent, quibus populo opem ferant, imminentemque communem calamitatem propulsent. Si insolens anni siccitas & feruor, aquas stagnantes, quæ alicubi fontanarum vicem supplent exorbens, salsedine, aliisque vitiis eas infecerit, proximæ vrbis medici incolas commonefaciant, quot quantaque mala illis, qui tam vitiosis aquis vtentur, impendeant. Denique fungis, cochleis terrestribus, herbis ac fructibus semiputridis, populo interdicant, ne pestis inde orta, vniuersam regionem deuastet. Et si qua iam humorum labes ex vitiosis alimentis ante istas cautiones contracta fuerat, frequenti purgatione & phlebotomia eluatur, corque cardiacis confirmetur. Sin ab aeris inquinamento pestilentia metuitur, si forte regio syluis abundat, non in agris modo, sed etiam in vrbium & pagorum compitis, alibique passim ignes vesperi accendantur, qui tota nocte luculentissimam flam-

flammam edant. Sic enim & infima hæc regio resiccabitur, & è media illabens vitium, vel dissipabitur, vel reprimetur, sursumque refluet. In ea peste, quæ ex Æthiopia serpsit in Græciam, de qua meminit Thucydides, extructis per vrbem pyris Hipp. odoratissima ligna, suauissimosque flores ac coronas incendit, & aromata atque vnguenta inspersit, vt tum ignis virtute, tum odorum fragrantia corruptum aerem emendaret, vnde præclaram nominis famam consequutus est, & aurea statua donatus. Idem ad profligandam pestilentiam consilium Empedoclem & Agrigentinos medicos ante Hipp. dedisse proditum est. Horum nos imitari diligentiam oportet, & imminente peste interdiu non minus quam noctu passim extructis & accensis ignibus, atque aromatum suffitibus venientem perniciem procul arcere. Quum minime à cœlo, superioribusve aliis causis in aera sparsa videbitur pestilentiæ labes, sed ex inferioribus hisce locis in ipsum sublata, obseruandum diligentius num vel puteus, vel cloaca, vel barathrum eam de se perniciem effundat, vt eius ora hiatusque (si qua arte id fieri possit) obstruantur, & ligna, aliæque res aromaticæ, si regio earum sit ferax, in vicinia incendantur: sin minus in ignes aromata spargantur, quæ suaui odore aeris fœtorem, & venenatam perniciem doment atque dissipent. Hic oritur controuersa quæstio, an vt aliquando venenum alterius veneni, sic etiam graueolens & putridus vapor malignæ aeris perniciei pestilētiæ causæ proprium sit amuletum. Non desunt enim, qui ad pestis præcautionem, quotidie fœtidissimæ cloacæ aut latrinæ teterrimum nidorem olfaciendum esse cōten-

dant, hocq; habeant inter præcipua huiusce morbi imminentis præsidia. His enim assuetam naturam pestilentem aeris malignitatem postea vel negligere, vel huic quoque assuescere citra vitæ periculum. Quod vt facilius persuadeant virgines obiiciunt, quæ in Xenodochio Lutetiano quamlibet tetrum decumbentium fœtorem perferre assuetæ sunt, quarum vix vllam peste quantumuis perniciosa prehendi, aut perire videas. Sunt qui ea iam sæuiente canes, feles, aliaque animalia trucident, & in viis ac compitis vrbium putrescere sinant, quo hinc sublatus putris ac teter vapor, ambientem aerem impleat, pestilentemque perniciem vel absorbeat, vel immutet, sicque olim medicum Scythiam sæuissima peste liberasse asseuerent. Non me latet venena venenorum interdum esse alexiteria, & viperinas carnes non suo tantum, sed etiam aliorum serpentium veneno occurrere: nec eo inficias, eos qui grauiori atque fœtidiori aeri, aut etiam pestilenti malignitati assueuerunt, quiduis omni fœtolentius citra incommodum olfacere ac perferre, pestemque quum ingruit sic negligere, vt nonnullos viderim ieiunos adhuc nullo intro sumpto alexiterio, plus quam ducentos, qui peste corruerant sepeliisse. Sed hoc cõtendo periculosissimum esse imminente aut iam grassante pestilentia, his assuescere. Ideoque ex iis virginibus, quæ non ita pridem curandis in Xenodochio ægris præfectæ sunt, vix decima quæque quum grauis vrget pestilentia incolumis euadit. Sordidum, turpe, obscœnum toto vitæ decursu tetris fœtoribus & inquinamentis inhiare. Addo & illud, quod iam ante sum testatus, pestis causam omni putredine esse

dete-

deteriorem. Nitida igitur & pura semper domus esto, & ab omni fœtore repurgata. Sed & ex idoneis aromatis quotidie suffitus fiat, quo siccescat ac corrigatur aer, & in singulis cubiculis ignis assidue eandem ob causam accendatur, ac colluceat. Lignum autem esto siccissimum, quernum, faginum, iuniperi, vitis sarmenta. Accedant & lauri folia, & rosmarinus, & saluia, stœchas, pseudonardus, hyssopus, maiorana, thymus, serpillum, pulegium, origanum, & reliqua eius classis.

QVÆ PRÆCAVTIO SINGVlis necessaria. CAP. XII.

HIs cautionibus nisi aeris vitium dissipetur, vnumquemq; sibi mature prospicere, venientemque hostem antequam feriat, aliis machinis profligare conuenit. Omnium securissima atque tutissima præcautio censetur, ipsa fuga atque loci aut etiam regionis permutatio. Si quis igitur venientem pestem fugere potest, neque officiis publicis retinetur, neq; rei familiaris angustia impeditur, nihil ei prius faciendum esse censeo. Fugere autem oportet cito, longe ac tarde: cito quidem priusquam admissum aeris vitium corporis spiritus & humores infecerit, cordique se altius insinuarit. Ex iis enim, qui serius locum mutant atque aufugiunt, non pauci pestis causam intus gestant, quæ vires acquirit eundo, eosque breui in aere serenissimo ac saluberrimo loco incautos perimit. Longe vero discedere oportet, extra infectę pestilentis regionis limites. Nam ad propinquum, quo quis se conferat, aeris vitium facile sequi potest. Præstat autem septentrionem versus fugere: quippe ab au-

ſtro fere omnis peſtilentiæ cauſa promanat. Diu vero illic immorandum, nec de reddítu cogitandum, quandiu vlla mali ſuſpicio ſuberit. Sed quid ſuſpicionem dico? Non prius me iudice redeundum eſt, quam aeris prorſus extincta atque deuicta ſit malignitas. Periculoſius quippe è ſalubri loco in grauem & inſalubrem tranſitus, multoque fuiſſet conſultius, alio non commigraſſe, atq; publicæ aeris malignitati paulatim aſſueuiſſe. Sed nec ea extincta ſatis tutum ſit ſtatim redire, quin potius integrum trimeſtre expectare præſtiterit, dum regionis aer priſtinam puritatem atque integritatem receperit. Si quis optima prouiſione huiuſmodi & præcautione vti recuſarit, ſiue quod lucro attentior fuerit, vt de vita periclitari, quam rem minuere malit, ſiue quod amicos aut liberos deſerere, aut ædes ſuas aliorum fidei nolit committere, ſeu quod munus publicum, aut artem ciuibus neceſſariam exerceat, hac ratione cõtagionem à ſe amolietur, & peſtis periculum declinabit. Peſtilentiæ cauſa in aere reſidet, qui licet omnibus ſit communis, omnes tamen æque non afficit, quod omnium corpora non ſint huic affectioni opportuna. Certa enim præparatio & diatheſis, quæ eam excipiat, neceſſaria eſt. Hæc autem forte caloris natiui ac vitalis roboris infirmitas, & imbecillitas quædam fuerit, atque excrementorum ſuperuacaneorum collectio ac redundantia. Calor natiuus languidior viſque cordis infirmior peſtiferam aeris malignitatem diſſipare haud potis eſt, eam vero facile & nullo impedimento admittit humor noxius in corpore exuperans. Itaque in primis ei, qui in regione peſtilenti degere volet, cura corporis ſui

ris ſui habenda eſt, vt id vacet excrementis, inſituſque calor auctior ſit, & vitale cordis robur vegetius: neutrum enim per ſe ac ſeorſim, corpus à peſtis contagione vindicare poteſt. Nam & venenata pernicies qualeſcunque humores attigerit, facile contaminat, niſi robuſtæ naturæ viribus illico repulſum atque diſſipatum venenum euaneſcat: & quamlibet valida, vegetaque ſit corporis facultas, ſi vitioſis excrementis corpus oppreſſum ſit, peſtilenti labe tandem aliquando inquinari ſolet, aeris vitio excrementis in putredinem propenſis ſenſim inſinuato atque altius impreſſo. Iam vero corpus ab excrementis excipiendæ peſtis idoneis vindicabitur, catharticis non modo ægrotantis naturæ atque humorum exuperantiæ, ſed etiam graſſanti peſtilentiæ reprimendæ accommodatis. Purgantibus igitur omnibus cardiaca inſerantur, quæ maleficam illorum vim obtundant, vitaleque robur corroborent & augeant. Blanda etiam ſunto cathartica, quæ peſtilenti conſtitutione præſcribuntur. Nam effrænata ſi ſint, humoribus violentius exagitatis, ſpiritibuſque vel confuſis, vel exhauſtis, corpus præparant ad peſtem. Omnium peſſimum videtur ſcammonium. Quippe venenata ac malefica labe os ventriculi oblædit, & vi effrænata vires omnes reſoluit, diſſipatque ſpiritus. Hoc ſequitur helleborus, colocynthis, eſula, lathyris, turpethum, & reliqua huius ordinis, multoque magis ſtibium quauis arte præparatum. Inter ea, quibus vti conceditur, primas tenent rhabarbarum & aloe. Nam nec humores nimiopere commouent, nec ſpiritus inſigniter diſſipant, nec veneno corpus præparant vt ſuperiora, ſed contra immenſa

amaritudine ac ſiccitate putredini obſiſtunt, ſiccantque corpus, quæ dotes aduerſus peſtilentes morbos mirifice commendantur. Senna quia ventriculo aliquantum grauis, minus eſt accommoda: melancholicis tamen adiectis cardiacis & ſeminibus flatus diſcutientibus præſcribenda. Caſſia omnium purgantium leniſſima ac tutiſſima eſt, ſed quæ peſtilenti cõſtitutione idcirco reiicitur, quod ventriculum nimium relaxet atque humectet. Nihil enim æque corpus ad peſtem præparat, atque nimia partium laxitas, & ſeroſorum excrementorum redundantia. Iecori tamen concalefacto, maxime ſi ſiccum ſit corpus & æſtuoſum cœlum, adiecto ſem. fœniculi momento concedenda. Aloe calida & ſicca ſumme amara, ſaniẽ bilioſam è ventriculo primiſque venis ac viſceribus expurgat, vnaque ventriculum corroborat: ex qua ſatis ſit hominem euſarcum, & minime cacochymum ſemel in hebdomade, aut quarto quoque die confecta tria, quatuorve catapotia ante cibum vorare, vt humores ab imminẽti labe ac putredine vindicentur. Vidi qui peſtilenti cœli ſtatu vnum duntaxat quotidie paſtus initio, alios qui duo diebus alternis deglutirent. Catapotiorum ex aloe, quæ in vſu ſunt aduerſus peſtem, alia Ruffo adſcribuntur, alia communia appellantur. Hæc autem eximie conferunt, quibus corpus crudis humoribus confertum eſt, quoquomodo vſurpentur. Etenim prę-terquam quod nulla ventriculi noxa, nullaq; perturbatione aut moleſtia, ventriculum & primas venas omni ſorde expurgant, viſceribus etiam robur addunt, atque humorum putredini, etſi alexiteria quædam habeant, venenatæ peſtis labi ſic aduerſan-

uersantur, vt quamplurimos qui ad eam maxime propensi erant, nullis aliis intro sumptis alexiteriis, à pestis contagione præseruarint: præstat tamen ea ante cibum quam à cibo capere. Rhabarbarũ pondere drachmæ vnius ante pastum manditur, alias solum, alias cum vuis passis ab acinis mundatis. His conuenit, quibus humidior est ventriculus aciecur infirmius. Hoc enim viscus purgat & corroborat, & siccando putredinem arcet. Qui calido & sicco sunt corporis habitu, diuturno catapotiorum ex aloe & rhabarbari vsu, aliquantum læduntur. His igitur syrupus, qui postea describetur, erit cõmodior octauo quoque die, per se, vel ex cochleari ℥ ß. pondo, vel cum aqua cardiaca. Aut eius loco syrupus è cichorio, qui vncias quatuor rhabarbari habeat pro libris singulis: cui tamen syrupus noster præferendus, qui non solum innoxie purgat, sed etiam pestilentis febris malignitatem cohibet & extinguit. Qui admodum impuro & cacochymo erunt corpore, ante mitiorum catharticorum vsum, potione purganti paulo validiore aliquoties repetita, quæ in primis erunt sedibus excrementa detrahant. Reliquum dein præparabitur vel syrupo, vel iulepo, vel apozemate. Denique præparatus humor penitius insertus apozemate cathartico iterato ducetur. Sic purgata prima corporis regione, quam modo dixi præcautionem aggredientur. Neque enim si vel scirrhus in mesenterio, iecore aut liene, vel veteres obstructiones inerunt pestilenti cœli statu, eiusmodi sentina pluribus aut acrioribus catharticis agitari, exhauririque debebit, antequam salubrior aer affulgeat. Hæc definire placuit paulo distinctius, vt iis, qui ruri de-

gunt, quique exercitato medico destituuntur, facile sit legitimum istorum præsidiorum vsum discernere.

Catapotia communia.

℞ Aloes opt. ℥ ij. myrrh. elect. cinnamo. synceri vtriusque ℥ j. fiat pul. qui vino aromatico excipiatur.

Catapotia Ruffi.

℞ Aloes ʒ ß. ammoniaci electi ʒ iij. myrrhæ ʒ ij. ß. mastich. ʒ j. croci grana vj. Concorporentur cum succo mali citrii, aut syrupo de limonibus.

Catapotia quibus istorum loco fœlici successu hactenus vsus sum ad arcenda pestis contagia.

℞ Aloes opt. ℥ ij. ß. rhabarb. electi, myrrhæ vtriusque ℥ ß. croci rad. siccar. gentianæ, aristoloch. rotund. helenii, angelicæ, dictami, agarici albi, ammoniaci, mastiches singul. ʒ j. ß. rasur. cornu cerui, margaritarum electar. terræ sigill. boliarmenæ veræ, cinnamomi singul. ʒ ß. rasuræ cornu vnicornis, ambaris, moschi singul. grana viij. Omnia in tenuissimum puluerem contrita excipiantur syrupo, qui proxime ponetur, & catapotiorum mass. fingatur, adiiciendo mithridatii, & theriaces vtriusque ʒ j. vsus tempore ℈ ij. in catapotia quatuor aptantur, quæ tertio aut quarto quoque die cibo præmittuntur.

℞ Succorum depurat. scabios. buglos. borrag. & oxalidis, succi citrii singul. ℥ ij. sacchari ℥ viij. Coquito in syrup. qui cinnamomi, & santal. citrini momento condiatur.

Syrup.

Syrup. catharticus, ac cardiacus ſiccis ac bilioſis corporibus ad arcendam aeris peſtilentis contagionem quam catapotia commodior.

℞ Rad. cichorii ℥ ij. ß. rad. oxalidis, & oxylapat. polypod. paſſul. purgat. ſingul. ℥ j. rad. tormentill. dictami, & helenii ſingul. ℥ ß. ſem. cardui bened. ʒ ij. ß. calendul. ſucciſ. ſcabioſ. meliſſ. endiuiæ, ſcariol. borrag. bugloſſ. fumiter. agrimonii, capill. vener. betonicæ, ceterach. ſcolopend. verbenæ, artemiſſ. plantag. ſingul. m. j. florum cordial. betonicæ coronar. geniſt. verbaſci, ſingul. p. j. ſem. fœniculi, citrii, oxalid. aniſ. ſingul. ʒ j. ß. fol. ſennæ mundat. ℥ iiij. Coquito ad ℔ j. ß. Adde in fine agarici albi tro. ℥ j. ß. cinnamo. zedoariæ vtriuſque ʒ j. ß. In expreſſ. diſſol. ſacchar. alb. ℔ ß. fiat ſyrup. Adde in fine coctionis expreſſ. ℥ j. ß. rhabarb. electi infuſ. in aqua cardui cum ʒ ij. cinnamomi, & croci ʒ ß. Cap. ℥ j. ß. aut ℥ ij. pro doſ. ſemel in hebdomad. ex cochlear. vel cum aqua cardiaca. Hæc quidē cathartica ſunt, quibus viciſſim ſemel aut bis quaque hebdomade eum vti velim, qui aeris peſtilentis incōmoda propulſare ſtudet. Iam quæ his præmittenda ſit præparatio tradendum.

Purgatio blanda cacochymo apta peſtilenti cœli ſtatu, ante deſcriptorum catharticorum vſum.

℞ Polypod. paſſul. purgat. rad. helenii ſiccar. rad. cichor. & oxalid. fol. ſennæ mundat. ſingul. ʒ iij. bugloſſ. borrag. pimpinel. ſcabioſ. ſucciſ. florum cord. & geniſtæ ſingul. p. j. ſem. fœn. citrii acetoſ. raſur. cornu cerui ſingul. ʒ ß. fiat decoct. ad doſ. In cola. macera horis duabus rhabarb. elect. ʒ ij. ß,

cinnamomi ʒ ß. In expreſſ. diſſ. ſyr. capill. vener. ℥ j. fiat doſ.

Præparatio ad maiorem purgationem, ſi opus videatur, eſto huiuſmodi.

℞ Aquarum cardui, morſus ſcabioſ. bugloſſ. ſingul. ℥ ij. ß. ſyrup. de limonib. & capil. vener. vtriuſque ℥ j. fiat iulep. ad ij. doſ. ante paſtus.

Vel ſic:

℞ Rad. helenii ſiccæ, vuarum paſſarum damaſcenarum, glycyrrh. rad. cichorii ſingul. ℥ j. ſcobis cornu cerui, rad. graminis, & oxylapathi ſingul. ℥ ß. Coquito ad ℔. j. Adde omniũ capil. ſucciſ. pimpinel. borrag. oxalidis, abſynthii vulgar. ſicci ſingul. p. j. ſem. fœnicul. cardui, citrii, & oxalid. ſingul. ʒ j. ß. In colatur. diſſ. ſyrup. de limonib. ℥ iiij. fiat apozema clarum & conditum ʒ j. cinnamomi.

Apozema purgatorium quo imminente peſte primæ corporis ſedes, ipſaque viſcera validius eluentur.

℞ Polypod. paſſul. purgat. rad. cichorii, cortic. rad. cappar. & tamariſci ſingul. ℥ ß. omnium capill. agrimonii, bugloſſ. borrag. endiuiæ, ſcariol. betonicæ, pimpinel. ſuccisæ ſingul. M. ß. fol. dictami, florum cord. ſingul. p. j. ſem. cardui, citrii, oxalid. fœnicul. aniſſ ſingul. ʒ j. ß. rad. dictami & tormentill. vtriuſque ʒ j. fol. ſennæ mundat. ℥ j. ß. Coquito in aqua cardui ad ℥. x. Adde in fine agar. albi ℥ ß. cinnamomi, zedoariæ vtriuſque ʒ j. In expreſſ. diſſ. ſyrup. de limonib. ℥ iij. fiat apozema ad tres matutinos alternos. His igitur corpus ab excrementis ad excipiendam peſtem ac putredinem paratis vindicabitur.

cabitur. Iam ad reliqua properemus, quæ nulla manifesta vacuatione pestilentem perniciem arcent, cordisque robur tuentur atque confirmant.

DESCRIPTIONES MVLTOrum alexiteriorum, quæ pestis contagia arcere possunt.

CAP. XIII.

Electarum tabellarum forma.

℞ Pul. E. de gemmis, & diamargar. frigid. vtriusque ℈ ij. scobis cornu cerui, & ebor. vnedonum, trium santal. coral. terræ sigil. boliarmen. veræ singul. ℈ j. rad. dictami, & tormentil. vtriusque ℈ ß. scobis cornu vnicornis, ambar. vtriusque grana xij. moschi grana iiij. sacchari albi diss. in aqua theriacali, quæ postea describetur ℥ iiij. fiat E. per tabel. pond. ʒ iij. cuius vsus erit ante singul. pastus præterquam quo die catharticum aliquod assumptum fuerit.

Aliud.

℞ Scobis cornu cerui, & eboris, coral. terræ sigil. boliarmenæ singul. ℈ j. rad. dictami, tormentil. vtriusque ʒ ß. rad. angelicæ trium santal. pul. E. diamargar. frigid. singul. ℈ ij. sacch. dissoluti in aqua cardui benedict. ℥ iiij. fiat E. per tabell. pond. ʒ iij. Idem præstat quod superius, sed paulo imbecillius, eodemque modo vsurpatur: quia minoris constat, in re tenui præscribitur.

Puluis.

℞ Scobis ebor. & cornu cerui vtriusq; ʒ ij. margaritarum elect. pul. rosarum rubrarum vtriusque ʒ j. terræ sigil. boliarmenæ vtriusque ℈ ij. rad. dicta-

mi & tormentil. fol. dictami veri singul. ʒ ß. sem. fœnicul. coriand. præpar. vtriusque ℈ iiij. foliorum polypod. mentæ, meliss. saluiæ minor. verbenæ, plantag. rutæ, puleg. regalis singul. ℈ j. rad. angelicæ, ligni aloes, santal. citrini, zedoariæ singul. ʒ ß. folia auri 40. fiat omnium pul. tenuiss. Cui adde sacch. ros. octuplum, moschi, ambaris vtriusque grana viij. Cuius vsus erit ante singulos pastus, atque interdum in fine.

Alius suauior puluis minoris constans, sed non adeo efficax.

℞ Cornu ceruini ʒ j. ß. margaritarum coral. terræ sigil. boliarmenæ veræ singul. ʒ ß. sem. fœn. coriandr. præpar. vtriusque ʒ j. fiat pul. cui adde sacchari ros. octuplum. Vel sic suauissimus ac efficacissimus, sed carissimus.

Puluis.

℞ Margaritarum elect. scobis cornu ceruini, ossis, de corde cerui singul. ʒ ß. scobis monocerotis, ambaris, ligni aloes, terræ sigill. zedoariæ, santal. citrini singul. ℈ j. moschi grana iiij. fiat puluis, cui adde sacchari ros. sextuplum. Opiata præstantissima hora somni vsurpanda, & mane ante cubilis egressum.

Opiata cardiaca calidis naturis commoda.

℞ Florum bugloss. borrag. caryophyl. nostratium ros. rub. separatim conditorum singul. ℥. j. terræ lemniæ, boliarmenæ, scobis cornu ceruini singul. ʒ ij. margar. ʒ j. ambaris ℈ ß. syrup. de succo bugloss. q. s. fingito opiatam. Vel sic in frigidioribus naturis.

Opiata alia frigidioribus commodior.

℞ Conseruarum ros. rub. florum bugloss. borrag.

rag.& betonicæ coronariæ, ſeu caryophyl. noſtratium ſingul. ℥ j. mithridatii ℥ ß. theriaces venetæ ʒ ij. pul. cornu ceruini ʒ j. margar. electarum, ſcobis cornu vnicornis vtriuſque ℈ j. terræ lemniæ, boliarmenæ vtriuſque ʒ iij. moſchi grana vj. auri folia xx. numer. fiat opiata cum ſyrup. conſeruationis cortic. citrii conditi, aut nucis moſchatæ conditæ. Cap. ʒ j. aut ʒ j. ß. pro doſ. hora ſomni vel mane antequam reſeretur cubiculum, & ſuperbibat ℥ ij. aquæ ſcabio. idque bis terve in hebdomade.

Vinum inulatum amarum quidem & ingratum, ſed ad arcenda peſtis incommoda mire efficax, ſi mane hauriatur ante ientaculum, frigidis præſertim & humidis naturis.

℞ Rad. helenii ſiccæ ℥ j. ß. rad. angelicæ dictami, tormentill. & gentianæ ſingul. ʒ ij. fol. ſiccorum mentæ, abſynthii vulgar. rutæ ſingul. p. j. vini albi optimi ℔. vj. ponantur omnia in phiala, quæ ſoli exponatur, aut loco calido aſſeruetur dies vj. ante vſum. Doſ. ℥ j. ß. aut ℥ ij. mane per ſe, vel cum pari portione aquæ cardui benedicti.

Noduli ſæpe olfaciendi conſtitutione peſtilenti.

℞ Fol. mentæ, meliſſophyli, origani, pulegii, maioranæ, thymi, roſ. rub. lauendul. ſingul. p. j. nucis moſchatæ, caryophyl. rad. angelicæ, cinnamomi ſingul. ʒ j. croci ℈ ij. fiant noduli, qui noctu vino macerentur aromatico, vel aceto, vel aqua roſ. Spongia in liquore macerata pro nodulo eſſe poteſt.

Pomum.

℞ Ladani ℥ j. ß. benioin. ſtyracis calamitæ, vtriuſ-

que ℥ ß. rad. ireos florent. ſantal. citrini, macis, corticis citrii ſicci, roſ. caryophyl. calami aromatici, rad. angelicæ ſingul. ʒ ß. cinnamomi ℈ ij. ambræ, moſchi, zibeti, ſingul. ℈ ß. fiat pomum cum mucagine gummi tragacanthæ extracta in aqua roſ. multo plus moſchi & ambaris adiici poteſt, ſed in calidis naturis & æſtate, caput nimium ferit ac vellicat.

Aliud pomum ſuaueolentius.

℞ Ladani ℥ ij. benioini, ſtyracis, calamintæ vtriuſque ℥ ß. ſubigantur diu aqua damaſcena optima, dein adde pul. tenuiſſimi, radicis ireos florent. ʒ j. ß. malaxentur ſimul cum ol. amigdal. dul. loto in aqua damaſcena. Addendo ſub finem moſchi, ambaris vtriuſque ℈ j. zibeti ℈ ij. fiat pomum iuſtæ conſiſtentiæ.

Aliud omnium ſuauiſſimum.

℞ Benioini, ſtyracis calamintæ, ſingul ʒ ij. ladani ℥ ß. rad. ireos florentiæ, pul. roſ. ſantal. citrini, ſingul. ʒ j. caryophyl. cyperi, calami aromatici, corticis citrii, ſingul. grana vj. moſchi grana viij. ambaris, zibeti, vtriuſque grana vj. Subigantur cum mucagine gummi tragacanth. Elicita in aqua roſ. fiat pomum.

Sal vſurpandus peſtilenti cœli ſtatu.

℞ Aquæ theriacalis ℥ vj. aquæ roſ. ℥ ij. ſalis marini optimi ℥ iiij. olla noua plumbo intus illita ferueſiat, dum aqua abſumpta ſit. Sal adſeruetur ad vſum, cui vſus tempore duplũ pulueris raſuræ cornu cerui inſeretur, & ʒ j. ſalis rutacei.

Puluis farinæ è qua panis conficietur, permiſcendus.

℞ Sem. fœnicul. dul. ℥ j. ſem. aniſ. ℥ ß. ſcobis cornu

cornu ceruini ℥ j. ß. scobis eboris ʒ ij. rad. dictami, & tormentil. vtriusque ʒ j. fiat pul. tenuiss. qui cum libris xij. fermentatæ massæ, è qua panis conficietur, miscebitur, fietque panis bis coctus. Si suauior desideratur sacchari libra adiicienda est. Multorum simplicium medicamentorum vis, vsusque postea tradetur in curatione pestilentis febris, quorum tamen vis præcipua est ad eius præcautionem.

Descripta præsidia omnibus communia sunt ad arcenda pestis contagia, quæ prudens exercitatusque medicus singulorum aptabit naturis, vtendique modum præfiniet. Solæ prægnantes supersunt, quæ horum vsu oblædi possint. His enim nulla purgatio tuta, nisi quæ per cassiam & per rhabarbarum adhibetur, nec alexiteria salutaria, quæ vehementer aperiunt & excalfaciunt, ne fœtum excutiant. Ex iis igitur, quæ descripta sunt, ea seligantur, quæ citra insignem calorem, aut aperiendi atque incidendi facultatem, putredini & pestilenti constitutioni contraria sunt: Cuiusmodi habentur terra lemnia, bolus armenus, cornu ceruinum & monocerotis, aquæ cardiacæ bugloss. borrag. succis. atractylid. Conser. ros. buglos. violarum, betonicæ, aut solæ, aut cum mithridat. momento: E. diamargarit. frigid. de gemmis, & similia.

QVÆ VICTVS RATIO PEstilenti cœli statu tenenda.
CAP. XIV.

PRIMA dietæ lex huic morbo cum aliis omnibus communis, esculentis ac poculētis euchy-

mis vescendum esse dictat. Ex carnibus igitur hæ vsurpentur, quas communis omnium consensus longo vsu comprobauit, esse saluberrimas. Vitulina, quæ duos, tres, quatuorve ad summum menses non excesserit, hœdina menstrua, veruecina non vetustior biennio, laudabilem parit succum. Probantur & cappi, galli semestres, gallinæ, pulli gallinacei, & qui in delitiis sunt pauonum & gallinarum Indicarum pulli, perdices, phasiani, galeritæ, turdi, merulæ, & reliquæ auiculæ, quæ dumeta sectantur, & lepusculi atque cuniculi iuniores. In peste quidem ex causa inferiore excitata, quæ altius volant aues, & nidos componunt, vt in contraria causa terram propius habitantes anteponuntur. Aues tamen aeriæ in vniuersum minus suspectæ sunt, quod parcius & rarius spirent. Damnatur bubula, ceruina, hircina, ouilla, agnina, suilla, columbæ, palumbes, anates, anseres, mergi, & reliquæ omnes aquaticæ aues. E piscibus autem, qui durioris ac friabilis sunt carnis commendantur, seu marini, seu fluuiatiles sint. E fluuiatilibus primas tenent, lucius, perca, cancri, ex omnibus minime lutosis lochia capito: omne piscium saxatilium ac in petrosis locis degentium genus. Ex maritimis buglossus, aurata, rhombus, asellus, draco marinus, rubellio, cancri maritimi omnes, erythrinus, passer, mugiles, coracini, pagari, merulæ, turdi, gobiones. Porro si cœlum æstu incanduerit nonnullis consultius videtur à carnibus abstinere, vt & cæteris omnibus, quæ facile incendi possunt: quin aliis quoque temporibus, decoctorum piscium longe frequentiorem, quam carnis vsum esse volunt, quia frigidiorem sanguinẽ proferunt,

ferunt, & minus saginant, & aquis abditi aeris contagione non inficiuntur. Eodem accedit, quod aquæ ipsæ ob perpetuum fluxum, & mare ob perennem agitationem, vndarum impulsum atque salsuginem, minime putrere solent. Alii tamen, pisces quod sint humidiores repudiant, quorum verisimilior videtur opinio. Assantur autem vel elixantur, cumque elixi magis arrident, in æquis partibus vini & aquæ coqui debent, adiecto sale modico, & aromaticis herbis. Condimentum erit vel acetum, vel butyrum cum aceti & nucis moschatæ momento.

Aliud condimentum optimum pestilenti cœli statu, & tamen suauissimum.

℞ Sampsuchi, thymi, mentæ, satureiæ, hyssopi, petrosel. singul. P. ß. fol. acetos. M. ij. foliorum borrag. M. ß. Conciduntur minutissime, dein olla terrea minima cum butyro, & omphacii momento, quod satis est coquuntur prunis mediocribus, postremo oui vitellus in aqua ros. solutus adiicitur cum croci & nucis moschatæ pauxillo, præsertim si hyems erit, aut corporis constitutio frigidior.

Puluis piscibus aut ad intinctus aceto inspergendus.

℞ Cinnamomi electi, zinzib. integri, caryophyl. macis, nucis moschatæ, zedoariæ, coral. rasur. cornu cerui singul. ℥ j. croci, rad. angelicæ vtriusq; ℈ j. ros. rubrarũ rad. dictami, & tormentil. sing. ℥ ß. boliarmeni veri ℥ j. ß. fiat pul. cui adde sacch. ros. quadruplum. Quanquam autem assis non quidem exustis, sed humore suo turgentib. elixa posthabentur, ha-

habenda est tamen temperamenti cuiusq; & tempestatis anni ratio. Elixa enim calidioribus & siccioribus æstu feruente competunt, vt refrigerent & humectent, & cum eis iuscula. Itaque ex oleribus quæ in iusculis conueniunt, numerantur oxalis, portulaca, lactuca, & quam spinachiam hodie vocant, borrago, buglossum. Ego calendulam, borraginem, buglossum, oxalidem, pimpinellam, petroselinum vsurpare soleo, cum tantillo mentæ, hyssopi, sampsuchi & thymi. Largior tamen iusculorum vsus quod putredini viam patefaciant, non probatur, nisi omphacio, aut succo mali medici condiantur. In acetariis pimpinellam, portulacam, nasturtium, mentam, oxalidem rotundam, cauliculos lupi salictarii, asparagi, & fœniculi. Conueniunt & mala punica, medica, & citria, quorum mirifica vis est ad propulsandam aeris pestilentis contagionem, & venenum omne profligandum, vt ex iis perspici potest, qui cum ad supplicium ducerentur, & oblatum in via eius generis malum gustassent, deinceps aspidum morsum innoxie tulerunt. Commode vsurpantur & cappares, qui vim salis deposuerint ex oleo & aceto, velut & oliuæ colymbades, quæ muriæ innatant, & tenerrima lupi salictarii, & asparagi germina in iure cocta. Ex ouorum generibus præferenda sunt gallinacea recentia in ipsorum testa sic cocta vt tremant, & sorberi possint, agresta, omphacio, vel succo mali medici condita. Ex arborum fructibus cerasorum genera omnia repudiantur, præterquam quæ rotunda sunt, valde rubicunda, & sapore acida. Nam quæ nigrescunt omnia & dulcedine valent, mali sunt succi, & facile in ventriculo corrumpuntur.

Alii

Alii vero fructus fere omnes crudi, vel ægre coquuntur, vel corrumpuntur in ventriculo, vel prauum ſuccum reponunt: exceptis iis pomorum & pirorum generibus, quæ ſunt optima, & cordi maxime familiaria: hæc enim tolerari poſſunt, ſi perfecte matura erunt & cocta, edenturque è fœniculi ſemine, obducto ſaccharo, aut ex puluere cardiaco loco ſacchari. Inter mala primatũ tenet carpendulum, ſequitur renatum vulgo appellatum. Nuces regiæ & auellanæ laudantur, ſi cum ſaccharo & ſale ſumantur, præſertim à piſcium eſu. Conueniunt & vuæ paſſæ, & ficus maxime aridæ. Ex iis quædam non ſolum cibi loco in vſum veniunt, ſed etiam medica, qua præcellunt facultate à venenis præſeruant. Vinum in peſtilentia vim magnam auxiliandi habet. Itaque ſiue præcautione opus eſt, ſiue curatione concedi debet. Id autem vel album eſto, vel ſubfuluum, nec dulce, nec craſſum, ſed tenue, defecatum, & odoratum, & ſi fieri poſſit ante peſtis initia paratum: quas dotes omnes habet Lutetiæ vinum Ainum, ad quod proxime accedunt alia multa in agro Pariſienſi nata.

Citreo colore pomaceum, purum, pellucidum, iucundo perfuſum odore, gratum, nec nimium dulce, neq; recens, ex optimis iiſque dulcibus malis confectum, vino (præſertim magnis cœli ardoribus) nihil cedit.

Secunda dietæ lex iubet vnico cibi genere vtendum eſſe: quippe ciborum diſſimilitudo ac varietas ſeditionem mouet, inquit Hippocr. & perturbationem, ſed & coctionis difficultatem, & cruditatem parit. Nonnunquam etiam corruptionem,

dum alia citius, alia tardius concoquuntur: vt vere & præclare à poeta dictum sit:

Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaq; secum
Afferat: in primis valeas bene. nam, variæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul assis
Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent: stomachoq; tumultum
Lenta feret pituita. vides, vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoq; prægrauat vna:
Atq; affligit humo diuinæ particulam auræ.

Qui tamen dissimilibus esculentis assueuit, paulatim consuetudinem permutet. Tertia saturitatem tanquam ipsam pestem fugere, neque enim calor insitus cibi copia oppressus pestilentem auram vel à se amoliri, ac regerere vel dissipare potest, neque coctiones omnes recte perficere quamlibet generosis presidiis confirmetur. Quumque præcipuum eorum qui aduersus pestis contagia sartos ac tectos se tueri volunt, studium sit, vt corpus quam maxime superuacaneis excrementis vaccet, & optime spiret, nihil æque fugiendum est ac nimia cibi, & potus satietas: vt igitur hic in primis cauenda est voracitas ac ingluuies, quod omnis mediocritatis excessus naturæ infensus sit, sic magna laude digna censenda est cibi & potus parsimonia. Quartum præceptum esto, vt ter die cibus sumatur potius quam bis, mane quidem ientaculum, ad meridiem prandium, ad septimam horam cœna. Nam famem aut sitim pestilenti cœli statu ferre nocet admodũ. Fames enim acriores humores & biliosiores reddit, & maxime quibus calidior est ventriculus: sitis

vero

vero frequentem respirationem, quæ in hoc affectu noxia est, mouet. Initio autem & in fine pastus medicamentum sumetur cardiacum. Cardiacum appello, quod nulla vacuatione manifesta, pestilentis veneni perniciem infringere, putredinem inhibere, cordis vires tueri, & facultates corporis ad omnia sua munia obeunda excitare potest, & alacriores reddere, qualia sunt quę descripsi pulueris, E. solidi, opiatæ, vini, & aquæ forma.

Ientaculum erit ouum tremulum cum salis descripti, aut cardiaci pulueris momento. Superdabitur vini haustus, aqua cardui diluti, aut certe aqua fontana, in qua ferbuerit cornu ceruini puluis. Eius loco lingua veruecina conueniet, vt Lutetiæ moris est apparata cum mali citrii, aut punici succo, aut aceto, aut omphacio, & sale theriacali, aut puluere cardiaco vice sacchari. Butyrum recens cum sale theriacali, & puluere cornu ceruini. Panis assatus vino madescens aqua cardui abunde diluto, cui inspergetur puluis cardiacus. Coxæ suillæ quam nonnulli petasonem vocant, vel linguæ bubulæ fumo induratæ, vel ceruelati Mediolanensis frustulum interdum conceditur, in naturis præsertim humidioribus. Neque sale aut aromate condita in huius febris præcautione perinde atque in aliarum vitanda sunt, modo parce assumãtur: noxios enim ichores exorbent, & putredini obsistunt. Conuenit igitur ante egressum cubiculi cibi ac vini nonnihil sumere. Sic enim cor, aliæque principes partes, venæ, arteriæ, & corpus vniuersum validissimo vapore ac spiritu replentur, quorum adminiculo aduersus perniciosam aeris labem natura alacrius insurgit, eamque multo facilius re-

pellit ac dissipat. Si quis consuetam viuendi rationem mutare nolit, is ante cubiculi exitum, præsidium aliquod cardiacum sumat in vicem ientaculi. Omnibus conuenit dum loca adeunt suspecta lente incedere, nec cantare, nec vociferari, nec ira cõmoueri, atque excandescere, sed pomum odoriferum, aut nodulum sæpe naribus admouere, angelicæ radicis nonnihil ore continere, aut eius loco caryophyllum. Hæc enim iucundo vapore cor exhilarant, ac spiritus recreant, aerisque vitium vel emendant, vel regerunt. Rustici, & infimæ sortis homines laboribus assueti, bis mense purgentur catholico. Sesquuncia prægnanti & languidioribus sat est: validioribus vnciæ duæ, aut vnciæ duæ semis cum aqua cardui. Iisdẽ pro cardiaco erit mithridatiũ, cuius ʒ ß. mane alternis dieb. vorabitur, cum duplo conseruæ florum buglossi. Si ne hæc quidem in manu erunt, allium cum sale, butyro, & pane pro ientaculo erit, aut etiam sine butyro, sed vinum postea superbibetur, si ferat regio, sin minus pomaceum, aut hydromel tantillo cinnamomi conditum pro potu erit, aut alius quiuis potus quem sors ipsa præscribet. Allium otiosis, mollibus, biliosis, & sanguineis, quibus calidum iecur, sanguis tenuis & feruidus, & sensus exquisitus, noxium esse solet: nam & capitis dolorem accersit, & vniuersum corpus nimium calfacit. Contra fossoribus, & aliis qui laboribus assueuerunt vtilissimũ. Ideoque rusticorum theriacam appellat Galenus. Nam præter quam quod occulta proprietate venenatæ pestilentis aeris contagioni obsistere creditur, forti etiam vapore ac spiritu corpus replet ac perfundit, quo pestilentem perniciem vel repellit,

vel

vel extinguit ac ſuperat. Antiquitas vt præſidium ab omni exitioſo pharmaco præſeruans, celebrauit antidotum, cuius compoſitionem in ſanctuariis mithridatis Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu ſcriptam. Habet autem nuces iuglandes ſiccas duas, ficus totidem, folia rutæ viginti, cum ſalis grano. Qui ieiunus ſumpſerit vix vllo veneno lædi poſſe eo die dicitur.

Aliud paratu facile vſu comprobatum.

℞ Rutæ, apii, vniuſcuiuſque folia xx. ſalis gr. ij. butyri tantillum. Hæc eadem in acetariis vſurpari poſſunt ex oleo, ſale, & aceto. Prandium ſi æſtas erit, aut conſtitutio calida & ſicca, præſumpto cardiaco initium ducet à carnium elixarum iuſculo. Commode autem elixantur vitulina, aut veruecina cum gallina, vel capo, vel gallo ſemeſtri, adiectis ſub finem acidis oleribus, & aromaticis, quæ ſupra recenſui, & vſus tempore omphacii, aut ſucci citrii mali, aut punici nonnihil. Abſorpto iure conueniet elixa aut aſſata caro: ſed quæ aſſa erit, aceto, vel omphacio, vel mali citrii, aut punici, aut oxalidis ſucco intingetur, vt eius emendetur empyreuma vuæ paſſæ, vel caricæ aliquot cum biſcocto pane, vel fœniculi ſemine ſaccharo obducto pro bellariis erunt. Adiici etiam poterit pirum optimum coctum, ſi in promptu erit, puluere cardiaco loco ſacchari conditum. In cœna, aſſa elixis iure præferuntur: quanquam modo his, modo illis vti nihil verēdum, ſi inuitet appetentia, nec corporis habitus prohibet. Sed aſſarum empyreuma intinctu acido temperādum in calidis & ſiccis naturis. Nam in frigidis & humidis iſta cautio noxia nedum ſuperuacanea putanda eſt. Si cui acetaria

cordi erunt, ea ſunto eiuſmodi, vt & manifeſta vi putredini reſiſtant, & occulta proprietate peſtilenti veneno aduerſentur: cuiuſmodi ſunt, quæ ſupra enumeraui. Malum medicum cortice ſpoliatum in orbiculos diſſecatur, cui additur ſaccharum & aqua roſacea. Item mali punici granula, cappares cum aceto & oleo pauxillo. Ex herbis, pimpinellæ prima laus debetur. Sequitur oxalis, tenerrima fœniculi germina, & mentæ folia, ſed de iis ſupra. Panis in vtroque paſtu deligendus, qui è puriſſimo tritico confectus ſit, apte fermentatus, & coctus in fornace, ſed nec adeo recens, vt adhuc caleat, nec ita vetus, ſed ante horas x. coctus. Vinum plus minuſve diluendum, vt fert vtentis natura, ac conſuetudo aut tempus, regio, aut cœli cõſtitutio, & vini qualitas. Diluatur autem aqua fontana, vel aqua cardui benedicti, vel decocto ſcobis cornu ceruini & eboris. Conſtitutione peſtilenti hæc à menſis procul ſunt reiicienda. Primum quidem pluuia, hæc namque aeris contagione inſalubris effecta eſt. Deinde piſa, fabæ, omniaque alia legumina, nam & difficile coquuntur, & vitioſum ſuccum procreant, & corpus excrementis ac flatibus onerant. Bubula quoque ſalſa, & ſuilla ſalſa, lepus ſenior, aues omnes, quæ ſtagna, paludes, & maria incolunt. Agnus nimio humore noxius eſt, quemadmodum & piſces omnes, qui molli & humida ſunt carne præditi, qui craſſo ac lento, aut etiam malo ſucco abundant. Eiuſdem ordinis ſunt fructus omnes crudi, qui præſertim facile ac cito corrũpuntur in ventriculo, quales ſunt, quos Græci horarios vocant, fraga, ceraſa omnia dulcia, mora bene matura, aliaque innumera. Sed & lacticinia

tia omnia & placentæ & carnes crusta inclusæ, ac coquendo veluti suffocatæ incommodant, vt etiam melones & cucumeres, frigidioribus præsertim hisce regionibus, in quibus minus elaborata est eorum maturatio præ caloris solis imbecillitate. Sed de victu plus satis. Nunc alias quasdam obseruationes scitu dignas percurramus.

ALIÆ QVÆDAM OBSERuationes in pestilentia perutiles.

CAP. XV.

IMMINENTE autiam sæuiente pestilentia nulla vehementior exercitatio subeunda est. Nam quæ ad defatigationem vsq; progreditur, & sudorem elicit, duab. ex causis periculo subiicitur, tum quod vniuersi corporis poros, quos, ne venenata labes sese intro in corpus insinuet, stipare potius atque occludere par fuit, nimium dilatet & aperiat, vniuersumque corpus, quod moderate adstrictum esse conuenit, nimiopere rarefaciat: tũ quod suscitato intus calore respirationem crebriorem ac maiorem efficiat: quod ab Hipp. merito damnatum est. Quum enim pestilentiæ semina in aere, cuius inspiratione viuimus, insideant, quo plus eius inspirando attrahetur, hoc citius vitalis cordis facultas offenditur. Hinc recte ad præcautionem pestis, parum spiritus introducendum esse consuluit Hippocrat. Quieti igitur quam labori potius indulgendum. Ergo locum hic habere nequeunt, quæcunque ab Hippocrate vel Galeno de balneo, præsertim si publicum sit, & de exercitatione tradita sunt, quum quiescere multo præstet, quam eo modo ad lassitudinem vsque exerceri, vel in bal-

neum deſcendere, ne qua hinc perturbatio atque confuſio in corpore ſuſcitetur, crebriorque reſpiratio perniciem alliciat. Iiſdem de cauſis abſtinendum etiam prorſus eſt à choreis, ſaltatione, cantu, curſu, equitatione concitata, & ab omni exercitatione, quæ crebram inſpirationem efficit. Confert vero lenta deambulatio, quæ fit in loco temperato ac ſalubri, & cuius aer prius ſuffitu aut igni purgatus eſt, eaque matutina, poſtquam ſol vapores nocturnos diſſipauerit. Somnus porro in peſtilenti aere diurnus peior, nocturnus autem melior eſt. Qui cœlum mutare nequeunt quum peſtis inſilit, videant ſaltem ne vel prope cloacas, vel cœmiteria, vel in laniєnis, in quib. boues mactantur, vel è regione xenodochii, in quod vndique peſte correpti perferri ſolent, vel prope coriarios, vel iuxta fœtidum alium locum degant. Illic enim aeris contagio multo crudelius debacchari ſolet. Itaque quam longiſſime poterunt, ab omni fœtore ſe ſubducant, dum peſtilens aeris conſtitutio diuanuerit. Flatus aquilonius frigidus & ſiccus quum ſit, non ſolum cutim denſat & adſtringit, reliquoſque corporis meatus occludit, & naturæ robur intus continet, ſed putredini etiam reſiſtit. Auſter vero ei plane contrarius, cutim rarefaciens, meatuſque omnes dilatans, venenatæ perniciei ad intimos quoſque cordis receſſus aditum facit. Sed & vires naturæ diſſipat, & humores putrefacit atque corrumpit: quibus ex cauſis peſtem ſæpe vel allicit, vel exaſperat. Quæ quum ita ſint, quæ ad Septentrionem aut Orientem ſpectabunt feneſtræ, interdiu aperiri debebunt: quæ vero ad meridiem & Occidentem, perpetuo occludi. Semper tamen dili-

ligenter animaduertere oportet, vnde vitium deuat, vt qua parte adoritur atq; irrepit, omnis aditus præcludatur. Haud satis sit pestilenti cœli statu ab omni motu & exercitatione vehementiore sibi temperare: ædes, si fœtor proximus est, mutare, austrinæ aeris malignitati viam præcludere, nisi etiam ædium singularum aer arte emendetur, atque repurgetur, vt supra dictum est. Ignis igitur in is accendendus clausis fenestris, suffitus mane & vesperi, aut etiam sæpius adhibendus, ex semine iuniperi, aliisve rebus aromaticis: cuiusmodi sunt thus, succus cyrenaicus, ladanum, styrax calaminta, myrrha, vernix, rosf.rub.folia lauri, pulegii, saluiæ, satureiæ, origani, thymi, maioranæ, myrti, lauendul.rorismar.nuces cupressi, pini & iuniperi lignum, santalum, caryophyl.aliaque aut simplicia, aut composita & factitia, quæ in vsu sunt. Istorum omnium loco hic puluis vsurpari potest.

℞ Styracis calamintæ, benioin, thuris, ladani, vernicis singul. ℥ß. rosf. rubrarum, myrti, maioranæ singul. p.j. granorum iuniperi, nucum cupressi vtriusque ℥ ij.ß. fiat pul. ad suffitum. Pro suffitu sunt aqua aromatica factitia, Damascena vulgo dicta, vinum lauendulæ, aqua rosf. aliæque omnes aquæ arom. factitiæ per cubiculum sparsæ, quemadmodum etiam vinum aceto mistum, & in molarem lapidem candentem instillatum. Horum igitur quopiam non modo cubiculum, totaque domus, sed & barba si longa erit, & vestiměta omnia suffienda sunt. Sic enim pestilentis aeris labes, vel dissipatur, vel obtunditur. Sunt qui pro singulari præcautione in cubiculo vbi cibum capiunt ac cubant, hircum alant, qui graui suo halitu, tetroque

nidore de se profuso omnia impleat, omnemque vim aeris maleficam vel repellat, vel dissipet atque extinguat, quorum minime reiicienda videtur opinio. Quanquam enim nulla fortasse antipathia venenatæ pestis naturæ hœdus resistit, quoniam tamen grauissimo vapore quo & locum & assidentes imbuit, venenatum aerem repellit, aduersus eius contagia optimum esse creditur suffimentum. Grauis enim ac olidus vapor alium qui fœtidus est diuersi tamen generis, oppugnat & arcet quam longissime. Experientia comperi coriarios, qui in media Lutetia habitant raro peste corripi, quo etiam tempore ea in vrbe sæuit crudelius. Graueolens enim vapor quo tota vicinia perfusa est, pestilentem aerem vix intro subire in eorum casas patiatur. Semel autem ingressus miram stragem facit. Sunt tamen qui coriarios, eiusque farinæ homines qui sordida tractant, ægre idcirco peste opprimi contendant, quod omni fœtori assueuerint, quorum non magnopere à veritate abhorret opinio. Nam qui latrinarum & fœtidissimarum cloacarum purgamenta exportant, & quæ in xenodochio ægrotantibus ministrant virgines, quamlibet crudeles pestilentias (adeo scilicet omni graueolentiæ atque aeris inquinamento assueuerunt) rident & despiciunt. Cubiculi atque ædium aerem structis ignibus ac suffimentis purgandum, corque cardiaco ante egressum confirmandum esse diximus. Nunc addo, nemini ante solis exortum & nebularum discussionem egrediendum esse pestilenti constitutione, cœlo præsertim nubilo, & loco palustri, ac montibus circumdato. Sæpe enim sol calore ac lumine aeris vitia discutit, quæ ante eius

eius exortum facile præparatos ferirent & afficerent. Præstiterit tamen æstate & alio quouis anni tempore quo feruentissima erit cœli constitutio, vel peregrinari, vel foris negotiis vacare mane ante solis ardentem æstum, & vesperi eo iam inclinante: nam præterquam quod feruido cœlo corporis meatus omnes rariores patentioresque effecti, aeris labem facilius quam dum conniuebant, admittunt: ipse etiam pestilens aer solis feruore tenuatus, multo altius subit ac penetrat ad cordis vsque penetralia, suisque vitiis spiritus & humores magis inficit ac contaminat, quam matutino, vespertino & nocturno tempore, quo crassior & frigidior esse solet. Cauenda tamen semper luna est, eiusque declinandi radii, quum præsertim plena atque orbicularis apparet. Tum enim præterquam, quod cerebrum humectans excrementorum prouētum gignit, vim quoque aeris maleficam humoribus facile imprimit, adeoque pestem inurit. Conuentus quoque hominum consessusque, quia eo peste correpti sæpius solent diuertere, fugiendi erunt. Periculosa etiam est eorum consuetudo ac familiaritas, qui cum ægrotantibus familiariter conuersantur: cuiusmodi sunt clinici, chirurgi, pharmacopæi, ministri Ecclesiastici, interpolatores, propolæ, mercatores, aliptæ, ægrotantium custodes ac serui, aliique eius generis, qui etsi illæsi sint, pestis tamen causam non raro circumferunt, qua alios ei minime assuetos polluant. Quam etiam ob causam, nihil ab ignotis vel pestilenti cœli statu, vel eo non ita pridem mutato emendum est. Sæpe enim pestis seminarium integrum biēnium aut triennium in panno, aliisque similibus in angusto

conclaui coarctatis ſepultum delituit, quod poſtea commotum incautum emptorem crudeliter afflixit, peſtemque rurſus excitauit. Quod ad animi pathemata pertinet, ira omnium periculoſiſſima cenſetur, hæc enim humores & ſpiritus excalfaciens, agitans atque confundens, ad peſtem præparat. Hanc ſequitur terror atque timor inopinanter incuſſus: quoniam quum omnia intus conturbat, peſtem ſæpe ſtatim pellicit. Mœror & mœſtitia cor eiuſque inſitum calorem & ſpiritus opprimens & conculcans, vt lætitia diffundens ac diſſipans, eadem pericula atque timor non raro infligunt & accerſunt. Quoniam igitur ira, mœror, gaudium, ſomnus, vigilia, cibi & potus parſimonia, victus plenior magnopere obſunt, quoties mediocritatis limites excedunt, neceſſe eſt eum temperanter viuere, ac naturæ conuenientem modum in rebus omnibus adhibere, qui peſtis contagia declinare ſtudet. Proinde à grauioribus curis ac ſolicitudinibus abſtinendum, cogitationes intentæ præſertim de ipſa peſte abiiciendæ ſunt, ne maligni aeris impreſſionem inferant: iucundis rebus & muſicis inſtrumentis indulgendum, ſcripturæ ſacræ & hiſtoriarum amœnis lectionibus ac narrationibus reficiendus & oblectandus animus. Venus immoderata tanquam ipſamet peſtis vitanda eſt. Cœlibes igitur in totum ab ea abſtineant, alii vero connubii ius veſperi tribus aut quatuor horis à cibo perſoluant, ſed ex longioribus interuallis, & ante ſomnum. Superdormire enim conducit, vt humorum feruor conquieſcat, & exhauſti ſpiritus reſarciantur. Mulieres quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, variis morbis opportunæ redduntur. Idcirco

purgato

purgato qua ratione dixi corpore, catapotiis quæ mox subiiciam vtantur, quorum ope & cohibita naturalis vacuatio recurret, & pestilentis aëris contagio propulsabitur.

℞ Aloes elect. ℥ j. myrrhæ, rad. gentianæ, aristoch. dictami, croci, singul. ʒ ß. rad. rubiæ maior. mithridat. vtriusque ʒ j. fiat massa cum syrup. de artemis. Cap. pilul. v. aut iiij. pro dos. quotidie mane decem aut duodecim matutinis continuis ante solitum menstruæ purgationis tempus. Inter remedia præcipua, quæ ab imminente peste multos vindicasse comperimus, iure numerentur vlcera in tibiis aut femoribus, aliisve inferioribus partibus arte facta. His enim corporis ichores, serosaque excrementa, quæ nulla resistentia pestilenti labe inficiuntur, excurrunt atque repurgantur, sicque aufertur pestis præparatio. Inuruntur autem admotis vesicatoriis medicamentis: inusta vero modo acrioribus, modo leuioribus medicamentis topicis egent. Acrioribus quidem quæ renasci carnem prohibeant, & fluxionem proritent in partem vlceratam: mitioribus vero, quæ calorem & dolorem, quem vel fluxio, vel admotum acrius medicamentum proritauit, demulceant. Complures vidimus corpore admodum impuro ac cacochymo, qui tamen hac præcautione vsi in pestilenti aere diu versati sunt citra vllum incommodum. Itaque siue antiqua vlcera aut fistulę in inferiore quapiam partè sanie dimanabunt ac diffluẽt, siue multa scabie aut impetigine cutis defœdabitur, nihil imponendum constitutione pestilenti, quod excremẽtorum vacuationem inhibere possit: arte potius irritanda ac pertrahenda in cutim materia est, si pi-

grius effluet. Sed nec consueta hæmorrhagia, siue per hæmorrhoidas, siue per nares fiat, arte cohibenda: nisi quum eo processit, vt iam syncopen accersat, & mortem minetur. Breuiter quicquid naturæ vi foras erumpere videbitur pestilenti cœli statu, sinendum erit, donec satis exonerata natura cedat: nam intro repellere vel cohibere noxium. Contra vero symptomatica omnis excretio, quæ naturæ vires frustra dissoluit, arte cohibenda, alioqui natura facile postea morbo tentabitur atq; opprimetur. Eiusmodi habetur omnis sanguinis è naribus minime consueta vacuatio, casu aut ictu proritata præter naturæ ordinem, ex vtero facta immoderata hæmorrhagia, quam vehementissima iracundia, aliave causa externa concitarit, vt etiam lienteria, quam vel nimia cibi copia, vel biliosa humoris qualitas, & dysenteria, quam acre ac hypercatharticum medicamentum induxerit.

FINIS LIBRI PRIMI.

I. PALMARII CONSTANTINI DE FEBRE PESTILENTI LIBER secundus.

VICTVS RATIO IN FEBRE pestilenti. CAP. XVI.

CONVENIT inter medicos febrem omnem humectanti victus ratione indigere, indicatione ab ipsius essentia, quæ calida & sicca est intemperies, desumpta. Contrariorum quippe contraria sint remedia necesse est. At vero efficiens febris pestilentis causa, quæ magis vrget, & ex qua neglecta maius impendet periculum, totam curationem ad se transfert, & communem hanc medendi legẽ peruertit. Non enim vt in aliis febribus sic in pestilenti, calor præter naturam in corde accensus, & ex eo in omne corpus effusus, maxime vrget & affligit, sed maligna quædam ac venenata labes spiritibus, ac forte serosis excrementis insidens, cordique inserta, cuius & si nobis prorsus occulta, & plane inexplicabilis est natura, euentis tamen calori insito, ac vitæ nostræ principio plurimum infensa deprehenditur: non quidem calore aut siccitate, quum sæpe citra vllum caloris aut siccitatis excessum, ac citra dolorem repente iugulet, sed abdita quadam & ve-

nenata pernicie. Quanquam igitur peſtis omnis febris genere continetur, caloremq; habet in corde præter naturam accenſum, nulla tamen, quà peſtilens eſt, caloris vehementia aut incendio lethalis cenſenda, ſed occulta qualitate, ad quã tanquam ad præcipuum ſcopum, præcipua curationis capita referri debent. Maligna autem hæc & occulta pernicies vna cum aere quem inſpiramus intromiſſa, ſpiritus & ichores corporis mox inficit, & labefactat: dein niſi occurritur, vel cito hominem rapit, vel craſſiores humores putrefacit atque corrumpit. Quocirca victus ratio in initiis inſtituenda non quæ humectet, vt in aliis febribus (ſiquidem humor putredinis materia exiſtit) ſed contra quæ exiccet mediocriter, & noxios quos dixi corporis ichores, qui venenatam labem facile vel admittunt, vel alliciunt, exorbeat. Sit & calore temperata, vt calorem inſitum veneno laceſſitum, ac iam pene ſuccumbentem erigat ac recreet, (is enim ſimili calore conſeruatur) ſimulq; aſſiduam ſpirituum diſſipationem reſarciat. Sed hæc vitæ lex, vt in omni peſtilenti febre, vera & legitima conuenit, ſic in notha quæ putredini implicita eſt, plerumque nocet. Calor ſiquidem ex putredine genitus quum vehementer vrget, vritque interna, ne inſitum breui vel ſuffocet, vel diſſipet, mediocriter refrigeranti victus lege reſtingui poſtulat, non tamen multum humectanti, ne putredinis augeatur materia, ſed modice ſiccanti potius vel humore & ſiccitate temperata. Et hæc quidem in genere de cibo, potu, & aere.

Iam vero in victus ratione virium cuſtodia præcipuus ſemper eſt ſcopus. At ſi vnquam alias, hoc certe

certe in morbo, hæ non solũ maximo studio tuendæ sunt ac retinendæ, sed etiam quoad fieri potest roborandæ, augendæ, maxime vero vitalis, cui venenata ac pestilens pernicies peculiariter infesta est. Morbis acutis tenuem victum deberi scripsit Hippocr. ex quorum genere quum sit febris pestilens, vt quæ reliquas omnes vehementia & celeritate plerumque superet, parcissimum & tenuissimum victum requirere verisimile est, ac paradoxum esse quicquid de ipsius victu hactenus tradidimus. Quod Hippocr. consilium non satis probe intellectum sequuti plurimi, in magnum errorem inciderunt, quem tamen si rem attentius expendant, facile agnoscent & coarguent.

Vult enim Hippocr. in morbis acutis considerandum esse, an æger cum instituto victu ad futurum vsque vigorem peruenire possit, quod si prius eius vires deficiant quam statum attingat, quamlibet acutus morbus sit, copiosiore alimẽto instaurandum esse, neque vnquam committendum, vt eius penuria fatiscant.

At nullum morbi genus est, quod naturæ robur velocius infringat, dissipetque spiritus quam pestilentia. In hac itaq; cibo iustis interuallis sumpto vires identidem reparandæ, instaurandiq; spiritus. Neque in venenatis pestilentibusque morbis, in quibus magna spirituum copia effunditur, & vires exhausto spiritu breui collabuntur, locum habet illa Hippocr. de tenui victu sententia: quod idem ipse insinuat libris epidemiωn, vbi testatum reliquit, constitutione quadam maligna eos duntaxat euasisse, qui multum cibi sumpsissent. Nec dubitauit Galenus cibum in accessionibus febrium

porrigere, si quando ægris animum morbi vis ademisset, vnde vel syncope obreperet, vel eius incuteretur metus: quæ sæpissime incidũt in peste. Adde quod Auicennas, & Rasis scriptis mandarunt, cibis vel firmissimis, vel affatim nutrientibus, acidis omnibus, ne concidat appetentia, reficiendos esse peste correptos, atque si recusent, ad cibum capiendum etiam cogendos. Cuius consilii hæc fuit occasio, quod nulla quamlibet eximia antidotus exhaustos spiritus celerius resarciat, caloremque ingenitum magis erigat & corroboret, quam optima victus ratio opportuno tempore præscripta, ætatis, consuetudinis, temporis, regionis, & peculiaris cuiusque naturæ habita ratione. Quinetiam ipso rerum euentu hæc facile conuelletur opinio: vix enim vllus ex iis, qui tenuissimam illam quam nonnulli tantopere prædicant victus rationem, in hoc morbo tenuerũt, euasisse comperietur: at plerosque qui contrariam dietam sequuti sunt, peste defunctos obseruaui. Neque vero metuendum ne moderato cibo à morbi coctione auocetur natura. Sunt enim non minus alexiteria, quam alimenta quæcunque descripsi cibaria, coctu adeo facilia, vt non modo insitum calorem non onerent, vt etiam mire augeant ac corroborent. Nemini obscurum esse puto alimenti benignitate venenatæ causæ malignitatem mitigari, labascentemque naturæ vim erigi, eius denique facultates & dissipatos spiritus instaurari. Toto itaque morbi decursu paulo copiosiore, quam in aliis febribus alimento, eoque euchymo, cardiaco, & eupepto vires confirmandæ sunt, quicquid obganniant nonnulli.

Videndum tamen ne cibi copiosioris sarcina calorem,

lorem, qui iam languidus eſt, opprimamus. Quod periculum declinatur, ſi ſæpe cibus offeratur, ſed ſemel modicus. Sæpe quidem, vt morbi malignitas temperetur, & naturæ vires erigantur, reficianturque ſpiritus, quorum maxima fit in hoc effectu diſſipatio: Semel modicus, vt à calore languidiore facile confici poſſit. Cibus eſto, qui ad præcautionem deſcriptus eſt, aſſus, aut elixus: cui ad condimentum intinctuſve accedat omphacium, acetum, mali medici, aut punici, oxalidis, aut oxyacanthæ ſuccus, quibus pauxillum aquæ roſaceæ, aut aquæ cardiacæ adiicietur. Acidis hiſce ſuccis, & deſtillatis cardiacis, cibi fatidium excutitur, aſſi empyreuma temperatur, humoris feruor obtunditur, putredo inhibetur, & peſtilens pernicies infringitur. Sed melancholici & pituitoſi, qui frigido ſucco referti ſunt, & quicunque ventriculum languidiorem nacti ſunt, citra ſacchari, & cinnamomi, aut deſcripti pulueris cardiaci adiectionem, acidis minime vtantur, ne flatibus, ac cruditatibus præcordia illis diſtendantur.

Victus rationem mediocriter ſiccantem vera & legitima peſte perculſis imperauimus, quum nec ſiti, nec ardore, aut incendio interno vexantur. Nam quicunque his iactantur per febres peſtilentes, elixis, & ex iis ſorbitionibus recte vtuntur.

Sed elixa omnia commode præparantur, ex aqua fontana, cui adiecta ſit tertia pars aquæ attractilidis. Sub finem coctionis inſeruntur radices dictami, & tormentill. & nodulus qui cornu ceruini, & eboris ſcobem contineat, & herbæ quæ ſupra deſcriptæ ſunt, borrago, bugloſſum, oxalis, pimpinella, ſucciſa, calendula, vua acerba, lupulorum

& aſparagorum cauliculi, ſi fert anni tempus, atque etiam petroſelini radix. Quippe diureticis veneni portio vna cum vrinis exigitur. Si quæ dixi in manu non ſunt, ſorbitioni adiicitur omphacii, ſucci oxalidis, aut maii citrii, aut punici pauxillum: ſed citrii ſuccus primas tenet in omni peſtilenti affectu, hunc ſequitur punici ſuccus. Quæ ſic elixatæ fuerint carnes, ex iiſque ſorbitiones, in calidis & ſiccis naturis aſſis præferentur. Satis enim alimenti corpori præſtant, & humorum ardorem melius temperant, ſimulque calidam & ſiccam viſcerum intemperiem emendant. Denique venenatam peſtilentis cauſæ vim obtundunt, ac putredinem arcent.

Pro acetariis vſurpabuntur cappares, qui vim ſalis prorſus depoſuerint, idque ex aceto roſ. vel ex eo, quod cum floribus betonicæ altilis præparatur. Malum citrium, arancium, punicum. Hæc quidem victus ratio conuenit incipiēte morbo quum valent vires, nec dum deiecta eſt appetentia. Nam quum iam illæ elangueſcunt, vrgetque cibi faſtidium, vix ſolidior cibus aſſumitur.

Tum igitur pullorum, & vitulinæ carnis iuſcula, aut conſumpta ſeu collatitia vocata, ex laudatis & optime elixatis carnibus, gelatina, ex aſſis expreſſa, oua ſorbilia, aliaque eius generis ſubſtitui debent, quemadmodum & inſtaurās deſtillatum. Tum crebro alimentum, ſed exiguum ſemel offerendum, vt perpetuæ ſpirituum diſſipationi occurratur. Gelatina, (alii glaciatum ius vocitant) ſtudioſe parata, ſingulari ope peſtilenti febre oppreſſis ſubuenit. Nam facile coquitur, & promptiſſime collabentes naturæ vires inſtaurat, diſſi-

patos

patos ſpiritus reſarcit, & peſtilentis veneni perniciem domat. Sic autem paretur.

Capus & vitulinæ carnis fruſtum coquantur in aquis cardiacis dum contabeſcant, adiecto ſub finem coctionis vini albi quadrante: decoctum ab omni ſorde, & pinguedine perpurgatũ cum triente ſacchari colo ſæpius traiicietur, adiectis ouorum albuminibus in ſpumam longa agitatione verſis, inſeretur & cinnamomi ſeſquidrachma, cum croci & terræ ſigillatæ momento: item inter colandum, aceti, & aquæ roſ. tantillum, quo & palato magis arrideat, & putredini aduerſetur magis, temperetur que reliquorum calor.

Capus mediocriter aſſus torculari ſubiicitur, ſucc uſque exprimitur, qui langueſcenti pro cibo ſit. Sed ante vſum in paropſide aliquantum ferueſit, roſacea & mali citrii, aut punici ſucco, aut omphacio adiecto.

Aqua carnis.

Capus pelle ſpoliatus, & exenteratus minutiſſime conciditur oſſibus abiectis. Carnis vitulinæ fruſtum ſimiliter conciditur. Ampulla vitrea concluduntur: nodulus adiicitur, qui contineat eboris, cornu cerui, terræ ſigillatæ, boliarmenæ ſingul. ʒ j. bugloſſ. borrag. cardui, morſus ſcabioſæ, & roſ. aquæ, miſcentur ſingulorum ℥ j. aut ℥ ij. ad ſummum.

Ampulla obſignata in duplici vaſe ponitur, (balneum mariæ vocant) in quo horis decem ferueat. Expreſſus liquor aſſeruatur, vſus tẽpore quatuor, ſex, octove cochlearia cum omphacii, aut mali citrii momento ſumãtur ex interuallis: aut cum pauxillo ſyrup. è limonibus.

Consumptum.

Capus & vitulinæ, atque etiam si voles veruecinæ carnis frustulum in aqua fontana coquuntur, dum contabescant, cum ʒ ij. scobis cornu cerui nodulo comprehensæ. Adduntur sub finem oxalis, buglossum, borrago, pimpinella, & calendula. Expressus liquor à pinguedine perpurgatus frigido loco reponitur. Dosis tres, quatuor, quinque, sexve vnciæ cum sextante omphacii, aut succi mali citrii, & cum panis mica, si æger deglutire poterit.

Destillatum instaurans.

℞ Conseruæ bugloss. borrag. florum violarum, betonicæ coronariæ, cichorii & ros. singul. ℥.ij. pul. E. triasand. simpl. diamargarit. frigidi, & E. de gemmis, singul. ʒ j. ß. scobis cornu ceruini & eborum, vtriusque ℥ ß. rad. tunicis & tormentil. dictami, se. cardui benedicti, citrii mali, & oxalidis singul ʒ ij. mithridat. veteris optimi ℥ iij. theriaces venetæ ℥ j. Item adde ℔. iiij. decocti capi cum bugloss. borrag. oxalidis, portulacæ, pimpinell. scabios. calendul. & endiuiæ, singulorum p. j. quatuor aquarum cardiacarum, aquæ ros. singul. ℥ iiij. Eliciatur aqua in duplici vase, cui vsus tempore auri tenuissimus puluis aliquando inseretur, vna cum saccharo vel syrupo, in hunc modum.

℞ Prædictæ destill. ℔. ß. sacchari albi ℥ j. aut ℥ j. ß. cinnamomi ʒ ß. succi mali citrii, aut limonum ℥ ß. Colo transmittantur, deinde adde auri pul. ℈ j. singulis dos.

Si absque mithridatio, & theriaca comparetur instaurans præsidium, multo suauius, sed minus aduersus venenatam malignitatem efficax fuerit.

Si

Si quod postea opiatæ forma describetur alexipharmacum præstantissimum in manu erit, eius ℥ iiij. destillato, inserantur dempto mithridatio, aut si grauis morbus erit, & vires valde infirmæ, cum mithridat. & theriaca velut descripsi.

Satis sit bis die terve ad summum cibum præbere, quandiu vigebit appetentia, mane quidem ientaculum, ad meridiem prandium, & vesperi cœnam. Priusquam cibus offeratur, manus, faciem & os abluere oportet posca, dein aliquot acinos mali punici acidi respersos, rosacea exugere. Pastus initium erit à duabus tribusve vnciis iusculi elixæ carnis, aut consumpti, aut aquæ carnis, aut glaciati iusculi (gelatinam vocant) succedat assæ aut elixæ carnis nonnihil. Claudetur vero aliquot vuis passis ab externa membranula, & vinaceis purgatis, vino albo, aqua rosſ. & saccharo ex tempore cōditis, vel semine fœnicul. & coriandri. Sed præter hæc quinta quaque hora noctu, & interdiu quatuor, quinque sexve gelatinæ, aut expressi, aut aquæ carnis cochlearia deglutiet, superbibetque vini nonnihil diluti aqua attractilidis, & si quando syncope obrepet, vinum dilutum cum offa panis. Hoc enim auxilio deficiens animus citissime reuocatur.

Quum ægrotus præ violentia morbi ac cibi fastidio, omne solidioris alimenti genus respuet, quæ descripsi liquida alimenta maiore dosi exhibeantur, adiectis si admittit cum iusculo aliquot offis, aut panis mica. Sed & panatela vocata cum pulli gallinacei iure, aut descripto consumpto cōficienda, quæ carnis vicem suppleat. Excitādæ appetentiæ, & coercēdæ putredinis causa, cibus acidis per-

petuo condiendus, seu solidus sit, seu liquidior, aqua ros. aceto, omphacio, vel succo oxalidis, si cætera desunt. Tum etiam destillatum instaurãs breuioribus interuallis porrigendum. Hoc enim singulare est aduersus omnem malignã febrem, quæ cum virium infirmitate coniuncta est, præsidium, naturæ vires reficiens, venenatamque perniciem obterens. Hunc instituendi victus modum finire placuit, vt medicinæ tyrones intelligant, tametsi pestilens febris acuta sit, peculiarem tamen victus rationem habere. In aliis enim ad statum vsque è pleniore victu ad tenuiorem progressus fieri solet. Hic vero contra è tenuiore ad pleniorem dum pernicies edomita sit, vt quo magis vires eius malignitate elanguescunt, disiiciunturque spiritus: hoc magis illæ confirmentur, & redintegrentur, resarcianturq; spiritus.

Potus esto vinum album, vel giluum odorum, bene defecatum, beneque maturum. Hoc enim languidioris naturæ vires, disiectosq; spiritus mirifice recreat atque reparat, & optimum pestilentis veneni antidotum existit, simplici peste perculsis nunquam denegandum: sed diluatur aqua fontana, quæ cum rasura cornu cerui ferbuerit. Diluendum autem pro consuetudine, si simplex pestis nec siti, nec ardore insigni fatigat, præsertim si ægrotus natura pituitosus, aut melancholicus existit, ac regio vel frigida & humida, vel temperata, velut & anni tempus. At si putridæ implicita est, vrgentque calor, dolor, sitis, ac præterea si feruentissimus æstus est, vel regio torrida, vel natura ægrotantis biliosa, vel oligophorum seligendum, liberaliusq; diluendum atque temperandum, vel in

totum

totum vino interdicendum est. Ego non aqua cocta, sed aqua cardui, aliisve aquis cardiacis diluere consueui, quod multis saluti fuit. Cardiacas autem aquas non plumbeo, sed vel in terreo, vel vitreo, vel argenteo vase distillatione elicere præstat, ne insuaues, & ventriculo graues sint. Pomaceum quod Northmanis familiare est, si generosum sit, beneque maturum, tuto conceditur: at quod vel non satis defecatum, vel nondum bene maturum, vel vetustate subacidum euasit, noxium putandum est. Piraceum, & cereuisia minus conueniunt. Extra pastus si sitis premet, vino posthabito, vel hydrosaccharum, vel hydromeli, vel syrupum de succo mali citrii, de limonibus, de succo oxalidis, aut agrestæ, aut cerasorum, cum aquæ cardui sextuplo, aut cum fontana aqua, in qua ferbuerit cornu ceruini puluis, vsurpabimus: syrupi vicem supplebit instaurans destillatum descriptum cum triplo aquæ cardui, & syrupi viol. quadrante.

Hydrosaccharum autem & hydromeli, hoc modo parabuntur in pestilentium morborum præcautione, ac curatione.

℞ Aquæ fontanæ ℔ iiij. sacchari optimi ℥ vj. scobis cornu ceruini ʒ ij. ferueant aliquandiu igne remisso in olla noua terrea vitro illita. Igne summotis adde aquarum buglossi, cardui, & morsus, singul. ℥ iiij. Colo omnia traiicientur succi mali citrii sesquuncia, & cinnamomi drachma vna adiectis.

Hydromeli pituitosis naturis accommodatius in simplici pestilentia.

℞ Aquæ fontanæ ℔. iiij. mel. optimi ℥ iiij. bull.

igne remisso in olla noua ad tertiæ partis consumptionem, atque accurate despumentur. Igne summotis vbi refrixerint, quatuor aquarum cardiacarum singul. ℔.ß. inseretur, vna cum aceti, & succi mali citrii vtriusque ℥j.ß. & cinnamomi ʒj. Colo transfusum hydromeli in vsum reponetur.

Potus paratu facilior, in febribus omnibus pestilentibus & malignis inprimis salutaris.

℞ Aquæ cum ʒij. scobis cornu ceruini coctæ ℔.iij. aquæ cardui benedicti ℔. j. ß. sacchari ℥iij. cinnamomi ʒj. succi limonum ℥j.ß. coletur. Non possum eorum sententiam probare, qui vrgente siti & æstu, frigidam affatim & plenis calicibus peste correptis, ad satietatem vsq; exhibendam censent, nam & sudorum profusio inhibetur, & insitus calor venenato morbo plurimum iam attritus, immodico frigidæ potu sic obruitur, vt breui prorsus deficiat, & extinguatur. Omnis potus exuperantia in hoc affectu noxia est, sed frigidæ pessima, atque periculosissima. Hic igitur quæ veteres ad tertianas, ardentesque febres ægrotis inexhausta siti fatigatis indulserunt, ad pestilentis febris curationem empirica imitatione trāsferre ineptum sit. Oportet enim eum, qui se tuto frigida replere volet, bene habitum ac carnosum integrisque viribus præditum esse, non attenuatum, nec imbecillum, nec ventriculum frigidum habere, nec inflammationem in visceribus, & aquam bibere consueuisse, quæ quum desiderentur in peste obsessis, maxime vero virium robur, nemo eos citra virium discrimen frigida expleuerit.

Non minus à scopo aberrant, qui in hoc affectu vetant

vetant ſitim tolerare. Bibendum quidem, & naturæ, cibi, ac potus quod ſatis eſt concedendum, minime tamen ſuperuacaneo potu corpus onerandũ, etiam ſi ſitis vrgeat, alioqui natiuus calor in venenatæ ac peſtilentis auræ, ſpiritibus atque ſanguinis ichoribus inſidentis, depulſionem occupatus, ad potus exuperantiam concoquendam abſtrahitur. Quum igitur hęc vrgebit, nec iuſta potus copia extinguitur, eam gargariſmatis, aliiſque remediis fallere nihil verendum, ne potus exuperantia vires opprimantur.

DE REMEDIIS LVIS PEſtilentis. CAP. XVII.

DESCRIPTA victus lege, ad remedia quæ peſtis cauſam demoliuntur & circumcidunt, me cõfero. Omnis enim legitima curatio à cauſæ ſublatione (ſiquidem ea adhuc præſens morbum fouet) inchoanda. Sublata enim cauſa, morbus qui ab ea etiamnum fit, continuo euaneſcit, atq; diſparet. Nam vt morbus iam factus ſuo, ſic qui adhuc fit cauſæ ſuæ, tollitur contrario. Quum igitur omnis cauſa ſuo tollatur contrario, operæpretium fuerit efficientem peſtis cauſam perſpicue adeo ac luculenter ob omnium oculos ponere, atque ita accurate ipſius naturam deſcribere, vt eius contrarium, ac peculiare remedium inuenire, atque ad curationem adhibere libeat. Multi quidem literis prodiderunt, eam vel intemperiem eſſe, vel inſignem & inſolentem, ſed manifeſtam humorum putredinem. Quæ ſi vera ſint, eius contrarium inuentu perquam facile ſit. Sed eorum opinionem firmiſſimis rationibus iam ſubuertimus, aliiſque

confecimus, veram pestis causam, nec putredinem esse, nec caloris exuperantiam, sed malignam & perniciosam labem vna cum aere, cuius inspiratione viuimus, haustam, solis symptomatis aspectabilem. Cuius contrarium si peruestigari possit, verum pestis remedium inuentum fuerit, quod opportune sumptum velut in plurimis aliis venenatis morbis contingit, illius malignitatem obtundet, & arcebit. Equidem sæpe sum miratus, quid causæ sit, cur ad pestem nullum adhuc satis efficax alexipharmacum tanquam perfugium inuentum sit, quum præsertim maiores nostri viri admodum sagaces, & omnium venenorum atque amuletorum diligentissimi indagatores, infinita remedia ex intimis naturæ penetralibus ac terræ visceribus eruerint, atque ad humani corporis salutem protulerint, vix vt alius supersit quamlibet occultus & venenatus morbus, cui proprium non extet alexipharmacum.

Lues venerea horrendum huius seculi opprobrium, venenatam, prorsusq; inexplicabilem causam habet, eius tamen paucis annis verum alexiterium adinuentum est magno generis humani solatio, quemadmodum etiam veneni quod vel canis rabidus morsu, vel scorpio punctura nobis inserit, idque adeo tutum, vt quisquis opportune vsus fuerit, liberetur, ac conualescat. Sed proh dolor! hactenus ignoratur proprium ac peculiare pestilentis febris alexipharmacum, verique simile est, maiores nostros obscuritate causæ, ab eius remedii inuestigatione deterritos, nihil de peculiari pestis curatione literarum monimẽtis ex professo commisisse, verendumque ne inscrutabili dei optimi maximi

timi consilio nobis illius cognitio denegata sit, vt hoc insanabili morbo tanquam flagello in homines animaduertat. Nam pestilentis veneni nullum alexiterium esse qui contendit, naturalis philosophiæ principia subuertit, quibus omnia ex contrariis per contraria fieri, humanarumque rerum vicissitudinem, atq; instabilitatem ex principiorum repugnantia, & dissidio pendere constat.

Quum igitur peculiare pestis remedium, propriumque venenatæ perniciei alexiterium adhuc in naturæ sinu abditum delitescat, ad communia venenorum alexiteria, & ad cardiaca medicamenta, quæ iis suffecit humana industria, confugere necesse est. Communia venenorum alexipharmaca voco, medicamenta, quæ veneno cuicunque siue introsumpto, siue morsu infuso, non humiditate, aut siccitate, calore, aut frigore, detergendi, vel obstruendi facultate, vel alia denique vlla vi, quæ ab elementorum materia, qualitateve dimanarit, sed occulta proprietate, cuius nulla ratio reddi potest, obsistunt & aduersantur. Antidota vero, quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta lethalibus venenis, virulentis ferarum morsibus, aut malignis ex praua victus ratione obortis affectibus occurrunt. E quibus ea seligemus, quæ longo medendi vsu aduersus pestilentem perniciem valuisse comperimus.

Cardiaca vero appellamus, quæ cordis vires tueri & augere nata sunt: quoniam enim hæc spiritus vitales pariter atque natiuum calorem erigunt & recreant, pestilentis veneni remedia iure habeantur.

Hi præcipui fontes sunt, vnde pestis remedia

eruere oportet, tantiſper dum D. opt. max. beneuolentia verum eius alexipharmacum innoteſcet: neque enim vel cathartica, vel venæ ſectio peculiaria remedia ſunt, ſed vt iam dixi omnium morborum, quæ ab humoris vitio originem habent, communia. Ex iis igitur, tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta educam, quæ aduerſus venena, venenatoſque morbos aut celebrauit vetuſtas, aut explorauit poſteritas.

Cæterum vt ſcorpio vulneri quod infixerit admotus, impreſſum venenum celerrime ad ſe rapit & euocat, moribundumque hominem illico liberat, aut velut deſcriptum rabiei amuletum à cane rabido demorſis exhibitum, venientem rabiem anteuertit, arcetque, aut iam contractam extinguit, ac inſanienti mentem integram conſtantes ſenſus ac vitam reddit: vt denique luis venereæ alexipharmacum, qua methodo dixi vſurpatũ luem veneream delet & extinguit: ſic certe luis peſtilentis amuletum tandem aliquando inueniri poſſe non diffido, quod introſumptum eius cauſam de repente prorſus auferre, atque peſte corruentes ſanitati ac vitæ reſtituere poſſit.

Interim ea poſteris vſurpanda ſuadeo, quorum ope plurimi, qui de vita periclitabantur, conualuerunt, quæ contra peſtis malitiam vim habere maximam, & vitale robur validiſſime cõfirmare, longis & magnis experimentis deprehendi.

DE SIMPLICI MATERIA IN febre peſtilenti. Cap. XVIII.

Atractilis vulgo carduus benedictus tẽperamento calido & ſicco, guſtanti amarorem

m inducit, extenuat, incidit, viſcerum obſtru-
iones aperit, vrinam & ſudores mouet, cibi faſti-
um diſcutit, cor recreat, putredini mire reſiſtit.
ed & venenatorum animalium, maxime vero ſer-
ntium ſcorpionum & rabioſorum canum mor-
bus auxiliatur. Longo vſu comperi eum, qui con-
tutione peſtilenti aliquot ipſius folia cruda ma-
e comederit, vel ſola, vel cum ſale modico aceto,
oleo acetarii ſpecie, vel in iure cocta, vel ſucci
liorum viridium vnciam vnam cum pari vini albi
enſura hauſerit, tutum eo die fore ab aeris ma-
ficio. Idem præſtat foliorum puluis pondere ʒ j.
mptus. Quinetiam ruſtici, qui iam peſtis conta-
a ſenſerint, ſi eo variis modis apparato abunde
antur, & primis diebus ſudorem cieant, tam a-
ocis morbi periculum declinabunt. Semen in
luerem redactum, vel ſolum, vel cum foliis ſic-
s ſumitur pondere ʒ j. idque vel cum vino albo
luto, vel cum aqua ex eodem carduo elicita: ſu-
orem mouet, ſi ſe in lecto æger aliquandiu con-
neat, velut & ſal ex tota planta confectus, qui et-
m aduerſus peſtilẽtes morbos efficaciſſimus ha-
etur. Aqua ex eo ſtillatitia vinum diluere in omni
ebre maligna remedium haud contemnendum
ſt, modo è iam maturo prolecta ſit vitreo vaſe.
emen omnibus antidotis & alexipharmacis vtili-
er commiſcetur.

Angelica calida ſicca, aperit, extenuat, diſcutit,
enenis aduerſatur, pituitoſos, lentoſque humo-
es digerit, putredinem inhibet, odore aromati-
o naturæ ſuauiſſimo, non ſolum cor, eique inſi-
um calorem iuuat & erigit, vitalemque ſpiritum
dauget ac corroborat, ſed etiam venenatam au-

ram pellit ac dissipat, pestisque contagia arcet. Qui igitur loca adeunt suspecta, frustulum radicis dentibus atterent ac commandant, vel sæpe narib. admoueant. Sic enim vapore aromatico corpus imbuent, qui pestilenti aeri locum nullum in corpore relinquat, sed eum vel repellat, vel dissipet, vel celerrime extinguat. Introsumpta multo maioris est virtutis, sed frequenti vsu calidioribus naturis officere potest, nisi frigidioribus temperetur. Drachma dimidia satis est, hyeme quidem cum vino albo, æstate vero cum aqua rosacea, aut buglossi, aut alio quouis cardiaco, vel iure, vel decocto, aut cum saccharo rosaceo pulueris specie, aut opiatæ forma cum buglossi conserua. Vrinas & sudores mouet, quo fit vt commodissime in lecto decumbenti propinetur. Illic enim patente cute sudor erumpit vberior, & melius extergeri ac resiccari potest. Opportune etiam commiscetur cum pari pondere pulueris seminis aut foliorum siccorum atractylidis ad proliciendos sudores. Folia, vel sola, vel cum pimpinella & foliis atractylidis acetarii specie comesta, paulo imbecilliorem vim habent. Quos pestis iam inuaserit, radicis solius tritæ semidrachmam, aut duos scrupulos aliis pulueribus cardiacis permiscebunt, haurientque cum aquæ atractylidis vnciis tribus & vncia syrupi de limonibus. Aut si febrilis calor intus vrgebit cum aquis cichorii & rosf. & syrup. violaceo, aut è limonibus. Alii adiecto saccharo ros. deglutient ex cochleari pulueris specie superbibentque aquam theriacalem, aut aquam cardiacam ad luis venereæ curationem præscriptam, aut destillati instaurantis ℥ iij. Hoc præsidium bis saltem die repetendum mane & ante cœ-

cœnam, dum venenata qualitate retuſa cordis
res ſatis recreatæ videantur. Flores betonicæ co-
onariæ ſaccharo conditi, cor & ſpiritus mire ex-
ilarant iucundiſſimo ac ſuauiſſimo odore. Idcir-
o omni aeris peſtilentis veneno occurrere, etſi
im inuaſerit, liberare creduntur. Condiuntur au-
em alias integri, alias triti tenuiſſime vt roſ. flores:
tq; ex iis conſerua præſtantiſſima ad omnes me-
ancholicos & peſtilentes affectus mihi longo vſu
omprobata. Vſus debet eſſe mane & hora ſomni,
iij. pondere. Herbæ ſuccus cum vino albo potus
ſdem viribus pollere traditur, atque ei opitulari,
ui iam peſtis contagione infectus fuerit. Radix
alida & ſicca præſtantiſſimas vires ſortita eſt ad-
erſus venena. Sicca aſſeruari debet ad neceſſarios
ſus. Drachmæ pondus ſatis eſt, cum vino albo aut
qua roſarum, aut cardui, prout ætas anni tempus
œli conſtitutio & febris qualitas poſtulant. Com-
ode miſcetur antidotis, quæ aduerſus venena
ræparantur. Nulla qualitate noxia eſt, etiamſi
aiore doſi ſumatur. Betonicæ alterius folia in
uluerem reſoluta, & ex vino ſumpta, rabidorum
nimalium morſibus & venenatorum ictibus ma-
gno ſunt adiumento, & à venenis liberant, & con-
ra peſtem nõ parum laudis obtinent. Radix quo-
que cor exhilarare & tueri traditur. Hederæ can-
didæ, flauæ baccæ, cum vino albo ℥ j. pondere po-
tæ venena pellunt, & peſtilenti perniciei repugnãt.
Aliis ſex octove baccæ ſatis ſunt. Deglutiuntur in-
tegræ, vel manduntur mane, mox vinum album,
aut aqua cardui ſuperbibitur. Iuniperi baccæ quia
vrinam & ſudores mouent corporibus humidis
auxilio ſunt. Sed & occulta proprietate aduerſus

omnia venena multo quam hederæ fructus præstantiores habentur, præsertim vero aduersus pestis iniuriam. Ea itaque grassante, hæ & introsumi cum aqua cardui vel vino albo, & ad suffitus vsurpari solent, & aliis antidotis misceri. Octo aut decem ad summum sufficiunt mane duabus horis ante cibum. Oleum ex iis arte chemica elicitur, cuius guttula aliis alexipharmacis mista sudores copiosos mouet, pestisque perniciem obtundit, frigidis & humidis naturis tutum, calidis & siccis noxium. Vt fœniculi semen à veteribus aduersus serpentum & scorpionum ictus celebratum est, sic id posteritas pulueribus, aliisque remediis, quæ aduersus pestilentem aeris perniciem comparantur, vtiliter miscuit, velut & oxalidis & mali citrii, & plantaginis semina. Sic & anisum pestilens virus profligare, & oris anhelitum odore commendare, & ocymi odorati semen roborando cordi, & pestilentibus venenis repellendis vtile censetur. Stœchas aduersus venena efficax, quo fit, vt antidotis addatur, velut & chamæcyparissus, quæ aduersus serpentum & scorpionum venena singulare remedium habetur, velut & plantæ ipsius nuces pilulæve ex vino albo, aut aqua cardui potæ. Hedera terrestris æstate collecta, siccata, & in tenuissimum puluerem vsus tempore trita, cum vino albo exhibetur aduersus pestis contagia, rusticis familiare remedium. Asphodeli maris radix serpentum morsibus & pestilenti veneno opitulatur. Siccatur & ℥ ij. pondus præbetur ieiunis. Flos & semen adhuc virescens cum vino, scorpionum & scolopêdræ veneno medentur. Asclepias quæ & hirundinaria calida & sicca folio aduersus omnia venena efficax

efficax traditur. Sicca, & in pulucrem trita, aqua cardiaca, aut vino diluto propinatur pondere ℥j. Viridis commode additur in iuſculis & acetariis peſtilenti conſtitutione. Pulegium cum vino potum morſibus venenatorum animalium remedio eſt. Ideoque aliquot eius folia in iuſculis cum bugloſſo, oxalide & borragine incoqui poterunt, & pulueris ſpecie aliis antidotis vtiliter miſceri. Gentianæ radix amara, calida & ſicca, extenuat, purgat, abſtergit, obſtructa liberat. Olim contra venenatorum animalium morſus duarũ drachmarum pondere cum pipere, ruta & vino præbebatur. Nos eam aduerſus peſtilentium febrium contagia vtiliſſimam explorauimus. Summa amaritudine non modo ſanguinis integritatem tuetur, atque à putredine vindicat, ſed eam etiam iam graſſantem coercet, & noxios ichores qui eius fomites eſſe ſolent, ſiccando abſorbet. Ariſtolochiæ radix huic viribus proxima, amara & ſubacris, incidit & extenuat, terget & diſcutit. Helenii radicem & ex ea factitium vinum non modo contra venena, & venenatorum animalium morſus, ſed etiam contra peſtilentes febres valere vſu deprehenſum eſt. Radix ſaccharo condiri ſolet conſeruæ forma, & ad vſum reponi, alii ea ſicca vtuntur peſtilenti conſtitutione ad arcenda graſſantis veneni contagia fœlici ſucceſſu: vt paucis complectar, gentianæ & helenii radices ineunte vere aut autumno, foliis deciduis collectæ, ſiccatæ & repoſitæ, ruſticis pro theriaca & mithridatio ſunt aduerſus omnem veneni ſuſpicionem, & aeris malignitatem. Ad graſſantis peſtis præcautionẽ alterutrius nonnihil mane voratur, mox vinum ſuperdatur, generoſum

quidem, ſed parca manu & aqua cardui dilutum. Biſtortæ pentaphyli, heptaphylique radices in puluerē reſolutæ, & cum vino albo ℥ j. pondere ſumptæ, aut maiori copia aqua decoctæ, impendentem peſtem arcent, & præſentem profligant. Coriandrum præparatum ieiuno vētriculo ſumptum pleriſque profuiſſe compertum eſt. Flores calendulæ & geniſtæ conditi non paucos peſtilentis aeris cōtagione liberaſſe traduntur. Item flores & ſemina hyperici ad ℥ j. data. Succus radicis chelidonii maioris ex vino albo & aceti roſacei momēto expreſſus, nonnullis præſentaneum auxilium attulit, & virus ſudore foras pepulit. Chamædrys & chamepytis craſſos humores incidunt & expurgāt, abſtergunt viſcera, obſtructiones aperiunt, putredinem cohibent, & peſtilentiæ aduerſantur. Calamintha abſterſoria facultate potens, venenis obluctari creditur, puluere ſumpta ex aqua atractylidis: ſiccat, digerit, ſudores mouet, peſtem propellit. Origano cum ſerpentibus pugnatura ſe munire traditur teſtudo, vnde aduerſus venena & peſtem valere compertum eſt. Datur pul. cum mithridatii ℥ ß. à ℥ j. ad ℥ j. ß. ex vino albo & aqua ſcabioſ. Flores nardi Italicæ venenis obſiſtunt, peſtilentemque aeris malignitatem euincunt, frigidis & pituitoſis naturis vtiles, pulueris forma ℥ ß. ſatis eſt ex aqua cardiaca. Abſynthium iecur & ventriculum confirmat, cruditates concoquit, inflationes ſtomachi & præcordiorum diſcutit, bilioſos ichores ſiccando abſorbet & abſtergit, obſtructiones tollit & putredinem, quæ peſtem excipere ſolet, remoratur. Abrotonum etiam ex vino ſumptum, ad peſtem & exitialia venena præſentiſſimo & efficaciſſimo

ſimo eſſe auxilio fertur. Vtrumque frigidis & humidis naturis ex vſu. Vinum abſynthites ad peſtem etiam valere creditur. Sal quoque ex abſynthio confectus ſudoribus eliciendis & abſorbẽdis ichoribus, in quibus peſtilens pernicies ſedem habet manifeſto experimento conducit. Datur ex aqua cardui & ſyrupo de limonibus. Idem efficacius præſtare creduntur, ſales è fraxino, iuglande arbore, ruta, ſaluia, atractylide, & helenio confecti. Sunt qui aquam ex papauere rhœade prolectam, ad peſtis præcautionem & curationem conferre prodiderunt, cuius rei nullum feci periculũ. Idem de ſuccis aut aquis roſarum, oxalidis, nympheæ, clematidis, daphnoidis prædicant. Puluis baccarum lauri ex aqua cardui potus, & oleum ex eiſdem arte chemica deſtillatũ (ſi guttæ aliquot cum aqua atractylidis propinentur) dein ſudores excipiantur, liberare deprehenditur. Oleum ex mali medici corticibus & ſeminibus elicitum, putredini & venenis peſtilentibus præter opinionem reſiſtit, ſumptum aut carpis, & cordis regioni inunctum. Quod etiam oleum è cortice mali arancii efficere traditur. Oleum ſcorpionum arteriis temporum, manuum & pedum, occipiti gulæ, & pectori illitum, & vicino buboni loco inunctũ, præſentem afferre opem traditur, quod tamen nullo mihi experimento conſtat. Roſmarinus ſeu libanotis incenſa, ſuffitu tutam præſtare in peſtilentia domum creditur, & nidore improbam aeris diluere perniciem. Flores condiri ſolent ad robur cerebri, qui auræ etiam venenatæ ac peſtilentis iniuriam à corde repellunt. Echion & alcibiadicum, quod & bugloſſum ſylueſtre, calidum & ſiccum,

contra ſerpentium & ſcorpionum ictus vtile cenſetur: poterit in vſum traduci contra peſtilentiam: Vt apium contra araneas ſingulare habetur antidotum, ſi octo eius folia cum totidem rutæ foliis & butyro recenti ſalſo exhibeantur, ſic peſtilenti conſtitutione eodem modo ſumptum ſaluberrimum. Eryngium aduerſus omnia venena efficax habetur. Radicis decoctum præfertur ad vinum diluendum. Cyperi radix contra ſerpentium, maxime vero ſcorpionum ictus ſingulare remedium veteribus habita eſt. Poſteritas comperit odoris fragrantia peſtilentis, aut aliter corrupti aeris inquinamenta diſcutere. Eius pulueratæ ʒ j. cum vino albo aut aqua cardiaca pota mane aliquot dies, multos peſte correptos vindicauit. Eam igitur peſtilenti conſtitutione, alias ſolam, alias cum aliis alexipharmacis miſtam vſurpare nihil verendum, iis præſertim quibus meliorum præſidiorum non eſt copia. Inſigniter ſiccat ſine morſu, calfacit paulum ſupra mediocritatem, tenuium eſt partium & odoris iucundiſſimi, quæ dotes in medicamentis, quæ venenis opponuntur, deſiderari ſolent. Meliſſophyli mentæ & marrubii folia cum aceti & olei modico ruſticis pro acetario eſſe poſſunt peſtilenti conſtitutione. Calfaciunt, attenuant ac diſcutiunt non ſolum vaporem melancholicum, ſed etiam humorem vnde progignitur: eaque ratione terrorem ac mœſtitiam, quæ hinc ortum habent, tollunt, & odoris ſuauitate cor exhilarant, & ſpiritus corroborant. His ſi pimpinellæ & oxalidis rotundæ, & portulacæ folia accedant, præſtantius euadet remedium. Dioſcorides auctor eſt, marrubium decocto & ſucco iis, qui à ſerpentib. icti ſunt, aut

aut venenum hauſerunt opitulari. Dum ſemine turget collectum, ſiccatum coquitur in aqua: Succus ex eo virente exprimitur. Eximia etiam pimpinellæ radici laus, ad peſtem, malignaſque febres arcendas ac profligandas, ſi cum vino albo ad ʒ j. bis die ante cibum propinetur. Aqua ſtillatitia meliſſophyli peſtilenti tempore vtiliſſima quocunq; modo vſurpetur. Alii adiecto ſyrupo de limonibus aut de ſucco citrii acidi zulapium conficiunt: cuius ℥ iij. ante ſingulos paſtus præbeant, alii vinum diluunt. Folia æſtate collecta, ſiccata, & in pollinẽ redacta, ſi cum ſaccharo ex cochleari dentur ante paſtus, peſte correptis auxiliantur. Oleum ex his ſiccis elicitum, antidotis quæ ad peſtilentiam comparantur, vtiliſſime inſeritur, velut & oleum è menta. Succiſa quæ & morſus diaboli, amara, calida & ſicca, aquam profundit, quæ peſti aduerſatur quocunq; modo vſurpetur. Vinum hac commode diluitur: carnes etiã huic incoquuntur. Conſtitutione peſtilenti ad ſitim arcendam extra paſtus loco vini eſt cum ſyrupo de limonibus. Herba & radix ſiccati, & antidotis quæ ad peſtem comparantur, miſceri ſolent. Stœbe quæ & ſcabioſa, eiuſque aqua eaſdem atque ſucciſa aduerſus peſtilentis mali perniciem vires habent, ſed longius eam à corde propellunt, atque in ſuperficiem diſiiciunt, quam ſucciſa. Centaurium minus quod & fel terræ, aduerſus aerem peſtilentem optimum eſt præſidium, flores & folia cum cibis ex oleo & aceto acetarii loco proſunt graſſante peſtilentia, cibos antegreſſa iuuant. Si oleum & acetum defuerit, cum butyro recenti, ſed ſalſo ſumantur. E floribus, foliiſque, aut quod præſtantius eſt è cacu-

mine dum ſemine turget, puluis fit, qui drachmæ vnius pondere vel ex vino, vel ex aqua cardui, vel ex iure capi, vel ex aqua roſ. vel ex alio quouis liquore, vel certe ex cochleari cũ ſaccharo roſ. ſumptus, ſingulare eſt non ſolum imminentis, ſed etiam iam contractæ luis peſtilẽtis propugnaculum. Herba hæc haud immerito rusticorum theriaca appellata eſt. Nam quocunque modo vtaris, noxios corporis ichores ſiccando abſorbet, & ſumma qua pollet amaritudine vtiles humores à putredine aſſerit. Verbenæ in terram ſparſæ folia ac radices cum vino potæ aut extrinſecus admotę à ſerpentium morſibus vindicant. Puluis ʒ j. pondere cũ aqua ſucciſæ peſte correptos mirifice iuuat. Vſu comperi polypodii & plantaginis folia aduerſus canis rabidi, & aliarum ferarum virus plurimum valere. Idcirco peſtilentis febris antidotis miſceri poterunt. Ruta è numero eſt medicamẽtorum, quæ valenter ſiccando proſunt, & craſſos ac lentos humores incidere pariter ac digerere poſſunt, quibus viribus multis morbis opitulari ſolet. Sed alia facultate prædita eſt, qua venenis repugnat, bellumque indicit, quo fit, vt pro antidoto aduerſus plurima venena eius folia trita, & cum vino miſta vſurpentur, velut aduerſus aconitum, ſerpentium morſus, & ſcorpionum ictus, contra araneas, apum, & veſparum aculeos, cantharidas, ſalamandras. Prodeſt etiam aduerſus canis rabidi morſum, ſi eius ſuccus cum vino albo mane propinetur, quatuor, quinque, ſexve diluculis, & laboranti loco contuſa folia aut manſa, aut cum ſale & aceto cocta admoueantur. In ſumma, ruta vera eſt rusticorum theriace, qua qui mane antequam domum egre-

egrediatur vſus fuerit, tutus eo die futurus eſt à peſtis contagione. Vtendi autem modus admodum varius eſt: nam & tuſa folia cum vino bibuntur, & ſola vel cum ſalis & butyri recentis momento comeduntur, interdum cum duabus iuglandibus & ficubus totidem, interdum cum aceti, ſalis & olei momento. Nonnunquam pimpinella & folia atractylidis adiiciũtur. Semen ℨ j. pondere cum vino potum foliis multo efficacius traditur. Petaſites foliis & radice peſti obſiſtit, ſiccat inſigniter & odore aromatico cor exhilarat, ſudorem mouet ſi ℨ j. mane cum vino datur. Allium aduerſus plurima venena creditur antidotus. Contra canis rabidi, aliorumque venenatorum animalium morſus celebrauit vetuſtas, non modo introſumptum, ſed etiam extrinſecus admotum. Id ſerpentes fugiunt perinde ac rutam. Ruſticorum idcirco theriace habetur. Eius fruſtula duo cum ſale ſumpta aerem peſtilentem repellunt atque diſcutiunt. Nam præterquam, quod occulta & inexplicabili facultate venenorum perniciem infringit, forti vapore corpus opplet ac perfundit, cuius vi peſtilentem aerem efficaciter immutat atque diſſipat. Minime tamen omnibus naturis conueniat, quin bilioſis & aliis omnibus exquiſito ſenſu præditis, capitis grauitatem & dolorem accerſit. Ficus ſolæ venenis inſigniter aduerſantur, ſi mane ventriculo vacuo ſumantur. Sed præſtantiores ſunt, ſi cum iuglandibus aut amygdalis edantur: duæ ficus, iuglandes totidem & decem amygdalæ amaræ quidem in frigidis naturis, dulces vero in calidis & bilioſis. Scordium amarum & acre, viſcera expurgat, putredinem arcet, obſtructiones liberat, ſiccum & vino

coctum contra serpentium morsus & venena bibitur, atque etiam contra pestilentis aeris contagia antidotis inseritur, quæ contra pestem fiunt. Triphyllum nobis trifolium odoratum, contra serpentum morsum & scorpii ictum tam introsumptum, quam foris admotum efficax, aduersus alia etiam venena atque pestilentiæ contagia, vtilissimum esse compertum est. Folia pro acetario esse possunt pastus initio. Trita cum oxymelite mane propinantur. Dioscorides ʒ iij. rad. & iiij. foliorum præbet. Sed Plinii sententiam sequutus, seminis xxiiij. grana aut totidem herbæ folia præbui cum cardiaco liquore. ocymi syluestris semen, mire efficax creditur contra venenatorum animaliũ ictus. Domestici semen melancholicos exhilarat, & venenis resistit. Buglossum vtrumque radice folio & flore valet ad cordis robur, ad discutiendos atros melancholicos vapores, & extinguendam malignam morbi cuiusque perniciem. Ideoque pestilentiæ vt cardiacum opitulatur. Ex tota herba aqua prolicitur, è floribus confectio paratur, quæ bugloss. conserua dici solet, è succo foliorum syrupus fit. Quibus omnibus aduersus cardiogmon, syncopen, mœrorem, & omnem morbi malignitatem vtimur. Grana infectoria, quæ alkermes vulgo, proprietate occulta cordis robur tuentur atq; adaugent, & venenis obluctantur: ideoque cardiacis & alexipharmacis plurimis commode inseruntur. Flos flauus verbasci vnicaulis, quod rusticis cauda vulpis vocitari solet, aduersus venena plurima valet, pulueris, aquæ, aut conseruæ forma. Huius etiam radices tum ad pestis cõtagia, tum ad cordis affectus quosuis ex vino, aliove idoneo potu

vtili-

vtiliter exhibentur. Plinius auctor est Pompeium magnum in scrinio Mithridatis regis deuicti antidoti descriptionem manu scriptam reperiisse, quæ polliceretur eum, qui ieiunus duas iuglandes siccas, & totidem ficus, & viginti rutæ folia cum salis grano contusa esitasset, ab omni veneno ea die tutum fore: quod Sirenus versibus expressum reliquit:

Antidotis vero multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cum raperet victor vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium salis & breue granum,
Iuglandesq; duas, totidem cum corpore ficus
Hæc Oriente die parco conspersa lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula mater.

Aqua ex immaturis iuglandibus, aut earum putaminibus elicita & pota, venena irrita facit, & ad pestis arcenda contagia mirifice commendatur. Sunt qui iuglandem exurunt, dein ex aceto rosaceo cinerem ebibunt, vt se à venenis & auræ pestilentis corruptela vindicent. Cornu monocerotis aduersus venenatos, pestilentesque morbos primas tenere opinio est, quæ apud vulgus sic iam percrebuit, vt ad hoc præsidii genus tanquam ad sacram anchoram confugiant, quicunque graui & periculoso morbo quopiam premuntur. Antiqui tamē nihil plane (quod sciam) de tanto alexipharmaco literarum monumentis commiserunt. Posteritas scriptum reliquit in Æthiopiæ eremis & solitudinibus sub ditione atque imperio Preteiani multos monocerotes haberi, quibus mos sit antequam bibant, bis terve aquam cornu agitare, quo

venenum à serpentibus, quorum illic maxima copia est, in aquam emissum extinguant, declinentque eius incommoda: verique simile est eorum animalium cornu accolis in vsu esse aduersus venena omnia, atque serpentium morsus, tandemque medicos, ad quos huius rei fama delata est, ad omnium morborum malignorum curationem hinc transtulisse. Insigni equidem (quantum explorando assequi potui) facultate præditum est, aduersus venena plurima, morbosque omnes malignos, atque contractum illinc vel alui profluuium, vel vomitum, aliaque symptomata. Dosis est ʒ j. aut quod minimum esse debet ʒ ß. Nam cum vulgo quatuor duntaxat, quinque aut sex granula porrigere quid conducere possit, non video. Sumitur alias pulueris specie cum saccharo, alias cum aqua cardui benedicti: idque rursus alias solum, alias cum scobe tenuissima cornu ceruini & puluere vnedonũ. Omnibus fere raris ac pretiosis antidotis, quæ aduersus venena comparantur, magno profectu misceri solet. Aqua etiam cui infusum fuerit cornu monocerotis ad omnes venenatos affectus efficacissima mihi visa est. In summa, nobile & generosum aduersus omnes venenatos, pestilẽtesq; morbos remedium est cornu vnicornis, quod reges, principes ac nobiles quique viri diuitiis affluentes penes se habere, atque in futuros vsus recondere debeant. Solent enim pharmacopæi, aliique circumforanei mercatores ebur, aliudve cornu substituere non ita efficax. Corallium refrigerandi & siccandi facultate præditum cordis robur tueri, & aduersus pestis, omnisque veneni impetum præcordia munire creditur. Ebur quoque frigido & sicco

ſicco temperamento præditum, cordis robur tuetur, putredini reſiſtit, obſtructiones tollit, & morborum malignorum perniciem obtundit. Doſis eſt ʒ j. alias pulueris forma cum ſaccharo, alias ſine ſaccharo cum aqua cardui benedicti & ſyrupo de limonibus, alias cum iure, alias cum vino, alias alio modo.

Aurum temperatiſſimum quum ſit, nec temporis diuturnitate, nec ignis perennitate conſumitur, cardiacæ melãcholiæ, cordis palpitationi, morbo attonito, comitiali, elephanti, & venenis medetur, atque ſpiritus animales, vitaleſque mirifice recreat, idque puriſſimum vel candens iuſculis & potionibus inſtaurantibus pluries intingitur, vel in puluerem redactum ad ʒ ß. vel ℈ j. exhibetur, vel in oleum, ſtillatitiamque aquam arte chemica conuerſum, ad tres, quatuorve guttas cum vino vel aqua cardiaca propinatur. Auri pollis arte noua roris maii beneficio paratus citra ignis vim, mirificam efficaciam habet aduerſus omnia venena, atq; cardiacum remedium eſt omnium præſtantiſſimum. Os cordis ceruini omnibus cordis affectibus contra venena & peſtilentiam valere, maximamque vim habere dicitur. Primi cornu ceruini partus idem præſtant, & venenis atque peſti non minus, quam cornu monocerotis obſiſtere credũtur, quo fit, vt ei recte ſubſtituantur. Grandioris cerui cornu illi quidem cedit, inferiorque eſt, minime tamen vbi illius penuria eſt, aſpernandum. E cerui cornu recenti aqua elicitur arte chemica, in primis efficax aduerſus omnẽ maligni morbi perniciem, quæ principibus ac magnatibus omnibus in ſummo pretio eſſe debet: propinatur cornu ceruinum

in puluerem redactum à ℥ ß. ad ℥ ij. alias ſolum & impermiſtum, alias cum vnionibus & cornu monocerotis, idque modo cum ſaccharo pulueris ſpecie ex cochleari, modo cum aqua atractylidis aut iuſculo, aut alio liquore, modo ex cochleari cum ſyrupo de limonibus, aut de ſucco citrii acidi, aut de ſucco oxalidis. Breuiter adeo iam inoleuit cornu ceruini vſus in peſtilentibus febribus, & aliis malignis ac venenatis morbis, vt mille ſint vtendi formæ. Nam & ſali miſcetur, & ſorbitionibus, & aliis cibis omnibus, ſalis inſtar tenuiſſimus ex eo pollis inſeritur, & aquæ incoquitur, qua vinum diluatur. Sed & ex tenui eius polline in aqua atractylidis macerato aqua in diplomate (balneum mariæ vocant) elicitur, quæ proceribus ad vinum diluendum in vſu ſit, peſtilente cœli conſtitutione. Galenus bolum armenam aduerſum peſtẽ miris laudibus effert. In magna, inquit, peſte, cuius eadem facies fuit, atque eius, quæ Thucydidis memoria graſſabatur, quotquot hoc medicamen biberunt, celeriter curati ſunt, at quibus non profuit omnes interiere, ſcilicet cum nec alio quouis iuuaretur. Hinc illud remedium mire celebrauit poſteritas. Sunt tamen qui eam non niſi ſumma ſiccitate, qua omnes corporis ichores, vel plures, vel ad putredinem præparatos ſiccat & abſorbet, peſtilentibus febribus opitulari contendant, perinde atque terra lemnia, quæ in maiori etiam pretio eſt. Alii vtrumque præter eam ſiccandi facultatem occulta proprietate valere aduerſus venena, & peſtilentis febris perniciem demoliri aſſerunt. Aliis controuerſiæ huiuſmodi iudicium admodum obſcurum ac difficile videtur. Armena quidem bolus ac ſigil-
lum

lum lemnium, gustanti & olfacienti inodora fere atque insipida apparent, vt idcirco qua facultate pesti obsistant, neque ex odore, neque ex sapore assequi liceat. Sed tamen bolus ingentem adstrictionem & siccitatem, terra vero lemnia magnam siccitatem gustanti præ se fert: certumque est ex iis medicamentis, quæ venenis resistere prodidit vetustas, plurima siccandi facultate pollere, multa etiam adstringere, manifestisque hisce viribus noxios omnes ichores, qui putredinis fomites existunt, absumere: ideoque putredini & malignis ex ea morbis obsistere. An vero alia quadam secretiore facultate polleant, qua occultam venenorum & pestilentiæ perniciem obtundant, dissipẽt, frangant, atque extinguant, etsi à multis in quæstionem vocatur, mihi tamen asseueranter videtur pronunciandum. Alioqui medicamenta omnia, quæ siccandi vim habent, venenorum erunt alexiteria, quod non solum Dioscoridis & aliorum veterum auctoritate falsi conuincitur, sed etiam vsu refellitur. Terram namque lemniam venenis omnibus aduersari, eaque cum vino ante cibum pota vomitione excludere, & virulentorum animalium morsibus mederi auctor est Dioscorides: quod de aliis medicamentis siccantibus dici haud possit. Bolo variis modis vti licet. Nam alias solus bibitur ex vino albo tenui, modice diluto si abest febris, aut ex aqua in febre, alias cum aliis quibusdam mistus, velut cornu vnicornis, terra lemnia, vnionibus, &c. Dosis autem est à ʒ ß. ad ʒ j. Nam maiore quantitate suo pondere ventriculo molestus est, & obstructiones parit. Datur autem alias pulueris specie cum saccharo ros. alias potus forma

cum aqua cardui mane ante cibum. Pestis contagia præsumptus arcet, & iam contractæ vim obtundit ac hebetat. Virtutem suam coctione deponit in aquam, qua vinum commode diluitur, aut elixantur carnes pestilenti cœlo. Siccis & obstructionibus obnoxiis corporibus, frequenti vsu noxius, humidis tenui sero refertis pestilenti cœli statu salutaris. Miscetur antidotis fere omnibus, quæ aduersus pestilentem luem comparantur. Terra lemnia, quæ & sigillata, vera, rata, ac pretiosa est: adulterina frequẽs. Dosis est à ℥ ß. ad ℥ j. è cochleari cum saccharo, aut cum oui luteo, miscetur sali & sorbitionibus. Infantes ex lacte aut iusculo, aut aqua cardui benedicti facile vtuntur. Miscetur aliis antidotis, maxime E. solidis, quæ tabellarum forma fiunt. Galenus cancrorum fluuiatilium puluerem laudat, asseuerans Pelopem præceptorem eo fœlicissimo successu vti solitum aduersus rabiem in cane demorsis. Siccat insigniter & putredini resistit. Ideoque merito pestilenti constitutione in vsum coaptabitur, & ℥ ß. aut ℥ j. pondo ex vino albo, vel aqua cardui, aut scabiosæ, aut morsus propinabitur. Nam vt occulta vi venenum canis rabidi, sic forte populariter grassantem pestilentẽ perniciem, vincet, coercebitque. Vniones seu margaritæ frigidæ & siccæ, occulta proprietate cordis robur firmare, venenis succurrere, putredini resistere, & syncopen tollere traduntur. Ideoque in tam frequenti vsu sunt, aduersus morbum omnem occultæ malignitatis participem, vix vt vllum compositum alexiterium sit, quod eas non recipiat. Quædam etiam ab iis nomen sortita sunt, velut electarium diamargarit. frigidum. Puluis datur à di-

à dimidia drachma ad drachmam, alias ſolus, alias cum vnicornis & cornu ceruini ſcobe, quæ tria ſimplicia alexiteria, ſi pari pondere permiſceas, non modo ad domandam peſtis & exanthematum popularium perniciem ſingulare præſidium nactus fueris, ſed etiam aduerſus ferarum omnium venena alexipharmacum præſtantiſſimum. Saphyrum, hyacinthum, & ſmaragdum veteres inter medicamenta, quæ cordi familiaria contra venena plurimum valent, numerarunt, alexipharmacis miſcuerunt, velut & ſuccinum, quod cordis & oris ventriculi morbis mederi, ac venenis reſiſtere proditur. Nihil hic de aliis gemmis, quarum nullum feci periculum aduerſus peſtilentem luem, particulatim dixero. Conſtat tamen veteres eas fere antidotis, quæ aduerſus venena præparabant inſeruiſſe. Omne ſantali genus cordi robur, voluptatem & lætitiam affert, peſtilentiæque iniuriæ reluctatur. Cyrenaicus ſuccus, laſer indicum, agallocum, zedoaria, caſſia, quam canellam dicunt, iris florentina, myrrha, caſtorium, crocus & lignum odoratiſſimum, quod ex America non ita pridem aduectũ eſt, colore & odoris ſuauitate xylobalſamo, quod ex Iudæa olim afferebatur finitimum, cor firmant, & venenis pariter atque humorum putredini, malignitatique obſiſtunt. Ideoque antidotis, quæ aduerſus venena & peſtilentem luem comparantur, ea miſcere operæpretium fuerit. Moſchus, ambarum cineris colorem referens, & zibetum ſuauiſſimo ac fragrantiſſimo odore corpora noſtra replẽt, cuius tanta eſt efficacia, vt tametſi nulla forte alia vi ſecretiore aduerſus peſtilentem luem polleant, minime tamen à cenſu remediorum luis peſtilen-

tis expungi debeant. Hoc enim ſolo peſtilentem aeris perniciem vel repellere, vel diſſipare poſſunt, atque extinguere, neque vllum ei locum in eius corpore reliquum faciunt, qui eorum ſuffitu perfuſus, imbutuſque ſit. Sed præterea cordis vires recreant, ſpiritus omnes erigunt, diſſipatoſq; colligunt ac reſarciunt: cerebrum, ſenſuſque omnes roborant, & partium omnium languorem diſcutiunt, maximeque cordis: quam ob cauſam syncopas & animi deliquia perſanant. At eos lædunt, quibus imbecillum caput eſt, & nimis exquiſitus membranarum cerebri ſenſus, & mulieres, quæ vterinis præfocationibus obnoxiæ ſunt, naturis frigidis ac ſenibus maxime idonea. Certiſſimo experimento conſtare tradunt, cum primum halecis ſale conditi copia à piſcatoribus in maritimas ciuitates defertur, peſtem breui euaneſcere ignorata cauſa, propterea quod omnibus ſalſis id minime conceſſum eſt. Artemiſiam celebrarunt veteres contra ſerpentum ictus, morſuſq;, tam intro ſumptam quam foris admotam. Contra canis rabidi morſum mire efficax deprehenſa eſt: qua de re in eam antidotum, cuius aduerſus rabiem periculum feci, recepta eſt. Artemiſia, ruta, ſaluia, meliſſophyllum, abſynthium, hypericum, centaurium minus, & medius fraxini cortex, ſiccantur. vrunturque ſeorſum: cineres horis duodecim aqua tepenti ſeorſum macerantur. Singulorum lixiuium limpidiſſimum olla noua tantiſper coquitur, dum abſumptum ſit: quicquid abſumpto humore in ollæ imo ſupereſt, ſalem appellant, atque ad malignorum morborum curationem vſurpant. Alii in paſtillos coquunt, qui in futuros vſus aſſeruentur.

uentur. Grassante igitur pestilentia quum primum quis se perculsum agnoscit, salis aut pastillorum ℈ j. aut ʒ ß. aut si agrestis & validus æger est, ʒ j. cum iure pingui, aut cum aquæ cardui stillatitiæ ℥ vj. soluitur & propinatur interdum per se, interdum cum mithridatii momento & syrupo de succo buglossi. Sumpto poculo æger horam dimidiam, si potest, obambulat. Hinc lectum petit, vt sudorem qui vi medicamenti breui prorumpet, excipiat. Vomitionem in nonnullis ciet: hoc remedii genus & aluum ducit, sed admodum leniter, nisi maiore quantitate sumatur. Porro nisi primo statim aut secundo die propinetur, noxium nedum inutile est: neque enim venenum cordi altius iam impressum potis est cum sudore abigere, neque rationi consentaneum est maiore copia exhibere, vt aluum validius soluat, quum scelus sit venenatam perniciem in partes extimas iam à natura depulsam in principes reuocare contrario conatu, & qui forte iam concaluerunt humores incendere. Dictami radices & folia contra febrium pestilentium & venenorum malignitatem valere longo vsu animaduersum est. Myrobalani citreæ conditæ cordis robur augere, & mœrore discusso voluptatem parere, pestisque contagionem obtundere & refrænare traduntur, quod vsu non comperi. Nux moschata integra condita coctionem adiuuat, ac natiuum calorem erigit. Idem efficit cortex mali citrii conditus, & spiritus instaurat. Caryophylli quoque sumpti, aut ad suffitum parati, pestiferis caussis egregie resistunt, vitæ principium confirmant, & spiritus instaurant. Doronicum Romanum radice in vsu est aduersus cordis vitia, & venenato-

rum animalium morſus: creditur peculiari facultate cordis robur tueri. Roſæ, violæ, & nympheæ flores ſaccharo conditi, etſi refrigerandi facultate valent, vi tamen cardiaca cordi opitulantur, & ſpiritus recreant, tetroſque vapores regerunt. Conueniunt naturis calidis, cœlo æſtuoſo, & ardentibus febribus. Succus mali citrii, punici, aurei, oxalidis, oxyacanthæ: omphacium, acetum, reliquaq; eius generis acida, humorum putredini reſiſtunt, eorumque feruorem attemperant. Sed & malignam ac peſtilentem omnẽ luem infringunt, hincque ortam nauſeam, vel etiam cardiogmum tollunt, maxime mali punici & citrii ſuccus. Syrupus è ſucco ceraſorum rubicundiorum acidorum, febrium peſtilentium ardores mire demulcet ac reſtinguit, cor exhilarat, putredini aduerſatur, velut & ceraſa ipſa condita, & fructus pharmacopæis Ribes dictus, conditus, & ſyrup. ex eius ſucco paratus. Vinum omne generoſum, odoratum, tenue ac fuluum, vel album, ſed nec dulce, nec craſſum, cordis robur mire erigit, ac deperditos ſpiritus celeriter inſtaurat atque reſarcit, ſed & venenis reſiſtit, omnemque tetrum vaporem diſcutit. Caphura etſi odorata, mihi tamen in febre peſtilenti parum tuta videtur, niſi forte quum ingens putredo, ex eaque calor ardentiſſimus ineſt, qui remedio refrigeranti & tenuium partium attemperari poſtulet. Frigida enim quum ſit & tenuiſſimæ ſubſtantiæ, omnia peruadens, caloris inſiti robur mire diſſoluit, quod tamen in hoc affectu promouere operæpretium ſit. Cuius rei argumentum eſt ſopor, & ad venerem imbecillitas, quam accerſere ſolet, ſi quis ſæpius vel ſemel maiore quantitate vtatur.

DE COMPOSITIS MEDI-
camentis in febre pestilenti.
CAP. XIX.

DE simplicium medicamentorum, quæ pestilenti lui opitulari possunt generibus, iam satis: nunc composita, quæ ex iis confecit vetustas transigamus, vt se tandem ad posterorum & nostra inuenta conuertat oratio. Ex iis, quæ longo vsu explorauit, ac literarum monimentis consecrauit antiquitas, mithridatica antidotus in pestilenti febre iure præferatur, tametsi multi theriacam anteponant. Medicamenta namque, quibus illa constat inuentu sunt faciliora, multoque minus in illa quam in hac componenda peccari solet. Eiusmodi autem fuit inuentionis ratio.

Mithridates maximus rex Ponti antidotum aduersus venena, à quibus sibi maxime metuebat, efficacissimam nancisci desiderans, simplicia plurima, quæ venenis obsistere nouerat, opportune legenda sedulo curauit, ex iisq; certa ratione & synthesi antidotum confecit, quam cum vsu votis respondere deprehendisset, ad perpetuam tanti tamque efficacis alexipharmaci & nominis sui memoriam, mithridatium nuncupauit. Cuius descriptio habetur libro secundo Galeni de antidotis, auctore Andromacho, qui primus ex ea quibusdam tum additis, tum ademptis, theriacam composuisse fertur. Quamuis igitur propter carnium viperarum admistionem theriaca ad morsus viperarum mithridatio præstantior sit, ad alia tamen multa perniciosa vitia inferior deprehensa est. Hoc alexipharmaco quum sæpius vsus fuisset Mithridates,

velletque (ne viuus in Romanorum poteſtatem veniret) veneno mortem ſibi conſciſcere, illæſus perſtitit, tanta olim fuit eius amuleti aduerſus venenatos affectus efficacia. Quæ cauſa poſteros ad eius vſum pepulit.

Ioannes Fernelius quo tempore apud eum medicinæ operam dabam, è lectiſſimis ſimplicibus, quæ hoc ſeculo haberi poſſunt, eius libras 50. confecit. Cuius aduerſus luem veneream, febrem peſtilentem, exanthemata, & ecthymata popularia, alioſque malignos ac venenatos omnes morbos, maxima fuit efficientia. Quæ eum ratio impulit, vt abs Henrico Galliarum rege literas impetraret ad Turcarum imperatorem, illucque herbarium medicum mitteret, qui optima & lectiſſima medicamenta liberaliſſimi regis impenſis, ad mithridatii compoſitionē adferret. Hoc enim in poſterum Lutetiæ quoto quoq; anno decimo parari ſtatuerat, ſed irritis ſaluberrimis conatibus immatura morte ſublatus eſt.

Theriaca apud maiores aduerſus venena, morboſque venenatos ac peſtilentes maximo fuit in pretio. Galenus ipſius commoditates, vſumque multiplicem proprio opere luculenter deſcripſit, palam affirmans viſam eſſe hanc ſolam theriacam antidotum, quæ peſte correptis auxiliaretur, quum nullum aliud præſidium tanti mali magnitudini poſſet obſiſtere, additque inſuper, quod ſi qui adhuc incolumes, vel etiam iam correpti ipſam peſtilenti conſtitutione præbibant, immutata inſpirati aeris pernicie & corruptione prohibita, tam ſæui morbi periculum effugient. Alibi quoque aſſeuerat in peſte quadam omnibus aliis ſimpl. auxiliis

liis inefficacibus, quoſdam ea vſos conualuiſſe: nullos vero malo tentatos fuiſſe, qui eam præbibiſſent. Et alibi tradit in magna peſte ei ſimili, quæ Thucydidis tempore ſæuiit, omnes qui hauſerunt theriacam breui ſanatos fuiſſe, quibus vero non profuit, omnes mortuos eſſe, neque ab vllo alio opem ſenſiſſe. Bibitur autem ex vino tenui moderate diluto, vel ex valde aquoſo, ſi febrilis calor vehemens eſt. Hæc iuxta Galeni ex Andromacho deſcriptionem paranda eſt, nam quæ hic negligenter paratur, & paſſim in officinis proſtat, adulterina eſt & inefficax, maximo reipubl. detrimento. Laudatur hodie Veneta, cuius vſu aliquot percuratos vidi, qui à ſerpentis morſu ita intumuerant, vt de vita periclitari viderentur. Ratum ſit igitur ex veterum ſententia, theriacam & mithridatium occulta & inexplicabili proprietate, peſtilentis luis vim ac perniciem infringere, ſi optime ac fideliter parata habeantur. Nam quum venenis contraria ſint, cordis & vniuerſi corporis inſitum calorem ſpiritus & ſubſtantiam ſic ſua natura, ſuaque qualitate imbuunt atque immutant, vt ſtrenue venenis obluctari atque obſiſtere, & eorum perniciem ſuperare poſſint: non quod alexipharmaci vllius ſubſtantia in vniuerſi corporis molem effundatur atque penetret (fieri ſiquidem non poteſt, vt minimum antidoti tam ingentem corporis molem, tam cito peruadat atque impleat) ſed quod egregias ſuas vires quoquouerſum diffundat. Sumpta enim antidotus dum inſiti caloris beneficio in vẽtriculo incaluit, vapores ac ſpiritus in vniuerſum corpus diffundit, qui ipſius facultatem in omnes corporis partes, maxime vero in cordis arcem per-

ferant. Hoc vero perfusum cor, reliquumque corpus, insiliens venenum auramque pestilentem, vel longe repellit ac dissipat, vel extinguit ac superat. Quemadmodum igitur veneni minimum viperæ morsu, aut scorpionis aculeo homini impressum, pauco tempore maximam mutationem ac perturbationem in toto corpore excitat, eiusque œconomiam per omnes partes diffusum labefactat: sic mithridatii aut theriaces ʒj. alicuiusve generosi alexipharmaci iusta copia opportune ingesta, veneni perniciem celeriter infringit & domat, quacunque corporis parte delitescat: siue quod ad se id attrahat ignorata vi (velut magnes ferrum, & scorpius demorsæ parti admotus, quod eiaculatus fuerat, venenum reuellit, & attractum occulta proprietate immutet ac conficiat) siue quod ad ipsum obscuris poris permeet atque diffundatur. Sunt qui ex simplicibus medicamentis, quorum permistione mithridatium & theriaca constant, nouam quandam vim emergere contendant, calori nostro ac vitali spiritui finitimam, quæ cor, vitalesque spiritus sic erigat, confirmet ac corroboret, vt pestilens labes in iis sedem locare atque inhærescere nequeat, hacque sola ratione ea venenis & pestilenti lui obsistere arbitrentur, quorum non vsquequaque probanda sententia est: vtraque enim ratione & pestilentis febris malignitatem, & luis venereæ virus, & alia venena domant, contraria scilicet illis sed nobis occulta qualitate, & vi cardiaca. Dosis sit ʒß. quum præcauere est animus, drachma vero vna, quum contractum iam morbum sanare: idq; vel per se opiatæ forma, vel cum confectionibus buglossi, borraginis & helenii, vel
cum

cum vino giluo odorato, duplo aquæ cardui diluto, vel si febrilis calor metuitur, cum aqua cardui & rof. idque mane & ante cœnam primis diebus, dein mane duntaxat. Mithridatium & theriaca, præterquam quod frequenti vſu calidis naturis, & iis, qui ardenti, aut alioqui feruida febre iactantur, noxia ſunt, hoc etiam ſeculo non parum de vi & efficacia ſua ob ſimplicium, quibus conſtant penuriam, deperdidere. Alia igitur deſcribam paratu faciliora, ſed tamen non minus efficacia, quæ probauit poſteritas.

POSTERORVM INVENTA ad febrem peſtilentem, aliosq́; venenatos morbos quamplurimos.

CAP. XX.

℞ Foliorum ſiccorũ ſcordii, meliſſophyli, marrubii, pimpinellæ, mentæ, polypod. rutæ, ſingul. ℥ ß. ſuccisæ, ſcabioſæ, centaurii minoris, plantag. trifolii odorati, chamæpityos, ſchamæd. pulegii, apii, ſtœchad. chameciparisſi, atractylidis, dictami, artemiſ. ſingul. ʒ ij. rad. angelicæ, ſpicæ nardi, vtriuſque ʒ j. rad. ſiccarũ, tormentil. doronici rom. cyperi, dictami, betonicæ coronariæ, biſtortæ, verbenæ, ſingul. ʒ iij. rad. ſiccarum gentianæ, ariſtoloch. rotund. & helenii, zedoariæ, cuiuſque ʒ ij. rad. iridis florentiæ, calami aromatici, cortic. mali citrii ſicci, ſingul. ʒ j. florum calendul. bugloſſi borrag. verbaſci vnicaulis, geniſtæ, roriſmar. roſ. rub. violarum, nympheæ, betonicæ vtriuſque, ſingul. ʒ j. ß. ſem. fœniculi dulcis, atractylidis, vtriuſque ʒ ij. ß. ſem. oxalidis, mali citrii, plantaginis, trifolii odorati, angelicæ, rutæ, ocymi, ſingul. ʒ j. ß. ficus,

nuces iuglandes, vtriusque quatuor numero, baccarum iuniperi & hederæ candidæ, singul. vj. numero: baccæ infectoriæ xij. numero, coral. ebor. cornu ceruini singul. ℥ ß. ligni aloes, santali citrini, cinnamomi, xylobalsami, caryophyl. macis, singul. ʒ ij. margarit. elect. croci, carnis nucis moschatæ, singul. ℥ ß. ossis è corde cerui, scobis cornu vnicornis, vtriusq; ʒ j. fragmentorum saphyri, hyacinthi & smaragdi, singul. ʒ ß. myrrhæ, styracis, calamintæ, benioin, singul. ℥ j. castorii ʒ ß. Omnium in tenuissimum pollinem redacta syrupo, qui proxime describetur, excipiantur, & in opiatæ crassitiem coquantur igne remisso. Iisdem fere viribus pollent alexipharmaca luis venereæ, quibus in vicem huius licebit pestilenti constitutione, si in manu erunt.

℞ Succorum oxalidis agrestis minoris, oxalidis rotundæ, betonicæ, vtriusque buglosſ. singul. ℔. j. succi pimpinel. succiſ. scabiosæ singul. ℔. ß. succi plantag. oxalidis maioris, vini granatorum, succi limonum singul. ℥ iiij. succorum mentæ, marrubii & scordii, singul. ℥ v. aquæ rosſ. & cardui, vini albi optimi, singul. ℔. ß. sacchar. & mel. opt. vtriusque ℔. iiij. Coquito in syrup. igne remiſſ. qui cinnamomi & santal. citrini vtriusque ℥ ß. condiatur. Quæ parum succi profundent herbæ, inter terendum aquis cardiacis cardui, succiſ. scabiosæ & buglosſ. & vino alb. irrigabuntur.

Alia conficiendi alexipharmaci luis pestilentis ratio.

Omnia descriptæ syntheseos simplicia contusa, in œnostagmate biduum sic macerantur, vt aqua aliquantum superemineat, idque vase exacte obstructo,

ſtructo, ne quid virium expiret. Expreſſum dein œnoſtagma cum pari portione ſacchari, igne valde remiſſo in ſyrupum coquitur: cuius mirabilis vis eſt aduerſus febrium peſtilentium malignitatem. In calidis tamen & ſiccis naturis, limonum & oxalidis ſucco temperari debet.

Eiuſdem alexipharmaci alius conficiendi modus.

Contundantur recentia omnia, ſicca vero in puluerem terantur, omnia dein vaſe terreo intus plumbo illito reponantur, addendo aquarum ſtillatitiarum, calendulæ, ſucciſæ, ſcabioſ. pimpinel. atractylid. bugloſſ. ſingul. ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. iiij. Vas diligenter obſignatum integro menſe fimo equino ſepeliatur, dein liquor in torculari exprimatur.

℞ Expreſſi liquoris ℔. j. ß. & ſacchari ℔. j. Coquito in ſyrupum: dein adde conſeruarum florum borrag. roſ. bugloſſi, betonicæ coronar. calendul. roriſmar. geniſtæ, betonicæ, & ſtœchad. cuiuſque ℥ j. ß. ſcobis cornu ceruini & eboris, ſingul. ʒ ij. ß. terræ lemniæ, boli armenæ, vtriuſque ℥ ß. vnedonum ſeu margaritarum elect. ʒ j. corticis mali citrii conditi ℥ ß. fiat opiata. Reliquum coquatur ac ſeruetur forma ſyrupi ad vſum adiecto ſaccharo. Vtriuſque mirabilis efficacia ad coercendam peſtilentis veneni perniciem, & inſtaurandam naturæ vim collabentem. Opiatæ doſis à ʒ ij. ad ℥ ß. ſyrup. ad ℥ j. ß. per ſe ex cochleari in frigidis naturis, cum aqua roſ. in calidis, ſemel, bis, terve die, vt res poſtulare videbitur, idque ſiue ſudorem promouere, ſiue naturæ vim labaſcentem erigere, & veneni effrænem ſæuitiam coercere in animo fuerit.

Liquor omnium præstantissimus, & suauissimũ odorem exhalans, nec tamen palato ingratus, quo vsus erit in grauioribus morbis, quum magna incidet necessitas, sed ea lege, vt in calidis & siccis naturis frigidiore remedio temperetur: vim omnem pestilentis veneni infringit, expugnat & extinguit, naturæque robur restituit.

℞ Mentæ, melissophyl. origani, calamenti, pulegii, thymi, sampsuchi, florum saluiæ, rorismarini, rosvtriusque buglosſ. calendul. verbasci, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, singul. ʒ ij. verbenæ, pimpinel. morsus, scabiosæ, plantag. fol. polypod. stœchad. rutæ, singul. ʒ j. ß. rad. angelicæ ʒ ij. rad tormentil. doronici Rom. cyperi, calami aromatici, rad. iridis florent. sing. ʒ ij. ß. sem. fœniculi, citrii, acetos. atractylidis, plantag. rutæ, ocymi, singul. ʒ j. granorum alkermes & iuniperi, vtriusque ʒ iij. rasur. eboris & cornu cerui, vtriusque ℥ ß. coral. succini, ligni aloes, santal. omnium, cortic. citrii, cinnamomi singul. ʒ ij. myrrhæ, croci, vtriusque ℥ ß. macis, caryophyl. nucis moschatæ, zedoariæ, singul. ʒ j. ß. boliarmenæ ℥ ß. mithrid. theriaces vtriusq; ℥ j. macerentur triduum in iusta aquarum buglos. cardui, scabiosæ, ros. & melissæ copia, dein fimo equino dies viginti vase sedulo occluso recõdita sepeliantur, tandem conuenienti vase aqua & oleum proliciantur. Quum incidet vtendi necessitas, vnciis sex aquæ syrupi violacei, aut è limonibus vnciæ duæ remiscebuntur, mane tria cochlearia, & quota, quaque hora sexta cochlear vnum æger exsorbeat. Sed & in oxyporiis cum aceto & in iusculis cum omphacio, aut mali citrii succo, aquæ huius tantillum recte inseritur.

Oleum

Oleum quod vna cum aqua elicietur, concha exceptum mirandæ eſt efficaciæ, ſi tres, quatuor, ſexve ad ſummum guttulæ, cum aqua roſ. vrgente neceſſitate ſumantur. Si quis liquorem in torculari exprimere, & forma ſyrupi in vſum aſſeruare malit, præſtantiſſimum habebit aduerſus febrem peſtilentem, luem veneream, alioſq; omnes venenatos morbos remediũ, ſed aliquanto minus ſuaue minuſque efficax.

Oleum aliud cardiacum, cuius ſex octove guttulæ cum ℥ ij. aquæ roſ. abſorptæ, omnem veneni & peſtis vim infringunt, & collabentem calorem natiuum reuocant.

℞ Abſynthii, ſcordii, rutæ, ſaluiæ, betonicæ, meliſſophyli pulegii, mentæ, ſcabioſæ, ſucciſæ, centaurii minoris, pimpinel. marrubii, hyperici, ſchamædr. chamæpityos, dictami artemiſiæ, ſingulorum ſiccorum, & æſtate collectorum M. vj. rad. gentianæ, ariſtolochiæ, tormentil. cyperi, calami aromatici, zedoariæ, iridis florentinæ, cuiuſque ℥ j. ß. rad. angelicæ ℥ j. ſem. fœniculi ℔. ß. ſem. cardui ℥ iiij. ſem. citrii acetoſ. rutæ, ocymi, petroſel. ſingul. ʒ iij. florum roriſmar. ſaluiæ, betonicæ, roſ. bugloſſi vtriuſque, hyperici, geniſtæ, verbaſci, nympheæ, ſingul. M. j. iuglandes iiij. baccarum iuniperi & hederæ, vtriuſque ℥ ij. ß. granorum alkermes ℥ iij. nucis moſchatæ, caryophyl. macis, ſantal. citrini, cinnamomi, ſingul. ʒ ij. myrrhæ ℥ j. benioin ℥ ij. ſtyracis, calamintæ ℥ iij. mithridatii ℥ iiij. theriaces ℥ iij. conſeruæ, anthos roſ. viol. bugloſſi, ſing. ℥ iiij. Omnia ſicca habeantur, præter mithridatium, & conſeruas, herbæ, flores & ſemina integra ſeruentur, radices, & reliqua contundantur, omnia aquis car-

diacis cardui benedicti, ſcabioſ. ſucciſæ, bugloſſi, & roſ. imbuantur, triduumque macerentur: dein igni mandentur conuenienti organo. Aqua & oleum erumpent. Oleum ſupernatans concha excipietur, & obſtructa ne tranſpiret phiala, recondetur: aqua etiam ſeorſim reponetur. Viribus pollent maximis aduerſus omnes malignos morbos, & alios quoſuis frigidos: ſudorem copioſum celeriter cient, quocum peſtilens labes expirat, ſed primis tantum diebus in calidis naturis, idque parca manu ac prudenter vſurpanda, ne maiore copia, aut frequenti vſu, inſigni calore quo prædita ſunt, viſceribus obſint. In acetariis olei nonnihil, & in iuſculis aquæ momentum, magno profectu peſtilenti cœli ſtatu aſpergitur.

Deſtillatum aliud febrium peſtilentium malignitatem obtundens, putredinem humorum inhibens, virium robur inſtaurans, & ſpirituum diſſolutionem reſarciens, vbi calor vehemens & ſitis vrgent, ſuperiori accommodatius.

℞ Symphiti vtriuſque, ſaniculæ, veronicæ vtriuſque endiuiæ, bugloſſi vtriuſque, ſcabioſæ, tormentillæ, cardui benedict. oxalidis vtriuſque, pimpinel. betonicæ, ſucciſæ, calendulæ, ſingul. M. j. florum vtriuſque bugloſſi, florum vtriuſque betonicæ, verbaſci, ſaluiæ, roriſmar. hyper. ſingul. p. ij. baccarum iuniperi, myrti, hederæ, & alkermes, ſingul. ℥ j. croci ℥ ß. rad. dictami & tormentill. ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici Rom. zedoariæ, helenii, ſingul. ℥. ß. ſem. cardui, mali citrii, oxalidis, plantaginis, ſingul. ʒ iij. ſem. rutæ, ʒ j. ß.

theria-

theriaces Venetæ, mithridatii veteris, vtriusque ℥ ij. Recentes herbæ tundantur, quibus dein admisceantur reliqua minutius trita. Tum adde succorum melissæ, buglosſ. borrag. oxalidis, calendul. pimpinel. succisæ, pomorum redolentium, aquæ rosſ. vini generosi, & odore aromatico præditi, singul. ℥ iiij. aquarum cardui, buglossi, scabiosſ. singul. ℔. ß. conseruæ rosſ. buglosſ. genistæ, betonicæ, viol. nympheæ anthos, cuiusque ℥ iij. scobis cornu cerui ℥ ij. pul. E. triasand. & diamarg. frigidi, vtriusque ℥ ij. ß. Omnia triduum ad solem macerentur vase obturato. Dein carnes duorum caponum adiiciantur, postremo aqua proliciatur igne remisso in diplomate. Huius alexipharmaci vsus tutus est in omni maligna febre, sed cui vsus tempore ad ægrotantis gratiam momentum syrupi de limonibus, vel de acetosſ. mali citrii admiscetur.

Aqua ad vinum diluendum pestilenti constitutione & in febre pestilenti.

℞ Pimpinel. M. vj atractylid. M. xij. scabiosſ. succisæ, calendul. buglosſ. vtriusque oxalidis, betonicæ, singul. M. ij. sem. cardui ℥ ij. sem. citrii, acetosſ. plantag. cuiusque ʒ ij. ß. rad. pentaphyli, rad. dictami, cornu ceruini, ebor. sing. ℥ j. succorum oxalid. morsus, artemisſ. plantag. melisſ. scabiosſ. sing. ℥ vj. extrahatur aqua in diplomate ad vsum.

Vnguentum quo ceruix, tempora, cordis regio, os ventriculi, & genitalia eius, qui peste correptus erit, primis diebus mane & vesperi illinentur.

℞ Olei è menta, saluia, roremar. sem. fœniculi & mithridat. arte chemica eliciti ʒ ij. olei cardiaci

ſupra ſcripti ʒ j. zibeti, moſchi, vtriuſque grana vj. ſucci cyrenaici, & ſtyracis calamintæ, vtriuſq; ʒ ij. ladani ʒ j. ceræ, aquæ roſ. ſæpius elotæ, q. ſ. fingito linimentum, cui vſus tempore aceti momentum inſeretur, ſi res ita poſtulabit. Oleum cardiacum ſupra deſcriptum ſolum ac per ſe ad id etiam aptiſſimum, omnem ſyncopen atq; animi defectionem ſubito perſanans, vireſque reuocans.

Puluis aromaticus, qui ſacculi ſpecie cordi & ori ventriculi admotus, naturæ vim tuetur, peſtiſq; obtundit, & propulſat perniciem.

℞ Rad. iridis florentinæ ℥ ß. cypeti, calami aromatici, vtriuſque ʒ j. ß. roſ. rub. pul. ℥ ß. caryophyl. macis, vtriuſque ʒ j. ſtyracis, calamintæ, ſucci cyrenaici, rad. angelicæ, ſingul. ʒ ij. mentæ, ſampſuchi, origani, pulegii montani, calaminthes, ſingul. ʒ j. ß. nardi Italicæ, ℈ iiij. nucis moſchatæ, cinnamomi, ſantali citrini, ſingul. ʒ j. zibeti, moſchi, ambaris, ſingul. grana vj. fiat puluis, qui marſupio concludatur ad vſus neceſſarios.

Alius.

℞ Roſ rub. florum betonicæ coronariæ, & viol. fol. myrti, ſingul. p. j. corticis mali citrii ſicci, macis, caryophyl. nucis moſch. cinnamomi, ſantal. citrini, ſingul. ʒ ij. ambar. zibeti, moſchi, ſingul. grana vj. fiat pul. craſſiuſculus, qui ſacculo concluſus cordi admouebitur, alias ſiccus, alias madidus. Irroretur autem æſtate quidem, aceto & aqua roſ. hyeme vero vino generoſo, & roſ. aqua.

Puluis cardiacus extemporaneus quum alia cardiaca deſunt.

℞ Scobis cornu ceruini, & eboris, oſſis è corde

cerui,

cerui, margaritarum splendidarum, singul. ℈ j. scobis monocerotis grana xij. terræ lemniæ, boliarmenæ, rad. dictami & tormentil. singul. ℈ ß. fiat pul. tenuissimus sumendus ex cochleari, cum aqua cardui, aut bugloss. & vini albi tantillo.

Puluis alius tam efficax vt olim regibus atque imperatoribus magno in pretio habitus sit, atque diu pro remedio nemini reuelando asseruatus.

℞ Myrrhæ electæ, santali citrini, cornu ceruini, ligni aloes, mastich. terræ lemniæ, boliarmenæ, caryophyl. cinnamomi, maceris, croci, singul. ℥ ß. terito in pollinem. Dosis validis quidem ʒ j. imbecillis vero ʒ ß. idque cum aqua ros. si feruet sanguis, sin minus cum vino albo mane, vt sudor cieatur.

E. solidum ad eundem vsum.

℞ Prædicti, pul. ʒ ij. ß. pul. E. de gemmis, ʒ j. ambaris, ℈ ß. moschi grana vj. sacchari albi dissoluti in aquis bugloss. & ros. ℥ iiij. fiat E. per tabel. pond. ℥ ß. vsus erit ante singulos pastus.

E. solidum aliud.

℞ Scobis vnicornis, ossis de corde cerui, ramenti cornu cerui, sing. ʒ ß. margaritarum splendidarum, coral. fragment. sapphyri, hyacinthi, smaragdi, sem. ocymi, citrii, oxalidis, rad. tunicis, tormentil. doronici Rom. & angelicæ, singul. ℈ ij. terræ lemniæ, boliarmenæ, vtriusque ℈ j. moschi, ambaris, vtriusque grana viij. sacchari albi aquis ros. & melissæ soluti ℥ vj. fiat E. per tabel. pond. ʒ iij. aut ʒ ij. Cap. vnam ante singul. pastus.

℞ Terræ sigil. boliarmenæ, vtriusque ℥ ß. ros.

rubrarum, rad. tormentil. doronici Rom. singul. ʒ ij. scobis ebor. cinnamomi, vtriusque ʒ j. coriandri præparati, diptami, sem. oxalidis & citrii, singul. ℈ iiij. caryophyl. santal. vtriusque, margaritarum, smaragd. coral. albi, singul. ʒ ß. rad. angel. ambaris vtriusq; ℈ ij. moschi ℈ j. sacchari triplum, fiant pastilli, cum mucagine gummi tragacanthi, extracta in aqua ros.

Cardiacum conditum ad eundem vsum.

℞ Corticis citrii conditi, conseruæ florum vtriusque buglossi, viol. betonicæ coronar. & rorismar. singul. ℥ ß. pul. E. diamargaritarum, frigid. & de gemmis vtriusque ℈ j. scobis, eboris, cornu ceruini, margarit. coral. vtriusque singul. ℈ ß. pul. cornu vnicornis grana xx. folia auri xij. numero, sacchari ros. q satis erit ad conditi formam.

Puluis cardiacus in fine pastus vsurpandus.

℞ Scobis cornu cerui ℥ ß. coral. vtriusque succini, eboris, margaritarum, singul. ʒ j. ß. xyloaloes, santal. citrini, rad. tunicis & tormentil. sing. ʒ j. sem. fœniculi, coriandri præparati, vtriusque ʒ ij. ros. rubrarum, florum buglossi, & rorismar. florum, viol. cuiusque p. j. fiat pul. tenuis cui adde sacchari ros. sextuplum.

De Epithematis.

Quum hominis cor, vitæ ac insiti caloris, & spiritus vitalis fons, ac veluti scaturigo quædam sit, quæcunque ad id confirmandum, corroborandumque, & ad venenum quo obsessum est, infringendum, comparantur epithemata, vel calida, vel temperata sint, necesse est. Vt enim viuentium calor,

lor, moderato, ſimilique calore foueri, augerique poſtulat: ſic frigore nimio, vel oblædi, vel prorſus extingui ſolet. Verum quum febris omnis calore præter naturam cor ipſum attinguat & feriat, qui contrario temperari, reprimique poſtulat, calidis alexiteriis, è quibus componi ſolent epithemata, merito nonnihil quod refrigeret, inſeritur: cauendo tamen ne vlla vis ingenito calori inferatur. Hic enim omnium naturalium functionum præcipuus eſt auctor, veruſque omnis veneni antagoniſta & expugnator, ſine quo, reliquorum omnis inanis & irrita vis deprehenditur, neque vero in vera peſtilentia à calidis perinde atque in putridis febribus metuendum. Omnia igitur epithemata vim inſignem habeant, qua venenis & peſtilentis febris iniuriæ obſiſtant & aduerſentur, neceſſe eſt. Hic namque præcipuus eſt ſcopus, ad quem medentis conſilium dirigi debet. Sint & calida omnia, ſed moderate, vt cordis calorem erigant, ac ſuſcitent. Non enim, vt recte Galenus ſcriptum reliquit, vere peſtilentes febres calore vehementes ſunt, aut eius incendio exitiales, ſed occulta pernicie. Nos hic eorum, quæ fœlici ſucceſſu vſurpauimus aliquot formulas trademus in tyronũ gratiam, quarum imitatione in rem præſentem innumera alia definire facile ſit.

℞ Aquarum roſ. meliſſ. bugloſſi, cardui & morſus, vini gilui odorati, ſingul. ℥ iiij. aceti roſ. ℥ ij. ß. pul. roſ. rubrarum, trium ſantal. pul. cinnamomi, pul. electarii, diamargariti frigidi, ſing. ʒ ß. mithridatii ℥ j. theriaces ℥ ß. & fiat epithema.

Aliud.

℞ Saluiæ, roriſmarini, nardi Italicæ, thymi,

melissæ, mentæ, origani, morsus, scabiosæ, calendul. borrag. buglossi, pimpinel. pulegii, stœchad. ros. rubrarum, singul. p. j. sem. fœniculi, & cardui benedicti, vtriusque ℥ ß. rad. cyperi, tormentil. irid. florent. calami odorati, singul. ʒ ij. nucis moschatæ, caryophyl. maceris, singul. ʒ ß. fiant iiij. saccul. intersuti, feruefiant in aqua, addendo sub finem vini subfului odorati, aceti ros. aquæ ros. cardui, plătag. & morsus, vini pseudonardi, singul. ℥ iiij. fiat epithema. Si in decocti parte mithridat. & theriaca dissoluătur, modo hoc modo illo vti licebit maiori profectu.

Aliud quum sitis & ardor vrgent in peste putridæ constitutioni implicita.

℞ Aquarum end. cichorii, ros. buglossi, scabiosæ, mors. melissæ, plantag. aceti, singul. ℥ iiij. succorum oxalidis & granatorum, vtriusque ℥ ij. trochi. de caphura, trium santal. pul. vtriusque ʒ ß. mithrid. ℥ ß. misce.

Aliud ad idem.

℞ Plantag. oxalidis, borrag. buglossi, pseudonardi, ros. rubrarum, cardui benedicti, morsus, saluiæ, rorismarini, maioranæ, singul. p. j. sem. fœnicul. rad. cyperi, vtriusque ℥ ß. feruefiant in libris iij. aquæ, tum adde vini rub. aceti, aquæ ros. & plantag. sing. ℥ iiij. trochiscorum de caphura ʒ j. ß. trium santal. pul. & ros. rubrarum, sing. ʒ ß. mithrid. theriaces, vtriusque ℥ ß.

Aliud.

℞ Vini pseudonardi, aquæ damasc. aquæ ros. aceti, sing. ℥ iiij.

Aliud.

Aliud.

℞ Aquæ roſ. aquæ cardui benedicti, aquæ plantag. vini, lauendul. aquæ damaſcenæ, aceti roſ. mithrid. ſingul. ℥ j.

℞ Aquæ plantag. & roſ. aceti roſ. mithridat. ſingul. ℥ j. miſce.

Si peſtilens febris notha maximo incendio ac ſiti vrget, interim dum his cordi proſpicitur, iecori refrigerans epithema adhibendum. Hoc enim tutius fuerit, quam cordis calorem, roburque refrigerantibus ſolis diſſoluere.

℞ Aquæ roſ. plantag. endiuiæ, cichorii, ſolani, ſingul. ℥ iiij. aceti ℥ ij. trochiſcorum de caphura ʒ ij. trium ſantal. pul. roſ. rubrarum puluer. ſing. ℈ j. fiat epithema iecori admouendum.

Vſus.

Tepida ſunto omnia epithemata ſiue cordi, ſiue iecori, adhibenda decreueris. Panni ergo fruſtulum in deſcriptis præſidiis maceratũ & expreſſum toto morbi decurſu cordi inſideat, quod quoties ſicceſcere ſentietur, irrigabitur. Poteſt & ventriculo adhiberi, ſi ſyncope moleſta eſt.

℞ Conſeruæ roſ. bugloſſi, florum geniſtæ, & borrag. ſingul. ℥ j. mithridat. ℥ iiij. theriaces ℥ j. rad. angelicæ, foliorum pulegii, roſ. rubrarum, florum viol. rad. iridis, cuiuſque ʒ j. moſchi, zibeti, vtriuſq; grana viij. aceti roſ. q. ſ. miſce in forma opiatæ, admoueto cordi & temporibus.

℞ Opiatæ prædictæ partem alteram, cui adde cepam & allium ſub prunis coctum, cum mithridatio, & aqua vitæ, pedum plantis, & manuum carpis imponito.

CVRANDI METHODVS.
CAP. XXI.

QVVM primum pestilenti constitutione, vel minima febris quempiam adoritur, is se statim in cubiculum subducat nitidum, tepidum, ac iucundo suffitu perfusum, cuius ostiolum ac fenestræ perpetuo clausæ sint, ne frigidioris aeris occursu corporis meatus ac pori, quibus perspirare venenatam perniciem necesse est, occludantur, obstipenturque. Neque enim iis assentior, qui cubiculum bene perflatum requirunt, cuius fenestræ quæ Septentrionem & Orientem versus spectant, mane & vbi sol illuxerit, & aeris vapores dissipauerit, vesperi antequam occidat, reserentur, vt aere liberiore ac puriore cubiculi nidores expurgentur. Nam, vt in lue venerea, sic in febre pestilenti loco tepido ac concluso, corporis spiracula laxa ac patentia seruari satius est, quo vel sudore, vel insensili perspiratione perniciosa exhalet labes. Ignis perpetuo collucens cubiculi nidores melius, tutiusque expurgat. In cubiculo igitur perpetuus sit, sed sæpius languidior, & ex interuallis maior, ac flã-mam proferens, quæ tetros ægrotantis halitus, & fecum expirationes absumat. Si cœlum fuerit æstuosum, metusque impendeat, ne ignis vi æger nimium concalescat, eiusque insitus calor imbecillior elanguescat, ac inflammentur spiritus, his incommodis arte occurri poterit. Minister lecto assidens flabello, quod in oxycrato maceratum fuerit, aerem commouere ac ventilare non desinat. Cubiculum oxycrato gelido irrigetur: vitis folia & flores, aut virentes herbæ idoneæ, nec fœtore, nec aroma-

aromatico odore molestæ, omnes oxycrato imbutæ, per cubiculum ſpargantur. Lintea oxycrato aut roſacea, macerata obtendantur cubiculo peristromatum loco. His aliquoties repetitis, cubiculi aer ſi nimium incaluerit, ſatis refrigeſcet. Verumenimuero etiam atque etiam verendum, ne quod naturæ impetu in cutim expellitur, emigratque foras, refrigerantium vſu introrſum repercuſſum, exitium afferat. Sic enim carbunculos, bubones, exanthemata, ſudores, inſenſiles perſpirationes celeriter intro repulſas vidimus in ægri perniciem. Hæc enim omnia antidotis, odoramẽtis, ſuffitibus, aliiſque præſidiis foras pellere, ac pertrahere conſultius eſt, præſtatque calidum quam frigidum eſſe cubiculi ac regionis aerem, vt patentibus poris venenata pernicies continenter expiret. Deſcriptis ergo præſidiis, quæ aeris æſtum temperent, locus duntaxat erit in febribus peſtilentibus putridæ conſtitutioni implicitis, nec ecthymatis, nec bubone aut carbunculo ſtipatis, ſed ardore, ſiti, vigiliis, & iactatione fatigantibus, idque cœlo feruente. In vera peſtilentia, quæ æſtuoſo calore non valde moleſta eſt, quæque bubone carbunculo, aut ecthymatis ſe prodit, ſæpe parum tuta ſunt. At ſuffimenta, poma aromatica & redolentia, quorum ſuauis vapor & expiratio aeris ambientis inquinamenta diſſipat, ſpiritus ac calorem inſitum excitat & corroborat, in omni peſtilentia quotidie vſurpantur, donec profligata ſit peſtilens pernicies. Horum materia, vtendique ratio ſupra deſcripta eſt, vbi de præcautione egimus. Quum igitur peſtilẽti cœli ſtatu febris aliqua inuadit, eam ſtatim publicæ malignitatis participem arbitrari,

& iustis antidotis oppugnare multo ſit ſatius, quam expectare, dum ſalute deplorata certis & indubitatis notis peſtilentiæ vim, impetumque prodat. Satis exploratum eſt peſtifera aeris conſtitutione, nullas fere niſi peſtilentes febres populariter graſſari, aut ſi forte per initia nihil peſtilentiæ reſipiat morbus aliquiſpiam, in eam tamen communi aeris vitio & contagione celeriter degenerare. Adde in peracuto hoc morbo ſemel ereptam curandi occaſionem, in vitæ diſcrimen ægrotum ocyſſime adducere. Præſtat igitur primo ſtatim die remedia vſurpare neceſſaria, quam protrahere, dum inſertum intus in cor venenum omnia præſidia aſpernetur. Si qua forte febris minime peſtilens poſt deprehendetur, non modo nihil nocuerit exhibitum alexipharmacum, ſed etiam ad edomandam eius perniciem, naturæ vim confirmandam, arcendamque publicam aeris malignitatem mire contulerit. Morborum minime peſtilentium initiis & incrementis tuto adhiberi poſſe, quæ ſupra tradidimus alexipharmaca, perinde atque ad peſtis præcautionem certum eſt, paucis exceptis, quæ præ calore quo pollent maximo, internis inflammationibus & febribus ardentibus noxia eſſe poſſunt. Prima igitur luce, quum primum anceps periculoſuſque morbus inuadit, ſtomacho cibis vacuo, è deſcriptis antidotis, quæ cor propugnant & muniũt, conceptamque intra viſcera contagionem depellunt & diſcutiunt, aliquod vorare, & aliquandiu in cubiculo deambulare oportet, dein in cubili ad excipiendos ſudores ſeſe componere, cauendo diligenter ne quid externi aeris intromittatur ante triduum: is enim ſudorem & venenatam perniciem

expi-

expirare non patitur. Sudorem vero tribus horis fluere velim, si vires valebunt. Titio lapisve molaris vino aut decocto conuenienti extinctus, & cum aromaticis herbis linteo obuolutus, pedum plantis commode admoueatur, aut lagena calente aromaticarum herbarum decocto plena: ventriculo vero cibarii panis frustulum assum vino & aceto madefactum, aromatico etiam puluere insperso. Horum enim suppetiis multo copiosior sudor elicitur, quocum venenata pernicies expirat. Hic autem vberior si dimanat, boni exitus, valentisque naturæ index est. Nihil hic alexiteriorum syluam repetere necesse est, è quibus facile sit, vel ipsis medicinæ tyronibus aliquod deligere, quod aduersus malignam auram nulla cunctatione propinetur. Si tamen lubet rei vniuersæ obscuritatem exemplo illustrare, esto eiusmodi in re tenui.

℞ Aquarum scabios. & melissophyl. vtriusque ℥ ij. mithrid. & theriaces, vtriusque ʒ ß. vel alterutrius ʒ j. præbeto potionis forma quam mox ab inuasione. Idemque præsidium primo & secundo die duodecima quaque hora repetito, quantitate paulo maiore. Cibum quoque euchymum & eupeptum ter, quaterve in die interiicito, cuiusmodi fuerit carnis veruecinæ & pulli gallinacei decoctũ, cui præter oxalid. bugloss. borrag. & hyssop. momentum, petrosel. etiam radices, & pimpinel. folia insint, vt cum vrinis propellatur pestilentis perniciei portio. Sorbitioni accedet gelatina & ouum sorbile, aut pullus gallinaceus assus, succo citrii mali respersus: sin diuitiæ affluent, tutius, efficaciusq; remediũ erit opiata, mihi longo vsu in præcautione & curatione huius luis probata, quæ sic habet.

℞ Conseruæ florum bugloss. borrag. viol. betonicæ coronar. theriaces venetæ, singul. ℥ ij. boli armenæ sigil. lemnii, mithrid. singul. ℥ j. scobis eburneæ, cornu ceruini, margarit. splendidarum, rad. tunicis & tormentil. sing. ʒ j. scobis cornu vnicornis, rad. angel. vtriusque ʒ ß. syr. è succis oxalid. & bugloss. q. s. fiat opiata.

℞ Opiatæ descriptæ ʒ j. ß. aquæ scabios. ℥ ij. ß. aquæ meliss. ℥ ij. diluito in potionem qua hausta aliquandiu inambulet, dein sudorem in lecto excipiat quam copiosissimum.

Vel sic:

℞ Rad. chynæ, aut sarceparril. ℥ j. sem. iuniperi & cardui benedict. rad. helenii siccæ, singul. ℥ ß. rad. tormentil. dictami, tunicis, cuiusque ʒ j. rad. angelicæ, sem. fœnicul. vtriusque ʒ ß. glycyrrh. ʒ iij. aquarum atractylid. bugloss. succisæ, scabiosæ, meliss. singul. ℔. ß. ferueſiant horis iiij. in diplomate sedulo obsignato, ne quid vaporis & virium expiret.

℞ Prædicti decocti ℥ iiij. succi mali citrii ℥ ß. in quibus diss. opiatæ descriptæ ʒ j. ß. aut eius loco mithrid. & theriac. vtriusque ʒ ß. scobis cornu ceruini, & vnicornis, margarit. elect. ambaris, singul. grana x. syrup. viol. ℥ ß. fiat potus. Aliis theriaces aut mithrid. ʒ j. ß. satis est cum ʒ ij. conser. bugloss. boli specie aut cum aqua cardui. Ego opiatæ descriptæ ʒ j. ß. in decocto descripto diluere cõsueui fœlici successu. Decocti tamen loco mirabiliter auxiliantur aqua cardiaca, & alii stillatitii liquores cardiaci in luis venereæ curatione, & supra inter remedia huiusce morbi descripti, si ℥ iij. cũ sesquuncia vini albi, aut aquæ atractylidis sudori præmittantur

antur aut ſoli, aut cum opiatæ ʒ j.ß. Sumpto alexiterio & hydrotico æger in cubiculo inambulabit, dein in lecto ad ſudorem ſe componet, qui quum horas tres dimanarit, inhibendus veniet: imo citius ſi vel refrigeſcere, vel vis corporis debilitari ac elangueſcere ſentietur. Sed ea lege, vt priuſquam linteis corpus exſiccetur, duæ treſve aquæ cardiacæ vnciæ propinentur, quæ patentibus tum maxime poris, corpus vniuerſum permeent, venenoque obſiſtant. Hauſta potione accurata diligentia mediocriter calentibus linteis corpus exſiccetur & extergeatur, cauendo diligenter, ne frigidioris aeris occurſu venenum foras prodiens introrſum regeratur. Nec ventriculo cibis infarcto ſumendum amuletum, ne eius vis cibo obtundatur & hebeſcat, nec eo accepto vires longiore ſomno ſepeliẽdæ ſunt. Quippe calorem ac ſpiritus per ſomnum intro recurrere auctor eſt Galenus, quum ſumpto pharmaco veneni impetum foras conuertere ſtudeamus motu prorſus contrario. Itaque hauſto alexipharmaco ſiſtendus prope ægrum ſeruus fuerit, qui eum expergefaciat, ſi longiori ſomno indulgere videbitur. Nam horam vnam aut duas ad ſummum ſumpto hydrotico dormire nihil obfuerit, quum per ſomnum ſudor interdũ etiam quam per vigilias vberior prorumpat. Satis autem fuerit primis diebus ægrum horas quatuor, quinqueve dormiſſe, ne perpetuis vigiliis vires atterantur ac concidant, noctu quidem tribus aut quatuor, & interdiu duabus ſumpto alexipharmaco. Si magna ſit ad ſomnum propenſio, verẽdum ne ſomni dulcedine deliniti, in lethalem ſoporem incidant. Ideoque qui iis aſſiſtet, confabulationes ac ſales et-

iam adhibeat, quaſi parta iam de morbo victoria, atque etiam, ſi vel ſtertor, vel extimarum partium inerit perfrigeratio, ſyncopes nuncia, extremorum vincula, frictiones & compunctiones. Ea tamen cautione, vt in tibiis & cruribus fiant, quum infra lumbos bubo, anthrax aut tumores protuberabunt, in brachiis vero & ſcapulis quum in ſuperioribus partibus, ne interturbetur naturæ motus maximo valetudinis diſpendio. Caſtoreum, aqua vitæ diſſolutum naribus inſertum, cerebrum mire corroborat, & ſi ſemen ſinapi aqua vitæ maceratum, ac tritum admiſtum ſit, ſupra opinionem ſoporoſos ac veternoſos, perinde ac oleum è ſaluia arte chemica extractum, expergefacit & ſuſcitat. Exactis à ſudore horis duabus alimentis locus erit, quæ ſupra particulatim explicata ſunt. Si forte his præſidiis diuanuerit, quæ metum incutiebat febris, ſatis ſit poſtridie aluum, ſi pigrior erit clyſtere ſubducere. Nudiuſtertius vero peſtis ſuſpicione prorſus diſcuſſa, purganti medicamento ſordes primæ regionis corporis expurgandæ. At ſi febris peſtilentis conſpicua argumenta acceſſerint, bis die mane & veſperi ſudor cardiaco medicamento erit promouendus, donec triduum aut quatriduum abierit, ſi modo tandiu vires valeant, ſpeſque aliqua ſalutis affulgeat. Nam valde attritis ac languẽtibus viribus, ſolis alexipharmacis & alimentis venenatæ perniciei obluctari præſtat, ſatiſque ſit eo corporis ſtatu profuſo primo die ſudore viam naturæ indicaſſe, per quam mane & ante cœnam cardiacis adiuta ſeſe exoneret. Interim dum iſta geruntur, ſi pigra adeo erit aluus, vt nihil ſponte eiiciat, eam molliente ac detergente enemate, alter-

nis die-

his diebus sollicitare expediet, in quo mithridatii & theriaces vtriusque dimidia drachma dissoluatur. Si plurima symptomata ab humoris putredine & febris incendio incurrent, ineritque plenitudo alterutra, ea ante hydrotici vsum secta vena tuto demetur, modo & vires valeant, & primo id statim aut secundo die tentetur. At si nec plenitudinis, nec putredinis signa insunt, sanguinem mittere alienum est, satisque erit citra venæ sectionem & purgationem, solius clysteris vsus. Post quatriduum nec sudor (nisi forte spõte dimanans eo nos inuitet) arte elicitur, nec sanguis demitur, sed cardiaca duodecima, aut decimaquarta quaque hora repetuntur, modo pura, modo iis mista quæ putredinem cohibent, cuiusmodi habentur acida omnia, adiectis etiam, quum viscera incendio flagrant, quæ vim habeant refrigerandi. Interea bubonis & carbunculi descripta curatio strenue suscipienda, cor epithematis assiduo fouendum, cubiculi aer odoramentis suffiendus atque emendandus. Cibus, potus, ac somni ea ratio habenda, quæ descripta est. Omnibus denique symptomatis iis, quæ supra posita sunt remediis occurrendum, habita temperamenti, ætatis, virium, consuetudinis, regionis, temporis & propriæ cuiusque naturæ ratione. Bubone vel discusso, vel concocto atque aperto, viribusque recreatis, quæ supererit impuritas blandioribus catharticis exhaurietur, idq; sensim & adiectis, vt supra commonefeci, cardiacis. Victus ratio, quæ interim tenenda sit, quæque alexiteria & cardiaca vsurpanda, supra luculenter explicatum.

Si nondum ab vbere depulsus infans peste pre-

henditur, nutricem fere contaminat: si vero nutrix primum inficitur, infantem contagione breui polluit, nisi occurritur. Itaque infante contaminato, ne nutrix vitium persentiscat, paulo ante descripta pestis præcautio adhibenda, quæ eadem opera & nutricem ab imminenti periculo ac contagione sartam & tectam tueatur, & infantem hausta cum lacte amuletorum, quibus nutrix vtetur efficacia, à iam contracto morbo liberet. Infanti vero puluis, qui mox describetur, quoties is lac exugere volet, è papilla etiam offeretur cum lacte deglutiendus, aut certe ex cochleari cum eodem lacte, vel cum aqua cardiaca. Sed & sexta quaque hora aquæ cardiacæ, quam supra descripsimus, sacchato aut syrupo viol. cōditæ vncia vna ex cochleari exhibebitur, donec in tuto sit. Hæc enim præsidia huic ætati quā mithridatium aut theriaca multo aptiora sunt, & commodiora. Interim extrinsecus epithema cordi admouendum, & pulti è mica panis & lacte vaccino, aqua cardiaca, aut puluis descriptus admiscendus. Sed & bubones & carbunculos, si forte inerunt, blandioribus medicamentis, vt ætas exposcit, curare par est, & vesicatorium, si operæpretium videatur, imbecillum, quale est, quod è sapone nigro & sale fieri solet, imponere. Hæc remedia vicissim continuata pueru-lis adhuc lactantibus conueniunt, incipiente, increscente ac vigente febre pestilenti. His vero conualescentibus, declinante scilicet morbo expressum ʒ ß. aut ℈ ij. aut ʒ j. rhab. electi infusi in aqua bugloss. cum ℈ ß. cinnamomi, tuto propinatur cum ℥ ß. syrup. viol. ad reliquias venenatæ materiæ, quæ intus delitescit expurgandas. Natu grandiores iisdem

dem remediis,ſed doſi paulo maiore vti debebunt, ſudoreſque leuiuſculos perferre, ſed ea moderatione, quæ à lipothymia procul abſit. Si nutrix inficitur, aut etiam extinguitur, infans aut ſanæ nutrici eſt committendus, aut ſi id tam cito minime licet, caprili aut aſinino, aut vaccino lacte, aut ſorbitionibus, aut hordeato, aliiſque liquidis alimentis, in os & in fauces vſque inſtillatis ac demiſſis, alendus, ſuſtinenduſque eſt, admiſtis vt modo dixi, quæ peſtis contagium arceant, iniuriamque propulſent.

DESCRIPTÆ CVRATIONIS *per ſudores confirmatio.* Cap. XXII.

NON ſum neſcius multos fore,qui nos mirentur ſtatim initio febris peſtilentis in ſudorum prouocationem incumbere: quum præſertim ii veteribus omnibus maximeque Hippocrati in acutis morbis damnati ſint, præterquam quum ſponte diebus criticis ex vniuerſo corpore promanãt. Pleriſque enim viſum eſt, eum qui in febre ſudorem arte elicit, nimium reſiccato, excalfactoque corpore, omnia febris ſymptomata exaſperare, vireſque diſſipatis ſpiritibus proſternere. Addunt naturam cuius vtiles progreſſus medicus imitari debet, humores noxios primum concoquere, dein à puris & alendo corpori idoneis ſecernere, vt eos tandem alui profluuio,vel ſudoribus excernat. Deniq; vacuationem omnem ſpontaneam, quæ morbi initio contigit, idcirco ſymptomaticam & inutilem eſſe, quod furore quodam, violentoque morbi impetu, & humoris orgaſmo, non naturæ victricis robore excitetur. His ex cauſis humorem

noxium prorſus crudum, & vtili ſucco confuſum atque permiſtum, naturæ imitatione arte prius coquendum eſſe quam vacuandum, alioqui præpoſtera curatione naturam recte agentem ab officio auocari & interturbari, ægrumque in vitæ diſcrimen coniici.

Veriſſima quidem & rationi conſentanea ſunt hæc omnia, ſed quæ in febribus, aliiſque morbis ab humoris putredine profectis, locum duntaxat habeant, non autem in peſtilentibus aut venenatis, in quibus fere omnibus orgaſmum agnoſcere cogimur.

Tria enim ſunt in febrib. peſtilentibus, à quibus præcipue curandi indicationes peti debent: venenata ac pernicioſa labes humoribus aut ſpiritibus inſidens cordique impreſſa, humor aut ſpiritus venenata qualitate contaminatus, & calor præter naturam in ſpiritibus & humoribus accenſus, & cordi moleſtus. Vt igitur ex his tribus præcipua eſt venenata labes, quæ intus turgens ac oberrans omnia peruertit & deuaſtat, ſic indicationes, quæ ab ea ducuntur aliis præferendæ ſunt, quæ vel ab humoribus, vel à calore præter naturam ducuntur.

Humores enim & ſpiritus veneni ſedes & vehiculum duntaxat habentur. Ideoque nulla arte tuto concoqui poſſunt, antequam vel proprio alexipharmaco intus extinctum, euictumque ſit virus, vel ſudorib. exhalarit, vel ſuppurato bubone cum pure emanarit. Sed nec calor in corde accenſus ardoris exceſſu, ſed pernicioſa ac peſtilenti malignitate præcipue infeſtus eſt, qua ſtatim iugulat.

Præcipuum igitur curationis caput attigit, qui

vene-

venenatam pestis qualitatem, vel extinxit in corpore, vel radicitus extirpauit. Reliqua enim duo ea depulsa, vel naturæ solius vi citra artis opem, vel minimo artis subsidio facile vincātur: quod vtrunque alexiteriis hydroticis consequimur.

Præterea per initia febrium pestilentium nondum insignis in humoribus putredo & corruptela inest, sæpe etiam toto morbi decursu non manifesta (indicio sunt vrinæ coctæ, & naturalibus similes, & calor minime mordax) at statim initio venenata labes vna cum spiritu hausta eiusmodi est, vt si sinitur, breui naturam opprimat & expugnet. Sudorem igitur per initia statim promouere expedit, quo cum venenata illa pernicies in vaporibus & ichoribus residens expiret,& in tenues auras dissipata prorsus euanescat.

Quod autem aiunt concocta medicanda esse atque mouenda non cruda, nostram hanc sententiam minime conuellit: neque enim crassa & lenta corporis excrementa, quæ coctione indigent, antequam vacuari possint, sudoribus euacuare studemus, sed serosa duntaxat, & turgentes ichores, quos citra coctionem purgare iubet Hippocr. vnaque cum his malignam & venenatam morbi qualitatem, quæ vix vllam coctionem, vt neque aliud vllum veneni genus, admittet.

Serosis enim excrementis & vaporibus crassioribus, qui venenatæ ac pestilentis qualitatis sedes sunt, sudoribus resolutis, vna cum his venenatam perniciem expirare, pestisque vim horum profusione frangi ac hebescere necesse est.

Quod vero obiiciunt calorem, omniaque reliqua febris symptomata sudoris profusione ingra-

uescere, id quidem in aliis febribus verum est: at vero nequaquam in pestilenti, nisi vel calidiore pharmaco prouocetur, vel diutius excipiatur. Nam quum antidoto ægrotantis naturæ accommodato blande elicitur, quia venenatam morbi perniciem, quæ totius mali auctor est, è corde foras euocat, secumque rapit, multo maior est, quæ hinc accedit commoditas, quam quod proponunt incommodum. Vita semel cum morte commutata nulla arte restitui potest, morbi vero malignitate ac venenata pernicie (quæ vel sola repente iugulare solet) vel antidoto extincta, vel cum sudoribus profusa, quod proponunt dispendium facile sarciri queat. Placet tamen, vt iam semel commonefeci, sudores antidotis non admodum calidis promoueri, idque bis, ter, quaterve ad summum primo, secundo, aut tertio die. Satis enim sit naturam, qua parte viam affectat, portione oneris leuasse, eiusq; motum atque conatum promouisse, quod superemotum atque conatum promouisse, quod supererit antidotis adiuta absque hydroticorum remediorum cōtinuatione, facile vel superabit, vel perspiratione excludet.

Sed cur obsecro, tantopere suspecta sit, quam natura dictat, & rerum euentus comprobat curatio? Nemo enim est medicorum, qui longo medendi vsu, & præclaris difficilium morborum curationibus famam sibi compararit, cui non explorata sit isthæc curandi methodus. Adde quod naturæ motus, qui statim morbi huius initio è centro ad peripheriam, intusque foras fit, sudorum eruptionem vtilem esse docet. Huc accedit febris sudorificæ, quæ nostro seculo (incognita adhuc eius natura) magnam Britannorum stragem edidit, per

sudo-

ſudores, alexiteria & euchyma alimenta plurimorum experimentis comprobata curatio. Cur igitur id in aliis febribus peſtilentibus imitari minime liceat, quod tam fœlicem ſucceſſum in febre Britannica habuiſſe compertum eſt? In ea ſudor ſtatim morbi initio erumpit, & tamen qui in lecto ſe continet, vt eum excipiat, periculum ſuperare ſolet. Qui vero exolui vires, & ſudorem intro remeare ſinit, celeriter de medio tollitur, occiditq;. Alii igitur alia remedia, aliamque ſi volent curandi rationem laudibus in cœlum efferant: ego quod fœliciter ſum expertus, non poſſum non commendare. Anno 1560. bubone peſtilenti ac febre perculſus hac curandi lege, hiſque remediis intra ſeptem dies me periculo ſubduxi. Sic aliis multis de vita periclitantibus olim opem tuli, feramq; quoad vixero. Sed morientur nonnulli ſub hac curatione: quidni? Neque enim morbus omnis curationem recipere poteſt, nec medicus ſemper opportune accerſitur, plureſque morbi violentia ſtatim primo aut ſecundo die fato concedunt, antequam accitus medicus arte ſua reſiſtat. Vnum hoc ſcio plures his remediis, hacque curandi methodo euaſuros, quam illa cuius præcipua vis in catharſi & phlebotomia conſiſtit.

DE PVRGATIONE ET VEnæ ſectione in febre peſtilenti. Cap. XXIII.

QVI ad grauem quandam & inſolentem humorum putredinem peſtis cauſam referunt, hanc illius curationem inſtituunt. Purgant valde ſtatim initio, dein ſanguinem mittunt, alii tamen

venam tundunt primum, dein catharticum propinant: vtrique reliquias idoneis ſyrupis præparant, atque identidem in aliarum febrium putridarum modum purgant: nonnunquam etiam vomitiones ciẽt, aut alui profluuium hypercathartico medicamento excitant, iis poſtremo antidota adiiciunt, quæ cordi labaſcenti opitulentur, ac putredini obſiſtant, mane & ſub horam ſomni ſumenda, quibus diebus nulla tentatur vacuatio. Quæ interim dum geruntur, bubo ſi protuberat, vel radicitus ſcalpro dirimitur atque extirpatur, vel ad ſuppurationem perducitur, quemadmodum & carbunculus. Hæc medendi methodus, hæc ſumma ſunt remediorum capita, quibus tam pernicioſo morbo inſidiari, atque obſiſtere ſolent. In quo, vt peſtilentibus forte febribus plenitudini & putredini implicitis, opportune aliquando ſatisfaciunt, ſic quum pura & ſimplex (quod ſæpe fit) viget peſtilentia, toto, quod aiunt, cœlo maximo ægrotantium damno à veritate deſciſcunt. Sed neque in peſtilentibus febribus putridæ conſtitutioni implicitis, frequens catharticorum vſus ſatis tutus exiſtit. Conſtat enim ex iis, quæ ſupra poſita ſunt, non modo efficientem peſtis cauſam à vulgari humorum putredine longe lateque diſſidere, etiamſi hæc illius plerunque ſit comes, ſed etiam occultum malignum & pernicioſum venenum eſſe, cordi & inſito calori tota ſubſtantia infenſum, cuius proprium ac peculiare remedium ſit, non catharticum, ſed quod Græcis alexiterium & alexipharmacum, nobis vero antidotum dicitur. Etenim plurima cathartica, non modo venenis non obluctantur, ſed etiam venenata & malefica vi prę-

dita

dita ſunt, qua corporis vim, roburque partium diſſoluunt. Si igitur peſtis cauſa venenata eſt, cordique peculiariter infenſa, nonne eius remedium cordis & inſiti caloris robur tueri, venenoque aduerſari conſentaneum eſt? At vero tantum abeſt, vt carthartico id conceſſum ſit, vt præterquam, quod venenatæ malignitatis particeps eſt, peſtilentem etiam perniciem cordi & ſpiritibus inſertam, illincque in corporis ambitum naturæ impetu contendentem exagitet, confundat, & ad præcordia maximo naturæ damno reuocet atque reuellat. His, aliiſque de cauſis male inſtituta videri poteſt peſtis curatio per cathartica. Sed nec venæ ſectio proprium peſtis remedium eſſe poteſt: ea ſiquidem natiui caloris ſubſtantiam, quam tueri operæpretium eſt, imminuit, infringitque vires, quas peſtis amuletum confirmare debet. Præterea non ſolum quo natura & humor viam affectant, eo ducere medicum oportet per loca naturæ longe commoda, & naturam probe ſuo fungentem munere, in morborum curatione perpetuo imitari, ſed etiam ſi quando vtilis ipſius motus ſegnior aut infirmior exiſtit, eum citare, atque arte promouere. Quæ ſi vera ſint, & naturæ peſtis cauſam à ſe amoliri conantis motus intus foras fit, vt certe fieri fatendum eſt, quum è corporis centro ad peripheriam, è partibus præcipuis ac principibus ad ignobiles, imbutos veneno atque inquinatos humores, vnaque cum iis venenum ipſum propellat: quorſum attinet ſtatim curationis initio catharticis, & ſanguinis miſſione motus in corpore ciere naturæ contrarios, & ſalutarem eius impetum intercipere? Huius opinionis veritatem bubones,

carbunculi, & exanthemata in febribus peſtilentibus erumpentia, manifeſtò confirmant. Horum enim materiam, ſi natura intus foras propellit, quo ſe grauanti pondere releuet, cur pharmaco aut venæ ſectione ea introſum reuelletur? Hoc qui facit, & naturam ab officio abſtrahit, venenatos etiam humores cum puris & nondum contaminatis permiſcet atque confundit, vtiles ſpiritus diſſoluit, vires denique atterit, in quarum robore & integritate præcipuus curationis cardo verſabatur. Si peſtilens febris, quæ cum virium imbecillitate atque proſtratione coniuncta eſt, plane funeſta ac lethalis deprehenditur, quamlibet generoſa & efficacia conferantur remedia, quis non videt cathartica, & alia omnia vacuantia, quæ vires diſſoluunt periculoſiſſima? Sed in aliis venenatis morbis, quanti momenti ſint venæ ſectio, ac purgatio inquiratur.

In ferarum venenis, quæ recta cor appetunt, ſanguinis miſſione venenum in cor impelli, auctor eſt Auicennas. Quum venereum virus inguinis bubone ſe prodit, ſi quis antequam vel ſuppurauerit, vel diſcuſſus ſit bubo, ſecta vena ſanguinem detrahat, vel catharticum adhibeat, venenatam eius materiam intro reuocari, ac bubonem in luem veneream commutari, experientia docuit. Quis neſcit incipiente lue venerea vacuantia identidem repetita, venenatam tuberculorum materiam in viſcera reuellere, eiuſque cognitionem obſcurare? Itaque vt venenum canis rabidi aut viperæ morſu acceptum, aut ſcorpionis, alteriuſve animalis venenati aculeo impreſſum, tutius alexiteriis extingui, quam carthartico euelli poteſt: ſic peſtilentis febris

bris venenata prorſus cauſa, antidotis & alexipharmacis melius quã catharticis abigitur. In his quum peccatur, multo grauius malum accerſit propinatum incipiente aut augeſcente peſte catharticum, quam ſi per aliorum venenatorum morborũ principia id exhibeatur. Non enim qui venereo inguinis bubone tenetur, ſumpto cathartico occidit, ſed veneno introrſum attracto pro bubone luem contrahit veneream. At peſte obſeſſus hauſto cathartico in præſens vitæ diſcrimen adductus, ſæpe eo ipſo die fato concedit. Lues venerea diuturna quum ſit, eiuſque venenata labes craſſo, lentoque vehiculo inſideat, ſæpe errorem medici citra vitæ iacturam perfert. Peſtis vero peracuta, & in tenuiſſimo aere cauſam habens, errore minimo ſic excandeſcit, vt breui ægrotantem de medio tollat. Præter has rationes, longa & diuturna experientia, ac rerum euentis hæc ſe opinio tuetur ac ſuſtinet: quibus conſtat eos, qui ſimplici ac legitima peſte correpti ante declinationem catharticis vtũtur, aut alui profluuio prehenduntur omnes fere occumbere. Eos vero, qui cathartica ad declinationem vſque differre ſolent, & ſolis antidotis & euchymis alimentis initio incremento & vigore pugnant, magna ex parte euadere. Huius rei teſtes ſunt vel annalium ſcriptores, qui anno 1510. febrem popularem malignam ac peſtilentem crudeliter in Gallos ſæuiiſſe annotarunt, ad quam profligandam, quibus aluus ducta eſt, aut ſanguis miſſus, omnes multo citius interiiſſe deprehenſum eſt. Anno 1568. peſtilens fuit conſtitutio Lutetiæ, in qua qui neglectis vacuantibus, cardiacis tum alimentis, tum medicamentis cor fouebant, & ale-

xipharmacis venenum oppugnabant, omnes fere persanabant: quibus vero vel sanguis abunde missus est, vel sæpius citata aluus, iis sinistra & calamitosa contigerunt omnia. Febris Britannica pestilens quum sit, sumpto cathartico, aut misso sanguine illico iugulat, solis cardiacis & alexiteriis cedens. Quandiu in Xenodochio curandis ægrotantib. præfui (præfui autem biennium grassante pestilentia) eos, quibus per initia aluus adstricta esset, etiamsi nullo alio remedio vterentur, præterquam mithridatio, magna ex parte conualuisse deprehēdi. Contra vero quibus sponte vel arte ea proflueret, omnes fere occubuisse. Quod ex aliquot virginibus senio & ætate confectis, quæ annis iam 60. illic vixerunt, teterrimasque multas pestes superarunt, intelligere facile sit. Huius autem rei ratio haud obscura est. Nam si naturæ robur (in quo vno spes sanationis sita est) citissime dissoluit pestilens venenum, quicquid corporis spiritus dissipat, infringitque vires, tantum abest, vt pestilentem perniciem obtundat, vt etiam pestis curationem interturbet atque peruertat. At quo vel sponte, vel arte fluidior, magisque soluta aluus existit initio, vel incremento pestis, hoc naturæ robur imbecillius esse solet, quum præsertim alio ducit naturæ motus. Omnis quippe excretio principio morbi suscepta, vt symptomatica est, sic naturæ vires, roburque frustra conuellit. At licet inutilem forte materiam demit, quoniam tamen spiritus vna disiicit atque dissipat, atteritque vires, præsertim quum repentina ac copiosa existit (quod nos luculenter Hippocrates hydropicorum exemplo docuit) maximo

mo ægrotanti damno eſt. Contra vero adſtricta aluo, vnita collecta atque coacta corporis vis, & validior effecta, in peſtilens venenum alacrius inſurgit. Contrariæ quidem curandi indicationes plerumque concurrunt in peſtilenti febre. Nam & putris humor, quum certis argumentis ineſſe conſpicitur, vacuari, & venenum alexiteriis profligari poſtulat. Sed ei quæ magis vrget, & è qua neglecta maius impendet periculum, cuiuſmodi in peſte fuerit venenata pernicies cordi & ſpiritibus inſerta, prius incumbendum eſſe, veterum eſt ſententia. Hanc enim ſolam alias ocyſſime antequam humores putruerint, alias ſerius iam concoctis crudis ac putridis, hominem perimere, certis experimentis compertum eſt. Equidem vt feruidus vapor minime venenatus in vaporibus, & ſpiritibus accenſus, citra humorum putredinem dum in cordis ſedem irrepit, ephemeras ſimplices gignit, ſic venenatus peſtilentes plerumque citra humorum corruptelam. Illæ igitur caloris exceſſu & incendio, hæ venenata vi ac pernicie maxime vrgent, & afficiunt, cui primo quoque tempore occurrendum, minime tamen neglecta putredine, quum certis notis ſe prodit. Sunt qui veram peſtilentiam citra noxiam materiam fieri prodiderunt, recte quidem mea ſententia, non quod febribus peſtilentibus ſubiecta nulla materia ſit, ſed quod ſæpe humorem nullum vel exurant, vel putrefaciant, qui ad curationem, vt in aliis putridis, vel coquendus ſit, vel medicamento purgandus. Sæpe enim venenata earum pernicies in vaporibus & ichoribus ſita, antequam humor vel exuratur, vel putreſcat, naturæ vim, ro-

burque celeriter dissoluit, mortemque repente infert. Itaque si occulta quædam & latens malignitas pestilentis febris præcipua est causa, nonne ad eam tanquam ad præcipuum scopum curationem dirigi consentaneum est? Quid confert ducta aluus, si residuum naturæ robur ea magis ac magis dissolutum, confestim veneno succumbat? Præstat igitur Hippocr. & Celsi prudentem negligentiam imitari, quam istorum fucatam diligentiam, qui medicinam facere, nihil aliud esse quam purgare, ac sanguinem mittere arbitrantur. Ille matura concoctaque medicamentis catharticis mouere præcipit, non cruda. Hi vero præceptorum illius immemores, non modo febrium putridarum initio crudis adhuc confusis atque ad vacuationem ineptis humoribus, præpostero catharticorum vsu, naturæ conatus omnes interpellant atque peruertunt: Sed etiam morbis ab intemperie simplici, aut venenata quadam ac pestilenti labe profectis, curationem, quæ febrium putridarum propria est, imprudenti consilio communicant. Celsus minime vtile esse prodidit, aut fame, aut vigilia, aut nimia siti in pestilentibus febribus cruciare ægrum, aut ducere aluum. Sed nec sanguinem mittere permittit, nisi & vires sinant, & cum dolore febris sit. Præter veterum testimonia Fernelius Galliæ nostræ decus, qui 30. annis Lutetiæ floruit, hanc etiam sententiam scriptis celebrauit, quam rerum vsus atque experientia confirmat. Sunt tamen, qui tam perspicuis rationibus, & rerum euentis obluctantes, stibium præparatum, aliaque hypercathartica laudibus in cœlum efferant, rati in deplorato morbo satius esse aliquod remedium

expe-

experiri, quam nullum, ſæpe etiam vt ex Celſo colligunt, temerarium. Stibium aiunt principio morbi cum valent vires tempeſtiue datum, quicquid humoris redundat in corpore, venenatamque perniciem concepit, mirabili ſed ignorata & occulta proprietate, ſupra & infra incredibili impetu detrahere. Sed ſpecioſa iſta empiricorum commenta, quibus imperiti irretiri atque deliniri ſolent, refellere facile ſit. Satius quidem in grauiſſimis quibuſque morbis aliquod tentare remedium quam nullum, & quandiu ſpirat æger, tandiu ſperare, quum ſæpe vt in natura, ſic in morbis fiant miracula. Sed remedia morbi naturæ & ægrotantis viribus conſentanea eſſe oportere contendo, qualia fuerunt in peſte ſimplici alexiteria & alexipharmaca vſu probata, non ſtibium aliave temerariorum empiricorum hypercathartica venenata, quæ multis iam conualeſcentibus exitio fuiſſe annotaui. Incredibile dictu quam multi ſtibio perierint in crudeliſſima ea peſtilentia, quæ in Lugdunenſes debacchata eſt anno 1566. Nec tamen hoc venenato pharmaco ad omne morbi genus temere abuti deſinunt empirici, effreni & impudenti audacia legibus mulctanda. Nam quod illi dictitant, ſtibium occulta proprietate noxia quæuis excrementa vndique ad ſe rapere, & ocyſſime foras exterminare, atque idcirco principio datum morborum materiam citra periculum demere, falſum plane & à quotidianis experimentis alienum eſt. Complures enim eo ipſo die quo explorandi gratia empiricorum hortatu ſumpſiſſent, fato conceſſiſſe obſeruauimus. Deinde vno & eodem ſimplici medicamento, omnibus mor-

bis in omnibus naturis, nulla ætatis, temporis, consuetudinis, dietæ, particularis cuiusque naturæ, & habitudinis ratione habita, tuto mederi posse, non rationi modo, sed etiam imperitorum opinioni repugnat, omnemque fidem superat. Nullum quidem catharticum est, quod tuto in vsum non adhibere possit doctrina & rerum vsu peritus medicus. Sed stibium & venenata reliqua hypercathartica, quæ initio morbi cruda adhuc materia temere exhibent ignari empirici, frugi materiam cum inutili eripiunt, occulta pernicie corporis harmoniam dissoluunt, spiritus dissipant, dira cient tormina, & horrendam syncopen mortis imaginem, aliaque plurima sæua symptomata accersunt, cruciatu intolerabili. Sed de his alias pluribus. Iam de controuersa hac re paucis quid sentiendum sit, perstringamus. Non ante pura & legitima peste correptis, aluus ducenda cathartico medicamento, quam recreatis viribus venenata qualitas expulsu antidotis deuicta, extinctave iudicetur, ac tubercula si inerant, vel discussa, vel ad suppurationem deducta, pure diffluant. Ego vix ante septimum præscribo, interdum etiam ad decimumquintum differre consueui, si virium & morbi ratio postulat, solis enematis contentus. Quum autem propinandi cathartici occasio incidit, blandum id ac benignum esse debet, & cardiaco temperatum, ne quam perturbationē in corpore concitet, neve malignum & venenatum si fuerit, semimortuas pestilentis veneni reliquias, quæ postea ægro insidias struant, vitæ restituat. Eiusmodi sunt, quæ supra recensui, rhabar. aloe, agaricum, cassia, senna, catholicum, & quæ ex horum & alexipharmacorum

macorum permiſtione fieri poſſunt, quorũ quantitatem prudens exercitatuſq; medicus præfiniet, habita virium, exuperantium humorum, morbi, temporis, ætatis & conſuetudinis ratione. Sed præſtat tyronum gratia rem hanc aliquot exemplis illuſtrare.

℞ Aquarum ſtillatit. ſcabioſ. cardui benedicti aquæ theriacalis cuiuſq; ℥ j. In quibus tepidis macera horis duab. rhab. pul. ʒ ij. ß. cinnamomi ʒ ß. In expreſſ. diſſol. ſyrup. de limonib. ℥ j. ſcobis cornu ceruini margaritarum elect. vtriuſque ℈ j. propinato mane ſole exorto. Commode ac tuto addetur cathol. ℥ j. ſi pigrior aluus erit & ferant vires. Si obſtructiones inerunt ſic præſcribendum.

℞ Rad. dictami tormentil. & graminis polypod. paſſul. fol. ſennæ, ſingul. ʒ. iij. capil. ſcolopend. vulgaris, aſplenii borrag. agrimon. calendul. ſucciſ. ſcabioſ. flor. vtriuſq; bugloſſ. ſingul. p. j. ſem. fœnicul. cardui citrii oxalid. ſingul. ʒ ß. ferueant igne remiſſo in aqua atractylid. In colato decoct. macera hor. duabus rhab. elect. ʒ ij. ß. cinnamomi ʒ ß. in expreſſ. diſſol. ſyrup. capil. vene. ℥ j.

Vel ſic:

℞ Caſſ. fiſtul. recent. extractæ ℥ j. rhabar. elect. pul. ʒ j. mithridatii ʒ. ß. fiat bolus cum ſyrup. viol. Exhibeto mane tribus horis ante cibum. Poſtridie cathartici, ſi ex vrinis rubris craſſis ac confuſis putredo humores venarum inuaſiſſe deprehendatur, & vires ex pulſu laturæ videbũtur, ſanguis pro plenitudinis ac virium ratione ſecta vena demendus.

Apozema ad eximendas putris humoris reliquias.

℞ Radicum graminis, cichor. oxalid. tormentil. polypod. paſſul. ſingul. ℥ ß. adianti vtriuſque, ſco-

lopend. borrag. buglofſ. agrimon. calendul. ſuccisſ. ſcabioſ. verbenæ pimpinel. ſingul. M. j. florum vtriuſque bugloſſ. & viol. ſing. p. j. ſem. aniſ. fœnicul. citrii, oxalid. atractylid. ſingul. ʒ j. ß. fol. ſennæ mũdat. ℥ ij. Coquito in aquis atractyl. & ſucc. ad tres doſ. adde ſub finem agar. albi tro. ℥ ß. cinnamomi ʒ j. ß. in expreſſ. diſſol. ſyr. de limonib. & viol. vtriuſque ℥ j. ß. fiat apozema ad tria dilucula alterna, ouorum albuminibus, & colo defecatum ac perpurgatum, conditumque ſantal. citrini dimidia drachma. His aliiſque ſimilibus catharticis quum primum, quæ in primis ſedib. inerit impuritas exhauſta fuerit, ſi quid in venis maioribus ſupererit, id ſponte naturæ aut in aluum deriuabitur, aut ſudoribus expirabit, aut deniq; arte demetur ſecta rurſum in cubito vena, ſi res ita expoſtulare videbitur. Hæc enim veneno antidotis deuicto, recreatiſque viribus tuta ſunt omnia, ſi arte ac methodo adhibeantur. In febribus autem peſtilentibus putridæ conſtitutioni implicitis, quæ & in vrinis certas putredinis notas exhibent, & ſymptomatis ab humoribus incaleſcentibus, inflammatis, putreſcentibus, varieque in corpore diſiectis, atque ab eorum tetris expirationibus ortis fatigant, etſi purganti medicamento & phlebotomiæ locus eſt, neq; tamen illo ſtatim morbi initio, neq; hac vigẽte iam morbo vtendum fuerit, quumq; initio vel incremento vtendi neceſſitas incidet, neq; illud vehemens ſit, neq; hæc copioſa, neque alterutrum, vt in aliis putridis fieri ſolet, identidem repetatur, donec publica pernicie, quæ totius mali auctor eſt deuicta, cacochymiæ ſcaturiginem vbicunq; deliteſcat, repetitis vacuantibus exhaurire tutum ſit.

Quan-

Quanquam autem quicquid de vacuandi ratione in febre pestilenti hactenus traditum est, non modo rationi consentaneum, sed etiam longo vsu exploratum est, quoniam tamen veneni pestilentis pernicies haud semper vniusmodi & sui vbique similis est, sed variis constitutionibus, modo his modo illis symptomatis varie fatigat, prudentis medici fuerit statim initio grassantis pestilentiæ, illius morem impetumque, & quibus præsidiorum generibus vel remittat, vel irritetur diligenter obseruare, vt quod remedii genus pluribus salutem attulerit, in vsum cooptetur, quod vero mortem, repudietur & exulet. Itaque si qua pestilens constitutio putridæ implicita incidat, in qua qui vicissim alexipharmacis & aluum ducentibus, sed leuioribus vtentur, magna ex parte iuuari videantur, eam curandi viam ingredi qua multi sanitatem recuperarunt, minime pertimescendum. Contra vero, si quibus propinatum catharticum fuerit deterius, quod fere fit, quam aliis, qui ab eo abstinuerunt, cesserit, nonne temerarium fuerit reliquos in manifestum vitæ discrimen præcipites dare? Hic ergo interim dum antidotis venenatæ perniciei obsistitur, & hydroticis ichores venenati foras exiguntur, aluum molli clystere ducere satis esse profiteor. At vero de venæ sectione sic statuendum est. Quoties pestilens febris imbecillitate virium, aut etiam syncope territat, ab omni vacuatione abstinendum esse, maxime vero à sanguinis missione, quæ vires plurimum infringit ac debilitat. Præterea quæcunque simplices ac legitimæ pestes, nulla putredinis signa in vrinis, aut aliis excrementis ostentant, à sanguinis missione

abhorrent, quamlibet ſæua vrgeant ſymptomata. Eo enim miſſo exaſperantur, citiuſque perimunt, alexipharmacis vero cardiacis & hydroticis, cedũt & obſequuntur. At in iis, quæ putridæ conſtitutioni implicitæ ſunt, vnde capitis dolor, vigiliæ aſſiduæ, iactationes, ſitis, linguæ torrefactæ, moleſtæ arteriarum pulſationes, ingens præcordiorum æſtus, aliaque ſymptomata ab humorum feruore & putredine profecta inſint: ſi venæ humorum copia turgeant, ſanguis mitti debet, plus minus, vt fert vaſorum plenitudo, ætas, anni tempus, corporis habitudo, & ſymptomatum ſæuitia. Sed ea cautione tamen, vires vt valeant, & morbi initio ſi accitus eſt medicus, ducatur, idque multo quam in aliis febribus parcius, è pede quidem aut poplite, ſi bubo protuberat in inguine aliave parte infra lumbos ſita, è brachio vero, ſi in faucibus aut axillis, aliiſve partibus, quæ renes ſuperant, atque etiam in ipſis lumbis, idque ſemper ex eodem latere, vt rectitudinis fibrarum ratio habeatur. Si nec bubo nec carbunculus inerit, baſilica ſiniſtra pertundetur potius quam dextra. De quantitate vero ſic habendum, quoniam ſanguis naturæ theſaurus, & caloris natiui pabulum exiſtit, niſi maxima inſit plenitudo, eum vix conſtitutione peſtilenti vltra ſex, octove vncias detrahi debere. Semper enim quamlibet ingens plenitudo inſit, infra ſubſiſtere multo ſit in peſte ſatius, quam vltra procedere, ne naturæ vires ad morbi perniciem edomandum neceſſariæ fatiſcant. Eandem ob cauſam nec foſſoribus, nec aliis aſſiduis laboribus aſſuetis, aut parce ac frugaliter victitantibus, mitti ſanguis debet in peſte, præterquã quum inflammatio ſubeſt,

eſt, tum enim copioſe, ſed partite ducendus, ſi caſus poſtulat. Sed accurate videndum, ne (quod ſæpe fit) venenata qualitas in ſpiritu ſita, in latus aut thoracem pleuritidis aut hepatitidis ſpecie inſultus ſuos conuertens, dolorem punctorium ementiatur, medicique iudicium fallat, quod ex pulſu præcipue internoſcitur, qui in inflammatione durus aut ſaltem multo quam in peſte maior & validior, deinde ex tuſſi, quæ pleuritidis, non peſtis ſemper comes eſſe ſolet. Sectioni venæ nulla præparatio per purgantia in hoc morbo neceſſaria: Satis ſit feces, ſi ſponte quotidie non deſcendant, clyſtere ſubduxiſſe, præſertim quum morbi initio adhibetur. Quum per initia negligitur, niſi ingens ſit plenitudo, tutius differtur, donec bubo vel pure diffluat, vel diſcuſſus ſit.

PESTIS SYMPTOMATA.
CAP. XXIV.

FEBRIS peſtilens interdum multis fereq; horrendis ſymptomatis ſtipata eſt, quorum non aliud dolore capitis vrget frequentius, præſertim in febribus peſtilentibus nothis putridæ conſtitutioni implicitis, & in naturis, quibus caput frigidum & humidum, ac ſero multo perfuſum eſt. Hic minime ſemper eſt vniuſmodi, ſed pro diuerſa veneni populariter graſſantis affectione, & corporum natura variat. Peſtilentes febres putridæ conſtitutioni implexæ, quæ Lutetiæ ſæuiebant anno 1568. ab atrociſſimo fere capitis dolore initium capiebant, qui nullis plane remediis leuatus, quarto aut ſeptimo die ſponte conquieſcebat, interdum nulla, interdum manifeſta vacuatione. Cauſa igi-

tur censeri debet non cerebri, aut membranarum ipsius inflammatio, sed maligna pestilentis veneni pernicies, quæ è venis & arteriis vna cum tetris vaporibus eo sublata, serosos humores in capite cumulatos inficit, tuncque sopor adest & veternus, qui tum nullus deprehenditur, quum capite excrementis vacuo sentientes membranas pungit ac vellicat.

Curatio.

Si nec somnum intercipit, nec crudelius angit capitis dolor, propria curatione nihil opus est. Sublato enim morbo, symptoma protinus euanescet. At si tam immaniter discruciat, vt somnum inire non patiatur, sed præ vigiliis & corporis iactatione, spiritus & vires labefactet, phrenitim eo tractis biliosis humoribus portendit, & curatione indiget. Lenientibus igitur topicis, quæ pestis curationi non obsint, is est demulcendus. Clysteres itaque alternis diebus iniicientur, qui sensim deorsum reuellant, quæ in caput feruntur. Raso capillo mane & vesperi, embroche capiti adhibebitur, ex oleis nympheæ, rosſ. viol. chamæmeli, & liliorum lotis in aceto, superposito lanæ succidæ cucullo, aut si calor vrgebit, linteolo oxyrrhodino imbuto, & leniter expresso. His enim, qui iam capiti impactus humor erit, digeretur: qui vero adhuc influet, repelletur. Si ne his quidem sedabitur, benefaciet cataplasma, è candidi panis mica, croco, puluere betonicæ, oleo ros. & lacte caprino, aut vaccino.

Gallus gallinaceus dissectus, & exenteratus capiti, quam maxime calens adhibitus, non raro crudeles dolores lenire visus est, & febriũ deliria compescere.

peſcere. Quocirca hoc etiam præſidium vſurpandum. Plures autem galli ſubinde imponantur, partique inſideant, ſinguli horis tribus, aut quatuor ad ſummum. Si enim diutius remaneant, fœtorem edunt, cordi, ac viſceribus infenſum. Vicem galli, ſupplere poſſunt vituli, aut veruecis pulmones adhuc calentes. Nulla quidem hæc occulta proprietate pollent, aduerſus capitis dolores, aut phrenitidas, ſed quia calorem obtinent inſito nobis calori finitimum & amiciſſimum, eius auxilio cerebrum corroborant, ac talium ſymptomatum cauſam digerunt.

Opem ferunt & anodyna repercutienti materiæ miſta, ſi fronti & temporib. adhibeantur, abſtinendo tamen à narcoticis & ſtupefacientibus omnibus. Hæc ſi non ſtatim liberant, continuanda tamen ſunt, quoniam ſi dolorem non tollunt, certe imminuunt, ægrotumque recreant tantiſper, dum in morbi curationem incumbetur. Magno in errore verſantur, qui neglecto occulto morbo, profligandis manifeſtis ſymptomatis ſe totos addicunt. Quorſum enim attinet, ad dolorem capitis, qui aliquando in peſte exercet, venam reſignare, primum quidem humerariam externam, deinde arterias temporum, poſtremo hæmorrhagiam è naribus ciere? Annon naturæ in profligando morbo occupatæ motus, conatuſque peruertitur, dum quod vi expultrice in extimas partes, eaſque inferiores tempeſtiue propulerat, miſſo ſanguine ſurſum reuellitur, eiuſque robur diſſoluitur? Sed de his alibi plura. Narcotica, & ſoporifera omnia medicamenta naturæ vires ſtupefaciunt, debilitant, & à morbi concoctione auocant, habent-

que qualitates alexiteriis plane contrarias: quo fit, vt tanquam ipſamet peſtis fugienda ſint omnia.

De vomitione.

Quum vomitio peſte correptos acerbius infeſtat, ſunt qui exiſtiment naturam expultrice ventriculi facultate, quod moleſtum eſt, ipſam ſcilicet febris cauſam, à ſe amoliri, ac foras propellere, velintque eius conatum exhibito vomitorio medicamento promouere. Sed ii longe falluntur. Nam quo magis vrget vomitio, hoc periculoſior febris peſtilens eſſe ſolet, vt etiam plures vomendi finem non fecerint, donec animam vomendo profuderint. Tenuis adeo eſſentiæ eſt venenum peſtiferum, vt omnem arte factam vacuationem eludat, ſi ſudorum profuſionem excipias, ideoque ad curationem vel intus propriis antidotis extinguendum eſt, vel in ſudores digerendum, neglecto ſymptomatico vomitu. Non enim naturæ victricis robore, quæ illac ſe exonerare contendat (quum neque conueniens, neque ad excludendum venenum ſatis idonea via ſit) ſed venenata pernicie, quæ illius robur proſternit & diſſoluit, vomitus in peſte excitatur. Vitioſa quidem excrementa alias pituitoſa, alias bilioſa, interdum etiam nigra, vomentes reiiciunt, præſertim vero cacochymi & cachectici, ſed citra vllam alleuationem morbi. Manet enim vacuatis etiam excrementis peſtifera cordi & ori ventriculi impreſſa qualitas totius mali auctor, quæ os ventriculi neruoſum, & acutiſſimo ſenſu præditum acriter feriens, ventriculum, ad id quod negotium faceſſit excludendum, incitat. Quod igitur ad auxi-

lia

lia attinet, alexipharmaca propria ſunt huius ſymptomatis remedia. Eius enim vim atque impetum introſumpta, vel prorſus cohibent, vel infrænant, nec aliis ad curationem ſymptomatici vomitus opus eſt. Si forte tamen ventriculus, nimis effrenata vacuatione laceſſitur ac diſſoluitur, extrinſecus etiam adhibitis præſidiis iuuãdus. Commodus & opportunus fotus, eius calorem ſuſcitare poteſt, flatus diſcutere, malignam veneni perniciem ori ipſius impreſſam obtundere, vomitionem denique cohibere, ſi in hunc modum comparetur.

℞ Foliorum ſiccorum mentæ, ſampſuchi, abſynthii vulgaris, origani, calamenti, thymi, pulegii, meliſſæ, artemiſiæ, ſummitatum anethi, ſingul. p. j. ſem. aniſi, fœnicul. cardui, rad. cyperi, calami aromat. cuiuſque ℥ ß. nucis moſchatæ, caryophyl. macis ſingul. ʒ ß. Conficito ſacculos qui ferueant aliquantiſper in aqua, dein adde vini odoriferi tertiam partem mithridatii ℥ j. ß. aceti, aquæ roſ. vtriuſque ℥ ij. ß. Adhibeatur fotus ventriculo ex ſpongia, vel ipſimet ſacculi viciſſim applicentur. Item ex oleo ſaluiæ & roriſmarini arte chemica extracto, cui aceti & mithridatii ana. ʒ j. acceſſerit mox à fotu reſiccatus locus illinendus. Si aluus adſtrictior fuerit, clyſtere potius quam cathartico ducenda, in quo, vt etiam aduerſus peſtilentem perniciem vires habeat, mithrid. ʒ ij. diſſoluentur.

De ſingultu.

Frequens præterea eſſe ſolet in febre peſtilenti ſingultus. Hunc autem ciet veneni pernicies, quæ altius ventriculi tunicis impacta, vim eius expultri-

cem stimulat, ad id quod onerosum est, aut vellicat, excludendum. Hæc igitur eiusmodi motu, quod molestum est expellere, sed frustra adnititur: quod tenuis ea qualitas partibus tenacius impressa, eius motum omnem atque conatum facile eludat ac superet. Perniciosum sane symptoma in omni maligna febre, sed magis si arte factam vacuationem sequitur. Neque tamen aliis remediis opus fuerit, quam descriptis alexipharmacis & fotu modo proposito. Si forte excrementorum in ventriculo collectorum copia singultum inferre videbitur, remedia sunto, clyster, blandum catharticum alexiterio temperatum, & fotus. Sed hæc causa raro locum habet in hoc affectu, vixque vnquam tuto datur catharticum ante morbi declinationem in legitima peste.

De vacuationibus spontaneis, quæ in hoc morbo contingunt.

Si qua forte naturalis vacuatio diu præter naturam suppressa, sub hoc morbo, siue è naribus, siue ex hæmorrhoidibus, siue in mulieribus ex vtero erumpat: per initia minime cohibenda, aut præpedienda, sed si minor & pigrior videatur, promouenda potius atque acceleranda, quemadmodum & hemorrhagia omnis, quam natura die critico molietur. At si immodica vires ita prosternit, vt syncopas accersat, tum difficilis est iudicii. Nam siue sinitur, siue cohibetur, æger in vitæ discrimine versatur. Si sinitur quidem, quod erumpens sanguis secum calorem spiritus & animam eripiat: sin occurritur, quod venenata labes, quam natura cum sanguine licet forte purissimo profundebat, proculque à corde vitæ principio amandabat, intror-

introrſum ad viſcera remeans, necis conſecutionem afferat, ſed maxime quum ſecta vena ſiſtitur: Anno 1568. febres peſtilentes fluente è naribus ſanguine copioſiſſimo, eoque fere florido, magna ex parte iudicatæ ſunt. Ex iis, qui ad lipothymiam vſque ſanguinem profundebant, pauci euaſerunt, quibus vena in brachio ſita ad reuulſionem ſecta ſit: Qui vero totum naturæ negotium committentes, alimentis ac medicamentis cardiacis proſtratas vires reſarciebant, omnes fere percurabant, quamlibet frequentes ac graues viderẽtur animi defectiones: multis auxilio fuere epithemata, cardiaca & refrigerantia iecori & cordi, adſtringentia vero fronti & naribus, vnde ſanguis emanabat adhibita: ſed illa quamlibet cito citra periculum cordi & iecori admouentur: hæc vero non niſi quum ſanguinis quantum ſatis eſt, fluxerit, fronti, temporibus, & naribus applicari debent.

De ſanguinis reiectatione, atq; exſcreatu.

Eſt & aliud peſtilentis morbi peſſimum ſymptoma, ſanguinis ſcreatus, atque reiectatio. Hæc autem fit, vena aut arteria in pectore aperta, rupta, exeſa, vel dehiſcente. Quum enim carbunculi, vel alia tubercula illic intus protuberant, niſi dehiſcant, breui occidunt. Si vero aperiantur ac findantur, prorumpente ſanguine vita eripitur: magnæ igitur hic vndique premunt anguſtiæ. Expuitur interdum & per pleuritidas, quæ cum peſtilenti febre aliquando concurrunt, ſed minore periculo, ſi modo opportune imperatur venæ ſectio, ſemel, bis, ter, quaterve: ſi difficultas ſpirandi cum lateris dolore & cruento ſputo coniuncta id expoſtu-

lare videatur. Omnia huius ſymptomatis, à quacunque cauſa prodeat, remedia medicis notiſſima, verum ne ſanguis prorumpat ac expuatur, ſi peſtilens febris ineſt, auxiliis quæ valenter adſtringant minime impediendum, quin potius quum venenatus ſit, vt effluat curandum: & pro adſtringentibus, danda quæ leniter detergeant, ardoremque temperent, velut hordei decoctum cum ſaccharo roſa. ſyrupus violaceus, & reliqua eius generis.

De alui profluuio.

Alui profluuium in omni febre peſtilenti ſuſpectum eſt & periculoſum, ſi bubonis & carbunculi ſuppurationem, vrinarum concoctionem, & aliorum ſymptomatum remiſſionem anteuertat. Nam præterquam quod ſpiritus diſſipat, atteritq; vires, venenatam etiam morbi perniciem, quam prouida natura in extimas corporis partes longiſſime à corde diſſitas & ignobiles deponere conabatur, in præcordia reuocans exitium adfert. Eius cauſa cenſeri debet, non naturæ robur viſque expultrix vegetior, ſed venenata ac peſtilens morbi labes omnium partium, ſed maxime vẽtriculi, vim retentricem ſic diſſoluens, vt minime cibum vel amplectatur, vel concoquat. Symptomaticum igitur quum ſit, tantum abeſt, vt proſit, vt inſitum calorem ac ſpiritus breui labefactet, naturæq; robur infringat & opprimat. Secus plane iudicãdum, quum decretorio die accedit, coctionis ſignis iam conſpicuis, repurgato bubone, recreataque quodammodo natura.

In malignis tamen & peſtilentibus febribus, in quibus nec bubones, nec carbunculi protuberant, nec

nec ecthymata in cute efflorescunt, biliosum aut diarrhϾ finitimum, aut etiam crudum alui profluuium moderatum haud ita funestum esse solet. In his enim complures, post crudorum statim initio morbi deiectionem, cōualuisse obseruaui, morbi scilicet pernicie, quæ in cutē non erupisset, cum crudis & liquidis illis, fœtidis tamen & graueolentibus ichoribus, sensim è corde, arteriis ac venis per aluum expurgata.

Huius autem varietatis causa est, quod in illis alui fluor naturam ab officio reuocet, tempestiuosque eius motus & excretiones interrumpat: in his vero non item, quod nihil ea in corporis superficiem depellat, sed omnia in aluum deturbet atque præcipitet. Rarissime igitur aut vix vnquam contingit, vel spontaneum, vel acriori cathartico irritatum alui profluuium in febre pestilenti, quæ bubone & carbunculo stipata sit, salutarem nancisci exitum. At in febribus malignis, quæ citra bubonem, carbunculum & ecthymata grassantur, quod sponte incidit, si sensim ac diutius persistit, sæpe liberat, modo intempestiue nec proritetur, nec cohibeatur, sed sensim fluere sinatur, confirmatis interim viribus, tum alimentis, tum medicamentis cor ipsum roborantibus: si tamen vel tardius mouetur noxia materia, vel citius, quam morbi & virium ratio postulet, sponte supprimitur, propinato rhabarbaro putris, ac venenati humoris reliquiæ commode exhaurientur.

De ecthymatis.

Maculæ peste correptis aliquando efflorescunt pulicum aut culicum morsib. non dissimiles, non-

nunquam etiam multo maiores. Memini enim me ſæpius vidiſſe, quæ vniuerſum brachium, aut crus totum, aut faciem, aut aliam maximam partem occuparent. Febrem fere ſequuntur & tertio, quarto, aut ſeptimo die erumpunt, interdum ſerius, interdum citius, interdum vna cum febre exoriuntur, modo cum bubone & carbunculo, interdum aliquanto poſt, ſæpe ſine his, aliquando etiam poſt obitum, veneno in extincto cadauere adhuc debacchante. In febribus malignis ſæpe ſolitariæ ſunt abſque bubone & carbunculo, non minus tamen quam ſi adeſſent, periculoſæ. Quæ rubent minus pernicioſæ exiſtunt, quum præſertim multæ ſunt, & diebus criticis erumpunt viribus reſurgentibus, neque intro remeantes cito diſparent, ſed in cute perſtant, donec exorto madore aut ſudore earum cauſa exhalet. At quæcunque liuidæ, aut nigræ, aut venetæ cernuntur, lethales haberi debent. Sunt enim deuicti ac iã pene extincti natiui caloris certiſſimæ notæ. Has non raro comitantur ſyncope, animi languor, & virium exolutio. Sed & ſæpe intro celeriter recurrunt, nulla cauſa manifeſta.

Metuuntur omnia eiuſmodi ecthymata cuiuſcunque ſint coloris, ſi cito diuaneſcunt, ſed magis, quæ poſt bubonem & carbunculum intempeſtiue die minime critico erumpũt. Peſſimam enim cauſam eſſe oportet, quæ quum à natura in carbunculum & bubonem tota diſiici non potuerit, ſuopte impetu in omnes corporis partes vndequaque effunditur.

Hoc ſymptoma non aliam curationem, quam peſtilens febris efflagitat. Eliciti igitur per antidota & alexipharmaca ſudores, vera & peculiaria huius

ius remedia censeri debent: extincta enim veneni pernicie, vel sudore dissipata, maculæ illico euanescere comperientur. Cauendum igitur etiam atque etiam, ne vel ambientis frigore, vel frigidis medicamentis extrinsecus admotis, intro repellatur, vel catharticis reuocetur ad viscera, quæ in cutem fertur pernicies. Videndum etiam, ne longiori somno torpidior facta natura ipsam negligat. Sunt tamen, qui vnguento ex hydrargyro corpus inungant, ignari frigidum & humidum hydrargyrum calamitosam veneni labem vna cum humore intro regerere, mortemque inferre contaminatis visceribus, quod in multis vsu venisse adnotaui. Doctus Lutetiæ medicus Simonius hoc remedio in seipso vsus ad digerendum pestilentem inguinis bubonem, illico vires prostratas sensit, breuiq; bubone delitescente occubuit.

DE BVBONE PESTILENTI. CAP. XXV.

OMNIVM venenorum, quæ inspirando ducuntur ea vis est, & natura, vt recta cor appetant, & in id opprimendum omnes suos conatus, insultusque conferant. Vnum autem pestilens in hunc maxime facultatum fontem, in hancque vitæ arcem irruit, atque primum impetum dirigit. Quum enim natura tenuissimum sit, vna cum aere quem ad vitæ conseruationē attrahimus, prompte in thoracem subit, vnde mox in cor penetrat, ibique residens spiritus primum & vapores, dein ichores, postremo cordis ipsius, cui insito quodam odio, tacitisque discordiis infensum est, substantiam contaminat, adeoque calorem, qui vi-

tæ fomes est, obruit & suffocat. At vero in id venenum tanquam hostem natura statim insurgit, nec solum illius impetus reprimere aut retardare, sed longe à se arcere omnibus suis viribus annititur. In hoc quidem veneni & naturæ duello, quum natura venenum nec longe à præcipuis partibus foras agere, nec statim dissipare possit, crassiores humores iam infectos, in extimas atque ignobiles partes amandat, vnde bubones, carbunculi & ecthymata, seu maculæ pestilentes originem habeant. Bubones quidem ex crassiore atque pituitosa parte: carbunculi vero ex sanguine calido, & ad atræ bilis naturam propter adustionem conuerso: maculæ ex tenui & magis biliosa sanguinis parte. Bubones fere semper in adenibus, quos ad excipiendas fluxiones natura comparauit, extuberant: qui quoniam cerebri, cordis, iecoris, lienis, maiorumque vasorum emissaria sunt, quidam venenum pestilens minime semper in corde tanquam proprio foco, sed alias in cerebro, alias in iecore residere scripserunt. A quorum opinione hactenus assensionem cohibui. Nam in pestilenti febre cor primario affici, ex cardiogmo, vomitione frequenti, syncope, pulsu obscuro, & inæquali, facile intelligitur: quod si non solum in axillas, quæ cordis, sed etiam in fauces, quæ cerebri, & in inguina, quæ iecoris, lienis, maiorumque venarum sunt emunctoria, insideant, id materiæ orgasmo, & indomitæ malignitati, quæ humores varie agitat, & huc atque illuc citra rationem impellit, acceptum referri debet. Argumento quod multis post obitum extinctis naturæ viribus, foras prodeunt. Iecur autem & cere-

& cerebrum non esse primum & peculiare pestis domicilium inde manifesto patet. Primum enim in legitima peste nulla putredinis signa in vrinis, aut alui excrementis cõspicua sunt, nec sitis aut linguæ scabrities, nec feruor aut æstus ingens, nec phrenitis aut sopor grauis, quæ symptomata si forte in putrida febre compareant, per sympathiam fiunt cordis primario affecti. Pestilens enim aer intro haustus, primum cor contaminat, à quo per venas & arterias in viscera effusus, in iis malignitatis suæ notas exhibet, si excrementis scateant affectioni præparatis. Sic obsesso corde, si cerebrum serosis, aut si iecur, lien, & totum venosum genus impuris humoribus refertum sit, per vasa communicata labes illa statim labefactat & inficit, inde hæc affecti iecoris, aut cerebri emergent symptomata, capitis grauitas, sopor, phrenitis, aut certe quam acerbissimus capitis dolor, sitis, feruor ingens, putredo in vrinis, & alui fecibus manifesta, aliaque eius generis. Cerebrum vero polluti humoris portionem pone aures & in fauces, vt iecur & lien in inguina deponens, bubones in iis partibus excitat. Nec vero in solis adenibus, sed etiam in aliis partibus erumpunt: imo vero nulla pars in corpore est, in qua nõ aliquando expullulent, præsertim vero carbunculi. Vidi enim quibus in naso extremo, & in minimo manus aut pedis digito protuberabant. Sæpe tamen non foras prodeunt, sed in internis partibus enascuntur, suntque tales ominis sinistri. Si cor occupant statim enecant: Si thoracem, sanguinis excreatio & spirandi difficultas vrget, morique in biduum aut triduum differtur. Idem periculum est, quum vel in iecore, vel

in liene excitantur. E bubonibus, qui in emiſſariis emergunt, febribus ſæpius accidunt, qui vero in aliis partibus, vel in brachio, dorſo, tibiis, febres quandoque ſubſequuntur, alias ſimul emergunt. Initio mobiles minimeque ſubiectis partibus affixi ſunt, figura oblongi ac teretes, ſed parte media craſſiores in modum fuſi filo obuoluti: ſed paulatim rotundam figuram conſequuntur, & ſubiectis partibus inhæreſcunt, tandemque in acutum faſtigiantur. Sæpe ab iis tanquam ſolidus neruus in partem vicinam diſtentam, ac veluti conuulſione rigentem producitur, nunc rubens, nunc fuſcus, nunc obſcurior, nunc vireſcens, nunc iridis colorem referens, duos, tres, vel etiam interdum quatuor digitos, latus, zonam nonnulli, aut cingulum vocant. Augeſcente igitur bubone parti dolor ineſt pungens ac tenſio moleſtiſſima in longum porrecta, non aliter quam ſi neruus duriſſimus illic ſubeſſet. Hinc materia in tumorem cogitur, qui glandulam referat. Tumor autem in aliis celerrime augetur & incaleſcit, pungenti dolore & intolerabili, quod malum omen portendit: in aliis paulatim pungenti quoque, ſed miti dolore melioribus ægri rebus. In aliis concolor & œdematoſus deprehenditur, nullo aut minimo dolore exercens. In aliis rubicundus eſt, in aliis niger vel liuidus. Qui viuido eſt colore, vel naturalem cutis colorem non ſuperat, minus periculi præ ſe fert, niger vero & liuidus, fere lethalis eſt. Moriuntur nihilominus non raro, & quibus rubicundi inſunt bubones, & quibus œdematoſi, aut cuti concolores, tanta eſt huiuſce morbi fallacia atque malignitas. Quum febrem anteuertũt mitiorem morbum

bum prænuntiant. Robuſtam enim naturam cordis veneno laceſſitam, huius nonnihil cum humore foras propulſaſſe docent, at poſt febrem ſi prorumpant, dominantis veneni ad intempeſtiuas expulſiones naturam ſtimulantis impetu fiunt: Certumq; inde poteſt victæ naturæ argumentum ſumi, præſertim ſi vel lente increſcunt, vel incrementum iam aſſequuti, ſubito diſparent atque euaneſcunt, nullo ſudore, nullaque cauſa manifeſta. Hos excipe, qui decretorio die ſe produnt: quoniam enim hi validam naturam opportune ſuo fungi munere demonſtrant, nihil periculi portendunt, etiam ſi febrem ſubſequantur. Quum ad ſuppurationem ſemel perducti fuerint, ſi hinc relictum vlcus cito ſine vlla ratione reſiccatur & exareſcit, periculum in propinquo eſt. Qui citra partis corruptionem ſuppurant, puſque excernunt laudabile, ſalutares ſunt, modo veneni reliquiæ intus hærentes alexipharmaco expugnentur, & natura cardiacis confirmetur. Contra vero, qui perſeuerante febre, eodem ſtatu manent, periculoſi cenſentur. Quamplurimos perſanatos vidi citra bubonum ſuppurationem, veneno paulatim antidotis deuicto, reſolutaque bubonis materia. In aliis vnicus bubo protuberat, in aliis complures, & quo plures inſunt, hoc periculoſior eſt morbus, ſi ad febrem acceſſerint, natura iam langueſcente. At quum febrem antegreſſi ſunt, ſecus fit: humores namque vitioſos in artus & ſummas corporis partes, procul à viſceribus, & primariis partibus ablegari operæpretium eſt, vel multis, ſi ita res ferat, tuberculis. Quanquam autem peſtilens venenum in corde ac ſpiritibus reſidet, dum bubo,

vel in inguine, vel in axillis, vel in faucibus, vel in alia quauis parte prominet, ipſeque bubo morbi duntaxat ſymptoma eſt: eius tamen ad morbi curationem ſuppuratio non minus expetenda, quam metuendus intro recurſus. Genito enim pure apertoque abſceſſu, ichores multi, qui in hoc affectu putredinis vomites habentur, vnaque cum iis venenatæ cauſæ portio expurgari ſolet, quibus leuata natura veneni reliquias multo facilius vincit ac diſſipat. At ſi virus illud intro remeet, horrenda cordis ſymptomata augentur, calor obruitur & ſuffocatur, morſq; in propinquo eſt.

CVRATIO BVBONIS PESTIlentis. CAP. XXVI.

PRINCIPIVM curationis à cucurbitæ vſu ducendum. Neque enim hic velut in aliis inflammationibus repellentia adhibenda ſunt, ſed vt in parotidibus naturæ impetus iuuandus, & ex profundo ad cutim rapienda materia, ſi ſegnior ſit eius motus, idque tum cucurbitis, tum attrahentibus medicamentis. Cucurbita incipienti buboni admota, veneni impetum in tumorem conuertit, præcipuaque viſcera exonerat. Ea autem ſexta quaque hora innouari poteſt, dum tumor ſatis increuerit. Huic tamen nihil loci relinquitur, quum tenuis & feruida fluxio eſt, dolorq; inſignis. Tum enim tumor per ſe ac ſponte ſatis augetur: quumque eo rerum ſtatu adhibetur, immanes cruciatus parit, febrim exagitat, vigilias accerſit, exoluitque vires: quæ incommoda etiam inuehunt omnia vehementer calfacientia & attrahentia medicamenta parti admota. Quum craſſa & lenta eſt materia,

ria, dolorque vel prorſus nullus, vel admodum leuis & obſcurus, frequens cucurbitæ admotio minime pertimeſcenda, donec optatum finem fueris conſecutus. Hac ſublata, vnguentum cataplaſmave attrahens ac remolliens imponendum, à quo ſi cucurbitularum vſus non fuerit cõueniens, auſpicanda curatio: ſic autem habet.

℞ Rad. ſymphyti maioris, & liliorum, ceparum, ſingulorum ℥ j. fol. oxalidis M. j. cum butyro ſalis experte: fiat pila ſub cineribus coquenda: dein conterantur omnia, & cum oleo liliaceo axungiaque porci, adiecto mithridatio, & fermenti momento, ſubigantur. Peſtilentes bubones euocat, concoquit, & celeriter maturat hoc cataplaſma: ſola ſymphyti maioris radix cum butyro & mithridat. momento ſub prunis cocta, celeriter bubonem concoquit, maturat, & aperit. Sunt qui attractionis gratia, raphani laminas ſub cineribus coctas imponunt, laminis ſæpe permutatis: alii cepam magnam excauatam, aut plures ſi opus videatur, mithridatio aut theriaca implent, adiectis aliquot rutæ foliis, calidis cineribus obruunt, aſſant, dein tundunt, & cum axungia ſuilla remiſcent, ac cataplaſmatis ſpecie tumori imponunt: quod quidem remedium, vt paratu facilimum eſt & vulgatiſſimum, ſic ad venenum foras euocandum, malignaſque eius vires infringendas præſtantiſſimum vſu deprehenſum eſt. Validius tamen attrahet, ſi allium ſimiliter coctum, & fermentum adieceris. Infinita alia eius generis præſidia in rem præſentem ex tempore parari poſſunt, alia quidem leuiora, alia acriora, prout tumoris ratio poſtulat, quibus vti non prius chi-

rurgus desistet, quam bubo increuerit, incalueritque satis.

Aliud.

℞ Vnguenti de althea, butyri recentis, olei liliorum, singul. ℥.j. fermenti acris ℥j.ß. mithridat. ℥ ß. fiat vnguentum.

Vel sic:

℞ Galbani, opopanacis, ammon. liquefacti aceto, si calida est bubonis materia, in aqua vitæ vero si crassa, lenta, ac frigidior, vnguenti basilici, mithridatii, fermenti acris, sing. ℥ ß. misce.

Interim dum his bubo amplificatur, vesicatorium subter ipsum adhibere expedit: non quidem si in faucibus tumor est, scapulis, aut si in axilla, in medio humero, aut si in inguine, in femore medio: sic enim quæ buboni materiam suppeditat fluxio, alio deriuaretur maximo ægri dispendio. Sed proxime bubonem deorsum versus & proniore situ, recta quasi linea, vt solita via fluxio feratur, naturæq; motus promoueatur.

Si quando tamen magna inflammatio sphacelismum minetur, paulo longius vlcus exciere nihil verendum loco decliui, vt qui tuto in viscera regeri nequit venenatus humor, in vicina loca deriuetur, leueturq; partis calor inflammationis magnitudine pene obrutus.

Sapo niger cum torrefacto sale subactus, in molli natura & cute tenella vesicas excitat, sed adiecto cantharidum puluere multo promptius. Viburni medius cortex parti admotus vesicas sero turgidas excitat exiguo dolore, sed longiore tempore nisi aqua vitæ imbutus fuerit: Cantharidum puluis ferměto additus satis est, si cætera defuerint. Ranun-

culi

culi folia aliquot tuſa, & linteolo inuoluta, partem cui adhibentur, breui in bullas attollunt, ſero turgentes, ſed ſi diutius inſideant inflammationem accerſunt, & vlcus inurunt profundum graui admodum cruciatu. Si ne hæc quidem inerunt, aqua, oleumve feruens, vel candelæ, vel titionis flamma, aut carbo pro veſicatorio ſit. Prominentes bullas excidere oportet, vt ſerum ac ſanies diffluant, dein caulium aut betarum rubrarum, aut hederæ foliis, quæ flammam ſenſerint, pro emplaſtro vti, cauendo diligenter ne vlcus ſucceſcat. Hoc enim putredinis materia ac fomites cõtinuo extillant, ſecumque veneni vim abducunt, & è corde in extimas partes pertrahunt. Eſt hoc, ſi alexipharmaca excipias, quæ toto morbi decurſu tuto vſurpantur, omnium peſtis remediorum præſtantiſſimum ac ſecuriſſimum. Aucto, concalfactoque deſcriptis remediis tumore, ſequitur vt matures, puſque moueas, aut etiam ſtatim curationis initio, ſi calore & dolore fatigabit tumor ante attrahentium vſum. Sunto autem ſuppurantia ſola & impermiſta, ſi calor ac dolor parum cruciant: ſin crudelius angunt: cum mollientibus ac laxantibus miſta, hæc enim doloris acerbitatem leniunt. Folia oxalidis cum butyro ſalis experte in pilam componuntur, coquuntur ſub prunis, tunduntur, & adiecto vnguẽti baſilici duplo, in cataplaſma coaptantur. Laxat, mollit, & digerit mediocriter, ſatis tamen feruidos bubones maturat. In frigidis fermenti quadrans vtiliter miſcetur.

Vnguentum baſilicum ſolum parti affectæ admotum attractos ac cõcalfactos bubones ſatis ſuppurat.

Aliud.

℞ Rad. altheæ & ſymphyti, foliorum oxalid. ſem.lini, ſingul. ℥ j. coquantur & tundantur, adiiciendo vnguenti baſilici ℥ ij. fiat cataplaſma: mollit, laxat, concoquit, abſceſſum aperit, dolorem mitigat.

Aliud in frigidiore materia.

℞ Vnguenti baſilici ℥ iij. fermenti ſecalini acris ℥ ij. olei lilior. butyr. recent. ſing. ℥ ß. theriaces ʒ j. ß. fiat vnguentũ cum vitel. duorum ouorum. Concoquit, maturat, leuiter attrahit, ſed dolorem aliquantum exaſperat in materia calida.

Genito pure ſtatim exitus ei comparandus, alioqui tetri puris vapores, ac halitus venenati in cor ſublati, illius robur diſſoluunt, vireſque proſternunt.

Aperiendus autem tumor decliui parte, quo liberius fluat, idque vel ſcalpello, vel cauterio, & expurgato pure vlcus aliorum more percurãdum, cauendo diligenter, ne præpropere occludatur. Neq; tamen tam cito aperiendus eſt bubo, vt maturationem anteuertas, ſicut opinatur Cornarius: ſic enim non modo dolor, inflammatio, & febris citra profectum exaſperantur, ſed etiam vlcus cacoethes & malignum redditur, ſequuntur vigiliæ, diſſoluunturque vires, & laborans in vitæ diſcrimen coniicitur. Sed quid neceſſe eſt crudum bubonem incidere, ſi admotis veſicatoriis proxime ipſum vlcus inuſtum eſt, quod tenui ſanie perpetuo diffluat, viſceraque præcipua exoneret? Eos excipe, qui nigri aut liuidi gangrenam minantur, quos prorſus crudos & ante puris generationem, vel ſcarificare, vel cauſtico aperire præſtiterit,

viam-

viamque moliri humoribus venenatis partis calorem ſtrangulantibus, quam eos repercutientibus certo ægri diſcrimine intro regerere. Sed quum ea incidit accelerandæ ſectionis neceſſitas, conſultius eſt ſcalpello aperire, vt quum plagis ſatis altis pars ſauciata fuerit, confeſtim gallinæ viuæ plumis nudatus podex ei adhibeatur, dum extincta ſit.

Præferenda autem gallina, quæ oua ponit, & in cuius implumi podice ſalis granum inſertum ſit: ſic enim patet, hiat, incaleſcitque magis, vnde maiorem attractionem fieri neceſſe eſt. Porro prima gallina demortua, alia ſtatim adhibenda, atq; hac extincta rurſum tertia, quarta & quinta, donec eiuſmodi præſidium ægro diſpliceat. Caloris ſimilitudine ac familiaritate inſitum parti calorem erigit, ac recreat, venenatumque humorem ei impreſſum, vel euocat, rapitque, vel diſcutit. Alii gallinas, galloſve, aut catulos, aut columbas per medium ſectas, quam calidiſſimas ſtatim admouent, ac ſubinde permutant, factiſque interuallis repetunt, dum quod ſatis ſit, profeciſſe videantur. Quæ medendi ratio non minus, quam ſuperior efficax. Cauterium non ſolum inducta cruſta abſceſſum aperit, ſed etiam de venenata materia plurimum attrahit, ac conſumit, partiſque gangrenam melius arcet. Sed ob cruſtam remedio ex gallina, quod propoſui nullum pene locum relinquit: vſurpandum tamen, ſi imminet ſphacelus.

Si nihilominus gangrena quempiam adoritur, remediis proprio loco ad gangrenam præſcriptis, occurratur. Sin ab ea tutus eſt æger, vlcus aliorum

more curabitur,cauendo diligenter,ne euanescente febre statim cicatrice obducatur, ne quid malignitatis intus supersit, quod persanato vlcere rediuiuam febrem efficiat.

Alia curandi ratio bubonem discutiens.

Omnia quæ fiunt à peste tubercula initio, vel diaphoreticis discutienda, vel attrahentibus amplificanda, vt suppurent. Hoc satius esse creditur, illud tamen non minus tutum, sæpe etiam compendiosum magis.Ideoque eam curandi rationem, vt potiorem primum perstrinximus : iam igitur, quibus præsidiis, quoque modo vsurpatis tuto digeri possint bubones pestilentes, paucis expediamus.

Curatio igitur sic auspicanda. Primum cucurbitæ duæ sic apponantur, vt vna infra bubonem, sed quam proxime affigatur: altera post hanc, vtraque deorsum versus, recta quasi linea, qua tangenti sæpe veluti funis quidam, aut neruus durior sentiri solet, prima minime, sed secunda & inferior, ter, quaterve eodem loco repetenda, vt venenatum humorem à corde, & proximo bubone amoliatur, naturamque leuet. Detracta cucurbita inferiori, confestim vesicatorium imponendum, quod bullam sero turgidam excitet, qua disrupta vlcus relinquatur, quo prolecta noxia sanies defluat. Buboni vero spongia, aut stupæ, aut succidæ lanæ hapsus, digerente & molliente decocto calente immersus & expressus, interim admouendus, ac subinde mutandus, vt quod ex subiecto vlcere non effluit venenati humoris crassamentum, hoc remedio identidem repetito discutiatur: his accedat emolliens ac digerẽs cataplasma.

Vix

Vix vllus in adenum locis, atque emiſſariis, aliiſve commodis locis bubo ſit, qui non hac arte diſcutiatur atque euaneſcat, citra eam doloris acerbitatem, quam circulatores, qui crudos bubones radicitus euellunt, fruſtra inferre conſueuerunt. Si tamen his ad ſextum vel ſeptimum diem continuatis, bubo minime diſcuti poſſe videatur, deſcriptis ante remediis prouocandus, maturanduſque fuerit. Sunt qui ad ſeptimum vſque diem tubercula omnia peſtilentia diſcutere malint. In id ſtupæ cannabinæ perpurgatæ ac malleo contuſæ, in puluinar iuſtæ magnitudinis conformantur ac cõſuuntur, quod meliloti, anethi, chamæmeli, maluæ, rad. altheæ, & ſem. lini decocto immergitur, ac inter orbes ligneos expreſſum parti calens imponitur, horiſque ſingulis immutatur. Hoc remedium excellentiſſimum eſſe tradunt, quod humoris venenati multum diſſipet, nec interea febrem augeat, vel dolorem incutiat. Tempeſtiua igitur, ſi his creditur, ſeptimo die concoquentia, non citius, ne vel glutinoſa materia, obſtructis poris concluſa, quominus venenatus vapor tranſpiret, impediat, eumque in cor redire cogat, vel calore natiuo obruto, atque ſuffocato omnia putrefaciens gangrenas ac ſphaceliſmos afferat. Quæ pericula declinantur, ſi ad ſeptimum vſque diem differuntur concoquentia, & maturantia, quo tempore & tuberculum niſi deſcripto fotu continuato reſolutum ſit, ſponte creſcere, atque ad ſuppurationem feſtinare, & veneni prauitas tum alexipharmacis, tũ topicis oppugnata ſolet hebeſcere. Sed vix quæ metuuntur, contingant ſymptomata, ſi qua arte diximus infra, tuberculum loco commodo vlcus

excitetur, quo venenatus ichor toto curationis decursu extillet & elabatur.

DE CARBVNCVLO.
CAP. XXVII.

CARBVNCVLVS pestilens buboni semper germanus, sæpe & comes est. Hic enim pestilenti constitutione cum febre oriri, & populariter grassari solet, perinde ac bubo, amboq; ab eadem pernicie oriuntur. Pustulam refert ambustis similem, adeo per initia paruam, vt ne milii quidẽ granum, aut ad summum pisum magnitudine superet: sed quæ maligna, feruida, & firma sit, figura rotunda & acuta, parti sic cohærens & affixa, vt digitis prehensa cutis à subiecta carne minime diuelli aut attolli possit. Sed tumor increscit pro humoris differentia vnde originem habet, aut subito velut & bubo, verique tumoris magnitudinem breui assequitur, aut admodum lente & paulatim. Visi sunt carbunculi tantæ magnitudinis ac molis, vt solo intuitu medicos terrerent. Alii late adeo diffusi, vt mediam dorsi partem obsiderent, alii vtramque clauiculam & fauces, alii medium epigastrium. Calor, ardor & dolor insunt, veluti si aciculis pars pungeretur ac vellicaretur, idque cum pruritu intolerabili: quo fit, vt partem exscalpant per initia: præsertim sub vesperam & noctu, raro interdiu, nisi quo tempore cibus in ventriculo concoquitur. In augescentis tumoris medio, bulla cernitur similis iis, quæ vsta cute apparent, quam sero aut sanie distendi iudices, qua tamen rupta nihil humoris profunditur: sed caro subiecta, nigra retorrida ac crustosa est, perinde ac si carbo,

vel

vel ferrum candens ei admotum fuiſſet. Vicinia variis coloribus ſic inficitur, vt iridem referat: nam partim rubet, partim liuet, partim nigricat, partim veneto atque etiam violaceo colore diſtinguitur. Semper ſplendet nigræ picis inſtar aut bituminis. Sæpe fit, vt bullulæ plures in ea emergant, ac extuberent milii ſpeciem præ ſe ferentes, quibus ruptis vlcuſculum relinquitur, vnde ſanies effluat, plus minus pro corporis natura & exuperantis humoris diſcrimine, ſed quod breui cruſtoſum euadat, velut à ferro candenti inuſtum eſſet. Sunt qui citra puſtulam originem habeant ab vlcere cruſtoſo nigricante, quale eſſe ſolet, quod ferrum candens, aut cauſticum medicamentum inurit. Omnis carbunculus grauitatis ac ponderis ſenſum exhibet, perinde ac ſi plumbea maſſa pars premeretur, aut arctiore vinculo conſtricta teneretur. Eius materiam eſſe diximus retorridam ac feruidam humoris venenati portionem, quæ vel ſuopte impetu efferueſcens eo irruit, vel naturæ robore propellitur. Quo plures carbunculi inſunt, & quo tardius erumpunt, hoc periculoſior morbus cenſendus eſt. Non tantum mali præ ſe fert, qui febrem vel anteuertit, vel ſtatim ſubſequitur decretorio die. Qui initio recurrit, vel ad ſuppurationem perductus exareſcit perſeuerante febre, calamitatem arguit. Omnis carbunculus magnæ molis ac magnitudinis horrendæ pertimeſcendus, cum præſertim ſerpit, ac ſubiectas partes depaſcitur, velut nos aliquando in faucibus vidimus, qui ad aſperam arteriam vſque, & in epigaſtrio, qui ad peritoneum vſque rodendo peruaſerant. Qui fauces occupat, non raro tracheam arteriam ſic

comprimit, vt ſtrangulet: ſed bubo multo ſæpius. Periculoſus, & qui in inguine fit: neruis enim, venis & arteriis implicari ſolet, quas ſi rodendo dilaniat, hœmorrhagiæ fiunt, quæ vix vllis præſidiis cohiberi poſſunt. Nam & dolor, & calor, qui parti inſunt, continuo attrahunt, & natura languidior nihil retinere poteſt. Magni & elati, ſi quis conualeſcat, moleſtiſſimum, manifeſtumque veſtigium inurunt, carne putredine aſſumpta oſſa denudant, articulorum quos occuparint, & ligamentorum robur diſſoluunt, interdum durum & ſcirrhoſum tumorem ingenerant, neruoſque craſſa & terrena materia imbuunt, vnde non raro partis actio peruertitur, aut aboletur. Quicunque nigricat niſi ad ſuppurationem perducitur, aut qui apertus, vel nihil prorſus, vel non niſi liuidum ſerum profundit, certum iam iam affuturæ mortis nuntium affert. Qui in gangrenam degenerat, ſi corporis truncum obſidet, lethalis eſſe ſolet, qui aliam partem prehendit, niſi iugulat, eam putredine abſumit: ſic pes à tibia, & brachium à ſcapula diuulſum viſum eſt. Venenata materia, quæ vel bubonem, vel carbunculum, vel vtrumque parere debuit, intus manens non raro in præcipuam partem, velut antea diximus, irrumpit, inflammationemque accerſit. Si igitur in iecore vel liene impingitur, lancinans ac punctorius dolor, locum affectum declarat: ſi in pulmonibus latitat, ſpirandi difficultas, & tuſſis inſunt, nonnunquam & ſputum cruentum: ſi in latere præterea, dolor etiam punctorius ineſt: ſi in renibus aut veſica, vel vrina ſupprimitur, vel moleſtiſſimus dolor inter meiendum premit. Si materia in cerebrum rapitur,

pitur, delirium adeſt. Calamitoſæ & funeſtæ habendæ omnes huiuſcemodi inflammationes, præcipue vero, quæ in pulmonibus & cerebro fiunt. Nam quæ in iecore, liene, & renibus contingunt, ſecta primis diebus vena, detractoque ſanguine copioſo, non raro intercipiuntur, auertunturque. At niſi primo ſtatim die copioſus detrahitur ſanguis, omnia poſt remedia fruſtra adhibentur.

Quum maligna ac venenata ſit carbunculi materia, in eius curatione repellentibus abſtinendum, quamlibet ingens inflammatio ſit aut dolor. Eorum vicem ſupplebunt emollientia & relaxantia, quæ calorem & dolorem demulceant: ſiquidem ita vrgent, vt & febris excandeſcat, & vigiliæ ſequãtur, & vires nimium diſſoluantur, & gangrena præ inflammationis magnitudine in metu ſit.

Sunt qui prima luce in id probent aquæ tepidæ fotum, dein oleum & theriacam cum lanæ hapſu: ſed in ardenti carbunculo pinguia omnia facile incenduntur, quo fit, vt ardorem ac dolorẽ augeant, nonnunquam & ſphaceliſmum accerſant præ inflammationis magnitudine: multo igitur ſit ſatius ſacculum conficere ex altheæ, & liliorum radicibus, lini ſemine, pinguibus ficubus, & ex malua violaria, ſemperuiuo & plantagine, quo in aqua decocto, bis, ter, quaterve quotidie pars fouebitur, & à fotu cataplaſma inducetur huiuſmodi.

℞ Fol. maluæ violariæ, oxalidis, ſemperuiui, ſingul. M. ij. foliorum hyoſciami p. j. in orbẽ coaptentur, qui coquatur ſub cineribus, dein tũdatur cum quinq; ouorum luteis & mel. roſ. ℥ iiij. & ʒ ß. croci, & ʒ j. ß. theriaces, addendo farinæ hordei, quod

ſatis erit: fingatur cataplaſma, quod ſubinde renouabitur antequam ſiccefcat.

Bechion quod vulgo vngula cabalina, & ſucciſa, quæ & morſus diabol. ſimul tuſa, & carbunculo admota, ipſius ardorem lenire traduntur: quod præſtare etiam creditur, ouum integrum cum oleo violaceo, & hordei farina ſubactum. Si ne his quidem dolor & calor breui conſopiuntur, cucurbita cum ſcarificatu adhibenda in extuberāte quidem loco, ſi partis liuiditas ſphaleci metum incutit, ſin minus infra quinque digitis. Vt ſi vel fauces, vel parotides extumuerunt, in dorſi principio aut humeris. Sunt qui cucurbitæ loco hyrudines tuberculis admouent, minime inutili conſilio, ſed hæc quam ſuperior medendi ratio minus efficax.

His aliiſque ſimilibus remediis doloris acerbitas & ardoris vehementia oppugnantur. Quæ quum primū remiſerint in deſcripto cataplaſmate, hyoſciami foliis & melli roſato, oleum liliorum & butyrum ſalis expers ſubſtituentur, vt coquatur, & matureſcat carbunculus. Vel ſic conficietur aliud cataplaſma.

℞ Fuliginis communis ℥ iij. ſalis communis ℥ j. ß. ſubigātur cum ouorum vitell. in pultis ſpeciem. Ardorem & dolorem carbunculi lenit, & eius ſuppurationem promouet. Neque enim quæ alios tumores maturant, hic locum habere debent, ne pro pure partis ſuccedat putrefactio atque cadauerosa cum fœtore corruptio.

Sthœbe quæ & Scabioſa, inter ſilices trita, & cū vitellis ouorū & axungia porci vetere, ac ſalis momento permiſta, carbunculum ſuppurare traditur.

Strenue

Strenue etiam ſuppurare & rumpere carbunculos dicitur nucis iuglandis veteris nucleus, cum vua paſſa, & caricis æquis portionib. in vino coctus, dum fiat cataplaſmatis craſſities, addito in fine ſalis momento, & aliquot ouorum vitellis. Idem præſtat oui luteum cum ſale, in tenellis corporibus.

Aliud.

℞ Ouorum recent. lutea vj. ſalis communis torrefacti ℥ j. olei liliorũ ℥ ß. theriaces ʒ j. farinæ hordei, quod ſatis erit. Fingito cataplaſma, quod ſtupis excipiatur: duris corporibus conuenit.

Validius fuerit, ſi ſaponis, calcis nuper extinctæ, & fermenti nonnihil inſit, cum porci vetuſta & ſalſa axungia. Si magis arridet emplaſtrum, eſto huiuſmodi.

℞ Emplaſtri diachylonis parui ℥ iij. vnguenti baſiliconis fuliginis, vtriuſque ℥ j. thuris ℥ ß. olei violarum q. ſ. fiat emplaſtrum.

Emplaſtra tamen quia poros obſtruunt, venenatæ exhalationis egreſſum prohibent, quo fit, vt in cor remeet exitu prohibita. Per cataplaſmata vero rariora ac magis peruia, teter impactæ materiæ vapor commodius egreditur, præſertim ſi cum ſtupis potius, quam cum vel lineo, vel laneo panniculo admouentur.

Si forte exiguus carbunculus occurrit, nec dolore, nec calore infeſtus, humore venenato perinitia intus reſtitante, curatio ab attrahente cataplaſmate exordienda, vt tumor amplificetur epipaſticis, ac tandem ſuppuret.

℞ Rad. liliorum, ceparum, fermenti, ſingul. ℥ j. Coquantur in aqua dum ea abſumpta ſit, dein cõtuſis adde ſinapi vulgaris fimi columbini, ſaponis

albi, cuiusque ℥ j.ß. limaces sine testis vj. numero, mithridatii, theriaces, vtriusq; ℥ ß. vitell. ouorum iiij. numero: fiat cataplasma, quod tepidum imponatur, ac sæpe innouetur. Prouocato his, quod sanis videbitur carbũculo, quæ descripsi cataplasmata arripienda, continuandaque sunt, quoad tuberculum maturescere incipiat. Tum enim sublato gangrenæ metu, remedia cætera vulgaria maturãtia, ac concoquentia, aperientia, tergentia, sacortica, & id genus alia vsurpanda, quæ in simplicis carbunculi curatione posita sunt.

Interim dum ista geruntur, aucto satis tumore, si liuidum aut nigrum existit eius acumen, sunt qui oleo feruenti aut aqua, quam chemistæ fortem appellant, inurendum censeant. Id enim fieri minimo aut nullo dolore, si solus nigricans mucro, qui vstionis vestigium pene insensile refert, attingatur, sed maximo commodo, quod eo præsidio & venenata labes coerceatur, & dolor mitescat.

Inducta eschara descripta præsidia, aliave eiusdem generis continuanda, donec illa nutet (si forte nutatura est, quod in morituris vix vnquam cõtingit) resolutaque sit. Tum enim detergentibus, aliisque remediis locus erit, quæ in simplicis carbunculi curatione tradita sunt. Quæ hinc relinquuntur vlcera, ægre cicatricem ducunt omnia, tum quod figura rotunda fere, tum quod sanie perfusa sint acri ac mordaci, quæ cicatricem præpediat ac remoretur. Sed nec id cito assequi ex vsu sit. Præstat enim quandiu vel tumoris, vel duritiei quidpiam superest, vlcus patescere, quo quicquid intus restitat virulentæ materiæ sensim expurgetur: & interim mollientia suppurantia ac detergentia

gentia modo simul remista & subacta, modo seorsum adhibere, prout affectus differentia exposcet. Sæpe tamen in vlcere ipso detergentia, extrinsecus vero suppurantia, & emollientia admoueri solent. Eadem horum curatio existit, atque malignorum vlcerum, quæ Græcis cacoethia dicuntur, quam alibi diximus.

Alia curandi ratio non minus tuta.

Sunt qui statim curationis initio carbũculos pestilentes scarificare aggrediuntur altioribus vlcusculis, ob humoris crassitiem, sanguinemq; effluere sinant quam copiosissimum.

Hinc ad cataplasmata transeunt, quæ partis putredinem inhibere, & tamen quod vitium sensit, maturare, atq; ab integro separare valeant, cuiusmodi est quod sic habet.

℞ Salis communis torrefacti, fuliginis vtriusq; ℥j. theriaces ʒj. limaces, quæ sine testis incedunt quatuor numero, trita omnia cum aliquot ouorũ vitellis subigantur in cataplasmatis formã. Si myrrhæ oleum in manu erit, eius nonnihil adiicietur, vt præstantius sit præsidium.

Sunt tamen qui contra tubercula pestilẽtia nunquam scalpello diuidenda esse putent, quod aucto dolore, per vulnerationes, calidi succi è toto corpore in affectam partem confluant, vnde dolor, & inflammatio excandescant, & putredo accersatur. Sed eo humoris cursum, impetumque inflecti, impellique operæpretium est, & quæ proponunt incommoda, copioso sanguine profuso declinantur.

Quum à gangrena liber euasit æger, detergentia citra tamen insignem siccitatem imponuntur,

alias sola, alias cum suppurantibus, donec frustulatim radicitus extractum sit, vel in pus deductum quicquid in pristinum bonitatis gradum reduci nequit.

Alia curatio tutissima.

Cucurbitæ tres affiguntur proxime carbunculum dorsum versus recta linea. Tertia & inferior, quæ longius à carbunculo distabit, mane & interdiu sæpe repetenda: Vesperi vesicatorium tumenti ob eius admotionem parti adhibendum, quod bullam excitet, quæ dirupta saniem venenatá profundat, vlcusque relinquat, cui brassicæ rubræ folium imponetur, quo continenter ichoribus diffluat, visceraque præcipua & carbunculum leuet. Facto vlcere carbunculus, si inflammatio vehemẽs est, scarificandus, vt quod in eo calet, feruet, partes vicinas exest, atque corrodit acri humoris crassamentum, neque tamen in vlcus deriuari potuit, extundatur. Hinc cataplasma inducendum, quod proxime descripsi.

Ioannes Cornarius, aliique non pauci, carbunculi curationem à venæ sectione ordiuntur, & sanguinis euacuationem vsque ad animi deliquium imperant, si æger sufficiat, & nihil aliud prohibeat, quorum sententia, vt in carbunculo simplici probari potest, sic in pestilenti (pace illorum dixerim) prorsus repudianda, damnandaque est, ob eas, quas protuli rationes, quum de vena in febre pestilenti secanda ageretur. Nulla enim de causa in febre pestilenti, quæ naturæ viribus prorsus insidiatur, sic naturæ robur, virésque infringere oportet, vt animi deliquium obrepat: semperque humorum perturbatio atque confusio omnis pertime-

timeſcenda. Itaq; niſi putrida febris peſtilenti implicita venam ſecare hortetur, minime ob vnius carbunculi feruorem ac dolorem ad id impelli medicus debet, ne morbi à quo multo maius, quam à ſymptomate impendet periculum, peruertatur curatio: quumque eo impellitur multo quam in aliis morbis religioſius ſanguis detrahendus, vt vires ferant, idque ſi fieri poteſt prima ſtatim luce, antequam parti impacta ſit materia, & ſecundum fibrarum rectitudinem.

Calor vero & dolor dum acriter feriunt, vrgentque, niſi fotu, cataplaſmate, & cucurbitis infra, vt ſupra comprehenſum eſt, adhibitis, conquieſcant, tumorem ſcarificare nihil verendum, altius vt dixi impactis vlcuſculis, vt craſſus, retorridusque ſanguis venenatus profluat. Sic enim dolor ex eo genitus miteſcet, declinabiturque gangrenæ periculum, nulla viribus illata noxa. Sed muria ſæpius ſcalpello diſciſſus carbunculus abluendus, deniq; quod rumpit atq; maturat è ſtupis imponendum medicamentum.

Galenus ſuper vlcus ex vehementibus medicamẽtis aliquod imponi iubet, cuiuſmodi eſt andronis & polydæ, & paſionis paſtillus in paſſo dilutus: ſed mitioribus auxiliis carbunculum rumpere atq; concoquere præſtat, quam vel vehementioribus, quæ malum exacerbant, vel ſepticis, quæ partẽ male perdant. Multi enim igne ſacro, gangrena, ſpacelo perierunt, quos euaſuros ſpes erat, niſi in eo chirurgi peccaſſent.

Sunt qui tuberculo, euulſis cucurbitis poſt ſcarificatum impreſſis, hirudines aliquot admoueant, quæ vbi ſaturæ deciderint, cucurbitam denuo ap-

ponunt, qua denique ſublata locum muria lauant: poſtremo cataplaſma quod rumpat & concoquat, admouent. Sed in emiſſariorum tuberculis nullam iſtiuſmodi conciſionem probo, pręterquam quum ea vel liueſcunt, vel nigreſcunt, ac ſpacelum minantur. Tum enim quacunq; parte conſiſtat nulla data mora impreſſis vlcuſculis impacta materia cucurbita & hirudine, ſi lubet attrahenda, & ſiccante præſidio exorbenda eſt. Sunt tamen qui galli plumis exuti podicem, aut raná pelle ſpoliatam, aut cochleam ſecto & ſcarificato tuberculo admouent, antequam partem muria proluant.

Non temere emiſſariorum tubercula ſcarificanda eſſe cenſeo. Quum enim præcipuis partibus viciniores ſint, ſemperque medicis ſtudendum ſit, vt quam maxime fieri licet, procul à partibus principibus vitioſus humor abducatur: multo ſatius ſit inferiore, vt dixi, ſede commodiore, vlcus cauſtico medicamento inurere, quo noxia & venenata tuberculi ac interni corporis ſanies diu ac libere profluat & extillet. Sunt qui cochleas cum teſtis, arundinis, & ariſtolochiæ radices, ſpumam maris, nitrum, ſal, aliaque eius generis idcirco damnent ac repudient, quod ſiccent immoderatius, & ſtatim exareſcant. Sed ſcias velim minime hic ea conuenire, quæ aliis tumoribus aut vlceribus adhibita maturant ac ſuppurãt, ne partis putrefactio ac corruptio ſummopere horrenda ſuccedat. Itaque ea aliis miſta paulo minus ſiccantia, & vetuſtas vſurpauit in carbunculo ſimplici, & nos in peſtilenti fœlici ſucceſſu ſæpe adhibita vidimus.

Sunt qui diachylon magnum, aliaque emplaſtica reiiciant omnia, quod ob lentorem poros obſtruant,

ſtruant, halituſque venenati exitum ac perſpiratio-nē impediant: vnde vel tubercula inſanabilia fiunt, vel intro remeante veneno æger occidit: quorum ego, vt ante monui, lubens ſententiam amplector. Sunt qui ſatis amplificatum peſtilens tuberculum ſcalpro chirurgico totum diſcindant, ac radicitus euellant, maximo doloris cruciatu: quam curationem idcirco prorſus reiicio, quod venenatorum humorum impetū cruciatu intolerabili in ægram partem conuerſum, adhibitis illico ad cohibēdam hæmorrhagiam, frigidis & repellentibus medicamentis, intro regerat in viſcera, maximo ægri incommodo. Alii ferro candenti ipſum inurere non dubitant, quo præſidio, venenatum quidem partis humorem vel abſumunt, vel domant ac coercent: ſed inducta cruſta ne quid tranſpiret, impediunt, hacq; ratione plurimum nocent.

Carbunculi viciniam eryſipelas fere inuadit, ſæpe & vlcus ſuperficiarium, quo tenuis ſed acris ſanies excurrit. Cauſa eſt aliquando medicamentum diſrumpendo carbunculo admotum, dum vel calore, vel morſu fluxionem eo allicit, vel poros obturans, fuliginoſa excrementa minime difflari ſinit, augetque feruorem: aliquando vero natura ipſa ſeroſam ſaniem, acrem & mordacem eo impellens, vnde puſtulæ milii ſimiles fiunt, quibus ruptis vlcus relinquitur cum pruritu.

Si igitur exulcerata & inflammata erit carbunculi vicinia, fotus digerens & refrigerans bis die, aut etiam ſæpius, ſi caſus poſtulat, adhibendus, dein aqua veneta, quæ apud fabros aurarios proſtat, vel aqua plantaginis, quæ pro ſingulis aquæ vnciis duo ſublimati grana habeat, locus perfundendus,

Horum vſu & pruritus demulceri, & dolor ac feruor ſtatim retundi, & vlcus reſiccari ſolet, non intro reuulſo, ſed abſorpto atq; edomito humore venenato. Oleum è myrrha, vel è gummi hederæ elicitum, vtiliter etiam adhiberi ſolet. Si minime exulceratum erit eryſipelas: à fotu cataplaſma conueniet huiuſmodi.

℞ Panis furfuracei ℔. ß. farinæ lentium, & fabarum, vtriuſque ℥ j. ß. arnogloſſi, M. ij. Coquantur in oxycrato & tundantur in cataplaſmatis formam.

Vel ſic:

℞ Malum punicum acidũ cum cortice in mortario tritum: cui adde farinæ fabarum ℥ j. panis furfuracei ℥ v. miſceantur omnia in oxycrato: Coquantur ad pultis craſſitiem.

FINIS.

INDEX

INDEX MEDICAMENTORVM ET RERVM HVIVS LIBRI DE MORBIS CONTAGIOSIS memorabilium, copiosissimus.

A

C

D

Fœ-

I.

Loca

Peſti-

Purgan-

cant

FINIS.